T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİR ESKİ ANADOLU METNİ (MİRAC-I NEBİ) ÜZERİNDE GRAMER İNCELEMESİ

(Giriş-İnceleme-Metin- Sözlük-Tıpkı Basım)

ENVER HACIHALİLOĞLU

2501020631

Prof. Dr. MUSTAFA ÖZKAN

İSTANBUL 2006

ÖZ

Anadolu'nun Türkleşmesi ile 13.-15. yüzyıllar arasında bu bölgelerde Oğuzca temeline dayalı olarak kurulup gelişen yazı diline Eski Anadolu Türkçesi denmektedir. Bu dönemde birçok eser meydana getirilmiştir. Bu eserler zamanın dil özelliklerinin anlaşılması yanında düşünce yapısının filizlenmesine yardımcı olmuştur. Bu devirde yazılan eserlerin pek çoğu dinî içerikli eserlerdir. Arif'in *Mi'râc-ı Nebî* adlı eseri de dinî ve tasavvufi bir mesnevidir. Çalışmamızda eserin metni transkripsiyonlu bir şekilde Latin alfabesine aktarıldı. Metnin fonetik ve morfolojik özellikleri üzerinde duruldu. Metinde günümüz yazı dili eğilimleri yanında, Eski Türkçe'nin dil özelliklerini de bünyesinde muhafaza ettiği görülmektedir.

ABSTRACT

Following the dwelling of Anatolia by the Turkish, between XIII-XV centuries a literary language that has been structured and developed on the ground of Oguz language is referred to as Old Anatolian Turkish. In this period of time a lot of works were composed. These works have assisted in understanding the linguistic features of that period besides, it supported the formation of the way of thinking. Most of those works composed have religious contents. The work of Arif, so-called *Mi'râc-ı Nebî* is a mesnevi of religious and mysticism kind too. In our study, we have transformed the text of this work into Latin letters in a transcriptional way. We have analyzed the morphologic and phonetic aspects of the text. It is appeared that in addition to reflect the aspects of literary language of today, the text also preserves the language characteristics of the Old Turkish.

ÖNSÖZ

Türkiye Türkçesi tarihi devresinin ilkini, Eski Anadolu Türkçesi oluşturmaktadır. Selçuklu devri Türkçesini de içine alan bu devre 13. yüzyıldan 15. yüzyılın sonuna kadar devam etmekte Eski Türkçe ile Türkiye Türkçesinin arasında yer almaktadır. Bundan dolayı hem eski ses özelliklerini bünyesinde taşıyor, hem de yeni fonetik ve morfolojik özelliklerin emarelerini veriyor.

Mirac-ı Nebi adlı Mesnevi 15. yüzyılda yazılmış ve bu dönemin ses özelliklerini bünyesinde bulunduran bir eserdir. Bu sahada epey çalışma yapılmasına rağmen devrin dil özelliklerini kesin çizgilerle ayırmak çok güçtür. Biz bu çalışmamızla bu sahada çalışılan eserlerle birlikte dönemin dil özelliklerini belirlemeyi amaçladık.

Müellif Arif *Mi'rac-ı Nebî'de*, miraç hadisesini zahir ve batın olmak üzere iki kısımda ele alıp, bize bu ulvi hadiseyi anlatmıştır. Bunu yaparken de metin içinde konular ile bağlantı kurularak yer yer okuyucuya dinî ve ahlakî nasihatler vermiştir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde eserin fonetik incelemesi, ikinci bölümde ise morfolojik incelemesi üzerinde durduk. Üçüncü bölümde metni transkripsiyonlu şekilde Latin alfabesine aktardık. Metnin içinde geçen ayetlerin ve bazı Arapça, Farsça terkiplerin anlamlarını sayfa altlarında dipnotlar halinde verdik.

Bu çalışma esnasında her zaman desteklerini yanımda hissettiğim aileme ve nişanlıma ayrıca Arapça ayetlerin ve terimlerin anlamlarının açıklanmasında beni gönülden destekleyen Uğur Bekir Dilek'e gönülden teşekkür ediyorum.

Özellikle gerek eserin seçiminde ve gerekse yapılan çalışmaların takibinde her türlü fedakârlığı gösteren danışman hocam Prof. Dr. Mustafa Özkan'a şükranlarımı arz ederim.

İÇİNDEKİLER

İKİNCİ BÖLÜM

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KISALTMALAR

A.	:	Arapça
a.g.e.	:	Adı geçen eser
bkz.	:	Bakınız
c.	:	Cilt
c.c.	:	Celle Celâlûhu
F.	:	Farsça
Hz.	:	Hazreti
Karş.	:	Karşılaştırınız
no.	:	Numara
s.	:	Sayfa
s.a.v.	:	Sâllâllahû Aleyhi ve Selem
yy	:	Yüzyıl

GİRİŞ

1. Müellif Arif'in Hayatı

Çeşitli kütüphanelerden saha ile ilgili çalışmaları gözden geçirmemize rağmen şairin hayatı hakkında bir bilgi elde edemedik. Şairin hayatı ile ilgili bilgilere şiirlerinde bulunan bilgiler yardımı ile ulaşabilmekteyiz.

Şair Arif'in Mürşidü'l-Ubbad ile başlayan hamsesi Türk Edebiyatında Ahmedi'nin yazmış olduğu İskendername[1] ve Kaygusuz Abdal'ın yazmış olduğu hamseden sonra, yazılan üçüncü hamsedir diyebiliriz.[2] Arif'in hamsesinde bulunan beş mesnevisinin adları sıra ile şöyledir:1. *Mürşidü'l-Ubbad* 2. *Nüsha-i Âlem* ve *Şerhü'l-Âdem* 3. *Mevlid* 4. *Mirac-ı Nebî* 5. *Vefatü'n Nebî*. Bunun yanı sıra şairin 1439 yılından sonra yazmış olduğu otuz dokuz beyitlik kısmen tasavvufî olan nasihat nev'inde ve mürettep sayabileceğimiz müstakil bir manzumesi vardır.[3]

Şairin eserlerindeki bilgilerden yola çıkarak 14. yy sonları, 15. yy başlarında dünyaya geldiğini söyleyebiliriz. Şair *Mirac-ı Nebî* adlı mesnevisini 841 (1437–1438) yılında tamamladığını dile getirmektedir.

Bil sekiz yüz ḳırḳ birinde hicrete
Ħatm idüp Mi'rāc irdük devlete[4]

Eselerinden yola çıkarak şairin dini ve tasavvufi konularda eğitim aldığı ve bu konuları çok iyi bildiğini söyleyebiliriz. Eserlerine baktığımızda da bütün eserlerinin dini-tasavvufi konular içerdiğini görüyoruz. Özellikle bazı beyitlerde fıkıh konularına, görüş ve rivayet farklılıklarına girmesi onun âlim veya bilgin olabileceğine bir kanıt teşkil etmektedir.

İbn-i 'Abbās'dan rivāyet bu ħaber
Naḳl-i tefsịri Ebu'l Leyŝ iy piser[5]

[1] Bkz. Nail Tuman, **İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Hamseler Kataloğu**, İstanbul 1961, s. 3.
[2] Amil Çelebioğlu, **15. Yüzyıla Kadar Türk Edebiyatında Mesneviler**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1999, s. 24.
[3] Amil Çelebioğlu, **a.g.e.**, s.308.
[4] 157 A 1735. beyit
[5] 131 B 1026. beyit

Eserlerinde Arapça ve Farsça kelimeleri ve Kur'an'dan ayetleri sıklıkla kullanmıştır. Bundan yola çıkarak Arapça ve Farsçayı iyi bilen bir şair olduğunu söyleyebiliriz.

Şair eserlerini oluştururken Mevlana ve Süleyman Çelebi gibi şairlerin tesiri altında kalmıştır.[6]

İşbu iki beyit diñle iy güzįn
Meŝnevį'nüñdür anı bilüñ yaķįn[7]

Şair eserlerinde didaktik bir üslup kullanmıştır. Eserlerinde dini konular işleyerek okuyucuyu hem bu konularda bilgi sahibi yapmak istemiş, hem de yeri geldikçe hikemi tarzda okuyucuya doğru yolu- Allah yolunu- bulmaları için öğütler ve nasihatlar vermiştir.

15. yüzyılda çok zengin bir dini edebiyat cereyanı doğmuştur. Dini edebiyat cereyanı tesirinde kalan şairler tamamıyla dini bir heyecanla, hizmetleri için hiçbir maddi karşılık beklemeden, hatta hiçbir sanat gayesi gütmeden eser vermişlerdir. Bunun için daima samimi, sıcak bir dil kullanmışlardır.[8] Müellif Arif de eserlerinde bu cereyanın etkisi ile samimi, içten ve sade bir dil kullanmıştır.

Şairin ölüm tarihi ile alakalı herhangi bir bilgi ve kaynak yoktur. Arif'in isimsiz mesnevisini 842 (1439'dan sonra) yılında yazdığı bilgisinden yola çıkarak şairin 1439 yılından son vefat ettiğini söyleyebiliriz.

2. Mi'rac

Mi'rac mucizesi, Mekke döneminde Hz. Peygamber (s.a.v.)'in insanları İslam'a davetinin yoğun olduğu devrede ve sıkıntılı günlerde Peygamberimizin şahsında gerçekleşmiş fevkalade bir hadisedir.

---

[6] Amil Çelebioğlu, **Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3116, İstanbul 1998, s.47.
[7] 135B 1149. beyit
[8] Nihad Sami Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 2001, s. 479.

Mi’rac gecesinde Peygamberimiz, Mekke’den başka bir ifade ile Mescid-i Haram’dan alınarak Mescid-i Aksa’ya, oradan da göklere ve bizce sırrı belli olmayan Sidretü’l Münteha’ya kadar götürülmüştür.

Mi’rac kısa bir süre içinde Hz. Peygamber’in ruh ve bedeninin şahit olduğu hususi ve kutsi bir seyahattir.

2.1. Türk Edebiyatında Mi’rac

Mi’rac hadisesini anlatan eserler edebiyatımızda İslamiyet’i kabul ettiğimiz dokuzuncu yüzyıldan sonra görülmüş ve gelişme göstermiştir

İslamiyet’in kabulünden sonra Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)’in hayatının her safhası (doğumu, savaşları, tebliği, miracı, ibadet hayatı, hicreti hakkında akla gelebilecek her yönü) edebiyatımızda işlenmiştir.

Bu alanda birbirinden güzel pek çok eser verilmiştir. Bu eserlerin hemen hepsi Osmanlılar döneminde yetişen ediplerin, şairlerin ürünleri ve şaheserleridir. Aynı konu değişik kelimelerle işlenmiş, kabiliyet, aşk ve his gücünün birleşimi ile muhtelif kalıplarda şekillenerek Peygamber efendimize duyulan sevgiyi simgeleyen değerler olarak doğmuştur.

Edebiyatımızda mi’rac hadisesini işleyen eserler: Miraciye, Mi’rac-name ve Mirac-ı Nebi gibi farklı başlıklar altında yer almıştır. Bu tür eserler tek başına bir kitabın konusunu oluşturabileceği gibi, eserler içinde bölümler halinde de yer alır. Genellikle kaside ve mesnevi şeklinde yazılmışlardır. Miraciyelerde coşkulu bir söyleyiş, didaktik özellikler ve sanatlı bir üslup egemendir.

Osmanlıca yazılmış olan eserlerden Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan bazı eserler şunlardır:

1. Mi’rac-ı Nebi, Arif (eserin telif tarihi 841/1437–1438)[9]

2. Mi’râciye, Fuzûlî (ölüm 929/1522)[10]

[9] İbrahim Efendi no.355/4.

3. Mi’râciye, Riyâzî Muhammed Efendi (ölüm 1054/1644)[11]

4. Mi’râciye, Neşâtî Ahmed Dede (ölüm 1085/1674)[12]

5. Mi’râciye, Sâbit Alâuddi Efendi (ölüm 1124/1712)[13]

6. Mi’râciye, Nâbî Yusuf Ruhavî, (ölüm 1124/1712)[14]

7. Mi’râciye, İsmail Hakkı Celvetî (ölüm 1137/1724)[15]

8. Mi’râciye, Bursalı İsmail Hakkı b. Mustafa (ölüm 1137/1724)[16]

9. Mi’râciye, Nâyî Osman Dede (ölüm 1142/17129)[17]

10. Mi’râciye, Lebîb Efendi (ölüm 1182/1768)[18]

11. Mi’râciye, İstanbulî Arif Süleyman (ölüm 1183/1769)[19]

12. Mi’râciye, Abdübâkî Arif b. Muhammed (ölüm 1225/1810)[20]

13. Mi’râciye, Arif Muhammed Efendi (ölüm 1228/1813)[21]

14. Mi’râciye, Nevîzâde Atâî Efendi[22]

15. Mi’râciye, Muhammed Fâiz Efendi[23]

16. Dîbâce Kasîde-i Bürde, Ebû Abdillah el-Busrî[24]

---

[10] Lala İsmail no. 733/6.
[11] Lala İsmail no. 733/2.
[12] Lala İsmail no. 733/4.
[13] Esat Efendi no. 1456/7, Halet Efendi no: 806/16.
[14] Hacı Mahmut Efendi no: 1867/2.
[15] Hacı Mahmut Efendi no. 1867/2.
[16] Pertev Paşa no.67/14.
[17] Hacı Mahmut Efendi no. 4484 (Matbudur ve hicri 1310’da basılmıştır).
[18] Esat Efendi no. 2158/1.
[19] Hamidiye no. 387/2, Halet Efendi no. 355/2.
[20] Lala İsmail no. 264/1, Pertev Paşa no. 607/13, Hacı Mahmut Efendi no. 3702.
[21] Yazma Bağışlar no. 2527/2.
[22] Lala İsmail no. 733/3.
[23] Esat Efendi no. 2158/1.
[24] Halet Efendi no. 355 (Dili Arapçadır.)

Mevlid kitabının yazarı Süleyman Çelebi (ölüm 825/1421)ise, asıl adı "Vesiletü'n-Necat" olan eserinde, Mi'râc olayına yer vermiş, "Mi'râc- Nebi başlığı altında bu konuyu işlemiştir.[25]

Bunun yanında Ebu'l-Fazl Musa b. Hacı Hüseyin el-İznikî (ölüm 838/1434), Kitâbü'l-Mi'rac adlı Arapça eserinde baştan sona kadar Mi'rac olayını bir roman havası içinde çok basit, özlü ve samimi bir dille anlatmıştır.[26]

3. Eser Hakkında

Nüsha yeri: Süleymaniye Kütüphanesi, İbrahim Efendi Böl. no. 355/4.

Müellif: (Şair) Arif

Te'lif tarihi: 841/1437-1438

Müstensih: Muhammed b. Selman.

Boyut: Müellifin *Mürşidü'l-Ubbad* eserinin dördüncü kısmı olduğu için büyük boy varaklara yazılmış. Eser 94b-157b sayfalı varakları kapsamaktadır.

Konu başlıkları: Konu başlıkları Arapça olup özellikle kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Ayrıca Arapça sure ve ayetlerde kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

3.1. Şekil Ve İçerik Özellikleri

Mürşidü'l-Ubbad eserinin dördüncü mesnevisi olan Mi'rac-ı Nebi şiirde zikredildiğine göre 1855 beyittir.

Dercdür bu dercde iy mu'teber
Biñ sekiz yüz elli beş dāne güher[27]

---

[25] Bkz. Süleyman Mollaibrahimoğlu, **, Mi'rac Gerçeği**, Akbel Yayınları, İstanbul 1991, s.22-24.
[26] Hikmet Özdemir, **Mi'rac**, Gonca Yayınevi, İstanbul 1984, s. 8.
[27] 157 A 1734. beyit.

Fakat elimizdeki kaynakta beyit sayısı 1745'tir. Amil Çelebioğlu Türk Edebiyatında Mesneviler adlı eserinde noksan olan 110 beyitin 98. yapraktan sonra olabileceğini belirtmektedir.[28]

Eser Arif'in diğer dört mesnevisinde olduğu gibi fâilâtün, fâilâtün, fâilün (-.--/-.--/-.-) vezniyle yazılmıştır. Eserin bütün bölümlerinde aynı vezin kullanılmıştır. Fakat şair yer yer vezin hataları yapmıştır. Eserin bazı kısımlarında müstensih tarafından bazı değişiklikler, kelime değiştirmeleri yapılmışsa da bazı vezin kusurlarının giderilmesi sağlanamamıştır.

Eserin iki nüshası vardır. Nüshanın biri Süleymaniye Kütüphanesi'nde, diğeri ise Ankara Millet Kütüphanesi'nde yer almaktadır. Eserin incelenmesi Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan nüshaya göre yapılmıştır.

Mirac-ı Nebi'de bütün başlıklar, ayetler ve hadisler orijinal metinde kırmızı renkte yazılmıştır. Çalışmamızda bu ayet ve hadislerin anlamları dipnotlar halinde sayfa altlarında açıklamıştır.

Şair eserinde kısmen de olsa Arapça ve Farsça terkipler ve ayetlerden alıntılar kullanmıştır. Bu kısımlar metnin anlaşılmasını biraz zorlaştırmıştır. Fakat metnin geneline bakacak olursak şair sade, anlaşılır bir dil kullanmıştır.

3.2. Konunun Özeti

Şair şiire yirmi dört beyitlik kaside şeklinde yazmış olduğu naat ile şiire başlar.

Müellifin eserini zahir ve bâtın olmak üzere ikiye ayırdığı bu manzumeyi iki bölüm halinde özetleyebiliriz:

1. Bölüm: Bu bölümde şair Peygamber Efendimizin, Mi'rac hadisesinden önce, Mi'rac esnasında ve Mi'rac sonrasında yaşamış olduğu olayları anlatmaktadır.

[28] Bkz. Amil Çelebioğlu, **Türk Edebiyatı'nda Mesneviler**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1999, s.292.

Allah bir gece kulunu Burak üstünde Mekke'den Kudüs'e seyrettirmiş, yerde ve gökte gizli ne var ise göstermiştir.[29]

Peygamberimiz mescitte otururken Ebu Cehl yanına gelerek, fakir olduğunu, davan doğru olsaydı zengin biri olacağı söyler. Bunun üzerine Peygamberimiz üzülerek Ümmihani'nin evine gider. Sonra şair Mi'rac'ın hangi ayda olduğu hususunda ihtilaf olduğunu söyleyerek İbn-i Abbas'tan bir rivayet olduğunu söylüyor. Sonraki bölümlerde Mi'rac'ın oluş tarihi ile ilgili herhangi bir bilgi yoktur. Amil Çelebioğlu eksik olan 110 beyitlik kısmın bir bölümünün bu aradaki beyitlerin olabileceğini söylemektedir.[30] Muhtemelen bu eksik olan nüshalarda şair Mi'rac'ın oluş tarihi hakkında bilgiler verecekti. Daha sonra şair bir kısım kişilerin Mirac'ın, Receb ayının yirmi yedinci gecesinde olduğunu; bir kısım kişilerin de Ramazan ayında cuma günü Mi'rac hadisesinin olduğunu söylemektedir.[31]

Yine 124. beyitten sonra gelen beyitlerde konu bütünlük olmadığı görülmektedir. Muhtemelen bu aradaki beyitlerde de bir eksiklik vardır.

124. Bir ķavülde cum'a gicesi iy cüvān
Hem Ramażān ayı leyl-i ķadrim iy cān

125. Girü yirine ķodular iy cüvān
Bitdi ol yaruķ yiri ol dem revān

Peygamberimiz Cebrail tarafından Burak'a bindirilerek Mescid-i Aksa'ya götürülür. Öncesinde Peygamberimizin göğsü yarılarak iki kez kalbi yıkanır. O yükseliş esnasında Burak Peygamberimizden kıyamet günü kendisini unutmamasını ister. Peygamberimiz Mescid-i Aksa'ya geldiği zaman iki rekât namaz kılar. Peygamber Efendimize içlerinde şarap ve süt bulunan iki kadeh getirilir. Peygamber Efendimiz içinde süt bulunan kadehi alıp içer. Bunun üzerine Cebrail (a.s), süt

[29] 60- 68 arası beyitler.
[30] Amil Çelebioğlu, **Türk Edebiyatında Mesnevler**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1999, s. 294.
[31] 110-125 arası bayitler.

kadehini içmesi ile ümmetine İslam ve iman verdiğini, eğer şarap kadehini içse idin ümmetinin azacağını söylüyor. [32]

Sonra Hz. Peygamber Cebrail ile beraber önce dünya göğüne girer. Bu esnada, birinci semada Hz Âdem, ikinci semada Hz İsa ve Hz Yahya, üçüncü semada Hz. Yusuf, dördüncü semada Hz. İdris, beşinci semada Hz. Harun, altıncı semada Hz. Musa, yedinci semada ise Hz. İbrahim ile selamlaşarak görüşür.[33]

Peygamber Efendimiz Cebrail'in kanatları üzerinde Sidre'ye gelir. Sidre ağacı hakkında birçok tefsir yazarı farklı bilgiler vermektedir. Mukatil Sidre ağacı için Tuba ağacı ifadesini kullanmaktadır. Daha sonra Peygamberimiz Sidre ağacının tam dibinde iki tane suyun çağlayarak aktığını görür ve Cebrail'e bu akan suların isimlerinin ne olduğunu sorar. Cebrail de birinin Nil ırmağı, birinin de Fırat ırmağı olduğunu söyler.

Ol iki aşķārenüñ birisi Nil
Birisi daħı Furat'dur iy ħalįl[34]

Peygamberimiz Sidre'de bin yıllık boyunda, yetmiş bin başı olan ve her başında yetmiş bin yüzü olan bir melek gömüştür. Peygamber Efendimiz, Cebrail ile Sidre'de dolaşırken yüz bin kilit vurulmuş bir sandık görür ve bu sandığın ne olduğunu oradaki meleğe sorar. Melek, oruç tutan kişileri Allah (c.c.) Cehenneminden azat ettiğini lutf eyleyerek, sandığın içinde berat yazılı olduğunu söyler. Ardından başı sonu görünmeyen askerlerinin boyu bin yıllık olan bir ordu ile karşılaşırlar. Peygamberimizin sorusu üzerine Cebrail kendisinin yaratıldığından beri bu orduları gördüğünü fakat bunların ne olduğunu bilmediğini belirtir.[35] Cennet içinde gezinirken şarap, su, bal ve süt ırmaklarının Kevser havuzuna aktığını görmüşlerdir, bütün ırmakların kaynağı bismillāhirrahmānirrahįmdir.

Sonra Cennet içinde kızıl ve yeşil renkte iki tane kubbe görürler ve Peygamber Efendimiz Rıdvan'a bunların ne olduğunu sorar Rıdvan'da Hz. Hasan ve

[32] 125.-165. beyitler arası.
[33] 195.-259. beyitler arası.
[34] 296. beyit.
[35] 363.-378. beyitler arası.

Hz. Hüseyin ‘in şehit olacaklarını, yeşil kubbenin Hasan’ın, kızıl kubbe ise Hüseyin’in olduğunu söyler. Peygamber Efendimiz bunun üzerine çok üzülür ve gözleri çağlamaya başlar. Cenab-ı Hakk da isterse onları koruyacağını fakat ümmetini kurtaramayacağını, onlara şefaatçi olamayacağını söyler. Bunun üzerine Peygamberimiz feryat eyleyerek bana ümmetim gerek der. Bu kısımda şair Peygamber Efendimizin ümmetine vermiş olduğu önemi bize göstermek istemiştir.

Bes resūl ol demde feryād eyledi
Yā ilāhį ümmetüm gerek didi[36]

Şair sonra İbn-i Abbas’tan rivayet olduğunu söyleyerek şu hadiseyi anlatır: Hz. Ali, Hayber dönüşü eve gelince Hz. Fatıma’ya Zülfikar’ı över. Hz. Fatıma’da Zülfikar’ın fazlını, daha önceden bildiğini söyler ve devam eder, Hz. Peygamberin, Mi’rac’da cenneti seyran ederken bir elma ağacı dibinde durduğunu, orada Zülfikar’ı gördüğünü, getirdiği elmayı Hz. Hatice ile bölüştüğünü, kızının o elma gibi koktuğunu söylediğini anlatır. Bunun üzerine Peygamberimiz olayın gerçek olduğunu söyleyerek kızı Fatıma’yı över.

Bes resūl ol demde aña girçek didi
Gözlerinde öpdi vü medĥ eyledi[37]

Cebrail, daha sonra Hz. Peygamberi Beytü’l Ma’mur’a götürür. Bunun yeri için, kimi dördüncü, kimi altıncı, kimide yedinci gökte demiştir. İbn-i Abbas bu yerin, günde yetmiş bin meleğin tavaf ettiği yedinci gökte bir ev olduğunu rivayet etmiştir. Yine burada Peygamberimize içmesi için şarap, bal ve süt sunulur, Peygamberimiz bunlar arasında sütü tercih eder. Şair sonra bu vermiş olduğu bilgilerin kendine ait bilgiler olmadığını, bu bilgileri başka tefsir yazarlarının eserlerinden aldığını bize bildirmektedir.

Bil kitāblardan saña naķl eyledüm
Dime kim ben kendüzümden söyledüm[38]

[36] 450. beyit.
[37] 490.beyit.
[38] 522. beyit.

Peygamberimiz Sidre'den öteye Refref ile yol alır. Cebrail Sidre'den öteye geçememektedir. Şair sonra Peygamber Efendimizin Mi'rac gecesinde, hadisenin seyri esnasında istifade etmiş olduğu beş vasıtayı sıralamıştır. Bunlar şu şekildedir:

1. Burak: Mekke'den Mescid-i Aksa'ya kadar.

2. Mi'rac: Mescid-i Aksa'dan birinci semaya kadar.

3. Meleklerin Kanatları: Birinci semadan yedinci semaya kadar.

4. Cebrail'in Kanadı: Yednci semadan Sidretü'l Münteha'ya kadar.

5. Refref: Sidret'l Münteha'dan arşa kadar.[39]

Peygamber Efendimiz sonra Kürsiyi, Levh-i Mahfuzu, kalem ve arşı görür. Şair bazı kısımlarda yukarıda yazmış olduğumuz yerler hakkında değişik kaynak ve kişilerden nakiller alarak bu yerler hakkında bize bilgiler vermektedir. Sonra Kabe Kavseyn'i geçip Allah (c.c.)'a en yakın olma makamı olan "ev edna" makamın gelir. Âşık maşukuna ulaşır. Kesret gider, vahdet kalır. Cenab-ı Hakk Resulüne ne getirdiğini sorar. O da eksik taatiyle günah getirdiğini söyleyip rahmet diler. Bunun üzerine Cenab-ı Hakk " Seni affettim ve asi ümmete şefaatçi kıldım" buyurur.

Ol günāhı daḫı 'afv itdüm temām
Bil şefā'atıñla senüñ yā imām[40]

Hz. Peygamber "Ya İlahi, Âdem'e Cennet' i verdin, bana ne ihsan ettin." der. Cenab-ı Hakk "Ona Cennet'i verdim ama onu azlettim. Sana ve ümmetine Cennet'i bağışladım" buyurur. Hz. Peygamber "Ya İlah Hz. İbrahim'e ateş verdin, bana ne ihsan ettin." der. Cenab-ı Hakk "Ana ve ümmetine Cehennem ateşini gül bahçesi kıldım" buyurur. Peygamber Efendimiz " İsmail'e Zemzem verdin, bana ne ihsan ettin" der. Cenab-ı Hakk " Sana Kevser verdim" buyurur. Hz. Peygamber " Ya İlah! Davud'a Zebur verdin bana ne verdin" der. Cenab-ı Hakk " Sana Sure-i Enam verdim" buyurur. Hz Peygamber " Ya İlah! Musa'ya Tevrit verdin" der. Cenab-ı Hakk " Sana Ayet'l Kürsi verdim" buyurur. Peygamber Efendimiz " İsa'ya İncil

[39] 562.- 565. beyitler.
[40] 705. beyit.

verdin” der. Cenab-ı Hakk “ Sana Sure-i İhlâs verdim.” buyurur. Yine Hz. Peygamber, “Ya Rabim! Nuh’a gemi verdin.” deyince Cenab-ı Hakk “ Ya Muhammed, sen bana cümle mahlûkumdan mükerremsin” hitabında bulunur.[41]

Hz. Peygamber, Cenab-ı Hakk’a vasıl olunca selamlaşırlar. Cenab-ı Hakk, Resulüne ne dilediğini sorar. O’da “Cümlemizi bağışla” der. Allah(c.c.), “Seni ve ümmetini bağışladım. Beni birleyip seni gerçekleyen rahmetime erişir. Başka ne istersen iste” buyurur. Resulullah, “ Unutup hata kıldığımız zaman bizi bağışla” dileğinde bulununca Allah (c.c.), “ Bağışladım, başka maksudun nedir?” diye sorar. Hz. Peygamber “Gücümüzün yetmediğini bize yükletme ya Rabbi” deyince Allah (c.c.), “ Kabul ettim” cevabını verir. Cenab-ı Hakk Resulünün her dileğini kabul eder, fakat ümmetinden şu beş hususta şikâyetçi olduğunu söyler:

“ Ben yarınki ameli istemem, onlar yarınki rızkı isterler. Rızkı onlara ben veririm onlar, başkasına kulluk ederler. Onlar, rızkımı yerler, benden başkasına şükrederler. İzzet veren benim, onlar izzeti başkasından isterler. Cehennemi ben kâfirler için yarattım, fakat ümmet ona girmek için çalışır.” der.

Mi’rac dönüşü Cenab-ı Hakk elli vakit namazı farz kılar. HZ. Peygamber, dönüş yolunda Hz. Musa ile karşılaşır, Hz. Musa elli vakit namaza ümmetin gücü yetmeyeceğini söyler. Hz. Peygamber geri döner, Cenab-ı Hakk namazın on rekâtını azaltır. Bu durum beş defa devam ederek neticede elli vakit namaz, beş vakte iner.[42]

Peygamber Efendimiz dönüş yolunda nice yaşlı, genç; kadın ve erkeği azapta görür. Cebrail’den sebebini sorar. O da bunların, namazlarını dikkatle kılmamış olduklarını beyan eder. Namazı dikkatle ve cemaatle kılmamız gerektiğini bildirir.

Hz. Peygamber yine Mi’rac dönüşü, kara bir duman görüp Cebrail’e bunun ne olduğunu sorar. Cebrail’de bu kara dumanın Cehennemden geldiğini söyler. Beraber Cehennem’e giderek korkunç Malik’i, sayısız zebanileri ve Cehennem’ de cezalandırılan kişileri görür. Malik orada cezalandırılan kişilerin günahlarını

[41] 732.-747. beyitler arası.
[42] 860.- 885. beyitler arası.

söyleyerek, cezalandırılma şekillerini Peygamber Efendimize gösterir. Peygamberimiz annesini de Cehennem ateşi içinde görür ve ağlamaya başlar, Peygamberimizin ağladığını gören Cebrail de ağlar. O esnada Allah Teala bir melek gönderir ve isterse annesini Cehennem ateşinden kurtarabileceğini, fakat annesini vermesi şartı ile ümmetini Cehennem'e alacağını, ümmetini isterse annesini Cehennem'e terk etmesi gerektiğini buyurur. Peygamber Efendimiz ümmeti içi annesini Cehennem ateşinde bırakarak "bana ümmetim gerek" der ve ümmeti için annesini feda eder.

Ümmetin ister ise benden Ĥabįb
Anasın ŧamuda terk itsün ŧabįb

Bes resūl ol demde zārį eyledi
Yā ilāĥį ümmetüm gerek didi

Ümmet üçün anamı ķıldum fidā
Uşda zār ile iderven nidā[43]

Hz. Peygamber Esra gecesinde Hz. Musa'nın kavmiyle de görüşmüştür. Evleri hep aynı yüksekliktedir. Sebebini sorunca birbirlerine yücelik kılmadıklarını söylerler. Kapıları niçin yoktur sorusuna, biz zina etmeyiz cevabını verirler. Niçin gülmedikleri sorusuna. Hakk kitabında Cehennem vasfını bildirilmiş olmasıyla izah ederler. Hz. Peygamberin diğer sorularını, hastalanmadıkları, hastalığın günahtan olduğu, rızkları kesilince öldükleri, kızları doğunca üzülmedikleri, akrep ve yılanın bulunduğu fakat birbirini incitmedikleri, koyunları olduğu, tartı ölçeğinin bulunmadığı v.s. şeklinde cevaplandırırlar. Hz.Peygamber onlara, Kuran'dan on sure ve İslam'ın beş şartını öğretti ve beş vakit namazı onlara farz eyledi.[44]

Peygamber Efendimiz Mi'rac dönüşü Kubbetüssahra'ya iner. Bütün enbiya ervahı Peygamberimizin Mi'rac'ını kutlarlar. Burada onun imamlığında namaz kılarlar. Bir rivayete göre bu namaz göklerde kılınmıştır.

Hz. Peygamber Kubbetüssahra'dan Ümmihânî'nin evine gelir. Sabah namazı için mescide çıkar. Önce Ebu Cehl'e rastlar. Olanları anlatır. Ebu Cehl bu

[43] 987.-989. beyitler arası.
[44] 1028.- 1101. beyitler arası.

olanlara inanmaz. Ebu Cehl'in tesiri ile başkaları da Mi'rac olayına inanmaz, inkâr ederler. Daha sonra Hz. Ebubekir'e haber verirler, Hz. Ebubekir Peygamber Efendimizin anlattığı her şeyi tasdik eder. Bu sebeple ona Sıddîk lakabını vermişler. Hz. Peygamber Mi'rac ile ilgili ne kadar delil göstermişse de kâfirler inanmazlar, Onu büyücülükle itham ederler.[45]

İkinci Bölüm: Mi'rac'ın ruh ve cesetle veya sadece ruhla, uyanıkken veya uykuda olduğu hususlarında ihtilaf vardır. Şair, bu konudaki rivayetleri nakleder, bunların münakaşasını yapar ve kendisi, uyanık olduğu görüşünü kabul eder. Bu sûrî Mi'racdır, bir de sırrî Mi'rac vardır denilerek ikiye ayrılmış olan Mi'rac'ın tasavvufi şerhine geçer.

Bu eflaktan geç, hazrete eresin. Dünya aldanma, zayil olasın. Hayra meşgul ol. Hayırlı ameller tohumdur, Cennette biter.

Cenab-ı Hakk Hz. Musa'ya "Benim için amel işledin mi?" deyince Hz. Musa "Ya İlahî, senin için çok namaz kıldım, oruç tuttum, sadaka verdim, seni tespih ettim ve namaz kıldım. Oruç tuttum, sadaka verdim ve senin kitabını okudum" cevabını verir. Cenab-ı Hakk'da " Ya Musa, namaz kulluğunun delili, oruç sana kalkan ve Cehennem ateşine perde, sadaka kıyamet güneşine gölge…" buyurur. "Bunlar hep senin için benim içi hani?" der. Hz. Musa cevapta aciz kalınca Allah (c.c.) "Ey Kelim, benim için dostunu candan sevdin, benim için düşman oldun mu?" karşılığını verir.[46]

Daha sonra evliyalar tavsif ve medhedilir. Allah (c.c.)'a ulaşmak için onların eteğine yapışmak gerekir. Onlar güneş gibidir. Güneş taşa girince la'l olur. Vahdet de böyledir. Şeyh ile mürit birdir.

Taaddüt âlemi surettedir. Gözü bağlı olan, sevgilinin yüzünü nasıl görür? Gözünden perdeyi at ki arşa çıkasın, melekleri göresin. Berzah, misal, mülk, ceberut ve melekût âlemleri vardır. Misal âlemi ulu bir âlemdir. İki ciheti vardır. Mülk âleminde ne varsa o, misal âleminde de vardır. Bu yüzden buna şahadet âlemi de

[45] 1172.- 1219. beyitler arası.
[46] 1313.- 1329. beyitler arası.

denir. Denize benzer. O denizde ırmaklar akar. Deniz misal-i mutlak, ırmaklar mukayyeddir. Düşte seyredilen o ırmaktır. İçi suret doludur. Mukayyet olan misal, senin hayalindir. Ondan kurtul ki mutlak misale erişesin.

Mukayyedde kalan bazen hata işler, bazen sevap. Düşte görülen hakiki emir ise gerçek olur. Hakiki emir değilse o, fikr-i fasidden meydana gelir. Bazısı nefse, bazısı tene veya ikisine de racidir. Nefse raci olanda Hakk ile ülfet tutar. Can, âlem-i revhaniye meyleder, nefs münevver olur. Cismi raci olduğunda tenin, dimağın sıhhatli olması gerekir. Tene ve nefse raci olan mucibi için mali bedeni taatta bulunmalı, Hakk'tan başkasına terk etmemeli.[47]

Misal âleminde ne varsa insanda da hepsinin bir sureti vardır. Bu yüzden o ilahi ilimde bütün ayan suretine yakın olduğu için misal âlemi denmiştir. Ona hayal-i munfasıl da derler. Bu âlem arşı, kürsiyi ve gökleri, yedi kat yerleri, melek ve Cennetleri hepsini müştemildir. Hz. Peygamber, Cebrail'i ve enbiyaları bu âlemde görmüştür.

Âlem-i hissi: Burada ne varsa o âlemde de vardır. Ona sureti neviyye yoktur. Onlar akıl gibi mücerreddir. Fakat Cenab-ı Hakk dilerse bu âlemde aşikâr belirtir, bir surette görünür. Nitekim Cebrail, Dihye-i Kelbi suretinde görünmüştür. Diğer meleklerde kendilerine münasip olacak bir şekilde görünürler. Cin gerçi naridir, onlar dahi bir suretten görünür.[48]

Nefs-i insaniye kâmil olsa o dahi başka surete girebilir. Bütün melekler bu âlemde zuhur eder, bu dünya halkı şekline girer, isterlerse halka görünürler. Bunlar tebdil olduklarında onlara abdal denmiştir.

Bunlara abdāl didiler iy güzįn
Tebdįl olurlar zįre bunlar yaķįn[49]

Ruhlar berzah âlemindedir. Her biri burada suret tutar. Keşif sahipleri, berzah âlemini müşahede edebilirler.

[47] 1226.- 1493. beyitler arası.
[48] 1570.- 1582. beyitler arası.
[49] 1590. beyit.

İlahi hazret beştir: Biri mutlak gayb, diğeri mutlak şehadettir. Bu ikisi birbirine mukabildir. Üçüncüsü muzaf gaybdır. Mutlak gayb, mutlak şehadet olmak üzere iki kısımdır. Beşincisi hazret-i cami'dir.

Hazretin biri dahi misal âlemidir. Üçüncüsü mülk âlemidir. Bu şahadet âlemidir. Dördüncüsü âlem-i insanîdir. Dördüncü âlem camidir. Mülk âlemi misal âlemine mazhardır. O melekût âlemidir. Misal âlemi de ceberut âlemine yakındır. O, hem akılların hem nefislerin âlemidir. Ceberut âlemi de âlem-i ayana mazhardır. Ayan âlemi de hazreti esmaya mazhardır. Buna vahidiyyet hazreti derler. O dahi ehadiyyet hazretine mazhardır.

Hz. Peygamber misal âlemini seyretmiş arş, kürsî, cennet ve huri ne varsa görmüştür. Orada ceberut ve a'yan âlemlerine geçmiştir. Daha sonra âlem-i esmaya varıp Kâbe Kavseyn'e erişmiş "ev ednaya" ulaşmış, yani vücud-u mutlaka vasıl olmuştur. O, gönül gözüyle Hakk'ı görmüş, makamların hepsini geçmiş, ebediyet şarabını içmiştir. Sureti gizliyse ne çıkar, âlemi tasarruf etmiştir. Dertlere derman, asilere şefkat kılan, Hakk'a habib olan odur.

Daha sonra hatime kısmıyla eser sona ermektedir.[50]

---

[50] 1711.-1745. beyitler arsı.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. FONETİK ÖZELLİKLER

1.1. Ünlüler

1.1.1. Ünlülerin Yazılışı

Bu dönemin metinlerinde Türkçe kelimelerin yazılışları bakımından en dikkat çeken yön, ünlülerin yazılışında kendini göstermektedir. Ünlüler bazen hareke işaretleri ile bazen de imla harfleri denilen elif (ا), vav (و) ve ye (ي)ile yazılmıştır. Bunların yazılışında da belirli bir kural yoktur. Her müsrensih kendine göre bir yol tutarak yazdığından, bazen bir kelimenin aynı sayfa içinde bile birkaç türlü yazıldığı görülmektedir.[1]

1.1.1.1. a ünlüsü

Bu devre metinlerde a ünlüsü için üstün işareti (□), elifin değişik şekilleri ve he (ه) harfi kullanılmıştır.

Ön seslerde: a ünlüsü ön ses durumunda üstünlü elif ile karşılanır.

آخشم aħşam 27. اَنلرَه anlara 509.

اَغاج aġac 64. اَلتوُن altun 273.

İç seslerde: İç ses durumunda a ünlüsü genellikle (□) veya elif (ا) ile karşılanmaktadır.

دَخي daħı 269. قَاموُ kamu 1214.

اَغاج aġac 64. اَنلَري anları 1014.

Son seslerde: Son ses durumunda a ünlüsü üstün (□) , elif (ا), bazen de üstünlü he ile karşılanmıştır.

يوُلَه yola 1213. طشرَ taşra 1185.

[1] Mustafa Özkan, **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, Filiz Kitapevi, İstanbul 2000, s. 91.

اتَ ata 746. سَاكَا saña

1.1.1.2. e ünlüsü

Ön seslerde: Ön ses durumunda e ünlüsü daima üstünlü elif ile yazılmaktadır.

آسُرك esrük (sarhoş) 1347. آيلَهَ eyle 888.

ايدَم etdem 546. اكِن ekin 1081.

İç seslerde: Genellikle üstün ile karşılanmıştır. Ancak bazen bir imla düzensizliği olarak üstünlü elif ve he ile yazıldığı da olmuştur.

كَندُزُ kendüzü 244. كاَچوُن geçün 934.

نَچوُن neçün 278.

Son seslerde: e ünlüsü son ses durumunda üstün, he ve bazen de elif ile yazılmıştır:

آيلَهَ eyle 888. سَنُكله senüñle 1175.

دِكَله diñle 568.

1.1.1.3. ı ve i ünlüleri

Ön seslerde: Ön ses durumunda bu ünlüler ya esreli elif (اِ) ya da esreli elif ye (اِ يِ) ile yazılmaktadır:

اِركُرُر irgürür 90. اِيدِسن idesin 6.

اِكنَه igne 963.

İç seslerde: İç ses durumunda –ı, -i ünlüleri ya esre ile (□) ya da esreli ye (يِ) ile yazılmaktadır:

ﹺيمِيش yimiş 49. بيشوُر bişür 49.

كيجهَ gice 1007. نيشهَ nişe 446.

Son seslerde: Son ses durumunda –ı, -i ünlüleri ye (ي), esreli ye (ي) veya esreli hemze (ء) şeklinde yazılmıştır:

اِكي iki 1383. ﹺبكي bigi 212.

اِسّي ıssı 1321.

1.1.1.4. u, ü,o ve ö ünlüleri

Kalınlık-incelik, darlık- yuvarlaklık bakımından ayrıca işaretlerle belli edilemeyen bu ünlüleri yazılışları aynıdır.

Ön seslerde: Bu ünlüler ön ses durumunda genellikle örtülü elif (أ) veya örtülü elif vav (أو) ile yazılmaktadır:

أيخوُ uyħu 1235. أوكدِن öndin 333.

اوُغلَن oğlan 999.

İç seslerde: İç ses durumunda bu ünlüler bazen ötrü (ُ) bazen de örtülü vav (وُ) ile karşılanmaktadır.

اَلتوُن altun 50. ﹺنتدُك nitdüñ 727.

يَارُق yaruk 125.

Son seslerde: Son ses durumunda da –u, -ü ünlüleri iç ses ünlüleri gibi yazılır:

اَغوُ ağu 440. أيخوُ uyhu 1235

قپوُ kapu 204.

1.1.2. Ünlü Değişmeleri

Türkçede gerek söz köklerinde, gerek eklerde bulunan ünlüler, çeşitli sebeplerin tesiri ile gelişmiş, muhtelif değişikliklere uğramışlardır. Metnimizde belli başlı ünlü değişmeleri şunlardır:

1.1.2.1. i/e değişmesi

Eskiden beri Türkçede çok yönlü (i>e, e>i, i>é, e>é, é>e) değişmelerin olması, bu meselenin kesin olarak ispatını güçleştirmiştir. Bu türlü çok yönlü değişiklikler yalnızca eski devrelere ait değildir. Bugünkü Türk lehçelerinde de aynı şekilde ikilik gösteren ünlülerin bulunduğu bilinmektedir.[2]

Bugün e şeklinde telaffuz edilen pek çok kelime Eski Anadolu Türkçesi döneminde hep i şeklindeydi.

اِكلَرَم كُندُزكِجهَ İñlerem gündüz gice…23.

كيرُوكُوكلُمُبَخرِاوُشطَشديِاِييار Girü göñlüm baĥrı uş ŧaşdı iy yār 1.

حَقتَعاَليبيزَهيغمُوريِيتُورُور Ĥaķķ Te‘ālā bize yaġmūr yitürür 1082.

1.1.2.2. i/ü değişimi

…….كَلبَرُواُلمَزدَن Gel berü ölmezden….. (537)
………بِردَميَاشَرُر ……….. bir dem yeşerür 1289.

1.1.3. Ünlü Uyumu

1.1.3.1. Kalınlık- İncelik Uyumu

İncelik- Kalınlık bakımından ünlü uyumu Eski Anadolu Türkçesi döneninde çok kuvvetlidir.

---

[2] Bkz. Reşit Rahmeti Arat, , **"Türkçe Metinlerde e/i Meselesi"**, Rocznik Orientalistczny XVII (Krakow 1953), s.311; Ahmet Cevat Emre, **"Türkçe'de Bulanık e (é) Fonemi".** Türk Dili-Belleten, seri 3/6-7 (1946), s. 487-497.

پَس چَرِيسِن حَق بِلوُر كيرُو هَمان Pes çerisin Ĥaķķ bilür girü hemān 371.

كِم اَنوُك خَلقِينِي دِل وَصف اِيدَه مَز Kim anuñ ħalķını dil vaśf idemez 628.

..... دِيمِش اوُل نَبِي كِم وَرمِشَم Didi ol nebį kim vermişem 602.

1.1.3.2. Düzlük- Yuvarlaklık Uyumu

Eski Anadolu Türkçesi'nde bir iki örneğine rastlansa bile, genellikle dudak benzeşmesi yoktur. Metnimizde de Düzlük- Yuvarlaklık uyumu sağlam değildir. Birçok kelimeye gelen eklerde yuvarlaklaşma özelliği görülmektedir.

Bu yuvarlaklaşmanın çeşitli sebepleri vardır. Bir kısmında dudak konsonatları rol oynamıştır. Eski Tüekçe devresinde –ġ ve –g'lerin Batı Türkçesinde düşmesi, daha doğrusu vokalle kaynaşması neticesinde de vokaller yuvarlaklaşmış bulunmaktadır. Bazı kelimelerde ise hiçbir sebebe dayanmamaktadır.[3]

Yuvarlaklaşma kelimelerde ve eklerde olmak üzere iki bölümde incelenmektedir:

1.1.3.2.1 Kelimelerde Yuvarlaklaşma

1.1.3.2.1.1 –ġ ve –g'lerin düşmesi sebebiyle

Eski Türkçe devresinde mevcut olan –ġ ve –g'ler düşerken, kendinden önceki vokali yuvarlaklaştırmışlardır.

قَقدِي جَبرَائِيل قَپوُيِي اَجدِدِي Ķaķdı Cebrā'įl ķapuyı açdı-dı 194. (kapıġ>kapu)

..... هَمان اَللّه بِلوُر .... hemān Allah bilür 592. (bilig>bilür)

بُو سَبَبدَن عَارِفُن بِيلُر اِي جَان Bu sebebden 'ārifün bilür iy cān 1559.

---

[3] Bkz.Faruk K. Timurtaş, Eski Türkiye Türkçesi(15. yy kadar), İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2157, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1977, s.27-28.

1.1.3.2.1.2. Dudak konsonatları sebebiyle

Dudak konsonatları b, m ve p tesiri ile bazı kelimelerde yuvarlaklaşma görülmektedir.

دَاشودَامُردُيمَز.... Daş u demür doymaz…..

1.1.3.2.1.3. –uk, -ük eki sebebiyle

بوُندَنَارتوُقدَاخ.... Bundan artuķ daħı…. 703.

داخيَايرُقَنسنَه.... Daħı ayruķ nesne…… 1096.

1.1.3.2.1.4. –ġaru, -gerü eki sebebiyle

كيَدمَزوَنايلَرويل..... Gidemezven ilerü bil… 549. (il-gerü)

كِردِايچاروُرَوَان........ Girdi içerü revān…. 229. (iç-gerü)

1.1.3.2.1.5. Bir sebebe bağlı olmadan yuvarlak vokal taşıyanlar

Bazı kelimelerdeki yuvarlaklığın sebebini izah edemiyoruz. Bünyelerinde dudak konsonantı bulunmadığı veya yuvarlak vokal teşekkülünü icab ettiren herhangi bir hâdiseye mâruz kalmadıkları halde, bunlar yuvarlak vokal taşımaktadırlar.

جَوهَروُاِنجوُلَريلَهَاوُلدِيپُر Cevher ü incüleriyle oldı pür 1718.

كيرُوكُولُمبَحرِياوشَطشدي... Girü göñlüm baĥrı uş ŧaşdı…1.

هَركِهاوُلدِدَلوُ....... ………………her ki oldı delü 148.

1.1.4. Birleşme

Türkçede kelime köklerinde yan yana iki ünlünün bulunması mümkün olmadığından, ünlü ile sona eren bir kelimeye ünlü ile başlayan bir ek veya kelime eklendiği zaman ünlülerden biri düşmekte ve bir birleşme meydana gelmektedir. Bu

birleşme geçici olabildiği gibi, kalıcı nitelikte kelimeler de ortaya çıkarmaktadır.[4] Metnimizde karşılaşılan bazı birleşme örnekler şunlardır:

كَندُزِندَنسَيراِدَر..... Kendüzinden seyr ider…… (kendü+özi) 1284.

شُولكِشيكِم...... Şol kişi kim…….. (şu+ol) 1404.

كِماِكيَرنكدَنهنِچُونقِلدي... Kim iki rengde niçün ķıldı… (ne+içün) 439.

1.1.5. Ünlü Düşmesi

Bu dönemde kelime başlarında ünlü düşmesi pek az görülmektedir. Fakat vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi daha yaygındır. Kelime ortasında ünlü düşmesi Türkçenin her devresinde görülmektedir.

كيرُوكُولُمبَحرِياوشَطشدي... Girü göñlüm baĥrı uş ŧaşdı… (gönlü<gönülü) 1.

هَربُوجَقدَهيَزلُوكُوردِي... Her bucaķda yazlu gördi….. (yazlu<yazılı) 412.

1.1.6. Ünlü Türemesi

Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinde Türkçe kelimelerde ünlü türemesi örnekleri pek fazla değildir. Bu dönem metinlerinde ünlü türemesi hadisesi yabancı kelimelerde daha fazla görülmektedir.

كَراوُلَهبيكماهِتَابُاَفِتَاب Ger ola biñ māhitāb u āfitāb 14.

1.2. Ünsüzler

Eski Anadolu Türkçesi'nin bu günkü yazı dilimizden ayrılan en önemli yönü, bünyesinde ñ damak ünsüzü ile sızıcı bir gırtlak ünsüzü olan ħ ünsüzünü bulundurmasıdır.

[4] Bkz. Muharrem Ergin, , **Dede Korkut Kitabı**, Gramer-İndeks, Ankara 1963, s. 370.

1.2.1. Ünsüzlerin Yazılışı

1.2.1.1. ç ünsüzünün yazılışı

Bünyesinde ç ünsüzü bulunduran kelimelerde bu ünsüz ön, iç ve son ses durumunda (چ) ile yazılmıştır:

چَوْرَهْيَن çevreyan 63. چَرى çeri 362.

چراغ çırağ 535. يچوُن içün 989.

1.2.1.2. p ünsüzünün yazılışı

Türkçe kelimelerde ön ses durumunda p- ünsüzüne pek rastlanmaz. Ancak iç ve son ses durumunda p'li örnekler vardır:

قاپُو kapu 400. طپرَغ toprağ 497.

دَپرَنُر deprenür 1289.

1.2.1.3. g ünsüzünün yazılışı

Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinde sedasız *k* ünsüzü ile sedalı *g*'yi karşılamak üzere çift keşideli kef(گ), bazen de üç noktalı kef (ڭ) kullanılmıştır.

كُندُزْ gündüz 80. كُوكلرْ gökler 1142.

بَكلوُ beglü 303.

1.2.1.4. *ñ* ünsüzünün yazılışı

ñ ünsüzü ön ses durumunda bulunmaz, yalnızca iç ve son ses durumunda bulunur. Genellikle kef (ك) ile yazılmaktadır. Bazen de bu ünsüzü karşılamak için üç noktalı kef (ڭ) kullanılmıştır:

دِكلهْ diñle 1172. اكا aña 1202.

سَنُك senüñ 337.

1.2.1.5. t ve d ünsüzlerinin yazılışı

Eski Türkçe'de ön ses durumundaki kalın ve ince sıradan t'lerin bir kısmı Eski Anadolu Türkçesi'nde sedalılaşarak d'ye dönmüştür:

دُرلوُ dürlü 1445. دُوتَن dutan

Eski Anadolu Türkçesi'nde kalın sıradan kelimelerin ön seslerimde bulunan ve daha *d*'ye dönmemiş olan *t*'ler genellikle kurallı olarak tı harfi (ط) ile yazılmaktadır:

طُوتَر tutar 1608. طُوغَن toğan 1405.

İç ve son ses durumundaki kalın sıradan t'ler genellikle (ت) ile yazılmaktadır:

قاتي katı 975. اِشِت işit 1119.

1.2.1.6. s ünsüzünün yazılışı

Türkçe kelimelerde bu ünsüz sad (ص) ve sin (س) ile karşılanmaktadır. Yabancı asıllı kelimelerin yazılışında kalın ve ince sıradan ünlülerin bulunuşuna göre sad ve sin'in yazılışında genellikle bir düzen olmasına karşılık, Türkçe kelimelerde bu düzen yoktur. Ön, iç ve son ses durumunda kalın sıradan ünlüler yanında s'ler hem sad hem de sin ile karışık biçimde karşılamaktadır.

سُوجي süci 162. صِغوُرمِش śıġurmış. (sığdırmış) 567

صِند sınd 978. (makas) سُد süd 182.

1.2.2. Ünsüz Değişmeleri

1.2.2.1. ķ/ħ değişikliği

Türkçe kelimelerin başında *ħ*- harfi bulunmaz. Bugün *ħ*- ile başlayan birkaç kelime Eski Türkçe devrinde *ķ*- ünsüzü ile yazılmaktaydı.

بَس كِه نَفس اِتدِي نِدَا كم قان قلب Bes ki nefs itdi nidā kim ķanı ķalb 693.

Türkçe kelimelerde iç ve son ses durumunda *ķ>ħ* değişikliği ise Eski Anadolu Türkçesi'nde geniş ölçüde görülen bir değişikliktir.[5]

......اُيخوُدهَديدِلرانى   Uyħuda didiler anı….. 1235.

1.2.2.2. t/d değişikliği

چوُنْكُنَش طوغسَه كَواكِب مَات اُولر   Çün güneş ŧoġsa kevākib māt olur 533.

بر طولو جَام.........   …… bir ŧolu cām 49.

1.2.3. Sedalılaşma

Türkçe'de iki ünlü, iki sedalı ses arasında kalan *p, ç, t, k,* ***ķ*** ünsüzleri umumiyetle sedalılaşarak *b, c, d, g* seslerime dönmektedir.

Sedalılaşma Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Eski Anadolu Türkçesi'nde sedasız ünsüzle biten tabanlara eklenen eklerin ilk ünsüzleri genellikle sedalıdır. Yani ünsüzler arasında sedalı olup olmama yönünden bir uyum yoktur.[6]

Metnimizde sedalılaşma örnekleri görülse bile bazı kelime veya eklerin seslerinin hem sedalı, hem de sedasız örnekleriyle karşılaşabiliyoruz.

بنكِه سَيرَان ايدَه لُم اِي يُوزِ آق   Bin ki seyrān idelüm iy yüzü aķ 132.

سُنّتي نَشر اِتدِلر يريُوزنهَ   Sünneti neşr itdiler yiryüzine 32.

آجْ قلاغُوڭي بَروُ اِمدي اِي جَان   Ac ķulaġuñı berü imdi iy cān 846.

---

[5] Bkz. Muharrem Ergin, , **Dede Korkut Kitabı**, İndeks- Gramer, Ankara 1963, s. 418.

[6] Mustafa Özkan, **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, Filiz Kitabevi, İstanbul 2000, s.109.

1.2.4. Ünsüz Türemesi

1.2.4.1. y ve n sesleri

قَقدِيجَبرَيلقَپوُياَجدِدي	Ķaķdı Cebrā'įl ķapuyı aç didi 194.
.... بُنلَرهسَوكوُيصاَف	..........bunlara sevgüyi saf 34.
بوُنلَرشَمِعدُر..........	.........bunlar şem'idür 29.

1.2.4.2. s ikizleşmesi

s ikizleşmesi örneği metnimizde bir örneği mevcuttur:

دوُيمَزسِنگُونَشاِسّيسينَهبَس	Doymazsın güneş ıssısına bes 1016.
اُولقِيَامَتاِسّيسِندهايحَليم	Ol ķıyāmet ıssısında iy ĥalįm 1321**.**

1.2.5. Ünsüz Düşmesi

1.2.5.1. y düşmesi

دُرُلواِلدُزلَردَخيهَم........	Dürlü ılduzlar daħı hem…… 185.
ِبلكِهخَلقدَناِراغاُولدي.......	Bil ki ħalķdan ıraġ oldı **….. 656.**

1.2.5.2. v düşmesi

.....َالِنبَاشِنَهاوُردي**.....**	**….**elin başına urdı…. 1190.

İKİNCİ BÖLÜM

2. MORFOLOJİK ÖZELLİKLER

2.1. İsim

2.1.1. Çokluk Eki

Çokluk eki –lar, -ler'dir. Ekin önceki yüzyıllar Türkçesinden ve bugünkü yazı dilinden farklı bir durumu yoktur.

.....هَم اَغَجلر يَبرَغِنهَ	Hem aġaclar yabraġınca...... 625.
.....نيچَه طاشلَر وار دُرُر	Nice ṭaşlar var-durur......... 1005.
بونلَر شَمعدُر..........	.........bunlar şem'idür 29.

2.1.2. İyelik Ekleri

Eski Anadolu Türkçesi döneminde iyelik ekleri bir şeye sahip bulunmayı bildirir. 1.ve 2. şahıs teklik ve çokluk şekillerinde daima yuvarlak, 3. şahıs teklik ve çokluk şekillerinde ise düz ünlüdür.

İyelik ekleri şu şekildedir:

Teklik 1. Şahıs: -m, -(u)m, (ü)m.

Teklik 2. Şahıs: -ñ, -(u) ñ, (ü) ñ.

Teklik 3. Şahıs: -ı, -i, -sı, -si.

Çokluk 1. Şahıs: -muz, -müz.

Çokluk 2. Şahıs: -ñuz, -ñüz

Çokluk 3. Şahıs: -ları, -leri.

………كيُركُوكلُمكُوز	Girü göñlüm göz…………….. 1120.
…….سَندَنأُولدُققَامُومُز	Senden olduķ ķamumuz…….. 1299.
……هَمدهاَتلاَريأُوزُوني	Hem de atları uzunı………… 365.

2.1.3. İsim Tamlamaları

2.1.3.1. Belirtili İsim Tamlaması

Belirtili isim tamlaması, bir mülkiyet, nispet ve aidiyet ifade eder. Bu tamlamada ilk isim ilgi (genetiv) hali eki, ikincisi ise iyelik eki alır:

….. اَنوُكاِوندَنكوُكهَاَغدي	Anuñ evinden göġe aġdı…… 122.
فاِطمنوُكسُزُنيقِلديبَيَان	Fatıma’nuñ sözüni ķıldı beyān 471.

2.1.3.2. Belirtisiz İsim Tamlaması

Belirtisiz isim tamlamasında tamlayan eksiz, tamlanan ise teklik üçüncü şahıs iyelik eki alır. Bu tür tamlamalarda belli bir aidiyet yoktur. İlgi eki taşımayan isim genellikle ikinci ismin nev’ini, cinsini çeşidini bildirir:

ُكردِبالاِرمَغِنياوُلمُصطَفَي	Gördi bal ırmaġını ol Muśťafā 416.
…..حَقسوُزناَنَلارهَ	Ĥaķķ sözün anlara …… 866.

2.1.4. İsim Çekimi

2.1.4.1. İlgi (genetiv) hali eki

İlgi hali eki ünsüz ile biten isimlerde –uñ,-üñ; ünlü ile bitenlerde –nuñ, -nüñ’dür:

…….بَسَسنوُكچُنكوُر	Bes senüñ çün gör……. 990.
…دُنيَنُكحُسنِنهَسن	Dünyanuñ ĥüsnüne sen… 1288.

2.1.4.2. Yönelme (dativ) hali eki

Yönelme hali eki -a, -e'dir. Ünlü ile biten bir kelimeye geldiği zaman araya yardımcı-y- sesi gelmektedir:

......اُلەكندُويَەتَمام	**...........** ola kendüye temām 1574.
بِرْبُلُككَافرارِشدياوُلِيرەَ	Bir bölük kāfer irişdi ol yire 112.

2.1.4.3. Yükleme (akkuzativ) hali eki

Yükleme hali eki –i, -i dir:

..........**وِرمِشَمقامُوسني**	Virmişem ķamusını……… 476.
نيَچَسيكَندُويُوزينيقِلدِخُوب	Niçesi kendü yüzini ķıldı ħūb 1198.

2.1.4.4. Bulunma (lokativ) hali eki

Bulunma hali eki –da, -de şeklindedir:

...... اُيخوُدَەكوُرَن	Uyħuda gören…….. 1557.
.....كيجَدَەبيُلر**....**	**....** gicede bilür….. 1626.

2.1.4.5. Uzaklaşma (ablativ) hali eki

Uzaklaşma hali eki –dan, -den şeklindedir:

............**طاموُدَناِتدي**	Ŧamudan itdi………..350.
يوُزندَناِيجُوَان.........	…… yüzinden iy cüvān 1575.

2.1.4.6. Eşitlik (ekvativ) hali eki

Eşitlik hali eki –ça, -çe; -ca, -ce şeklindedir:

..............**سَانيسَودُكنجَه**	Seni sevdügince………..429.

یوُزبیكدُنَیجَه………..   ………….. yüz biñ dünyāca 612.

2.1.4.7. Yön (direktiv) ekleri

a. –ra, -re: ……..بَس كِه طشرَ چِقدي   Bes ki ŧaşra çıķdı… 1185.

b. –aru, -erü:اِچرُودَن سُیلَدي……   ……içerüden söyledi 194.

2.1.4.8. Vasıta (enstrumental) hali eki

Vasıta ekleri –ıla, -ile; -la, -le ve –n'dir:

…………هَم كِتَابلَرلَه رَسُلارَه   Hem kitāblarla resūllara…… 764.

2.1.5. İsim Yapım Ekleri

2.1.5.1. İsimden İsim Yapan Ekler

- daş/ -deş: ……….ای قَرنداش   İy ķarındaş… 996. (ķarın-daş)

- cak/-cek; -çak/-çek ……..زیرَه كِم كوُكجَك   Zįre kim gökcek…489. (gök-cek)

-lık, -lik: …..اَكرِلِكلَردَن قَاموُ   Ergiliklerden ķamu ...652. (egri-lik-ler-den)

-suz/- süz: … شُل كِه اَشنَاسُز یدي   Şol ki aşnasuz idi …… 842 (aşna-suz)

2.1.5.2. Fiilden İsim Yapan Ekler

-ma/-me:………يِرتمغه   Yırtmaġa…….. 1476. (yırt-ma-ġa)

-en/-an: رَوَنقلَروِرَن…   … revnaķlar viren 83. (vir-en)

-ş;-ış/-iş:صَاغِشدَه دُر…   … śaġışdadur 1389. (śaġ-ış-da-dur)

2.2. Zamir

2.2.1. Şahıs Zamiri

Şahıs zamirleri ben, sen, ol, biz, siz, anlar, olar'dır. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde şahıs zamirlerinin bini, sini, sinün şekilleri de vardır.

أُوشدهَبَنداَخيِدِدُم…… Uşda ben daħı didüm…. 1615.

چونِكهكوُرديآنلَري…. Çünki gördi anları….. 293.

2.2.2. İşaret Zamirleri

İşaret zamirleri bu, şu, ol ve şol'dur:

شُونِكهِاوُلسوُيلَدي**……** Şunı ki ol söyledi…. 841.

شوُلكِهيَالَنجيدُرُر….. Şol ki yalancı-durur…. 1115.

2.2.3. Dönüşlülük Zamirleri

Dönüşlülük zamirleri öz, kendü ve kendüz'dür (kendü+öz):

هركِشيآندهكَندوُنَقشينيكوُرُر Her kişi anda kendü naķşını görür 1125.

كَندُشَكلِندَه……. Kendü şeklinde…….. 263.

نيَچسيكَندوُيُزيني….. Niçesi kendü yüzini….. 1198.

2.2.4. Belirsizlik Zamirleri

Bu dönemde; kimi, kimse, her ki, her birisi, biri, bir kaçı, kamu, kamusı, kangısı, cümlesi, niceler gibi pek çok belirsiz zamir kullanılmıştır:

كيمِناحيَايدَركيمِنأُلدُرُرْ Kimin iĥyā ider kimin öldürür 585.

قامُسيهَيبَتلوُلَر….. …ķamusı heybetlüler 957.

2.2.5. Soru Zamirleri

Soru zamirleri kim ve ne’dir.

نَهسَبَبدَنبوُيلَهمَحزوُناوُلدُكوُز	Ne sebebden böyle maĥzūn olduñuz 1044.
كيمدُراوُلكهِانُوكسوزنِقلديَقبوُل	Kimdür ol ki anuñ sözin ķıldı ķabūl 1118.

2.2.6. Bağlama Zamirleri

Bağlama zamiri “*kim*” ve Farsça’dan geçen “***ki***’”dir.

….**تَندُراوُلبِلكمبوُ**	Tendür ol bil kim bu….. 1266.
…..اومَركهِگَروَن….	umar ki kervan…. 1214.

2.3. Sıfat

2.3.1. Niteleme Sıfatı

تَاكهِاوُلقارهَيوُزيَاغرْدَسِن	Tā ki ol kara yüzi ağardasın 924.
كُردِكِماغْاِنجوُدَنچَادِرلَري	Gördi kim aġ incüden çadırları 494.

2.3.2. Belirtme Sıfatları

بَعضِلَردُردُنجكوُكدهَديدِلَر	Ba‘żılar dördünci gökde didiler 506.

2.3.3. İşaret Sıfatları

İşaret sıfatları *bu, şu, o* ve birleşik şekilleri *uşbu*, *işbu, şol, bu* ve *ol* daha çok kullanılmıştır:

…….**اِشبُوكُكْلُماِتدي**	İşbu göñlüm itdi…… 665.
….**عِشقِلهَدِكلهَبوُسُوزي**	‘Işķıla diñle bu sözi…. 847.
…..بوُكِجهَبِردُشگُردُم	Bu gice bir düş gördüm….. 908.

شوُلسوُزَاكِم....... Şol söze kim…. 317.

2.3.4. Belisizlik Sıfatları

نيچهَييكِتلَردِييهَ…… Nice yigitler diye….. 1000.

هَربرينهَ….. Her birine………. 1519.

2.3.5. Soru Sıfatları

Soru sıfatları olarak *kankı* ve *ne* kullanılmıştır:

َبس نـهَسعَيِاتدوُ….. Bes ne sa'y itdü…. 1733.

َقنقاَيدهَاوُلدي….. Ķanķı ayda oldı….119.

2.4. Zarf

Zarflar; fiillerin, sıfatların, sıfat-fiillerin ve görev bakımından zarf niteliğindeki kelimelerin anlamlarını zaman, ölçü, niteleme, yer, yön gibi çeşitli bakımlardan etkileyerek daha belirgin duruma getiren veya sınırlayan kelimelerdir.[1]

2.4.1. Zaman Zarfları

َبس نَـهكُلمَكبوُكُناي كِشي Bes ne gülmek saña bugün iy kişi 1021.

سَندَناُكدِنْخَلِقبَنچُقصينَدُم Senden öñdin ħalķı ben çok śınadum 865.

زِرهِيَريوزِندَهاَوّلبل…. Yir yüzinden evvel bil….. 264.

2.4.2. Yer Zarfları

ِكردِايچاروُرَواَن…….. Girdi içerü revān…. 229.

َكلَبروُوَاراَتاكِن……. Gel berü ver etegün…. 1394.

[1]Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları: 575, Ankara 1992, s. 178.

چوُنكِهعَرشَدنيوُقَروُقِلدي......	Çünki ʻarştan yuķaru ķıldı 19.

2.4.3. Miktar Zarfları

بيرِسيدَخيجَبَروُتكَيِاشِت	Birisi daħı ceberüt key işit 1427.
چوُقِكرُوب......	Çok girüp……….. 238.

2.4.4. Tarz Zarfları

كُرمهَمِيسِنجَوقجَوقنيجهَكَچَر	Görmemisin cavķ cavķ nice geçer 8.
بَسكُنَشكيبِاوُلاسِن......	Bes güneş gibi olasın…… 540.

2.5. Edat

Edatlar; yalnız başına bir anlam taşımayan; ancak isim ve isim soylu kelimelerden sonra gelerek sonuna geldiği kelimeyle cümledeki başka kelimeler arasında anlam ilişkisi kuran, gramer görevli müstakil kelimelerdir.[2]

Dilimizde Eski Türkçe döneminden beri var olan edatların bir kısmı, isim ve fiillerden kalıplaşarak (gibi, göre, üzere vs. gibi) doğrudan doğruya edat olarak kullanılan kelimelerdir. Bir kısmı ise aslında isim, sıfat ve zarf oldukları halde edat gibi kullanılan sözlerdir.[3]

2.5.1. Bağlama Edatları

Bağlama edatları, kelimeden küçük dil birliklerini, kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri biçim ve anlam yönünden birbirine bağlayıp, onlar arasında bir irtibat kurarlar.[4]

كَراوُلَهبيك.....	Ger ola biñ…….. 14.
ديدِچُونكِمخَستَه....	Didi çünkim ħasta………… 1059.

[2] Zeynep Korkmaz, a.g.e. s. 51.
[3] Mustafa Özkan, **Türk Dilinim Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, Filiz Kitabevi, İstanbul 2000, s. 126.
[4]Bkz. Muharrem Ergin, , **Türk Dil Bilgisi**, s.352.

اوُلَهمَكَركِيم…. Ola meger kim…. 1597.

ليكيايكىدُرُربلكِل….. Lįki iki-dürür bilgil…. 1612.

2.5.2. Çekim Edatları

Çekim edatları genellikle sadece edat olarak kullanılan kelimelerdir. Bir ismin diğer bir kelime ile münasebetini tayin ederler.

خوُبزيبَاكوُنبِكيِاوُلُشعلهَدَار Ħūb zįbā gün bigi ol şu‘le-dār 212.

بَسكُنَشكيبِاوُلاسِن…… Bes güneş gibi olasın…… 540.

جُملَهبِرقَنديلِاچِندهَ….. Cümle bir ķandįl içinde 607.

طاموُاچرهَيانوُبَن….. Ŧamu içre yanuban……. 965.

2.5.3. Soru Edatları

Soru edatları *ne* ve *ne* ile ilgili kelimelerle *kanı, aceb* gibi kelimelerdir.

ديدِلراَكَانَدَناَغلاَدُغُوك Didiler aña neden ağladuğun 237.

….اِكيِرَنكدهَنِچوُنقِلدي… … iki rengde niçün ķıldı…. 439.

ياقَنيبَاوُمِچوُن…. Ya ķanı benüm içün…. 1325.

2.6. Ünlemler

Ünlem; konuşanın korku, sevinç, acıma, şaşkınlık gibi her türlü duygu ve heyecanını etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya, seslenmeye, çağırmaya yarayan kelime veya kelime gruplarıdır.[5]

ديدِياِيگوزُم……. Didi iy gözüm nūrı……… 472.

اُشدَهاَيتمَعنِسِن….. Uşda ayt ma‘nįsin…….. 662.

---

[5]Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları:575, Ankara 1992, s. 157.

2.7. Fiil

2.7.1. Olumsuzluk Eki

Her çeşit zaman ve sigalarında olumsuzluk eki olarak *–me, -ma* kullanılmıştır. Olumsuzluk eki, fiil köküne getirilir, zaman ve şahıs ekleri ondan sonra gelir.

كُجُمُزْيِتْمادُكِنيوُكلتمَهَسن Gücümüz yitmedügin yükletme sen 794.

سَاكهَلآيِقكوُرمَدُم....... **.........** saña lāyıķ görmedüm 828.

2.7.2. Fiil Yapım Ekleri

2.7.2.1. İsimden Fiil Yapan Ekler

-la/-le: ……بَشلَدُقمِعرَاجِنَه Başladuķ mi‘rācına…… 59 (baş-la-du-ķ)

-ar/-er: اوُلَقارَهيوُزِياَغَردَسِن…… …….ol kara yüzi aġardasın 924.(aġ-ar-d-a-sın)

2.7.2.2. Fiilden Fiil Türeten Ekler

-n: بردَخيگورُندِبيل….. ….bir daħı göründi bil 263.(gör-ün-di)

-ar/-er:…. صُلحاِدَرلر….. ……śulĥ iderler ….. 816. (it-er-ler)

2.7.3. Fiil Çekimi

2.7.3.1. Şahıs Ekleri

Zamir kökenli şahıs ekleri şu şekildedir:

Teklik 1. şahıs için: -am, -em, -van, -ven, -ın, -in kullanılmıştır.

Teklik 2. şahıs için: -sın, -sin ekleri kullanılmıştır.

Teklik 3. şahıs için: -lar, -ler ekleri kullanılmıştır.

Çokluk 1. şahıs için: -uz, -üz; - vuz, -vüz ekleri kullanılmıştır.

Çokluk 2. şahıs için: -sız, -siz ekleri kullanılmıştır.

Çokluk 3. şahıs için: -lar, -ler ekleri kullanılmıştır.

….وَصلُكْ اِستَروَن دُعامْ اِت Vaśluñ isterven du‘ām it 27. (iste-r-ven)

…..تااُولاوُزحضَرتُنْدَه Tā olavuz hażretüñde…. 1223. (ol-a-vuz)

İyelik eki kökenli şahıs ekleri ise şunlardır:

Teklik 1. şahıs: -m

Teklik 2. şahıs: -ñ

Teklik 3. şahıs için şahıs eki kullanılmamıştır.

Çokluk 1. şahıs:-k

Çokluk 2 şahıs: -ñuz- ñüz

Çokluk 3 şahıs: -lar, -ler

نَمازْقِلدُكوُز…….. ………..namāz ķılduñuz 942. (ķıl-du-ñuz)

….فَرق اِدەمَزلَر…… …… farķ idemezler…… 1596. (it-e-mez-ler)

2.7.3.2. Şekil ve Zaman Ekleri

Fiillerde basit çekim, bildirme ve dilek kipleri olmak üzere ikiye ayrılır:

2.7.3.2.1. Bildirme Kipleri

2.7.3.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman eki –dı, -di, -du, -dü'dür.

…..فَاطِمەگوُلدِدِيكِم Fātıma güldi didi kim…468. (gül-di)

……غَفرقِلدُم…. …… ġafr ķıldum….. 704. (kıl-du-m)

2.7.3.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman eki –mış, -miş'tir.

زيرهَكِمكوُرمِشدِاَني…. Zįre kim görmişdi anı…. 1485. (gör-miş-di)

چوُنكِهاِچميشَم…. Çünki içmişem…. 1705. (iç-miş-em)

كيمِشاَنلَر….. Geymiş anlar….. 113. (giy-miş)

2.7.3.2.1.3. Geniş Zaman

Geniş zaman ekleri –ur, -ür, -ar, -er, -ır, -ir şeklindedir.

گَرگَچَرسهَاوُليَنَر…….. Ger geçerse ol yanar… 551. (geç-er-se, yan-ar)

……اَندَنچِقَر…. ….. andan çıkar….. 170.

2.7.3.2.1.4. Gelecek Zaman

Gelecek zaman eki –ısar ,iser şeklindedir.

….كِمدِييسَروَنرَسوُلَ ……kim diyiserven resūl 529. (di-y-iser-ven)

……..يمِشلَرويرِسَر …….yimişler viriser 1322. (vir-iser)

2.7.3.2.1.5. Şimdiki Zaman

Şimdiki zamanı karşılamak için özel bir ek bu dönem içinde kullanılmamıştır.

2.7.3.2.2. Dilek Kipleri

2.7.3.2.2.1. İstek Kipi

İstek kipi –a, -e'dir.

نه‌سويليَم‌حِكمت‌سكا....   …..ne söyleyem ĥikmet saña 1728. (söyle-y-e-m)

2.7.3.2.2.2. Emir Kipi

Her şahıs için ayrı asıldan gelen ekler kullanılmıştır.

Teklik 1. şahıs için: -ayın, -eyin kullanılmıştır.

Teklik 1. şahıs için: Bazen eksiz, bazen ise –gıl, -gil kullanılmıştır.

Teklik 3. şahıs için: -sun, -sün kullanılmıştır.

Çokluk 1. şahıs için: -alum, -elüm kullanılmıştır.

Çokluk 2. şahıs için: -ñ, ñuz, ñüz kullanılmıştır.

Çokluk 3. şahıs için: -sunlar, -sünler kullanılmıştır.

……دَرْدِله‌قان‌اَغلغِل   ……derd ile ķān aġlaġıl 1744. (aġla-ġıl)

…..مقصودَه‌دونالم‌بز….   …. maķśūda dönelüm biz… 501. (dön-elüm)

عالم‌محلن‌دييلم……..   …..‘ālem maĥallin diyelüm 1445. (di-y-elüm)

صقليايِن‌انلري……..   ……śaķlayayın anları 448. (sakla-y-ayın)

2.7.3.2.2.3. Dilek-şart kipi

Dilek- şart kipi –sa, -se’dir.

…..آرزو اِتسه‌بل   Ārzu itse bil……1496. (it-se)

چون‌كنش‌طوغسه‌كواكب‌مات‌اولر   Çün güneş ŧoġsa kevākib māt olur 533. (ŧoġ-sa)

2.7.3.2.2.4. Gereklilik kipi

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde gereklilik kipi için kullanılan ayrı bir ek yoktur. Çoğu zaman dilek-şart kipine “gerek” veya “gerekdür” kelimeleri getirilmek suretiyle yapılmaktadır.

اُمَّتُمگَارَكدِيدِي.....   ………ümmetüm gerek didi 988.

… اوُلنوُريگَركدُر…..   …. ol nūrı gerekdür…..   14.

2.7.4. Fiillerde Soru Şekli

Soru eki –mı, -mi'dir. Ekteki ünlü daima düzdür.

…….اِشلَدُكميديبَڭَا   İşledüñ mi di baña…… 1314.

…جَماعَتلَهميقِلدُك….   ……cema'ātle mi kılduñ…. 912.

2.7.5. Birleşik Fiiller

Birleşik fiil, bir yardımcı fiil ile bir isim veya fiil unsurunun meydana getirdiği kelime grubudur. İsim ve fiil unsuru önce, yardımcı fiil sonra gelir.

بَانذِكراَيلاَدُگُكنوُرايِاِمَام   Beni źikr eyledügüñ nūr iy imām 1324.

بَركيَپشكِمقُرتَراسِاَندهَجان   Berk yapış kim ķurtarasın anda cān 11.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİRAC-I NEBİ (METİN)

94 B

Hāzihi'l ḳıt'atü fį beyāni tenezzüli'l ĥaḳįḳati'l Muĥammediyyeti fi'l 'ālemi't tafżįli'l elle hüve'l 'ālemü'l kebįrü'l müsemmā bi'l insāni'l kebįri fi'ś tılāĥi'l meşāyiĥi ve fi'l 'ālemi'l icmāli'l leźi hüve'l ālemü's śaġįru bi'l insāniyyi ve fį beyāni enne'l kelāme'l ālemįne mütebāyinine ve münāsibįne …………[1]

1. Girü göñlüm baĥrı uş ŧaşdı iy yār
'Ālemi başdan başa itdi sebze-zār

2. Ol şeker kanı girü ħoş söyledi
Şekerin şerbet revāne eyledi

3. Ŧūŧi-yi cānı berü śal iy ĥarįf
Tā bu şerbetden içüp olsun żarįf

4. Kim bu şerbetden içerse cām-ı pür
Ŧola başdan ayaġa źevḳ ü sürūr

5. Şerbet ol şerbet-dürür vire śafā
Göñlünüñ bāġını ide pür śafā

6. Çünki göñlüñ ŧola ol envār-ı Ĥaḳḳ
'Ālemeyni idesin sen bir varaḳ

7. Bilesin ol 'ālemi bāḳįduġın
Hem daħı bu 'ālemi fānįduġın

8. Görmemisin cavḳ cavḳ nice geçer

[1] Bu kıt'a hakikat-ı Muhammediye'nin meşayihin ıstılahında insan-ı kebir diye de isimlendirilen âlem-i kebir olan âlem-i tafdil ve insani diye de bilinen âlem-i sağir olan icmale inişinin beyanı ve âlemin kelamının beyanı hakındadır.

Uş görürsin bunda ķonanlar göçer

9. Çün gidersin iy ķarındaş ķıl yaraķ
Bil ki ol ʿālemdurur menzil ŧuraķ

10. Cemʿ it şunı ki alup gidesin
Śatup ol ĥażretde aśśı idesin

11. Ol resūlüñ dāmenine iy cüvān
Berk yapış kim ķurtarasın anda cān

95 A

12. Urdı bir ŧaşa külünk ol çıķdı nūr
Gördi ümmet irecek yiri iy şāb

13. Yüzinüñ nurı yaķar kāfirleri
Şöyle kim Şeyŧān'a atılur şihāb

14. Ümmete ol nūrı gerekdür yaķįn
Ger ola biñ māhitāb u āfitāb

15. Çünki ol şāh-ı ʿArab ʿāleme śaldı ķılıç
Dökdi kāfir ķanını hemçün ħıżār

16. Yaķdı kāfir evlerini ol ĥabįb
Bes muŧįʿ oldu aña ķamu riķāb

17. Ulu sulŧāndur Burāķ'a bindi çün
Cebrā'įl ol dem aña dutdı rikāb

18. Çünki miʿrāca revān oldı resūl
Ķamu göklerde açıldı aña bāb

19. Çünki ‘arştan yuķaru ķıldı güzār
Dost cemālinden götürdi ol niķāb

20. Didi iy göñlü ĥabįbüm saña ben
Bil şefā‘at virmişem yevme’l ĥisāb[2]

21. Zį-resūl zį-habįb zį-münįr
Ki oldı ķamulardan ol a’lį-cenāb

22. Yā resūlallāh şefā‘at eylegil
Ben ża‘ife tā ki çekmeyem ‘aźāb

23. İñlerem gündüz gice uş zār olup
‘Ankebūt evine çün düşdi źübāb

24. Vaśluña çün çāre bulmadum ĥabįb
‘Işķuñ evinde çalarven çün rebāb

25. Çünki ħāmidüm ŧalebde vaśluñı
Lā-cirem fürķat odı ķıldı kebāb

26. Ger bu fürķatde baña vaśluñ śuyın
Virmez iseñ uş yürek ķanı şarāb

95 B

27. Uşda aħşam vaķtidür ķaldurdum el
Vaśluñ isterven du‘ām it müstecāb

Hāźihi‘l- ķıt‘atü fį medĥi‘l-āli ve‘l-aśĥābi rıdvānu‘l-lāhi aleyhim ecma‘įn[3]

---

[2] Kıyamet günü.
[3] Bu kıt’a Rasullah’ın ali ve ashabının “Allah hepsinden razı olsun” medhi hakındadır.

28. Āline āśĥābına dahı iy şāb
Kim bulara Ĥaķķ’dan oldı fetĥ-i bāb

29. Dįn ilinüñ belki bunlar şem‘idür
İtdiler kāfirlere dürlü 'iķāb

30. Sözleri ŧatlu-durur yüzleri ħūn
“Tayyibü’l ecsām žāhirü’l lübāb”[4]

31. Ol resūle çün bular yār oldılar
Oldı İslām dįni bil ‘āli-cenāb

32. Sünneti neşr itdiler yiryüzine
Śaçdılar raĥmet śuyın hemçün ħāb

33. Maşrıķ-ı māh-ı şerį‘at oldılar
Bunlara şems-i ĥaķįķat ķıldı tāb

34. Her ki ķıldı bunlara sevgüyi śāf
Ĥavż-ı Kevser[5]’den içe şeksüz şarāb

Hāźihi‘l ķıt‘atü fį tefsįri ķavlihį Te‘ālā sūbĥāne‘l-leźį esrā bį abdhį[6]

35. Fażl-ı bismillāhirraĥmānirraĥįm[7]
Bil kim oldur genc-i esrār-ı ĥakįm

36. Çün dilüme geldi ol genc-i Ħuźā
Bes nice olasıven Ĥaķķ’dan cüdā

37. Didi Ĥaķķ “ene celįs men źeker”[8]

[4] Bedenlerin güzeli ve aklın ortaya çıkışı
[5] Cennet’te bulunan bir ırmağın (havuzun) adı
[6] Bu kıt’a Allah Teala’nın Sübhane’l –lezi esra bi abdhi ayetinin tefsiri hakkındadır.(İsra suresi 1.ayet)
[7] Rahman ve rahim olan Allah’ın adıyla sözünün fazileti

Banı źikr idenleyem iy bį-ħaber

Ve fi'l- ĥaberi ķāle'llāhu Te'ālā ene celįsü men zekere'l-ĥadįs[9]

38. Çünki tevfįķ Ĥaķķ'dan oldı bize yār
Diñle dürlü genci deyin āşikār

96A

39. Ma'nį deryāsında çünkim ben yüzem
Ma'nį-i ħūb yüzine cevher dizem

40. Girü mürg-i cān ser-āġāz eyledi
Ķudüs bāġın alup āvāze eyledi

41. Per ķaķub bu gökleri geçmek diler
Ol şarāb-ı lā-yezāl içmek diler

42. Şerbet ol şerbet-dürür bāķį şarāb
Oldurur 'umrānı ķalanı ħarāb

43. Çün ħarāb olur bu deyr-i mu'teber
Sa'y ķıl kim ķılasın bundan güźār

44. Çün bu dünyāyı elüñden iresin
Giçesin eflākı dosta iresin

45. Bu muhabbetdür seni vįrān iden
İşbu fānį mülkde ser-gerdān iden

46. Ķo bu zehri gel berü şehd eyle ħoş

[8] Ben beni ananın yoldaşıyım
[9] Allah Teala'nın "Ben beni zikredenin yoldaşıyım" haberi hakkındadır.(Kudsi Hadis)

Žulmeti ḳo sa‘y ḳıl nūr isde ħoş

47. Çünki yanuñda aḳrāb-ı ĥayāt
Sen revā mı olasın fį‘ž-žulumet

48. Uşda ŧoġmışdur girü ol āfitāb
Ŧaşuñı la‘l eylegil cehd it iy şāb

49. Bişür ol yimişlerüñi ḳoma ħām
Tā ki śunula saña bi ŧolu cām

50. Bes ki sen iksįr-i Ĥaḳḳ'ı bulasın
Min cismi cümle altun ḳılasın

51. Ħalḳ içinde olasın ‘āli-cenāb
Uş didüm vallāhu a‘lem bi'ś-śavāb

52. Çünki yoḳdur bu söze pāyān iy yār
Diñle maḳśūdı idelüm āşikār

53. Diyelüm kim ol nebįler serveri
Nice keşdi işbu yidi çenberi

96 B

54. Nice buldı ḳurb-ı "ev ednā"[10]ya yol
Niceyi ĥażret anı ḳıldı ḳabūl

55. İdelüm bir bir bu aĥvāli beyān
Ol şehüñ mi‘rācı sırrın ħoş ‘ayān

---

[10] Bir makam ismi (Allah (c.c.)'a Kâbe Kavseyn'den daha yakın olma makamı). Bkz. Cürcânî, Seyyid Şerif, Arapça-Türkçe Terimler Sözlüğü, Bahar Yayınları, İstanbul 1997, s. 177.

56. Seyr idelüm gögleri bir bir latįf
Keşf idelüm dürlü esrār-ı şerįf

57. Ger bu dürri nūş iderseñ iy cüvān
Şeksüzin seyr idesin nüh āsumān

58. Ol resūlüñ mevlidi ħatm oldı çün
Başladuķ mi'rācına iy źū-fünūn

59. Diñleġil Ķur'ān icinde ol eĥad
Didi "sübĥane'lleźį esrā bi'abd"[11]

Ķāle'llāhu Te'ālā sübĥāne'lležį esrā bi abdihį leylen mine'l Mescidi'l Ĥarām ile'l-Mescidi'l-Aķśā'lležį bāreknā ĥavlehū linüriyehu min āyātinā[12]

60. Ya'nį tesbįĥ iderem Ĥaķķ'ı iy imām
Tesbįĥ itmeklik naķayısdan temām

61. Eyle Allah ki ķulunı bir gice
Seyr itdürdi Burāķ üzre iy ħoca

62. Mekke'den Beyte'l Muķaddis'e temām
Gicenüñ ba'żında vardı ol hümām

63. Eyle beyti kim anuñ çevre yanın
Eyledüñ ŧolu bereket iy emįn

64. Yimiş aġacı mı anuñ çevre yanı
Rāĥat olur anı görenüñ canı

[11] Kulunu geceleyin yürüten Allah (c.c.)'ı zikrederim.
[12] Bir gece, kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kuluna Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir.(İsra Suresi 1. ayet.)

65. Hem şehirler ulu ni'metlü-dürür
Ol Filistin Dimişķ ardındadur

66. Evliyālar ma'bedidür ol mekān
Hem daħı ol vaĥye muhbiŧdür 'ayān

97A

67. Nişe seyr itdürdük ol ķulı gice
Nişe aġdurduķ biz anı mi'rāca

68. Tā ki gökde yerde gizlü ne ki var
Gösterevüz ol ķula biz āşikār

69. Bil ki Aķśā ma'nisi eb'ad iy cüvān
Mekke'den ķırķ günlük ol ıraķ iy cān

70. Mekke ħalķı seyre inkār eyledi
Ĥaķķ "semį'am hem baśįram"[13] bes didi

***Ķāle'llāhu Te'ālā innehū's-semį'ul- baśįr*[14]**

71. Ya'nį işidürmege ħalķ inkārını
Hem görür kāfirlerüñ Ĥaķķ kārını

72. Tā buña dek āyetüñ ma'nisidür
Bunda bir ħoş nükte vardur hemçüdür

73. Ya'nį bu āyetde şāha ķul didi
Ĥaķķ saña şefķat idüp ķayduñ yidi

[13] "İşiten ve bilenim". İsra Suresi 1. ayetin bir kısmı. Ayetin tamamı şu şekildedir: "Allah Teala her şeyi işiten ve bilendir."
[14] Allah Teala her şeyi işiten ve bilendir.(İsra Suresi 1. ayet)

74. Zirā ‘Įsā’yı göge ref‘ itdi çün
Niceler ortaġ didi iy źü-fünūn

75. Niçeler daħı oġlı iy yār
Niçe ortāġı didi āşikār

76. Çün resūli göklere ref‘ eyledi
Ol ĥabįbe lā-cirem ķulum didi

77. Ol nebįnüñ ümmeti tā azmaya
Ŧamu zencįrine nefsin dizmeye

78. Hem de bu āyetde Ĥaķķ “leylā” didi
Ol ŝeneviyye sözin redd eyledi

79. Ĥaķķ’ı iki dirler anlar iy piser
Birisi ħayrı yaradur biri şer

80. Dirler anlar ħayrı gündüz yaradur
Hem de gice bil ki şerri döridür

81. Bil ki Ĥaķķ ħayr ulusın ķıldı gice
Ol şehüñ mi‘rācı ‘arşdan yüce

97 B

82. Tā bileler ħayrı şerri yaradan
Ol-durur bu ķamu tertįbi iden

83. Nice giceyi gündüzi oldur döriden
Yiryüzine dürlü revnaķlar viren

84. Bir-dürür yoķdur şerįki miŝli anuñ

Ħāliķi ol on sekiz biñ ʿālemüñ

85. Diñle āyetde belāġat var vaśl-ı yār
İltifāt itdi zįre Ĥaķķ āşikār

86. Lafž-ı ġāyet źikri ķıldı evvelā
Lafž-ı mütekellim añdı ŝāniyā

87. Ŝāliŝen ġāyet żamįrin söyledi
Bes ki āyetde belāġat eyledi

88. Zihį sulŧān dürlü śanʿatlar bilür
Ķavli fįʿlinde ne dilerse ķılur

89. Kime ikrām idüben göge aġdurur
Kimine ķılur saĥaŧ yire urur

90. Kimine miʿrāc balıķ ķarnın ķılur
Kimine Ŧūr içre tecellį irgürür

91. Kimine odı gülistān ķılur iy yār
Kimini ʿarşıda ider cilve-dār

92. Çünki āyet maʿnįsin ĥall eyledüm
Dürlü nükte ħoş maʿānį söyledüm

93. Bes nüzüline sebeb nedür diyem
Ol nebį miʿrācını nažm eyleyem

94. Key ķulaķ dut kim budur nažm-ı leyāl
Ķamu göñülden sürer dürlü melāl

***Hāẕihi'l- ḳıt'a fį beyāni sebeb-i nüzūli'l-āyeti ve enne'l-lāhe ersele Cibrile ile'n-nebįyyi śalla'llāhu aleyhi ve sellem me'a'l- Burāḳ ve ġasele ḳalbehū ve sāra ile'l-Beyti'l- Maḳdis*[15]**

98 A

95. Girü mevce geldi ol deryā-yı nūr
 Ḳıldı cānum ħalvetini pür-sürūr

96. Ol deñiz incüleridür ma'nį uş
 Bu śadef göñlüm leb-ā-leb ŧoldı ħoş

97. Çünki cānum aślı ol deryā-durur
 Lā-cirem andan yitişür mevce nūr

98. Çünki geldi nūr-ı mevce fevc fevc
 Cān hümāsı bes ki gitdi sūy-ı evc

99. Girü aślın añdı ol ŧāvus-ı cān
 Seyr ḳılmaḳlıḳ diler bes lā-mekān

100. Zįre her fer' aślını ŧālįb-dürür
 Bu sözi añlar şu kim ŧālįb-dürür

101. Çün bu 'ālem iki şāħ oldı iy yār
 Her budaḳ çıḳdı bir evden āşikār

102. Biri çıḳdı cennet evinden laŧįf
 Zühd-i taḳvāsıyla olmış ol şerįf

103. Birisi dūzaħ evinden çıḳdı bil
 Pür đelālet pür şeḳāvet ol źelįl

---

[15] Bu kıt'a ayetin nazil oluşu ve Allah Teala'nın Cebrail ve Burak ile beraber Nebi (s.a.v.)'e göndermesi, kalbini yıkaması ve Betü'l Mukaddis'e götürülmesinin beyanı hakkındadır.

104. Şeksüzin döner budaḳlar aślına
Bil irişür aślınuñ ol vaślına

105. Nūr irer nūra o žulmet žulmete
‘Āśį olan nāra zāhid cennete

106. Bes resūl ‘arş üzre seyrān eylese
Gökler ile bile devrān eylese

107. Ne ‘aceb ola anı ŧañlayalar
Cümle kāfir anı tekźįbleyeler

108. Külli şey ḳılur rücū‘ aślına bil
Ol resūl didi bu sözi iy ħalįl

109. Diñle imdi ol resūl mi’rācını
Ol yüzi görklü cihān muĥtācını

98 B

110. Burada bir ħoş ħaber virem diñlegil
Āyet inmege sebebdür añlaġıl

111.Ya‘nį ol şems-i cihān māh-ı münįr
Mescid içre oturmışdur ol beşįr

112. Bir bölük kāfir irişdi ol yire
Anlaruñlaydı Ebū Cehl[16] iy yara

113. Geymiş anlar aŧlas ü dibā iy yār

[16] Esas ismi Ömer olup peygambere karşı aşırı düşmanlığı nedeniyle kendisi ne cahilliğin babası anlamına gelen bu künye verilmiştir.

Ṭažı atlar üzre olmışlar süvār

114. Didiler ki yā Muḫammed sen nice
Ḫalḳa peyġāmber olasın iy ħoca

115. Kim faḳįrsin yoḳ senüñ māl ü metā‘
Ṭažı atlar hem daħı bostān ü bāġ

116. Ger bu da‘vaña señün śıdḳ oladı
Bizcileyin māl ü ħazneñ ṭoladı

117. Ġuśśalu olup öri durdı resūl
Ümmihānį evine vardı melūl

118. Bes ki "subĥānelleźi esrā"[17]yı didi
Bį-nihāyet millet aña ‘arż eyledi

119. Var-durur hem iħtilāf eydem işit
Ḳanḳı ayda oldı mi‘rāc iy yigit

120. İbn-i ‘Abbās[18] ħoş rivāyet eyledi
Ol rebį‘ül-evvel ayında didi

121. Çün düşenibe gicesinde üç sa‘at
Geçmiş idi kim açıldı öñü taħt

122. Ümmehānį kim ‘Alį'nüñ uħtı bil
Anuñ evinden göġe aġdı ħalįl

123. Bir ḳavülde bil Receb ayında-dı
Kim yigirmi yidi gicesinde-di

---

[17] Kulunu (Hz. Muhammed) bir gece yolculuğuna çıkaran o münezzeh Allah ki kulunu mescidi Haram'dan Mescid-i Aksa'ya gece yolculuğuna çıkardı (Miraç Ayeti)
[18] Peygamberimizin amcaının oğlu sahabenin meşhur tefsircilerindendir.

124. Bir ķavülde cum'a gicesi iy cüvān
Hem Ramażān ayı leyl-i ķadrim iy cān

99 A

125. Girü yirine ķodular iy cüvān
Bitdi ol yaruķ yiri ol dem revān

126. Neyçün ķalbini anuñ yardılar
Nişe įman-ıla anı pāk itdiler

127. Tā ki ola ķalbi anuñ āyine
Ĥaķķ görine anda hem her āyine

128. Hem daħı ķābil ola bilmege ol
Şunı kim bilmege 'ācizdür 'uķūl

129. İki kez ķalbin yudılar iy cüvān
İkisin daħı didüm saña 'ayān

130. Çünki pāk oldı resūl ol dem iy cān
Çekdi Cebrā'įl Burāķ'ı ħoş revān

131. Didi Cebrā'įl ki iy yüzi ķamer
Kāfirüñ var ise uş tāc ü kemer

132. Uşda saña tāc ü ĥulle vü Burāķ
Bin ki seyrān idelüm iy yüzü aķ

133.Tāc ü ĥulle geydi geldi ol resūl
Tā Burāķ'a bine anda ol uśūl

134. Bes Burāķ ol demde söyledi iy yār
Kendi derdin itdi anda āşikār

135. Didi baña binmez illā kim nebį
Ol Muĥammed Hāşimį'dür 'Arabį

136. Hem Ķureyşį Ebŧaĥį śāĥib-kelām
'Āşıķ u bį-çāresiyem iy imām

137. Bes aña didi resūl kim iy Burāķ
Ol Muĥammed benvenin iy yüzi aķ

138. Ol Burāķ aña didi kim yā ħalįl
Ĥācetüm var ĥażretüñe bellü bil

139. Ya'nį unutma ķıyāmetde beni
Binmegil ayruķ Burak'a iy ġanį

99 B

140. Bes nebį añun sözin ķıldı ķabūl
Bindi ol dem Burāķ'a ol resūl

141. Dutdı Cebrā'įl rikābın ol zamān
Ġāŝiye götürdi Mįkā'įl iy cān

142. Oldular Beyt'ül Muķaddis'e revān
Yolda ne gördi işit şāh-ı zamān

143. Śaġ u śoldan geldi aña āvāz iki
Yā Muĥammed diyü 'alā risliķį

144. Ya'nį arķun git diyü āvāz işidür

Śaġ u śoldan baķmaz aña yügürür

145. Gider-iken gördi bir ’avrat gelir
Aña arķun git diyü el uzadur

146. Ol kişi de ķad hemçün servi-vār
Ħoş bezenmiş ol ķārı ŧāvusı-vār

147. Aŧlas u źįbā zebercedd ile ol
Renk renk düzmiş özini hemçü gül

148. Pāyi ħalħāl desti abrincen ŧolu
Aña gönül virdi her ki oldı delü

149. Niçe zülfįne ber-dār eylemiş
Niçe naķşına dil-dār eylemiş

150. Niçeyi siĥr ile mecnūn eylemiş
Niçeyi mekr ile maġbūn eylemiş

151. Ol ‘acūze bį-girdür ġaddāredür
‘Āşıķına bil kim ol mekkāredür

152. Žahirį maġbūn añun içi ħarāb
Şehdi aġu hem şarābıdur serāb

153. Her kim anuñ ţaşına ķıldı nažar
Bil kim ol cān milkine ķıldı güźer

154. Bes resūl ţaşına ķılmadı nažar
Ķıldı ol Beyt’ül Muķaddis’e güźer

100 A

155. Mescid-i Aķśā'ya çün irişdi ĥabįb
İki rik'at ķıldı sünnet ol ŧabįb

156. Bes didi Cebrā'įl kim yā güzįn
İşidüben gördügümdi iy güzįn

157. Cebrā'įl didi saġundan gelen ün
Bil Yehūdi azdurur iy źü-fünūn

158. Ger ol āvāze sen iķbāl itsedüñ
Hep Yehūdi olurdı ümmetüñ

159. Hem şu 'avrat kim saña uzatdı el
Nicelerüñ ķānına boyadı al

160. Dünyedür ol ger aña meyl itsedüñ
Azar idi dünya sevüp ümmetüñ

161. Dünyā sevüp āħiret bulmaz idi
Hiçbiri cennet ŧaleb ķılmaz idi

162. Ba'de-zān getürdiler iki ķadeĥ
Biri süd biri süci virür feraĥ

163. Bes ki Cebrā'įl didi kim yā ĥabįb
Ķanķısın dilerseñ içgıl yā ŧabįb

164. Süd ķadeĥin içüp irdi ĥikmete
Didi Cebrā'įl "esbate'l fiŧrate"[19]

[19] Sen fıtrata uygun davrandın.

165. Ya‘nį virdüñ ümmete İslām įmān
Süci içseñ ķamu azardı iy cān

166. Ba‘de-zān getürdiler mi‘rāc-ı cān
Bil ki mi‘rāc ma‘nįsidür nerdübān

167. Nerdübānı kim anı göz görmedi
‘Aķl u fiķr ü fehm aña hiç irmedi

168. Bir ķavülde ol gümişdür iy cüvān
Bir ķavülde hem daħı altun iy cān

169. Bir ķavülde bil kim ol aķ incü hem
Bir ķavülde nūr idi iy muĥterem

100 B

170. Bil ki dördüncü ķavl ĥaķķdur hemān
Bil göge andan çıkar rūĥ-ı revān

171. Cān bedenden çünki çıķa iy şerįf
Bil aġar ol nerdübāna ħoş laŧįf

172. Meyyitüñ gözi aña baķaķalur
Gözi nūrı cānı ardınca varur

173. Böyle dimişdür bu sözi ol resūl
Uşda taķrįr eyledüm ķılġıl ķabūl

174. Zį-resūl kim nerdübānı cān u cān
Ħoş ķadem baśubanın oldı revān

175. Zįre başdan ayaġa cān idi ol

Yoĥsa maĥżā nūr idi iy pür uśūl

176. Ümmet-iseñ ‘ışķıla di el-śalavāt
Tā ki ire cānuña nev nev ĥayāt

Hāzihi’l -ķıt‘a fį beyāni‘n- nebįyyi urūci ile’s semāvāti ve raā fiha’l enbiyā’ śalavatu’llāhi āleyhim ecma‘įn ve raā Cebrā’įl fį śūretihį ve sidrate’l müntehā[20]

177. Girü cānum ķıldı cānānın ŧaleb
İtdi gevher girü hem kānın ŧaleb

178. Girü ol śayyad-ı ‘ālem bāzını
Da‘vet idüp ķıldı ol pervāzını

179. Keklik ü ŧurraç ider kimi şikār
Kimisünüñ uşda minķārında mār

180. “İrci‘ū” sözüni çün gūş ideler
Ĥażrete pervāz uruban gideler

181. Sa’y ķıl keklik ü ŧurraç alasın
Ĥażrete iltüp yüzi aġ olasın

182. Dünyā bir anbāra beñzer içi bād
Anda bād isteyenler olmaya şād

101 A

183. Dünyeden māl isteyen oldı źelįl
Her ki bunda cüst cüst oldı ĥalįl

[20] Bu kıt’a Nebi’nin göklere çıkarılması, orada nebileri görmesi “salavatullahi aleyhim ecmain” , Cebrail’i ve Sıdretü’l Münteha’yı asli suretinde görmesi hakkındadır.

184. Bil ferah̑ anda-durur bunda melāl
Hem ħaķįķat ol-durur budur ħayāl

185. Şöyle kim görseñ śu içre sen iy şāb
Dürlü ılduzlar daħı hem māh-i tāb

186. Ay ü ılduz gerçi görinür laŧįf
Lįki anda nesne yoķdur iy ĥarįf

187. Bes miŝāli dünyānuñ budur iy yār
Ol hüsn ʻaksidür bu āşikār

188. Gel ħayāli ķo sen ol ħubı istegil
Gölgeyi ķo ķadd-i ŧubi istegil

189. Naķşı ķo naķķāşı ķılġıl sen ŧaleb
Śāniʻi üste śuniʻ üçün çekme taʻab

190. Tā melek gibi olasın ħoş revān
Saña cevelān-gāh ola bu āsumān

191. Ol resūle girçek ümmet olasın
Tā ki vaślına Ĥaķķ'uñ yol bulasın

192. Diñle imdi ol resūlı kār-dān
Göñüllere nicesi oldı ol revān

193. Çünki cān miʻrācına aġdı o şāh
İrdi dünyā göġine ol demde māh

194. Ķaķdı Cebrā'įl ķapuyı açdı-dı
Aña der-bān içerüden söyledi

195. Didi kim kimsin bileñce iy yār
Cebrā'i̧l didi yü Aḩmed'di āşikār

196. Didi kim "ni'm e'l-meci̧'"[21] yā Cebrā'i̧l
Açdı ķapuyı gelüñ dir yā ħali̧l

197. Girdiler dünyā göġine iy ĥari̧f
Çoķ 'acāyib gördi anda ol şeri̧f

101 B

198. Gördi peyġāmber anda ol ulu
Haķķ ķatındaki şeri̧f ü baħtulu

199. Didi Cebrā'i̧l aña virgil selām
Bu-durur Ādem śafı bil yā imām

200. Bes selām virdi aña ol Muśṭafā
Didi Ādem merĥabā iy müctebā

201.Ħayr-ı maķdem gelġil iy śāliħ oġul
Bil ki sensin ravża-ı rıđvān-ı gül

202. Bes kim ol gögün melekleri selām
İtdiler anı ziyāret iy hümām

203. Her 'acāyib ki var anda gördi ol
Seyr idüp ikinci göge irdi ol

204. Ķaķdı Cebrā'i̧l ķapuyı söyledi
Ķapucı śordı ki kimlersiz didi.

[21] Ne güzel bir geliş.

205. Cebrā'į̇l didi benem uş Muśṭafā
Didi kim ni'me'l meci̧ gel iy śafā

206. Bes ikinci göġe girdiler revān
Anda gördi iki peyġāmber o cān

207. Cebrā'į̇l didi resūle vir selām
'Į̇sā vü Yaĥya bu iki iy hümām

208. Bes resūl ikrām ile virdi selām
Didi anlar gelġil iy ħayr'ül- enām

209. Ol göġüñ daħı melekleri iy cān
İtdiler anı ziyāret iy cüvān

210. Ol göġi gezdürdiler anı temām
Bes üçünci göġi irdi ol imām

211. Ķapusın anuñ da Cebrā'į̇l emį̇n
Açduruban gördiler iy pāk-ü dį̇n

212. Anda daħı bir nebį̇ gördi āşikār
Ħūb zį̇bā gün bigi ol şu'le-dār

102 A

213. Girü Cebrā'į̇l didi virġil selām
Bu-durur Yūsuf yaķį̇n iy nį̇k-ñām

214. Bes resūl aña daħı virdi selām
Didi Yūsuf merĥabā gel iy hümām

215. Ol göġüñ ķamu melekleri daħı

Ķıldılar anı ziyāret iy aħı

216. Anda daħı çok ‘acāyib gördi ol
Seyr idüp dördünci göġe irdi ol

217. Ol göġin ķapusını da Cebrā’įl
Acduruban girdi anda ol ħalįl

218 Anda daħı gördi bir şāh-ı güzįn
Ħaķķ ķatında key şerįf key emįn

219. Didi Cebrā’įl selām vir yā emįn
Budur İdrįs ķarındaşuñ bil yaķįn

220. Bes aña i‘zāz-ıla virdi selām
Didi İdrįs merĥaba gel yā imām

221. Ol göġüñ melekleri daħı iy yār
‘İzzet idüp śaçdılar aña nişār

222. Bes ki ol göġi temām gezdürdiler
Hem beşinci göġe añı irgürdüler

223. Anı daħı Cebrā’įl tįz açdurur
Ol ĥabįb ile bile anda girür

224. Anda daħı bir nebį gördi ol şerįf
Didi Cebrā’įl selām vir iy laŧįf

225. Bu-durur Hārūn yaķįn bil iy imām
Bes resūl ol dem aña virdi selām

226. Didi Hārūn merĥabā śāliĥ aħı

Hem nebį vü hem velį vü hem saħı

227. Ol göġüñ daħı melekleri temām
Gelüp itdiler ziyāret iy imām

102 B

228. Gezdürüp itadiler anı ķamu
İltdiler altıncı göġe iy ‘amū

229. Cebrā’įl açdurdı ķapusın anuñ
Girdi içerü revān cānı cānuñ

230. Gördi bir peyġāmber anda key ‘ažįm
Ĥaķķ anı ‘izzetleyüp ķılmış kelįm

231. Didi Cebrā’įl budur Mūsā selām
Eyleġil ikrām ile sen yā hümām

232. Bes aña virdi selām ol dem güzįn
Didi Mūsā merĥabā iy pāk-üdįn

233. Anda daħı geldiler cümle melek
İtdiler anı ziyāret ŧutma şek

234. Her ‘aceb kim var idi gösterdiler
Hem yedinci göge dek irgürdiler

235. Çünki Mūsā’dan güźer ķıldı ĥabįb
Aġladı Mūsā işitġil yā ŧabįb

236. Didiler aña neden aġladuġuñ
Ĥasret ile cān ü dil ŧaġladuġuñ

237. Didi benden śoñra geldi bir śabį
Ĥaķķ anı itdi ‘azįz oldı nebį

238. Bunuñ ümmeti benümden cennete
Çok girüp irişeler her nį‘mete

239. Ġıbŧadur buña ĥased dime iy cān
Enbiyālardan ĥased gelmez revān

Hāzihi‘l ħaberü fį beyānį fażlu‘n-nebį aleyhi‘s-selām alā Mūsā aleyhi‘s-selām[22]

240.Bir laŧįfe geldi girü hemçü şįr
Diñleyen bil şeker ile ola sįr

241. Bir ħaberdür ki virür cāna feraĥ
Ŧoludur āb-ı ĥayāt bil bu ķadeĥ

103 A

242. Dinle bilesin o şāhuñ ‘izzetin
Ĥaķķ ķatında ol ĥabįbüñ rif‘atın

243. Ya‘nį Ŧur’da didi Mūsā iy ĥakįm
Kim beni lutf eyleyüp ķılduñ kelįm

244. Aĥmed’i kendüzüñe ķılduñ ĥabįb
Farķı nedür beyne‘l kelįmü ve‘l-ĥabįb

245. Didi ĥażret Mūsā’ya kim iy kelįm
Şol ķula dirler kelįm bil iy ĥalįm

[22] Bu haber, Nebi Aleyhi’sselam’ın Musa Aleyhi’sselam’dan üstünlüğünün beyanı hakkındadır.

246. Kim rıżām isteyüben ķıla ʻamel
Çekmeye dünyā içün ŧūl-ü emel

247. Bil ĥabįb olben rıżāsın isterem
Göñli ne diler anı ben virem

248. Hem kelįm oldur ki beni sever ol
Bil ĥabįb ol ben sevem ķıldum ķabūl

249. Hem kelįm ol ķırķ gün ol oruc ŧuta
Baʻde-zān ol Ŧūr-ı Sįnā'ya yite

250. Benüm ile ħoş münacāt eyleye
Ĥażretüme ʻarż-ı ĥācet eyleye

251. Bil ĥabib ol kim döşeginde iken
Viribiyem Cebrā'įl aña ben

252. Bir maķāma irgürem fį'l-ĥāl anı
Ki ol maķāma varımaz kimse cānı

253. Ol kelįme gerçi kim ben söyledüm
Lįkim "naʻlinüñ aña faħlaʻ"[23] didüm

Ķāleʻllāhū tebāreke ve Teʻālā f'aħleʻ naʻleyke inneke biʻl vādi'l muķaddesi Ŧuvā[24]

254. Ol ĥabįbi baśduram naʻlinle hem
ʻArşum üzre ʻarşuma faħr itdürem

255. Zįhį sulŧān kim Ĥaķķ itdi ʻizzeti
Vir śalavāt cānına bul cenneti

[23] İki pabuçumu çıkarıyorum.
[24] Muhakkak ki ben, evet ben senin Rabbinim! Hemen pabuçlarını çıkar! Çünkü sen kutsal vadi Tuva'dasın. (Taha Suresi 12. ayet.)

103 B

256. Çün yidinci göġe irdi ol ħalįl
Ķapusın acdurdı anuñ Cebrā'įl

257. Çün içerü girdi ol şāh-ı güzįn
Gördi bir peyġāmber añda şāh-ı dįn

258. Didi Cebrā'įl selām vir iy emįn
Bu-durur İbrāhįm atañ bil yaķįn

259. Bes selām virdi hemān dem ol resūl
Didi İbrāhįm gel iy śāliĥ oġul

260. Bil melekler anda daħı geldiler
Ol resūle dürlü ikrām ķıldılar

261. Ol göġi daħı temām gezdürdiler
Her 'aceb kim var idi gösterdiler

262. Bes ki Cebrā'įl ķanat üzre revān
Alup iltdi Sidre'ye anı iy cān

263. Kendü şeklinde orada Cebrā'įl
Ol ĥabįbe bir daħı göründi bil

264. Zįre yiryüzünde evvel bil iy yār
Ol nebį görmişdür anı āşikār

265. Key 'ažįmdür gördi ol cism-i ŧarį
Gökleri dutmış anuñ ķanatları

266. Bil ki Ĥaķķ bu sözi taśrįĥ eyledi

"Ḳad raāhū nezleten uħrā"[25] didi

Kāle'llāhu Teāla veleḳad raāhū nezleten uħrā inde Sidratü'l-Müntehā[26]

267. Kendü şeklinde nebį gördi hemān
Ol şeklinde enbiyā görmedi iy cān

268. İşbu taḳrįr bil ki Keşşaf[27]'un-durur
Ħoş beyān itdüm saña iy dişi dürr

269. Lįki Ka'b[28] bil kim rivāyet eylemiş
Rabbini ol bir daħı gördi dimiş

104 A

270. 'Ayişe bu ḳavle inkār eylemiş
İşbu sözden ditredi cildüm dimiş

271. Daħı gördi Sidre'i anda iy yār
Fil ḳulağı gibi anuñ yabrağı var

272. Ol hicir destesi gibi yimişi
Böyle dimişdür Meşārıḳ[29]'da iy kişi

273. Gördügüm altun çekürge ḳaplamış
Sidre'yi ba'żı kişi böyle dimiş

274. Ba'żılar altun kelebek didi bil

---

[25] "Onu daha önce bir kere daha görmüştüm" Necm Suresinin 13. ayetinin bir kısmı ayetin tamamı şöyledir: "Andolsun onu, Sıdretü'l Münteha'nın yanında önceden bir defa daha görmüştüm."

[26] Andolsun onu, Sıdretü'l Münteha'nın yanında önceden bir defa daha görmüştüm. (Necm Suresi 13. ayet.)

[27] Tefsir yazarı

[28] Sonradan Müslüman olmuş Yahudi ilim adamlarından birisidir

[29] Sagani'nin eserinin ismi

Ba‘żılar toz ķaplamış didi iy ħalįl

275. Ba‘żılar didi ki Refref iy güzįn
Ba‘żıları didi melekler bil yaķįn

276. Ol resūl gördüm dimiş bilgil iy yār
Her varaķda bir melek tesbįĥi var

277. Ĥaķķ kitābında bu sözi āşikār
Didi “yaġşa’el sidrete”[30] bilgil iy yār

Ķāle‘llāhu Te‘ālā iź yaġşa’s-sidrate mā yaġşa[31]

278. Haķķ neçün didi aña bil müntehā
Söyleyem vechini diñle müntehā

279. Ba‘żılar dimiş ki müminler canı
Anda olur müntehā bil iy ġanį

280. Ba‘żılar dimiş şehįdler cānı bil
Anda olur müntehā key añlaġıl

281. Ba‘żılar dimiş-dürür ķamu melek
Anda olur müntehā geçmez ne şek

282. Ba‘żılar her ‘ālimüñ ‘ilm-i yaķįn
Gezmez oradan dimiş iy pāk-ü dįn

283. Kimse andan yuķaru bilmez ne var
Böyle dimişdür Ebu’l Leyŝ[32]de iy yār

[30] Sidreyi örten.
[31] Allah Teala şöyle buyurmuştur: “ Sidreyi kaplayan kaplamıştı.” (Necm Suresi 16. ayet)
[32] Bir tefsircidir.

104 B

284. Bil ki Sidre aġacında iħtilāf
Eylemişler diyelüm diñle iy śāf

285. Ol Muķātil[33] bil rivāyet eylemiş
Sidre'yi ol Ŧūbį aġacı dimiş

286. Bir kişi ger yorġa ata binse-di
Ol aġacun özdegin ŧolansa-dı

287. Pįr olınca irmeyeydi iy cüvān
Başladuġı yire uş didüm 'ayān

288. Ĥulleler dürlü yimiş andan biter
Cennet ehline temāmet ol yiter

289. Ba'żılar dimiş ki ol Ŧūbį deġül
Bil yidinci gökde bir aġacdur ol

290. Śaġ yanında bitdi 'arşuñ ol şecer
Cennetüñ enhārı dibinden çıķar

291. Gördi ol dört ırmaġı anda iy yār
İkisi maħfį ikisi āşikār

292. Sidre dibinden çıķar ķamu iy cān
Çaġlayubanın aķarlar ħoş revān

293. Çünki gördi anları iy mu'teber
Cennet içre ki laŧįf olmış aķar

---

[33] Bir tefsircidir.

294. Cebrā'į̄l'e śordı ol dem añları
Cebrā'į̄l didi iy nebį̄ler serveri

295. Şol iki ırmaķ maħfį̄ yā resūl
Kevŝer ile Raĥmet ırmaġıdur ol

296. Ol iki aşkārenüñ birisi Nil
Birisi daħı Furat'dur iy ħalį̄l

297. Zihį̄ ķudreti kim oradan ol celį̄l
Aķıdur bunda Furat'u daħı Nil

298. Yaħu evlādı ola Nil ü Furat
Olmaya ol işbu Nil'ü bu Furat

105 A

299. Yaħu ŧatlu hāżım olmaķda yaķį̄n
Cennet ırmaġına benzetdi emį̄n

300. Ol sebebden didi Nil ü hem Furat
Bes kim ölmeye bu Nil ü hem Furat

301. Nişe bāŧın didi aña ol resūl
Zire ki idrāk eylemez anı 'uķūl

302. Yaħu gizlüdür o gözden iy ħalį̄l
Böyle dimişdür Melek şerĥinde bil

303. Hem dimiş anda ĥadį̄ŝde var delį̄l
Kim bu gökler beñlü yimiş iy cemį̄l

304. Kimse destūrsuz geçemezmiş anı

Her ķapuda bekçi ķomuş ol ġanį

305. Hem dimiş göklerde gördügü ĥabįb
Enbiyālar cānı-durur iy ŧabįb

306. Cānları oldı müşekkel bil yaķįn
Kendü ħāś śūretlerinde iy güzįn

307. Lįki ʻĮsā'yı bedenle gördi bil
Böyle dimişdür bu sözi añlaġıl

308. Belki İdrįs'i daħı bil kim resūl
Cismiyle gördi şeksüz ķıl ķabūl

309. Zįre kim kendü kitābında o şāh
Bil "refeʻnāhū mekānen"[34] didi ilāh

Ķāleʻllāhu Teʻālā ve rafe'nāhū mekānen ʻaliyyen[35]

310. Daħı dimiş ol Melek şerĥinde bil
Key maʻānįdür bu sözi añlaġıl

311. Gördüġinde ol resūli ĥulle pūş
Enbiyāyı her birin bir gökde ħoş

312. Var delįli menziller varmış iy yār
Baʻżı baʻżından yüce iy iħtiyār

---

[34] Biz onu makama yükseltik.
[35] Onu üstün bir makama yücelttik.(Müfessirlerin belirttiğine göre Hz. İdris'in asıl adı Uhnuh'tur; Hz. Nuh'un üçüncü batından dedesidir. Kendisinden önce insanlar hayvan postları giydikleri halde o, elbise dikmeyi icad etmiş, ayrıca ilk defa kalem kullanan, yıldızlar ve hesap ilmi üzerinde düşünen insan olmuştur. Kendine 30 sayfa vahiy inmiştir. Meryem Suresi 57. ayet)

105 B

313. Çün ʻubūr itdi ķamudan ol resūl
Menzili aʻlā imiş bes ķıl ķabūl

314. Lā-cįrem oldı ķamunuñ serveri
Vir śalavāt cānına iy ʻışķ eri

315. Baʻde-zān diñle ki ol şāh-ı cihān
Sidre ķıyında ne gördi ol ʻayān

Hāźihi'l-ĥadįŝü fį-beyāni enne'n nebįyye aleyhi'ʻs-selām raā meleken inde'ʻs-sidreti ve hüve yüsebbiĥü lehū veliümmetihi ve yeĥfežu yerāhü'ʻs-sālihįne min nār-ı cehennem [36]

316. Girü cevher geldi gel iy cevherį
Uşda erzān virürem bu cevherį

317. Bes ki nişe olmayasın müşterį
Şol söze kim müşterį aña müşterį

318. Ger bunı sen ķulaġuña ŧaķasın
Haķķ Teʻālā kibriyāsın çaķasın

319. Yaʻnį gördi bir melek ol şāh-süvār
Bil ki biñ biñ yıllıġ anuñ ķaddi var

320. Aña yitmiş biñ baş itmiş kirdigār
Her başun bil yitmişer biñ yüzi var

321. Her yüzinde yitmişer biñ aġzı var
Her aġızda yitmişer biñ dili var

---

[36] Bu hadis Nebi aleyhiʻs-selāmın Sidre'de kendisini ve ümmetini tesbih eden ve salihleri cehennem ateşinden koruyan bir melek görmesinin beyanı hakkındadır.

322. Var-durur her dilde yitmiş biñ lüġāt
Ol Ĥaķķ’ı tesbįh idüp bulur ĥayāt

323. Śaçı yitmiş biñ bölük her başta bil
Nūrdan itmiş ol ġanį key añlaġıl

324. Her bölükde biñ biñ incü aśılu
Ķudreti ħalķa mu‘allaķ iy ulu

325. Bil ki her incü içinde bir deñiz
Nūrdan itmiş Ĥaķķ anı ħūb u temiz

106 A

326. Her deñizde var balıķlar bį-ĥisāb
İki yüz yıllıķ uzunluġı iy şāb

327. Her balıķ üstünde yazılmış laŧįf
Ol ķalemle kim Ĥaķķ’undur iy şerįf

328. Lā ilāhe illāllah anda yoķ gümān
Hem Muĥammed Ĥaķķ resūlidür ‘ayān

329. Bir elin başına ķomış ol melek
Bir elin arķasına hem ŧutma şek

330. Şöyle tesbįĥ ider ol sulŧān kim
Ditrer āvāzından ol ‘arş-ı ‘ažįm

331. Bes didi Cebrā’įl’e ol dem ħalįl
Kim bu heybetlü melek kimdür diġil

332. Didi Cebrā'ị̄l resūle bil i māh
Ādem'i ħalķ itmedin daħı o şāh

333. İki biñ yıl öñdin itdi bunı ħalķ
Her işe ķādir-dürür bil kim o Ĥaķķ

334. Bes ki Cebrā'ị̄l'e didi ol ulu
Şimdiye degin ne menzildeydi bu

335. Didi Cebrā'ị̄l resūle iy şerị̄f
Ĥaķķ buña bir ravża virmişdi laŧị̄f

336. 'Arşuñ ol saġında cennet içre bil
Çār elf fersaĥ maķāmı iy ħalị̄l

337. Ĥaķķ buyurdı tesbị̄ĥ ide iy emị̄n
Ümmetüñ çün hem senüñ çün bil yaķị̄n

338. Ver buña daħı selām vir iy şerị̄f
Bes resūl virdi selām aña laŧị̄f

339. Ol selāmı ol melek işitmedi
Tesbị̄ĥe meşġūl idi fehm itmedi

340. Didi Cebrā'ị̄l aña iy pāk-ü dị̄n
Bil budur Aĥmed resūl ü hem emị̄n

106 B

341. Ol melek yaydı ķanatlarını tiz
Gök ile yir ŧoldı andan iy 'azị̄z

342. Ħoş resūli ķoçuban öpdi laŧị̄f

Didi kim olsun beşārāt iy şerįf

343. Raĥmet itdi Ĥaķķ saña vü ümmete
İrdi anlar dürlü źevķ ü devlete

344. Ramażān ayın dutanların temām
Ŧamudan ķurtardı Ĥaķķ bil yā imām

345. Baķdı ol dem ol resūl-ı maşrıķįn
Ol melek öñinde gördi śanduķın

346. Bil urulmış anlara yüz biñ kilid
Ki işbu śanduķlar nedür dir iy yigid

347. Didi Cebā'įl ki śorġıl sen iy cān
Ol melekden tā saña ide beyān

348. Bes melekden śordı ol demde münįr
Didi śanduķlar nedür dir iy beşįr

349. Ol melek ol dem beşāret eyledi
Ol resūle luŧf ile ħoş söyledi

350. Didi ümmetden oruc dutanları
Ŧamudan itdi āzād Ĥaķk anları

351. Her birine bir berāt yazdı laŧįf
İşbu śanduķlar içi ol iy şerįf

352. Bes ki "Ŧūbā-leke"[37] didi aña melek
Daĥı gerçek ümmete aña ne şek

[37] Müjdeler sana.

353. Zį-resūl ki her ki aña ümmet olur
Şeksüzin ŧamu odundan ķurtılur

354. Uş beyān itdüm saña bil ‘izzetüñ
Ĥaķķ ķatında mertebeñ hem ĥürmetüñ

355. Hem daħı śavmüñ ŝevābın söyledüm
Bu ĥadįŝi uşda taķrįr eyledüm

107 A

356. Daħı artuķ ister iseñ iy piser
Mürşidü’l- Ubbād’a ver ķılġıl nažar

357. Kim ŝevāb u śavmu anda iy cüvān
Dürlü aħbār ile itmişem beyān

358. Bu ĥadįŝ içre daħı bildüñ iy yār
Kim o sulŧānuñ ulı ķulları var

359. Şöyle kim gelmiş ħaber içre işit
Tā saña taķrįr idem ben iy yigit

Hāzihi’l-ĥadiŝü fį beyāni’n-nebįyyi aleyhi’s-selām raā leylete’l-Mi‘rāc ricāle’l-etvelü küllü vāĥidin minhüm mesįrate elfi seneti veleden tūlibe…….[38]

360. Uşda bunda girü geldi bir ħaber
Dürr ü cevherdür bu söz iy mu‘teber

361. Ger alursañ işbu cevherden iy yār
Ol Ĥaķķ’un cündin bilesin āşikār

[38] Bu hadis Nebi(A.S.)’nin mirac gecesi her biri bin günlük mesafe uzunluğunda uzun adamlar görmesinin beyanı hakkındadır.

362. ‘Akıl cündinde anuñ ĥayrān olur
 Kimse bilmez ol çeriyi ol bilür

363. Ya‘nį mi‘rāc gicesinde ol resūl
 Diñle ne görmiş diyeyin bā-uśūl

364. Mülk-i Ĥaķķ’da çoķ çeri gördi iy yār
 Kim ķamu at üzre olmışlar süvār

365. Her birinüñ boyu biñ yıllıķ temām
 Hem de atları uzunı iy hümām

366. Pür yaraġ içre ķamu ġarķ iy piser
 Birbiri ardınca seyr idüp geçer

367. Anlaruñ evveli belürmez idi
 Āħiri hem daħı görinmez idi

368. Cebrā’įl’e bes ki śordı iy güzįn
 Didi bunlar kim-dürür di iy emįn

107 B

369. Cebrā’įl didi aña kim iy ĥakįm
 İşbu āyeti işidmedüm mi kim

370. Ĥaķķ didi “mā ya‘leme bį-şekk cünūd
 Rabbike illā hüve”[39] bil iy vedūd

Ķāle’llāhu Te‘ālā ve mā ya‘lemü cünūde bi külli rābbike[40]

---

[39] Rabbin ordularını şüphesiz ondan başkası bilmez.

371. Pes çerisin Ĥaķķ bilür girü hemān
Bilmezem ben uş didüm saña iy cān

372. Ĥaķķ beni yaradalıdan inerem
İş buraya uġrayub hem çıķaram

373. Bunları böyle görürem iy hümām
Uş revān olup giçerler yā imām

374. Bilmezem kim nireden gelür bular
Yaħu nireye gider iy mu'teber

375. Zį-ulu sulŧān ki ol ķādir calab
Yaradur her ne dilerse ferd Rabb

376. Gör ne ulu ķulları vardur anuñ
Gör ne ħādimleri var ol sulŧānuñ

377. Sen de ķul iseñ id imdi ħiźmeti
Tā ki saña irişe Ĥaķķ raĥmeti

378. Diñlegil daĥı ki ol şāh-ı cihān
Sidre katında ne gördi iy cüvān

379. Cennetü'l-Me'vā'yı gördi hemçü nūr
Daħı cümle cenneti hem bį-ķuśūr

380. Ĥaķķ bu sözi bil ki taśrįĥ eyledi
'İndehā bil Cennete'l Me'vā didi

[40] Allah Teala şöyle buyurmuştur: "Rabbinin ordularını, kendisinden başkası bilmez." (Müddessir Suresi 31. ayet)

***Ķāle’llāhu Te‘ālā ‘indeĥā Cennetü’l-Me’vā*[41]**

381. Ne sebebden Ĥaķķ aña Me’vā didi
İşbu ismi aña ıŧlāķ eyledi

108 A

382. Zįre ervāĥ-ı şühedā iy yigit
Bil ki ider aña eyva key işit

383. Müttaķį cānı yaħud anda vārur
Ol sebebden bil ki ol Me’vā’-durur

384. Bes nebį seyr itdi uçmağı iy cān
Köşk-be- köşkħāne be-ħāne ‘ayān iy cüvān

385. Gördi dört ırmağı hem anda ‘ayān
Ħamr-ı mā’į şehd şįr olmış revān

***Ķāle’llāhu Te‘ālā enhārun min mā’in ġayrı asinin ve enhārun min lebenin lem yetegayyer ta‘muh ve enĥārun min ħamrin leźźetin liş-şāribįne ve enĥārun min ‘aselin muśaffen ve‘lem enne hāźa’l ĥabere fį beyāni enne’n-nebįyye aleyhi’s-selām raā’l-enhāra lirahįmin illā rub’ahū ve’alime enne aslehā Bismillāhirrah-manirrahim ve men ķad desean kalbi bismillāhirrahmānirrahim şeribe min hāzihi’enhāri illā be’teten bilā şekkin velā sübhetin*[42]**

386. Girü geldi bir ħaber bunda güzįn
Key laŧįf key şirįn iy pāk-ü dįn

387. Diñler iseñ cān ile dür-dāneyi

[41] Allah Teala şöyle buyurmuştur: “Cennetü’l Meva’da onun yanındadır. (Necm Suresi 15. ayet.)
[42] Allah Teala şöyle buyurmuştur: “ İçinde bozulmayan sudan ırmaklar, tadı değişmeyen sütten ırmaklar, içenlere lezzet veren şaraptan ırmaklar ve süzme baldan ırmaklar vardır”. (Muhammed Suresi 15. ayet.) Bil ki bu haber Nebi (A.S.)’ın Rahimin nehirlerinin dörtünü görmesi ve onun aslının Bismillāhirrah-manirrahim olduğunu, Bismillahirrahim’in kalbini kutsayanı bilmesi ve şeksiz ve süphesiz bu nehirlerin çeyreğinden içmesi hakkındadır.

Dāmı yıķup alasın sen dāneyi

388. Uş görürsin dünye bir dāmdur iy cān
Dānedür leźźet śıfāt anda ‘ayān

389. Her ki bu dāmı görüp dāne alur
Şeksüzįn ol dü cihānda merd olur

390. Gelgil imdi boz bu dünyā dāmını
Tā içesin ŧolu cennet cāmını

391. Olasın şādān u ferĥān bį-melāl
Çün içesin mā’ vü ħamr ü şįr ü bal

108B

392. Ya‘nį dört ırmaġı gördi ol güzįn
Didi Cebrā’įl’e kim iy pāk-ü dįn

393. Nireden gelür bu ırmaķlar digil
Ne yire varur daħı sen söylegil

394. Didi Cebrā’įl ki ĥavż-ı Kevŝer’e
Aķuban varurlar anlar yiksere

395. Lįki bilmezven nireden geldügin
Aślı nedür bil kim iy şāh-ı güzįn

396. Ķıl ŧaleb Ĥaķķ’dan saña ide ‘ayān
Bil bu mücmeldür saña ide beyān

397. Bes du‘ā ķıldı hemān dem ol hümām
Bir melek geldi aña virdi selām

398. Didi kim yum göziñi yumdı revān
Bir zamāndan ac didi açdı o cān

399. Gördi bir aġac orada key laṭīf
Var idi dibinde bir ḳubbe-i şerīf

400. Ḳapusı altun zeberced iy ulu
Ḳızıl altun kilidi iy baħtulu

401. Şöyle büyükdür o ḳubbe iy cüvān
Dünyede her ne var ise ins ü cān

402. Ger o ḳubbe üzre cümle ḳonadı
Śanki bir kuş bir ṭaġ üzre ḳonadı

403. Yaħu śankim bir deñiz içre iy yār
Śaldılar bir ḳuzu id imdi i'tibār

404. Bes resūl dört ırmaġı gördi 'ayān
Ḳubbe altından aḳar olmış revān

405. Bildi aślın girü dönmek istedi
Ol melek aña içerü gir didi

406. Bes resūl didi ḳapu kilidli bil
Bilmezem miftāĥı ḳanda iy ħalīl

109 A

407. Ol melek didi ki miftāĥ iy ĥakīm
Bil ki bismillāhirraĥmānirraĥīm

408. Didi bismillāhirraĥmānirraĥįm
Ol resūl bes ķapu açdı iy nedįm

409. Ķubbe içre girdi ol demde münįr
Diñle kim ne gördi anda ol beşįr

410. Gördi ol dört ırmaġı ol mu‘teber
Dört bucaķdan çıķuban ħoş er

411. Girü dönmek istedi ol dem ĥabįb
Ol melek didi nažar it iy ŧabįb

412. Ya‘nį bismillāhirraĥmānirraĥįm
Her bucaķda yazlu gördi ol şerįf

413. Gördi śu ırmaġını ol mu‘teber
Mim-i bismillāhdan çıķmış aķar

414. Hem süd ırmaġını daħı gördi o ħān
Hā-yı Allah'dan aķar olmış revān

415. Hem süci ırmaġını gördi ol şerįf
Mim-i raĥmāndan çıķup olmış latįf

416. Gördi bal ırmaġını ol Muśŧafā
Kim raħįm miminden aķar iy śafā

417. Bildi dört ırmaġuñ aślın ol ĥakįm
Ki oldı bismillāhirraĥmānirraĥįm

418. Bes ki geldi Ĥaķķ'dan ol demde ħiŧāb
Ümmet içün oldı anda fetĥ-i bāb

419. Ya‘nį her ki ümmetüñden iy ġanį
İşbu esmā-y-ıla źikr itse beni

420. Ķalb-i ħāliśden yaķįn bil iy ĥalįm
Ki dise bismillāhirraĥmānirraĥįm

421. İşbu dört ırmaķdan anı śu verem
Ĥūr u köşk ü dürlü ni‘metler virem

109 B

422. Bes gel imdi Ĥaķķ’ı źikr it iy cüvān
Tā ki dört ırmaķdan içesin iy cān

423. Çünki Allah sevgüsi göñle ŧola
Źikr iden nefsüñ neçün ġāfil ola

424. ‘Āşıķ olan cümle şeyden bį-ħaber
Dā‘imā ma‘şūķ adın tekrār ider

425. Çünki dā‘im dünye źikri ŧolasın
Bes nice Allah’a ‘āşıķ olasın

426. İşbu da‘vüñde yellensin iy cüvān
Ma‘nįsi yoķ ķuru da‘vidür hemān

427. Bes gel imdi ķo bu dünya fikrini
Dilüñe getür ol sulŧān źikrini

428. Hem Ĥasan hem Ĥüseyn sevgil anuñ
Tā ki rāĥat ola cennetde canuñ

429. Seni sevdügince ol sen de anı

Sevseñ ümmet olur idüñ iy deni̊

430. Girü geldi uş münāsib bir ħaber
Bil ki cān baĥrında-durur ol dürer

431. Ger bu dürri ‘ışķ ile gūş ķılasın
Ol resūlüñ sevgüsini bilesin

432. Bilesin kim senüñ çün neyledi
İki gözi nūrını terk eyledi

433. Ya‘ni̊ cennet içre çün seyr itdi ol
Diñle kim daħı ne gördi ol resūl

434. Gördi iki ķubbe yāķūtdan laŧi̊f
Biri yeşil biri ķızıl key şeri̊f

435. Girü śordu Cebrā’i̊l’e ol güzi̊n
Kim bu ķubbeler kimüñdür iy emi̊n

110 A

436. Didi Cebrā’i̊l aña kim iy Ĥabi̊b
Bu sözi Rıđvān’a śorġıl iy ŧabi̊b

437. Bes ki Rıđvān’a resūl itdi ħiŧāb
Virdi Rıđvān ol şaha ol dem cevāb

438. Bes yeşil ķubbe Ĥasan’uñ iy hümām
Hem ķızıl ķubbe Ĥüseyn’üñ ve’s-selām

439. Girü Rıđvān’a didi öldi o şāh
Kim iki rengde niçün ķıldı ilāh

440. Didi Rıđvān āh ile ol servere
'Āśį ümmet Ĥasan'a ağu vire

441. Cismi bes ola yeşil bil iy ħalįl
Lā-cirem Ĥaķķ ķubbesin ķıldı yeşil

442. Hem Ĥüseyn'i ķatl ideler seyf ile
Ol ķızıl ķana tamāmet ġarķ ola

443. Lā-cirem Ĥaķķ ķubbesin ķıldı ķızıl
Uş sebeb budur ĥabįbüm bellü bil

444. Çoķ te'essüf itdi ĥüzn ile ĥabįb
Ķatı ķatı ağladı anda ŧabįb

445. Çün işitdi bu sözi zār eyledi
Gözi yaşı çeşme gibi çağladı

446. Bes ki Ĥaķķ ol dem aña söyledi
İy ĥabįbüm nişe ağlarsın didi

447. Ĥażretümde şol gözüm yaşı nedür
Yoķdur anuñ behāsı bil nedür

448. İster iseñ śaķlayayın anları
Tā ziyān itmeyeler ins ü peri

449. Ümmetüñi lįki ķurtarmazvanın
Bil şefā'at saña virmezvenin

450. Bes resūl ol demde feryād eyledi
Yā ilāhį ümmetüm gerek didi

110 B

451. Ümmete olsun faidā anlar iy şāh
Vir şefā'at ben ķula iy pādişāh

452. Ger ķızum Fāṭıma'yı da iy cemįl
Bile öldürseler anı iy celįl

453. Rāżıyam ben vir şefā'at iy semį'
Tā ki yarın ümmete olam şefį'

454. Zį-resūli zį-şefįü'l müźnibįn
Vir śalavāt cānına olġıl emįn

455. Saña sevdügin fidā itdi o şāh
'Āśįleri ķurtara tā kim o māh

456. Fāṭıma kim ol ĥabįbüñ ķızıdur
Hem daħı ol cennet elması-durur

457. Anı daħı bile virdi ĥażrete
Tā yarın ide şefā'at ümmete

458. Girü geldi uş münāsib bir ħaber
Cennetüñ elması gibi ol ķoķar

459. Cān meşāmmın ac berü sen iy cüvān
Ol ķoķudan tā mu'aŧŧar ola cān

460. Hem sarāy-ı ķalbüñi pāk eyleyen
Ġuśśañuñ yaķasını çāk eyleyen

461. Şād oluban açılasın gül bigi
Söyleyesin her seĥer bülbül bigi

462. Kez bu dürri cān ile dinleyesin
Fāṭıma'nuñ ʻizzetin anlayasın

463. Bilesin kim cennet elmasıdur ol
Dāʻimā ķoķardı anı ol resūl

464. İbn-i ʻAbbās bil rivāyet eylemiş
Bu ĥadįŝi diñlemiş söylemiş

111 A

465. Yaʻnį ol ķattāl-i küffār-ı Alį
Ħayber'i çün fetĥ ķıldı ol velį

466. Dönüben girü evine geldi ol
Fāṭıma'ya Źülfiķār'ı ögdi ol

467. Didi Ħayber ķalʻasını bil iy yār
Şeksüzin fetĥ itdi uşda Źülfiķār

468. Fāṭıma güldi didi kim iy ġanį
Sen mi bildürürsin anuñ fażlını

469. Senden öñdin bilürem ben anı bil
Aślını vü fażlını key añlaġıl

470. Ol sözi ķatı ʻacebledi ʻAlį
Bes resūle geldi ol dem ol velį

471. Fatıma'nuñ sözüni ķıldı beyān

Fāṭıma'ya geldi bes şāh-ı cihān

472. Didi iy gözüm nūrı ķızum digil
Nicedür ol Źülfiķār'ı söylegil

473. Fāṭıma didi ki iy şāh-ı cihān
Diñle eydeyin bu sırrı ben 'ayān

474. Vaķit kim mi'rāca aġduñ sen iy şāh
Cebrā'įl'e didi ol demde ilāh

475. Kim ĥabįbi cennete ķoy iy emįn
Göster aña ni'metinü menzilin

476. Hem daħı ümmetine dürlü maķām
Virmişem ķamusını göster temām

477. Bes ki girdüñ cennete seyrān ide
Çoķ śafālar sürüben cevlān ide

478. Didi Cebrā'įl saña kim yā ĥabįb
Cennetüñ yimişlerin yi yā ṭabįb

479. Sen o vaķtin bir aġac dibindedüñ
Cennetüñ źevķ-i temāşāsındaduñ

111 B

480. Ķızıl elma aġacıdur ol şecer
Źülfiķār anuñ dibinde müsteter

481. Yazıludı üstünde anuñ iy velį

Bil ki "elħattu lâ fetā illā 'Ali"[43]

482. Hem daħı "lā seyfe illā Źülfiķār"[44]
Zevcesi Zehrā'dur anuñ āşikār

483. Bildüm ol vaķtin bu sözi ķıl ķabūl
Źülfiķār'uñ fażlını ben yā resūl

484. Bes aġacdan bir ķızıl elma laŧįf
Alduñu yarsın yidüñ sen iy şerįf

485. Yarsını anam Ħadįce'ye iy cān
Geldügüñde virdüñ anı armaġan

486. Bes anam aluban anı yidi ħoş
Sendenü andan sizüp ben oldum uş

487. Bu sözi ider delālet iy ĥabįb
Çünki ķatumda otursañ iy ŧabįb

488. Baña dirsin śanki cennet içreyem
Ķızıl elma aġacı dibindeyem

489. Zįre kim gökcek ķoħuñ bil şeksüzįn
Cennet elması ķoħusı iy güzįn

490. Bes resūl ol demde aña girçek didi
Gözlerinde öpdi vü medĥ eyledi

491. Didi "ŧūbā li'n nisāi'l-müslimāt"[45]
Cennete senüñle ola dāħilāt

[43] Ali gibi yiğit yoktur.
[44] Zülfikar'dan başka kılıç yoktur.
[45] Müslüman kadınlara müjdeler olsun.

492. Uş işitdüñ Fāṭıma aślın laṭįf
Kim nice severdi anı ol şerįf

493. Diñle daħı ol resūlı neyledi
Cenneti bir bir temāşā eyledi

494. Gördi kim aġ incüden çadırları
La‘l-i yāķūt köşkleri iy yol eri

112 A

495. Köşkler içinden ĥūrįler balķ urur
Cenneti nūr ile anlar ŧoldurur

496. Hem zebercetden aġaclar iy güzįn
Yimişi rengįn ü leźźeti yaķįn

497. Ŧopraġı müşg ŧaşıdur yāķūt anuñ
Ķıl ‘amel lāyıķ ola aña canuñ

498. Ĥūr-i cennet vaśfını ķıldum iy yār
Mürşidü’l Ubbād içinde āşikār

499. Varġıl anda ħoş temāşā eylegil
Gördügüñi cümle ħalķa söylegil

500. Çün resūl gördi tamāmet cenneti
Çoķ ‘acāyib gördi ol Ĥaķk raĥmeti

501. Cümle gördügini dirsem söz uzar
Diñle maķśūda dönelüm biz iy yār

Hāźihi'l-ķıt'atü fį beyāni enne'n-nebįyye śallallāhu aleyhi ve sellem rufi'a lehū Beytü'l- Ma'mūri ve ūtiye lehū ānāün min ħamrin ve ānāün min aselin feeħāze'l-lebene ve şeribe[46]

502. Bir ķavül vardur burada iy yigit
Ma'nisi taķrįr ideyin key işit

503. Ya'nį Cebrā'įl resūli iy yara
Aluban iletdi Beyte'l-Ma'mūr'a

504. Diñle nedür Beyt-i Ma'mūr'ı diyem
Vardur aķvāl diyüben ķayduñ yiyem

505. Rāvįler idüp ŧururlar iħtilāf
Ķanķı gökde yidügünde bil iy śāf

506. Ba'żılar dördünci gökde didiler
Ba'żılar altıncı gökde didiler

507. Ba'żılar didi yidinci gökde-miş
İbn-i 'Abbās ü 'Alį böyle dimiş

112 B

508. Ol yidinci gökde bir evdür iy śāf
Günde yitmiş biñ melek ider ŧavāf

509. Tā ķıyāmet anlara nevbet iy yār
Bil ki degmez zį-'ažįm kirdigār

510. Kim aña 'ābid melekler bį-ĥisāb

---

[46] Bu kıt'a Nebi(A.S.) için Beytü'l- Ma'mūr'un kaldırılması ve ona şaraptan kaplar ve baldan kaplar getirilmesi ve onun sütü alıp içmesinin beyanı hakkındadır.

"Ya'budūne'l-Ĥaķķ'a ħavfen min 'aźāb"[47]

511. Ol meleklerle o Beyt Ma'mūr'dur
İçi vü ŧaşı anuñ pür nūrdur

512. Ba'żılar didi melekler yapdı anı
Ādem'i yaratmadın Ĥaķķ iy ġanį

513. Ba'żılar didi ki Ādem yapdı bil
Göge aġdurdı Ŧūfān'da ol celįl

514. Ba'żılar yāķūtdan ev didi iy cān
Bil uzunluġı anuñ tā āsumān

515. Çün zamān-ı Ādem oldı iy güzįn
Gökden indürdi Ĥaķķ anı bil yaķįn

516. Ādem ü oġlanları daħı ŧavāf
İtdiler Ŧūfān'a deñlü bil iy śāf

517. Çünki Ŧūfān-u Nūh oldı iy ġanį
Ĥaķķ Te'ālā göge aġdurdı anı

518. Çünki Beytü'l-Ma'mūr'a geldi o ħān
Üç ķadeĥ getürdiler aña revān

519. Biri ħamr ü biri bal ü biri şįr
Aldı südi içdi ol dem ol münįr

520. Didi Cebrā'įl budur fıŧrat-ı ĥabįb
Saña vü hem ümmete bil iy ŧabįb

[47] Hakk'a, azabından korkarak ibedet ederler.

521. Bu rivāyet bil Meşārıḳ'da gelür
Ol yuḳarġı hem Ebu'l-Leyŝ[48]'üñ-dürür

522. Bil kitāblardan saña naḳl eyledüm
Dime kim ben kendüzümden söyledüm

113 A

523. Ba'żısı anuñ Meşārıḳ naḳli bil
Bāżı Keşşāf[49] naḳli bilgil iy ħalįl

524. Ba'żı tefsįr-i Ebu'l-Leyŝ'üñ-dürür
Ba'żı Muħtāru'l-Mevā'įž'üñ-dürür

525. Ḳudretüm yitdükce uş sa'y itmişem
Ħoş kitāblar naḳli üzre gitmişem

526. Zįre naḳlįdür bu bil 'aḳlį degül
'Aḳla uyan bil ħaṭāya girdi ol

527. Diñle imdi ol resūlu ol ġanį
Gördi göklerüñ tamāmet varını

528. Yuḳaruya bes ki seyrān eyledi
'Arş-ı Ĥaḳḳ'da bil ki cevlān eyledi

529. Diñler iseñ kim diyiserven resūl
Nice irdi ḳurb-ı "ev edna"ya ol

Hāźihi'l-ḳıt'atü fį beyāni enne'n nebįyye aleyhi's-selām tecāveze an Sidreti'l-Müntehā ve taĥlifü Cebrā'įl'ü anhü ve hüve aleyhi's-selām sāra mea'r-rafrafi ile'l-kürsiyyi ŝümme ile'l-arşi raā küllehüm cemį'an ve'l- 'acāibü'l-letį fihā[50]

[48] Bir tefsir yazarı
[49] Meşhur bir tefsirci

530. Girü cānum āşiyānın añdı uş
Ol hevāda dürlü pervāz itdi ħoş

531. Bu felekler ile seyrān eyledi
Ol melekler ile devrān eyledi

532. Ol meleklerden daħı ķıldı güźer
Zįre şems olmış-durur ol mu'teber

533. Çün güneş ŧoġsa kevākib māt olur
Ķamusınuñ nūrı ol dem fevt olur

534. Gerçi kim her birinüñ nūrı şerįf
Lįki güneş nūrı aġleb iy şerįf

113 B

535. Her çıraġuñ gerçi gice nūrı var
Lįki gündüz şu'le virmez bil iy yār

536. Cümlesi güneş nūrında mahv olur
Ķamumuzda lįki güneş ĥayy olur

537. Gel berü ölmezden öñdin öl iy cān
Tā bulasın ħoş ĥayāt-ı cāvidān

538. Didi "mūtū min hevāküm ķable mevt"[51]
Ol nebį bes olmaya dįźār fevt

[50] Bu kıt'a Nebi (A.S.)'ın Sıdretü'l Münteha'yı geçmesi Cebrail'in ondan geri kalması ve Nebi (A.S.)'ın Refref ile kürsiye gitmesi sonra levh ve kaleme sonra da arşa gitmesi ve onların hepsini ve içindeki acaiplikleri görmesinin beyanı hakkıdadır.
[51] Nefsi arzularınızdan ölmeden önce ölünüz.

539. Ger havā-yı nefsden sen ölesin
Şeksüzįn ol dost nūrıyla ŧolasın

540. Bes güneş gibi olasın şu‘le-dār
Ķamu ılduz maĥv ola nūruñda iy yār

541. Ol melāįk ola ılduz iy ġanį
Sen geçesin şeksüzįn ķamusını

542. Şöyle kim ol şāh-ı ‘ālem Muśŧafā
Geçdi ol ķamu melekden iy śafā

543. Ķamusı ılduz idi ol māhitāb
Yaħu cümle şem‘įdi ol māhitāb

544. Bil muķarrebler aña irmediler
Varduġı menzįle hem varmadılar

545. Cümlesini anlaruñ māt itdi ol
‘Arşdan öte seyr idüp buldı ķabūl

546. Geldi girü uş münāsib bir ħaber
Diñle eydem bu sözi iy mu‘teber

547. Ya‘nį çünkim ol resūl-i dü-cihān
Sidre’den geçmek diledi ol zamān

548. Didi Cebrā’įl’e kim gel yā emįn
Gidelüm ol Ĥażret’e iy pāk-ü dįn

549. Didi Cebrā’įl baña budur maķām
Gidemezven ilerü bil iy hümām

114 A

550. Didi "mā minnā vü illā"[52] iy güzįn
Ver maķām-ı ma'lūmı iy pāk-ü dįn

551. Ol maķāmdan giçemez ol bir ķadem
Ger geçerse ol yanar pes ben nidem

552. Didi Cebrā'įl'e kim geldüñ baña
Tā senüñle gideven dostdan yaña

553. Ben giderem şimdi sen ķalur mısın
Bir ķadem ilerü adġıl iy güzįn

554. Cebrā'įl diledi ada bir adım
İrdi Ĥaķķ'dan aña pertev iy nedįm

555. Yaķdı anı ķıldı bir serçe gibi
Var ķıyās it o dergāhı iy ġanį

556. Cebrā'įl gibi kişi yol bulamaya
İşbu biz bį-çāreler bil neylemeye

557. Çünki ķaldı Cebrā'įl anda iy yār
Refref oldı Ĥaķķ'dan ol demde āşikār

558. Bil ki Refref bir yeşil nesne iy hümām
Seddi ķılmış ol ufūķaynı temām

559. Ol resūl bes bindi Refref üstine
Gitdi anuñ ile ol dem dostuna

---

[52] Bizden değildir.

560. Bil resūle oldı biş merkeb iy yār
Ĥażrete varınca diyem āşikār

561. Bişini daħı saña taķrįr idem
Diñle bu sözi girü iy muĥterem

562. Mecsid-i Aķśā'ya dek evvel Burāķ
Biri Mi'rāc göge deñlü bį-şiķāķ

563. Bil melekler ķanadı biri daħı
Ol yidinci göge deñlü iy aħı

564. Biri Cebrā'įl ķanadıdur iy yār
Sidre'ye varınca bilgil āşikār

114 B

565. Ol bişinci Refref idi bį-gümān
Bindi aña dostuna oldı revān

566. Cebrā'įl ķaldı orada ol resūl
İrdi kürsįye revān ol bā-uśūl

567. Gördi kürsįyi ol nebįler serveri
Ħoş śıġurmış gökleri vü yirleri

***Ķāle'llāhu Te'ālā vesi'a kürsiyyü's-semāvāti ve'l-arża*[53]**

568. Bunda daħı var-durur bil iħtilāf
Cān ile diñle diyem itme güzāf

[53] Allah Teala buyurmuştur: " O'nun kürsüsü gökleri ve yeri içine alır.(İçinde "kürsi" kelimesi geçtiği için bu ayete "Ayetü'l Kürsi" denilmiştir. Burada kürsi bildiğimiz taht manasında olmayıp Allah'ın şanına layık, mahiyetini ancak kendisinin bildiği bir varlıktır. (Bakara Suresi 255. ayet).

569. Dir Ĥasan kim kürsį Ĥaķķ ‘arşını bil
Ba‘żılar dir kürsį ‘ilmi ol celįl

570. Ba‘żılar Ĥaķķ ķudretidür di iy māh
Śaķlar anuñ ile yiri gögi ilāh

571. Ba‘żılar kürsį ĥaķįķat var didi
Diñle ol İbn-i ‘Ațā ne söyledi

572. Didi gök yir kürsį altında ‘ayān
Śanki yazı içre bir ħalka hemān

573. İbn-i Mes‘ūd daħı didi iy ulu
Her iki gök arası iy baħtulu

574. Bil ki biş yüz yıllıķ itdi anı Ĥaķķ
Bil yaķįn böyle-dürür ol heft ŧabaķ

575. Hem yidinci gökden ol kürsįye dek
Ol da biş yüz yıllıķ oldı ŧutma şek

576. Kürsįden tā śuya varınca yaķįn
Ol da biş yüz yıllıķ oldı iy güzįn

Ķāle’llāhu Te‘ālā ve hüve’l-leżį ħaleķa’s-semāvāti ve’l-arża fį sitteti eyyāmin kāne arşuhū ale’l-māi[54]

115 A

577. Ĥaķķ Te‘ālā ‘arşı ol śu üzre hem
Ĥaķķ Te‘ālā arşı üzre iy muĥterem

[54] Allah Teala söyle buyurmuştur: “Öyle Allah ki yer ve gökyüzünü altı günde yarattı. Ve, arş da suyun üzerindeydi.” (Hud Suresi 7. ayet)

***Ķāle'llāhu Te'ālā er-raĥmānü ale'l arşi's-tevā*[55]**

578. Ya'nį kim bi'l kudreti hem bi'l ulu
Bil yaķįn lā bil mekān iy baħtulu

579. Çün bu vech ile anı gördi resūl
Geçdi anda daħı ol dem ol uśūl

580. İrdi levĥa hem ķaleme ol ĥabįb
Çün 'acāyib gördi anda ol ŧabįb

***Ķāle'llāhu Te'ālā bel hüve Ķur'ān'un- mecįdun fį levĥin maĥfūžin*[56]**

581. Bunda daħı var-durur aķvāl iy yār
Diñle eydeyim anı bil ben āşikār

582. İbn-i 'Abbās didi Ĥaķķ levĥi yaķįn
Eyledi aġ incüden bil iy güzįn

583. Çevresin yāķūt ü aĥmer düzdi bil
'İlm-i 'ālem anda menķūş iy ħalįl

584. Üç yüz altmış kez nažar her günde Ĥaķķ
İder aña 'āleme virür sebaķ

585. Kimin iĥyā ider kimin öldürür
Kimine 'izzet virüben güldürür

586. Kimini ķılur źelįl ol pādişāh
Ne dilerse ķılur oldur ulu şāh

[55] Allah Teala söyle buyurmuştur: "Rahman Arş'ı hükmü altına almıştır. (Ta'ha Suresi 5. ayet)
[56] Allah Teala söyle buyurmuştur: "Hakikatte o (yalanladıkları, aslı) levh-i mahfuzda bulunan şerefli Kur'an'dır." (Buruc Suresi 21.ve 22. ayet)

587. Ba‘žılar yāḳūt u aĥmer didiler
‘Arşuñ ol hem saġ yanında iy piser

588. Ḳızıl altun zincir ile iy ulu
‘Arş-ı Ĥaḳḳ’a ol mu‘allaḳ aśılu

589. Hem uzunlıġı anuñ bil iy güzịn
Yir ile gök arasınca şeksüzịn

115 B

590. Başdan ayaġa tamāmet yazludur
Cümle ‘ālem naḳşı anda cizlüdür

591. Bir satırdur cümle ĥalḳun ‘ilmi bil
Levĥ-i Maĥfūž’da bu sözi añlaġıl

592. Ol ḳalan ħaŧŧı hemān Allah bilür
Şeker degül ‘ilmi añun deryā-durur

593. Başı levĥüñ ĥicr-i İsrāfịl’dedür
Ortası hem ĥicr-i ‘Azrāịl’dedür

594. Levĥ vaśfın uş didim saña iy yār
Ol ḳalem vasfın diñle aşikār

595. Ba‘żılar aġ incüden didi añı
Ba‘żılar yākūt-u aĥmer iy ġanị

596. Yügrüg atluya uzunlıġı yakịn
Bil ki yüz yıllıḳ oldı iy güzịn

597. Biş delügi var anuñ iy mu‘teber

Her delüg içi elli biñ yıl iy piser

598. Hem mürekkeb aña nūrdandur iy cān

Ħoş aķar levĥ üzre oluban revān

599. Tā ķıyāmet ne olacaķsa yazar

Ne buyursa Ĥaķķ anı levĥe cizer

600. Bir lüġāt bilür ki İsrāfįl hemān

Bilür añı ġayrısı bilmez iy cān

601. Bil Buħārį[57]’de getürmiş bir ħaber

Ol resūl-i bā-śafādan ħūb-ter

602. Ya‘nį dimiş ol nebį kim varmışam

Ben ‘urūcumda ol maķāma ermişem

603. Kim kalem śavtın işitdüm anda ben

Bes gedir imdi göñülden şekki sen

604. Gecdi bunlar daħı ol dem ĥalįm

İrdi Ĥaķķ ‘arşına ki oldur ‘ažįm

116 A

Ķāle’allāhü teāla lā ilāhüve Rabbü’l -arşi’l-ažįm[58]

605. Ķıldı ‘arş altında vitri ol imām

---

[57] Kur’ân-ı Kerim’den sonra en güvenilir kitap kabul edilen el-Câmi‘u’s sahih adlı eseriyle tanınmış büyük muhaddis. Ayrıntılı bilgi için bkz. M. Mustafa el-A‘zamî, “Buhari, Muhammed b. İsmâil”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C. 6, İstanbul 1992, s. 368–372.

[58] Allah Teala söyle buyurmuştur: “Ondan başka Tanrı yoktur. O yüce arşın sahibidir.” (Müminun Suresi 116. ayet)

Bį-rüku‘ vü bį-sücūd ü bį-ķıyām

606. Ol Ĥaķk’un ‘arşını gördi key ulu
Bil ki yüz biñ ķandįl anda aśılu

607. Gök ile yir ŧamu uçmaķ iy ĥakįm
Cümle bir ķandįl içinde iy nedįm

608. Ol kalan ķandįldağın Allah bilür
Fikir ķıla kim ‘arş-ı Ĥaķķ nice olur

609. Didi ol sulŧān aña arş-ı ‘ažįm
Diñle eydeyim nedendür iy nedįm

610. Ka‘b dimiş Ĥaķk Te‘ālā ‘arşını
Bir yeşil cevher yaratmışdur anı

611. Bil anuñ on altı yüz biñ başı var
Her başında on altı yüz biñ yüzi var

612. Her yüzi on altı kez yüz biñ dünyece
Var ķıyās it ‘arş ululuğın nice

613. Her yüzinde on altı yüz biñ ağız bil
Her ağızda on altı yüz biñ daħı dil

614. Her dilinde on altı biñ var lüġāt
Tesbįh ider ol Ĥaķķ’ı bulur hayāt

615. Her lüġātden bir melek eyder celįl
Tesbįĥ ider ol lüġātle Ĥaķķ’ı bil

616. Ba‘żılar didi ki ‘arş rükni temām

Oldı dört yüz biñ key añla iy hümām

617. Bir bucaķdan bir bucaġa iy güzįn
Bil ki dört yüz biñ yıl oldı şeksüzįn

618. Bir ħaber vardur burada key ġarįb
Hem ‘acįb ü diñle diyem iy lebįb

619. Ya‘nį ‘arşı Ĥaķķ ķaçan ħalk eyledi
‘Arşı ta‘žįm idübenin söyledi

116 B

620. Didi kim kim olır benden ‘ažįm
Çün baña didi Çalab ‘arş-ı ažįm

621. Bir yılan yaratdı Ĥaķķ bil ol zamān
Key ‘azįmdi o ĥayye iy cüvan

622. Ķanadı anuñ yetmiş biñ-idi şāh
Her ķanatda yüz yitmiş biñ iy māh

623. Her yüzünde aġız yitmiş biñ iy dost
Her aġızda dili yitmiş dürüst

624. Her aġızdan daħı her dilden iy yār
Dürlü tesbįh olur idi aşikār

625. Bil ki yaġmur ķatresince iy ulu
Hem aġaclar yapraġınca iy baħtulu

626. Hem o uşaķ ŧaşlar śaġısınca temām
Hem bu dünyā göglerince iy hümām

627. Tesbįh ider idi ol Ĥaķķ'ı müdām
Źį-'azįm ü zį-celįl ü zį-selām

628. Kim anuñ ħalķını dil vaśf idemez
'Aķl pervāz urup aña gidemez

629. Bes ılan ŧolandı 'arş ol zamān
'Arş anuñ yarusına geldi bu ān

630. Kibriyā aña yaraşur bes hemįn
Bil 'ažįm anun-durur iy pāk-ü dįn

631. Ķamu maħlūķuñ ululuġı iy yār
Ol 'iżāmda maĥv-durur āşikār

632. Çünki ŧopraķdan yaratdı Ĥaķķ seni
Girü ŧopraķ olusarsın iy denį

633. Bes ne lāyıķdur tekebbürlük saña
Ķara ŧopraķ gibi alçaķ olsaña

634. Gör ki andañ dürlü ni'metler biter
Cümle maħlūķ yiyüben leźźet ŧutar

117 A

635. Sen daħı ger alçak olur iseñ iy yār
Dürlü yimiş viresin ħoş ābdār

636. Bil tevāżu'dur seni iden şerįf
İrgüren a'lā maķāma ħoş laŧįf

637. Çün resūl ħalka tevāżu‘ itdi ħoş
Lā-cirem ‘arşdan öte seyr itdi ħoş

638. Ķābe Ķavseyn[59]’e irişdi ol resūl
Ya‘nį ġayet yakįn oldı Ĥaķķ’a ol

639. İki yay mikdārı ķıldı iy güzįn
Ķābe Ķavseyn’e budur ma‘nį yakįn

640. Bes yakınlıkdan kināyet bu kelām
Ol ‘Arablar ‘ādetince iy hümām

641. Nire bir beg ol ‘Arablardan iy cān
Ķılsa yaķįn bir kişisi iy cüvān

642. Ħaymesin yaķın ķılırmış ol şerįf
İki yay miķdār deñlü iy żarįf

643. Ĥaķķ resūluñ ķurbın a‘la eyledi
Lā-cirem kim Ķābe Ķavseyn’i didi

Ķāle’alllāhü te‘alā fe kāne Ķābe Ķavseyni ev ednā [60]

644. Diñle girü bir laţįfe söyleyim
Ol me‘ānį gevherin ħarc eyleyim

645. Ķāb-ı Ķavseyn niçün didi o şāh
Ķadr-i sehmįn didi ol pādişāh

646. Źįre yay egrilse kıymetlü olur
Ol nişāne fį’l ĥāl oķı ir görür

---

[59] Allah (c.c.)’a yakınlık ifade eden (iki yay kadar) bir tabirdir.
[60] Allah Teala söyle buyurmuştur: “ O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.” (Necm Suresi 9. ayet)

647. Şöyle kim a'żā-yı mü'min iy cüvān
Egridür 'iśyān ile bilgil iy cān

648. Lįki įmān ile göñlü doġrudur
Ol sebebden cennete doġru varur

117 B

649. Yaħu yay egriyse iy bü'l vefā
Çıķan oķ ŧoġru-durur iy bā-śafā

650. Mü'miñin nefsi nitekim eger bil
Ħāric olan ŧoġru andan iy ħalįl

651. Ol şehādet kelmesidür bil yaķįn
Kim çıķar nefsüñden ol iy pāk-ü dįn

652. Ol sebebden bil ki nefs olur 'azįz
Egriliklerden ķamu olur temįz

653. Nükte-i āyet budur uş söyledüm
Dürr-i meknūn gibi be takrįr eyledüm

654. Lįki Ĥaķķ "śümme deñā"[61] didi iy yār
Diñle ma'nisin añun āşikār

Ķāle'llāhü Te'ālā śümme denā fetedellā[62]

655. Ya'nį Ĥaķķ'a yaķįn oldu ol resūl

[61]" Sonra yaklaştı". Necm Suresi 8. ayetin bir kısmı. Ayetin tamamı şu şekildedir: "Sonra (Muhammed'e) yaklaştı, derken daha da yaklaştı."
[62] Allah Teala söyle buyurmuştur: " Sonra (Muhammed'e) yaklaştı, derken daha da yaklaştı." (Necm Suresi 8. ayet.)

Bil ki ħalķdan ıraġ oldı bā-uśūl

656. Yaħu ‘arşa yāķın oldu ol münįr
Bil ki ferşden key ıraġ oldı beşįr

657. Yaħu Ķudüs’e yaķın oldı hümām
Bil ıraġ oldı nüfūsa ol imām

658. Rabb-i ervāĥa yaħūd oldu yakįn
Ķamu eşbāĥa ıraġ oldı güzįn

659. Uş dena ma‘nįsini daħı didüm
Ol münāsib vechi taķrįr eyledüm

660. Lįki ba‘żılar didi ki Cebrā’įl
Ol resūle yaķın oldı bellü bil

661. Ķadr-i Ķavseyni yaħud daħı yakįn
Böyle dimiştür bu sözi iy emįn

662. Uşda ayt ma‘nįsin ķıldum beyān
Ķamu vechi saña taķrįr ü ‘ayān

118 A

663. Diñle imdi ol resūlü ol şerįf
Ĥażret’e nicesi irdi iy ĥarįf

664. Uşda girü irdi ma‘şūķdan eŝer
‘Āşıķı çekdi ķatına ħūb ü ter

Hazihil ķıtatü fį beyani ennen nebįyye' l-ħalįle vaśale ilā Rabbil celįli ve ekramehu'llāhu Te'ālā ve kellemehū ve a'tāhū cemi'a mā seelehū[63]

665. İşbu göñlüm istedi cānānını
Hem bu göñlüm istedi įmānını

666. Lā-cirem pervāz urup 'arşdan öte
Geçüben irişdi ol dem ĥażrete

667. Śundı ma'şūķ ol dem aña ŧolu cām
Puħte oldı ol ķadeĥden cümle

668. Sermed-i cāmın içüp oldı ebed
İkilik gitdi hemān dem oldı ferd

669. Lā-yezāle irüp oldı lā-yezāl
Lā-mekān taħtında şādį bį-melāl

670. Bil ki şādį ol-durur bākį 'umūm
Hem feraĥ oldur ķalanı bil hemūm

671. İsde ol şādįyi gec bu ġuśśadan
Göñlüni baġla Ĥaķķ'a kes dünyeden

672. Sanmaġıl kim bunda şāda iresin
Bir gün ola aġlayu cān viresin

673. Bes yaraġ it çünki bunda ölesin
Ol maķāma varuban şād olasın

674. "Men ra'ahū"[64] didi buña bil kim nebį

---

[63] Bu kıt'a dost halilin yüce Allah'a ulaşması; Allah Teala'nın ona ikram etmesi, onunla konuşması ve ona her istediğini vermesinin beyanı hakındadır.
[64] O'nu kim gördü.

Ol ‘amel toħmın ekigil iy ġabį

Kāle’n-nebį aleyhi’s-selām ed-dünyā mezra‘atü’l-āħireti[65]

675. Tā ki cennet ħırmenin götüresin
Anda varup dürlü ni‘met yiyesin

676. Ĥūr u köşk ü ravża-ı rıżvāna bil
Mālik olasın o mülkde iy ħalįl

118 B

677. Bes göresin anda rey-ı źü’l celāl
Dā’imi şād olasın hem bį-melāl

678. Ol resūle hem de ķonşu olasın
Cennet içre ħoş śafāda ķalasın

679. Ümmet iseñ cānla di eś-śelevāt
Tā ki cānuña ire nev nev ĥayāt

680. Diñle imdi ol resūlü mu‘teber
Ķābe Ķavseyn’e daħı ķıldı güźer

681. İrdi “ev ednā”ya ol dem ol güzįn
Buldı vuślat Ĥaķķ ile ol dem emįn

682. Çünki ‘āşıķ irdi ma‘şūķa revān
Gitdi ‘āşıķ ma‘şūķı ķaldı hemān

683. Ma‘şūķ aña śundı bir cām-ı fenā
Nūş idüp ‘āşıķ hemān buldı beķā

684. Gitdi keŝret ķaldı vaĥdet iy hümān
Baĥre ķarışdı bu baĥr oldı temām

685. Bį-nişāna irdi oldı bį-nişān
Dil nice vire ħaber andan iy cān

[65] Nebi (A.S.) şöyle buyurmuştur: “Dünya ahiretin tarlasıdır.”

686. ‘Āḳl u fehm ü fikir ser-gerdān olur
Bil ki cānāna iren cānān olur

687. Nefs vü ḳalb ü rūĥ anda iremez
Rū-yı ma‘şūḳı olur bil göremez

688. Sırr-ı Ĥaḳḳ’dur anda veren iy ulu
Şol ki ĥaḳḳdur uş didüm iy baħtulu

689. Bes resūl nefsin ḳodı göñlerde hem
Sıdre’de ḳalbin ḳodı ol demde em

690. Ḳābe Ḳavseyen’de ḳodı rūĥın o cān
Sırrı-y-ıla ĥażrete irdi revān

691. Nefs ile “ŝümme denā” oldı o şāh
Hem tedennį itdi ḳalbiyle o māh

119 A

692. Rūĥuyla Ḳābe Ḳavseyn’e irdi ol
Sırrı-y-ıla buldı “ev ednā”ya yol

693. Bes ki nefs itdi nidā kim ḳanı ḳalb
Ḳalb didi kim eyne rūĥ idüp ŧaleb

694. Cān daħı didi kim ol dem eyne sır
Ḳanı ĥażret didi sırr bil iy emįr

695. Bes ki ĥażret nefse didi bil yaḳįn
Saña ni‘met maġfiret virdüm hemįn

696. Ḳalbe didi kim maĥabbet saña bil
Rūĥa raĥmet hem kerāmet iy ħalįl

697. Sırra didi kim beni virdüm saña
Gel berü yā sırr sen benden yaña

698. Bes resūlüñ sırrı çün buldı viśāl
Ol ulu şāh aña gösterdi cemāl

699. Didi aña yā ĥabįbį armaġān
Ne getürdüñ ĥażretüme di ‘ayān

700. Gelse dost dosta verür ħoş armaġān
Dünyeden ķanı armaġan baña iy cān

701. Ol resūl didi İlāhį armaġān
İki üc nesne getürdüm hemān

702. Uşda bir avcumda eksük ŧā‘atüm
Hem birinde çoķ günāh-ı zelletüm

703. Bundan artuķ daħı nesnem yoķ virem
Ĥażretüñden bil ki raĥmet isterem

704. Didi ŧā‘at eksükini yā ĥabįb
Raĥmetümle ġafr ķıldum yā ŧabįb

705. Ol günāhı daħı ‘afv itdüm temām
Bil şefā‘atüñle senüñ yā imām

706. Yā Muĥammed Meryem’i ķıldum ķabūl
Her kişi bes istedi anı uśūl

119 B

707. Her kişi itdi tekeffül ol ķızı

Hem Źekeriyā daħı itdi bu sözi

Ķāle'allāhü Te'ālā ve keffeleha Źekeriyya küllemā daħele aleyhā Źekeriyyā el-miĥrāb [66]

708. Her kişi istedi kim anı ala

Pes buyurdum kim ķalem śuya śala

Ķāle'allāhü Te'ālā iź yelķūne eķlāmehum eyyuhum yekfilu Meryem ve mā kānet ledeyhįm iź yaħtesimūn [67]

709. Bil birincidi ķalemlen iy imām

Suya śaldılar ķamusunı temām

710. Ol Zekeryā ķalemin baturmadum

Meryem'i bil kim aña ıśmarladum

711. Anda degüldüñ o vaķitin sen yakįn

Anda mıssañ saña virirdüm hemįn

Ķāle'allāhü Te'ālā mā kānet ledeyhįm yelķūne eķlāmehüm [68]

712. Çün ķıyāmet güni ola iy emįn

'Āśį ümmetüñ çekişeler yakįn

713. Ol cehennem 'āśįler benüm diye

Hem zebānį 'āśįler cānum diye

714. Diye Mālik ki benüm anlar iy cān

---

66 Allah Teala şöyle buyurmuştur: "Zekeriya'yı da onun bakımı ile görevlendirdi. Zekeriya onun yanına mabede her girisinde.(Ali-İmran Suresi 37. ayet.)

67 Allah Teala şöyle buyurmuştur: " İçlerinden hangisi Meryem'i himayesine alacak diye kura çekmek üzere kalemlerini atarlarken sen onların yanında değildin. Onlar çekişirken de yanlarında değildin." (Al-i İmran Suresi 44. ayet.)

68 Allah Teala şöyle buyurmuştur: "Kalemlerini atarken yanlarında değildin." (Al-i İmran Suresi 44. ayet)

Diye Şeyṭān kim mürįdümdür ʻayān

715. Diye Ādem oġlum u ķızum benüm
Sen diyesin ümmetimdür iy canum

716. Bes ķalem śaluñ diyem ben yā resūl
Bil şefāʻat ķalemin ķılam ķabūl

717. Cümle ʻāśį ümmeti saña virem
Ķamusunı cennetümde ŧoyuram

718. Bu ne luŧf vü ne keremdür ne kemāl
Bu ne raĥmet ne seħāvet ne cemāl

120 A

719. Bu ne ʻizzet bu ne ĥürmet iy imām
ʻĀśį ümmeti baġışladı temām

Ve fi'l-ħaberi ķāle nebį aleyhisselām se'eletü Rabbį leylete'l-Miʻrāc mes'eleten ķaddeditü innį lem es'elhū ķultü yā Rabbį eʻtayte li Ademe ilā āħirihį [69]

720. Bes resūl ol dem Ĥaķk'a nāz eyledi
Dile geldi bir niçe söz söyledi

721. Didi virdüñ Ādem'e cennet iy şāh
Baña ne virdüñ digil iy pādişāh

722. Didi Ĥaķķ kim cennetümi ben ġanį
Virdüm aña lįki ʻazl itdim anı

[69] Nebi (A.S.) şöyle buyurmuştur: "Rabbime bir soru sordum. Ben O'na sormadım ve dedim ki: Ya Rabbim Adem'e verdin ilā ahirih."

723. Saña hem ümmetüñe cennet virem
'Azl ķılmayam mü'ebbed ŧurġuram

724. Didi Nūh'a sen gemi virdüñ iy şāh
Ümmetin ķurtarduñ anuñ yā ilāh

725. Didi saña yeryüzünü iy hümām
Mescidü pāk eyledüm anı temām

726. Ümmetüñ mescidler içre şāh var
Ol śırāŧı geçeler çün māhı var

727. Didi İbrāhįm'e odu berd ü selām
Eyledüñ di baña nitdüñ iy selām

728. Didi saña ümmetiñe iy güzįn
Ŧamu odun gülistān itdim yaķįn

729. Didi Zemzem virdüñ İsmā'įl'e sen
Didi Kevŝer virmişem bil saña ben

730. Didi ķurbān virdüñ İsmā'įl'e hem
Didi virdüm ümmetüñe iy muĥterem

731. Ol Yehūd ile Naśārā'yı temām
Ümmetüñe ķurbān olsun yā imām

120 B

732. Didi Ŧūr'da Mūsa'ya ķıldun kelām
Didi śaña uş nūr üzre iy hümām

733. Didi Mā'įde virdüñ 'Įsā'ya sen

Didi ķıyametde virem sana ben

734.Ol kerāmet Mā'įde'sin iy münįr
Ümmetüñ ķonaķlayasın iy beşįr

735. Didi kim Dāvud'a virdüñ sen Zebūr
Didi saña "Sūre-i En'ām" iy nūr

736. Didi Yūnus'u ħalāś itdük iy şāh
Üç ķarañluķdan anı yā ilāh

737. Biri balıķ žulmeti biri gice
Biri deñiz žulmetidür iy yüce

738. Didi bilgil ki ümmetüñe iy nįk-nām
Ķurtaram üç ķarañuluķtan temām

739. Biri sinle žulmeti biri Śırāŧ
Hem ķıyāmet žulmeti ķılġıl nişāŧ

740. Didi virdüñ āb-ı ĥayvān Ħıżr'a ħoş
Didi saña Selsebįl ırmāġı uş

741. Didi virdüñ Mūsa'ya Tevrįt iy şāh
Didi saña "Āyet el Kürsį" iy māh

742. Didi virdüñ 'Įsā'ya İncįl'i sen
Didi saña "Sūre-i İħlāś"'ı ben

743. Didi daħı yā Muĥammed bil yaķįn
Kim saña bir sūre virdüm iy güzįn

744. İncįl ü Tevrįt içinde bį-nežįr

“Fātiĥa”’dur eyle fikir it yā münįr

745. Her ki anı oķuya bil yā imām
Ŧamu oduna ķılam anı ĥarām

746. Atası anası ger müşrik ola
Bil ki ŧamuda ‘aźābı yiynile

121 A

747. Yā Muĥammed bil mükerremsin baña
Cümle maħlūķumdan uş didim saña

Hāźihi’l-ķıt‘ati fį beyāni ennellāhe Te‘ālā e‘tā‘n nebįye śallallāhu aleyhi ve sellem āĥira Śūreti’l Baķarati ve enne’n-nebįyyü’s-selām de‘ā li ümmetihį ve ecābehū Allāhu Te‘ālā [70]

748. Diñle vardur burada bir ħoş ħaber
Naķl-i tefsįr “Ebu’l Leyŝ”[71] iy piser

749. Ger bu sözi cān ile diñleyisen
Ol resūlüñ rif‘atın añlaysın

750. Hem bilesin ol resūlu ol nebį
Nice s‘ay itdi senüñ çün iy ġabį

751. Ya‘nį çün vardı resūl ol ĥazrete
İrdi anda dürlü źevķ ü devlete

752. Cebrā’įl çāġırdı aña kim iy imām
Ĥaķķ Te‘ālā ĥažretine vir selām

[70] Bu kıt’a Allah Teala’nın Nebi (S.A.V.)’e Bakara Suresi’nin sonunu vermesi; Nebi (A.S.)’ın ümmeti için dua etmesi ve Allah Teala’nın duayı kabul buyurması hakkındadır.
[71] Tefsir yazarı

753. Bes “taĥiyyāt”[72] itdi lillāhi didi
Hem śalavāt ŧayyibāt aña eyledi

Ķāle’n-nebįyyü aleyhi selam et-taĥıyyātü li’l-lāhi ve’ś-śalāvātü ve’t-tayyibāt [73]

754. Ol nebįye Ĥaķķ daħı virdi selām
Daħı raĥmet hem berāket iy hümām

Ķāle’llāhu es-selāmu aleyke eyyühe’n-nebį ve raĥmetu’llāhi ve berekātühū [74]

755. Şefķat itdi ümmete ol dem resūl
Ol selāma cümle ortaġ itdi ol

756. Didi bizüm üzerümüze selām
Hem de śāliĥ ķullar üzre iy selām

Ķāle’n-nebį aleyhi’s-selām es-selāmu aleynā ve alā ibādi’llāhi’ś-śāliĥįn[75]

121 B

757. Cebrā’įl’e cümle gök ħalķı temām
İtdiler cümle şehādet iy hümām

758. Didiler kim “eşhedü en lā-ilāhe
İllā Allah”[76] var-durur ol ulu şāh

759. “Eşhedü enne Muĥammeden yaķįn
‘Abdühūdür”[77] hem resūli iy güzįn

---

[72] Namazın ka’delerinde okunan “ettehiyatü” duası.
[73] Nebi (A.S.) buyurmuştur: “Bütün selamlar dualar ve iyilikler Allah içindir.”
[74] Allah Teala şöyle buyurmuştur: “Ey Nebi selam. Allah’ın rahmeti ve bereketleri senin üzerine olsun.”
[75] Nebi (A.S.) buyurmuştur: “Selam bizim ve Allah’ın salih kullarının üzerine olsun.”
[76] Allah (c.c.)’tan başka ilah yoktur.

Ḳale Cebrā'įl'ü ve cemįu'l-melāiketi eşĥedü en lā ilāhe illāllahü vahdehū lā-şerike lehū ve eşĥedü enne Muhammeden abdühū ve rasūlühū.[78]

760. Daĥı Ĥaḳḳ didi ki "Āmene'l resūl"[79]
Kendüye inan bil gerçekler ol

Ḳāle'llāhu Te'ālā āmene'r-rasūlü bi-mā ünzile ileyh.[80]

761. Bil ki her Ḳu'rān'ı kim aña iner
Ol ḳabūl idübenin ħoş şükr ider

762. Ol resūlüñ girü döymedi özi
Ortaġ itdi bu kerāmetde bizi

763. Didi mü'minler daħı iy pādişāh
Saña įmān götürürler bil iy şāh

764. Hem meleklerüñe senüñ iy selām
Hem kitāblarla resūllere temām

765. Ḳamusın girçek bilüp farḳ itmezüz
Ol Yehūd ile Naśārā gibi biz

766. Mūsā vü 'Įsā da çün farḳ itdiler
Ol sebebden kāfir olup gitdiler

---

[77] Şahadet erdim ki Muhammed onun kulu ve elçisidir.
[78] Cebrail ve bütün melekler: "Şehadet ederiz ki Allah'tan başka ilah yoktur. Muhammet onun kulu ve elçisidir." dediler.
[79] Peygamber iman etti.
[80] Allah Teala buyurmuştur: "Peygamber, Rabbi tarafından kendisine indirilene iman etti, müminler de (iman ettiler). (Bakara Suresi 285. ayet.)

Ķāle'n-nebį aleyhi's-selām ve'l-mü'minūne küllün āmene bi'l-lāhi ve melāiketihį ve kütübihį ve rusulihį la nüferriku beyne eĥadin min rusulih[81]

767. Didi Ĥaķķ mü'minlere di yā resūl

Nicesi ķıldılar āyeti ķabūl

122 A

768. Ya'nį "in tübdü"[82] didüği ol kerįm

Aħiri āyete diñlü iy nedįm

Ķālellāhu Te'ālā ve in tübdü mā fį enfüsiküm ev taħfūhū yüĥāsibküm bihillahü feyaġfįrü limen yeşāü ve yü'āzzibü men yeşāü ve hüva 'alā külli şey'in ķadįr [83]

769. Ol resūl didi "semi'nā"[84] didiler

Hem daħı anlar "eta'nā"[85] didiler

770. Maġfiret vir dirler anlar yā ilāh

Cümlesi saña varur iy pādişāh

Ķāle'n-nebį aleyhi's-selām ve ķālū semi'nā ve eta'nā ġufrānneke Rabbenā ve ileyke'l- mesįr.[86]

771. Didi ol dem Ĥaķķ ki teklįf itmezin

Nefse götürmedügin yükletmezin

Ķāle Allāhu Te'ālā lā-yukelifullāhu nefsen illā vüs'ahā[87]

---

[81] Nebi (A.S.) şöyle buyurdu: " Mü'minlerin hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve resullerine inandı. Allah'ın resullerinden hiçbirisinin arasında ayırım yapmayız dediler."

[82] Açığa çıkarır iseniz.

[83] Allah Teala şöyle buyurmuştur: "İçinizdekileri acığa vursanızda gizlesenizde Allah ondan dolayı sizi hesaba çekecektir, sonra dilediğini affeder dilediğine de azabeder. Allah her şeye kadirdir." (Bakara Suresi 284. ayet.)

[84] İşittik

[85] İdaat ettik.

[86] Nebi (A.S.) şöyle buyurmuştur: "İşittik, itat ettik ey rabbimiz affına sığındık dönüş sanadır dediler" (Bakara Suresi 285. ayet.)

772. Hem lehā mā-kesebet bil iy münịr
Hem ‘aleyhā ma’ktesebet iy beşịr

Lehā mā-kesebet ve ‘aleyhā ma’ktesebet.[88]

773. Ħayırdan kesb itdügin aña virem
Şerden kesb itdügiñi daħı görem

774. Hayır şer işledigini göriser
Cennete yaħūd ŧamuya giriser

775. Dinledüñ uşda Ebu'l Leys’den ħaber
Diñle Cāmị‘ül Leŧāyif’den eŝer

776. Bil resūle Ĥaķķ bil i‘zāz eyledi
Dilegil benden ne dilerseñ didi

777.Ol resūl ġufrāneke didi aña
Rabbenā uş varuruz cümle saña

122 B

778. Yarlıġaġıl cümlemüzi iy kerịm
Zịre sensin ħalķa raĥmānurraĥịm

Ķāle’n nebị aleyhi’s-selām ġafere inneke Rabbenā ve ileykel masīr[89]

779. Ĥaķķ didi kim ümmetini hem seni
Yarlıġadum cümlenüzi ben ġanị

[87] Allah Teala şöyle buyurmuştur: “Allah her şahsı ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kılar.” (Bakara Suresi 286. ayet.)
[88] “Herkesin kazandığı (hayır) kendine, yapacağı (şer) da kendinedir. (Bakara Suresi 286. ayet.)
[89] Nebi(A.S.) buyuruyor ki: “Ey Rabbimiz affına sığındık dönüş sanadır.”

780. Beni birleyüp seni girçekleyen
Raĥmetüme ol-durur bil kim iren

781. Didi girü yā Muĥammed istegil
Her ne dirseñ virem anı saña bil

782. Rabbenā diyüp resūl itdi ŧaleb
" İn nesįnā lā-tüāħiźnā"[90] iy Rab

Ķāle'n-Nebį aleyhi's-selām Rabbenā lā-tüāħħiznā in nesįnā ev aħtaˀnā[91]

783. Ya'nį unudup ħaŧa ķıldıġımuz
'Afv ķılġıl aħź ķılma cümlemüz

784. Ĥaķķ didi kim 'afv ķıldum iy münįr
Unıdup yañıldużuñuz yā beşįr

785. Didi girü yā Muĥammed istegil
Maķsūduñı neyse virem iy ħalįl

786. Rabbenā deyüp nebį ħoş söyledi
Bil "ve lā-taĥmil 'aleynā ıśran"[92] didi

Ķāle'n-Nebį aleyhi's-selām Rabbenā ve lā-taĥmil aleynā ıŝran kemā hameltehu 'ale'd-dįn min ķablinā[93]

787. Ol geçen ümmete ağır yüki hem
Yükledüp zaĥmet ķılup iy muĥterem

[90] Untursak bizleri bundan dolayı mesul tutma.
[91] Nebi(A.S.) buyuruyor ki: "Rabbimiz unutursak ve hataya düşersek bizi sorumlu tutma."
[92] Bize ağır yük yükleme.
[93] Nebi(A.S.) buyuruyor ki: " Ey Rabbimiz! Bizim üzerimize bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme."

788. Anlaruñ gibi bize yükletmegil
Dilegüm budur didüm uş yā celįl

789. Ya'nį bir žulm itse ol ümmete Çalabb
Bil ĥaram idermiş anlara Rab

123 A

790. Ħoş yemekleri kim ķūt-u ĥayāt
Didi "ĥarremnā 'aleyhim ŧayyibāt"[94]

Ķāle'l-lahü Te'ālā febižulmin min elleźįne hādū a'leyhim ĥarramnā ŧayyibāt uĥille lehum.[95]

791. Bes didi Ĥaķķ yā Muĥammed bil yaķįn
Ĥācetüñ itdüm revā bil iy güzįn

792. Dile daħı tā ķabūl idem dilek
Benunin sulŧānı ma'nį dutma şekk

793. Bes resūl ümmete şefķat eyledi
"Rabbenā ve lā-tuĥammilnā"[96] didi

Ķāle'n-Nebį aleyhi's-selām Rabbenā ve lā- tuĥammilnā lā-ŧāķete lenā bih[97]

794. Gücümüz yitmedügin yükletme sen
Ümmetim ġāyetża'if iy żululmenin

[94] Onlara (Yahudilere) temiz olan eyleri haram kıldı. Nisa Suresi 160. ayetin bir kısmı ayetin tamamı şöyedir: "Hasılı o Yahudi olanların zalimlikleri, sebebiyledir ki daha önce onlara helal kılınan hoş ve güzel şeyler onlara haram kıldık".
[95] Allah Teala şöyle byurmuştur: "Hasılı o Yahudi olanların zalimlikleri, sebebiyledir ki daha önce onlara helal kılınan hoş ve güzel şeyler onlara haram kıldık." (Nisa Suresi 160.ayet.)
[96] Rabbimiz bizlere yükleme.
[97] Nebi(A.S.) buyuruyor ki: "Ey Allah'ım bize gücümüzün yetmediği işler de yükleme." (Bakara Suresi 286. ayet.)

795. Ol çeleb didi ķabul etdim daħı
İstegil virem anı tā iy saħı

796. "Vā'fu 'annā"[98] didi ol demde resūl
Hem daħı "vaġfir lenā"[99] ol bā-uśūl

797. Daħı "ver hāmnā"[100] didi ol dem o şāh
"Ente Mevlānā va fenśurnā"[101] o māh

798. Kāfir üzre bizi ġālib ķıl didi
Ĥaķķ ķatında bu du'āyı eyledi

Ķāle'n-Nebī aleyhi's-selām va ʾfu annā veġfir lenā verrĥamnā ente Mevlānā fensurnā 'alel ķavm [102]

799. Didi Ĥaķķ kim yā Muĥammed in yekūn
Ya'nį sizden olsa " 'işrūn śābirūn"[103]

800. İki yüz kāfire ġālib eyleyem
Sizden on śabr ideni iy muĥterem

801. Ger yüz olur ise śabr iden yaķįn
Ġālib idem biñden anı iy güzįn

123 B

Ķāle'l-lāhu Te'ālā in yekün minküm 'ışrūne ŝâbirūne yaġlibu mieteyni ve enyekün minküm……. [104]

---

[98] Bizleri affet.
[99] Bizlere mağfiret eyle.
[100] Bizlere merhamet et.
[101] Sen bizim mevlamızsın bizlere yardımcı ol.
[102] Nebi(A.S.) şöyle buyurmuştur: "Bizi affet, bizi bağışla, bize acı, sen bizim mevlamızsın kâfirler toplumuna karşı bize yardım et." (Bakara Suresi 286. ayet.)
[103] Sabreden yirmi kişi. Enfal Suresi 65. ayetin bir kısmı ayetn tamamı şu şekildedir: "Eğer sizden sabırlı yirmi kişi bulunursa iki yüze(kâfir) galib gelirler. Eğer sizden yüz kişi olursa kâfir olanlardan bin kişiye galib gelirler."

802. Uşda bu naķli daħı saña didüm
Ķıl baķalıp ma‘nįsini ħoş söyledüm

803. Lįki Ebu’l Leyŝ’de imām naķl eylemiş
İş de diyiben Cebrā‘įl ile dimiş

804. Bes resūli Ĥaķķ mükerrem eyledi
Ĥācetin virdi mu‘ażżam eyledi

805. Kāfir üzre anı ġālib eyledi
Bes resūl beni “nuśirtu bi‘r-ru’b”[105] didi

Ķāle’n nebī aleyhi’s-selām nefertü bir’rubi mesirate şehrin[106]

806. Bil bir aylıķ yola deñlü şeksüzį
Heybetüm kāfirlere irer yaķįn

807. Zį-resūl ki ķamu derde ŧabįb
Hem ulu sulŧāna ol gereklü ĥabįb

808. Çün dilegini temām itdi resūl
Ĥaķķ daħı cümle anı ķıldı ķabūl

809. Bes resūle ol çeleb gör ne didi
Ümmetinden beş şikāyet eyledi

810. Diñle tā kim nefsüñ inśāf işide
Tā ki Ĥaķķ’dan Ĥaķķ sözi ol işide

811. Birisi bu kim didi bil iy ĥabįb
Ben yarıngı gün ‘amelin iy ŧabįb

---

[104] Allah Teala şöyle buyurmuştur: “Eğer sizden sabırlı yirmi kişi bulunursa iki yüze(kafir) galib gelirler. Eğer sizden yüz kişi olursa kafir olanlardan bin kişiye galib gelirler.” (Enfal Suresi 65. ayet.)
[105] Korku ile yardım edildim.
[106] Nebi(A.S.) şöyle buyurmuştur: “Korku ile bir aylık mesafe kaçtım.”

812. Tekellüf itmezven olara lį̇ki olar
İsder ol gün rızķını iy mu‘teber

813. Biri daħı didi aña iy ħalį̇l
Ben virürem ümmetüñ rızķını bil

814. Lį̇ki olar ķulluğı ġayrıya ķılur
Baña ķulluķda ķamusu söz olur

124 A

815. Biri daħı bu rızķum anlar yirler
Şükr benden ġayra ider iy mu‘teber

816. Baña ħāyin olur anlar iy emį̇n
Ħalķum ile śulĥ iderler bil yaķį̇n

817.Biri daħı benvenin ‘izzet viren
Anlar ister ‘izzeti bil ġayrıdan

818. Bir daħı ŧamuyı ben iy neźį̇r
Bil yaratdum kāfir çün iy beşį̇r

819. Lį̇ki ümmet sa‘y ider aña gire
Ol ‘aźāb-ı mūlim anlar göre

820. Vir naśį̇ĥat yā ĥabį̇bį̇ ümmete
Sa‘y ideler tā gireler cennete

821. Bil ki sensin baña ‘izzetlü ĥabį̇b
Ümmetüñ ‘āśilerine hem ŧabį̇b

822. Diñle ĥażret aña ʻizzet eyledi
Yā Muĥammed delli ricleyke didi

823. Yaʻnį śarķıt ayaġuñı iy ĥabįb
Pes ki śarķıtdı hemān dem ol ŧabįb

824. Ayağı bir nesneye irdi revān
Girü ķaçdı ol dem ol nesne iy cān

825. Bes resūl ol dem didi kim yā İlāh
Şol ayaġumdan ķaçan nedür iy şāh

826. Didi ĥażret aña kim ʻarşumdur ol
Nişe ķaçdı didi ol demde resūl

827. Didi ĥażret aña bilġil iy ġanį
Ben ıraġ itdüm ayaġundan anı

828. Zįre seni çün ĥabįbüm eyledüm
Bil ki ʻarşum saña lāyıķ görmedüm

829. Bir degül on ʻarş dizilse iy ĥabįb
Ĥażretüme cümle gelse iy tabįb

124 B

830. Bir avuc ayaġuñun toprağı bil
Cümlesinden baña yigdür iy ħalįl

831. Zį-kemāl iʻzāz zį-ikrām iy yār
Ki itdi aña ol ĥalįm kirdigār

832. Cümle maħlūķdan anı ķıldı güzįn

Ķıldı anı raĥmeten lil’ālemįn

833. Nice menzil geçdi bilgil iy emįn
Tā ki ol sulŧāna oldı ol yaķįn

834. Sidre’den irince ol şāha resūl
Yidi menzil geçdi bilgil iy uśūl

835. Her biri ‘arşdan ŝerāya deñlü bil
Yüz biñ ol miķdārdı key añlaġıl

836. Bu ne rif‘atdür resūle iy nedįm
Ki ol ĥabįb oldı bu hem oldı kelįm

837. Nice söz söyledi aña ol kerįm
Nice rāz açdı aña ol dem raĥįm

838. ‘Ākıl-ısañ ma‘şūķ arasında bil
Ħoş niyāz ü nāz gitdi iy ħalįl

839. Ĥāceti neyse bitürdi ol celįl
Hem murādın ķıldı ĥāśıl ol cemįl

840. Niçe nesne bil aña vaĥy eyledi
Zįre Ķur‘ān içre “mā evĥā”[107] didi

Ķāle’l-lāhu Te‘ālā fe-evhā ilā abdihį mā evĥā[108]

841. Ya‘nį söyledi ķuluna ol hakįm
Şunı ki ol söyledi ķıldı kelįm

[107] Vahyettiğini. Necm Suresi 10.ayetin bir kısmı. Ayetin tamamı şöyledir: “Bunun üzerine Allah kuluna vahyini bildirdi.”
[108] Allah Teala şöyla buyurmuştur: “Bunun üzerine Allah kuluna vahyini bildirdi.” (Necm Suresi 10. ayet.)

842. Şol ki eşkere söz idi uş didüm

Saña bir bir anı taķrįr eyledüm

843. Şol ki sırdır anı girü iy şebāb

Ĥaķķ bilür "vāllahu ā'lem bi's sevāb"[109]

125 A

844. Ĥāceti çün kim anuñ oldı temām

Dönmek istedi o demde ol hümām

845. Diñle imdi nicesi döner o ħān

Yaħu ĥażret ne virür aña armaġān

846. Eydeyin bu ma'nįyi saña beyān

Ac ķulaġuñı berü imdi iy cān

847. 'Işķıla diñle bu sözi sen iy yār

Tā ki dürlü ma'nį ola aşikār

Haźihi'l ķıt'atu fį beyāni enne'n-nebį aleyhi's-selām rece'a mine'l Ĥaķķ'ı ile'l ħalķ ma 'el Ĥaķķ fe inne'l-lāhe Te'ālā e'tāhū ħamsįne ŝalāten śümme naķaśaħu ilā ħamsi śalavātin ve farađahū 'aleyhi ve 'alā ümmetihį ilā yevmi'l kıyāmeti ve min lütfi Te'ālā cümeli ŝevāb-ı ħamsįne fį ħamsi śalāvat hüve'rahįmü'l kerįmü 'alā ħāķķihį[110]

848. Uşda cān ķumrįsı yuvasın ķodı

Ol vatan kim aśıldı terk eyledi

849. Hind ilinden ŧūŧi-i cān girü uş

Rūm'a geldi armaġān getürdi ħoş

[109] Doğrusunu Allah (c.c.) bilir.

[110] Bu kıt'a Nebi (A.S.)'ın Hakk ile halka Hakk'tan dönmesi, Allah Teala'nın ona elli vakit namaz vermesi sonra onu beş vakit namaza düşürmesi, kıyamette Nebi(A.S.) ve ümmetine farz kılması, yarattıklarına karşı rahim ve kerim olan Allah'ın elli vakit namazın sevabını beş vakit namazda vermesi şeklindeki lütfunun beyanı hakkındadır.

850. Gel berü imdi alursañ armaġān
Cānuña cān ķatsın bil kim iy cān

851. Armaġān vir ne iresin iy yār
Ķamu göñlüñ ola ol dem sebze-zār

852. Ol maķāmuñ aślına hem iresin
Ol hümā menzil-gehine varasın

853. Bil oldur budur dār'ül fenā
Bil śafā oldur budur dār'ül 'anā

854. Hey ne ķılduñ işbu ħār-istāna sen
Fariñin gül-zāru "ķudsi źü'l minen"[111]

855. İşbu gülħene ne ķılduñ iy nedįm
Çünki var Cennet- i Firdevs-i na'įm

125 B

856. Çünki bayķuş gibi vįrān istedüñ
Lā-cirem ol menzili terk eyledüñ

857. Gel hümā ol bayķuş olma iy yigit
Ol maķamı istegil sözüm işit

858. Armaġanı alıgör ki varasın
Ol maķāma şeksüzin bil ki iresin

859. Diñle imdi armaġān nedür diyem
Dürlü ma'nį saña teķrįr eyleyem

[111] Minnet sahibi

860. Çün Ceyb'üñ işi bitdi ol zamān
Ümmete Ĥaķķ virdi ol dem armaġān

861. Farż ķıldı günde elli vaķit namāz
Haķķ ile ķılmaķ münācāt ü niyāz

862. Bes resūl ol demde Ĥaķķ'dan döndi bil
İrdi Mūsā'ya hemān dem ol ħalįl

863. Sordu Mūsā Ĥaķķ ne buyurdı didi
Didi günde elli namāz farż eyledi

864. Didi Mūsā elli namāza iy güzįn
Ümmetiñüñ güci yitmez bil yaķįn

865. Senden öñdin ħalķı ben çok śınadum
Bunlara ķatı mu'ālece eyledüm

866. Ĥaķķ sözün anlara dutdurmaķda ben
Çoķ cefā gördüm işit sözüm sen

867. Ĥażret'e dön girü taħfįf istegil
Ķulluġun yiynilde tā kim ol cemįl

868. Bes ki döndi ĥażrete ol dem ħalįl
Elli vaķtüñ onunı ķodı celįl

869. Girü döndi Mūsā'ya geldi habįb
Mūsā nitdüñ didi aña iy ŧabįb

870. Didi Ĥażret onını baġışladı
Ümmetüme ol kerįm lutf işledi

126 A

871. Mūsa didi ümmetüñ ġāyet żaʿįf
Girü döngil ĥażrete sen iy şerįf

872. Girü döndi ĥażrete itdi dilek
Ĥaķķ girü on daħı ķodı ŧutma şek

873. Bes ki ol dem Mūsa'ya döndi śafā
Mūsā didi dön girü iy bü'l-vefā

874. Bari dört kez ĥażrete itdi dilek
Onar onar ķodı ĥażrete ŧutma şek

875. Bil bişincisinde biş ķodı kerįm
Ķaldı bişi diñle imdi iy nedįm

876. Bes ki ol dem Mūsa'ya döndi beşįr
Mūsā didi aña nitdüñ iy münįr

877. Didi yā Mūsā bişi ķaldı hemān
Ķalanın bağışladı ol bį-mekān

878. Mūsā didi girü döngil iy emįn
Ümmetüñ ġāyet źaʿįfdür bil yakįn

879. Ol ĥabįb didi utandum yā kelįm
Rāżįyam biş vaķt namāza iy selįm

880. Geldi bir āvāze hemān dem iy ŧabįb

Didi kim “emżeytü farżį”[112] yā ĥabįb

881. Ya‘nį farżum bil ki bişde eyledüm
Ķullaruma ķalanın bağışladum

882. Lįki bunda Ĥaķķ beşāret eyledi
Ol resūle diñle kim ne söyledi

883. Didi “mā yübeddelü’l ķavlü ledeyye”[113]
Ya‘nį sözden dönmezem didi hāy

884. Çünki evvel elli ķıldım armaġān
Biş virdüm ellinüñ müzdin iy cān

885. Ķanķı ümmet kim ķıla beş vaķt namāz
Elli müzdin virem ben bį-niyāz

126 B

886. Haķķ didi kim “men cā‘e bil ĥasenet”[114]
Felehū ‘aşrun budur Ĥaķk’a ādet

Ķāle’llāhu Te͗ālā men cā’e bi’l ĥaseneti felehū ‘aşru emŝālihā[115]

887. Ya‘nį bire on virür ol kirdgār
Beş kez on elli olur bį-şekk iy yār

888. Bes ki Ĥaķķ’un armaġanıdur namāz
Eyle beş vaķte Ĥaķķ ile niyāz

---

[112] Farzımı yerine getirdim.
[113] Benim katımda söz değiştirilmez.
[114] Kim bir iyilik getirirse. En’am Suresi 16. atetin bir kısmı ayetin tamamı şu şelildedir: “Kim bir iyilik ile gelirse, ona on misli verilir.”
[115] Allah Teala buyurdu ki: “Kim bir iyilik ile gelirse, ona on misli verilir.” (En’am Suresi 160. ayet.)

889. Vaķtiyle ķıl namāzı iy cüvān
Ol aźābdan ķurtarasın tā ki cān

890. Ger namāzı vaķtiyle ķılmayasın
Şeksüzin Ĥaķķ raĥmetin bulmayasın

891. Nitekim gelmiş ħaberde iy harįf
Kim dimişdür ol resūl ol şerįf

Hazihi'l haberu fį beyāni 'aźābi tāriki's-sālati ve 'aźābi men fevkaha min vaķtihā[116]

892. Ya 'nį Mi'rāc'ında gördi ol ĥakįm
Çoķ ķavm ķatı 'aźābda iy nedįm

893. Er ü 'avrāt hem daħı şeyħiyle şāb
Ol melekler anlara ider 'aźāb

894. Dapaların şöyle ururlar iy cān
Binler ırmaķ gibi olur revān

895. Çaġrışup vā-veylidir anlar ķamu
Hem de dirler vaśbūr iy amū

896. Śordu ol dem Cebrā'įl'e ol ħalįl
Kim ne ħalk durdı bular yā Cebrā'įl

897. Cebrā'įl didi namāzı bil bular
Vaķt ile ķılmazlar idi iy mu'teber

898. Daħı terk iderler idi anı iy cān

[116] Bu haber namazı terkedenin ve vaktinden sonra kılanın azabı hakkındadır.

Lā-cirem cümle ʿaźāb içre hān

127 A

899. Bu söze bil kim delįldür āşikār
“Ħalefe min baʿdihim ħalfe”[117]iy yār

Ķāle’l-lāhu Teʿālā fe-ħalefe min baʿdihim ħalfün edau’s- śalāte ve’ttebeu’ş-şehevati fesevfe yülkavne fiha[118]

900. Yaʿnį peyġāmberlerinden śoñra bil
Ol Yehūd ile Nasārā it ħalįl

901. Żay’ edübenin namāzı ol ķavm
Şehvete uyup nefse itdiler žulm

902. Bes bıraġılur olar Ġayyā yaķįn
Ol cehennem deresidür şeksüzįn

903. Terk ķılmaġıl namāzı imdi sen
Didüm āyetle hadįŝ saña ben

904. Daħı terk itme cemāʿat iy aħı
Śünnet-ü Müekkede ol iy saħį

905. Her ki terk ide cemāʿat iy emįn
Maķbūl olmaya namāzı bil yaķįn

906. Şöyle kim gelmiş ħaberde diñle sen

[117] “Onların peşinden öyle bir nesil geldi ki”. Meryem Suresi 59. ayetin bir kısmı ayetin tamamı şu şekildedir: “Nihayet onların peşinden öyle bir nesil geldi ki, bunlar namazı bıraktılar; nefislerinin arzularına uydular. Bu yüzden ileride sapıklıklarının cezasını çekecekler.”

[118] Allah Teala şöyle buyurmuştur: “Nihayet onların peşinden öyle bir nesil geldi ki, bunlar namazı bıraktılar; nefislerinin arzularına uydular. Bu yüzden ileride sapıklıklarının cezasını çekecekler.” (Meryem Suresi 59. ayet.)

Rūşen idem ma'nisini añla sen

Hazihi'l cüz'ü fi'l beyāni tārikü'l cemā'at[119]

907. Ya'nį bir gün otururdı ol ĥabįb
Bir kişi geldi didi kim yā ŧabįb

908. Bu gice bir düş gördüm diñlegil
Eydivirem anı ta'bįr eylegil

909. Ya'nį gördüm bir elümde iy şerįf
Var filoriler yigirmi key laŧįf

910. Bir elimde daħı dört var iy emįn
Ol daħı ġāyet laŧįf ve hem güzįn

911. Ol yigirmisi yavu ķıldum iy şāh
Hem ķarardı durdı elimde iy māh

127 B

912. Ol resūl didi ki yatsuyı digil
Sen cema'ātle mi kılduñ söylegil

913. Ol kişi didi evde ķıldum ben alu
Bil cemaʾāt terk ķıldum iy ulū

914. Bes resūl didi düşürdügüñi bil
Ol cemā'atmuz didür key añlaġıl

915. Hem ķaradan evde ķıldıġuñ namāz

[119] Bu cüz cemaati terkeden hakkındadır.

Bil ķabūl olmadı Ĥaķķ'a ol niyāz

916. Bes cemā'at terk ķılma sa'y it

Tā namāzuñ maķbūl ola iy yigįt

Men tereke'l cemā'ate 'aleyhi't-ta'zįr ve ye'semü'l cįrānü bi's-sükūti 'anhu el cemā'atü sünnetün müekkedetün ve lev terakehā ehlü nāĥiyettin āsimū evcebe kıtālehum bi's-silāĥi li ennehā min şe'āiri'l İslām Ķunyet'ü-l Fetāvā[120]

917. Diñle birkaç mes'ele diyem iy cān

Ķunye[121]'niñ naklidürür ola iy cüvān

918. Ya'nį bir kişinüñ 'öźri olmasa

Ol cemā'at sünnetin terk eyleye

919. Şer'ide ta'zįr aña vācibdürür

Ķonşıları dinmese āŝim olur

920. Hem de bir nāĥiye ħalķı temām

Terk ķılsalar cemā'at yā imām

921. Şir'a de āŝim olur iy muĥterem

Anları katl ideler seyf ile hem

922. Dįn-i şi'āridür cemā'at zįre kim

Terk ķılma ķurtulasın iy ĥakįm

923. Gel berü mescidler icre ķıl namāz

Ol cemā'atle ide gör ħoş niyāz

---

[120] " Kim cemaati terk ederse ona tazir gerekir ve komşular sessiz kaldıkları için günah işlemiş sayılır. Cemaat "Sünnet-i Müekkededir". Eğer bir bölge halkı onu terk ederse günah işlemiş olurlar ve onlara karşı silahla savaşmak vacip olur. Çünkü cemaat İslam'ın şiarındandır."(Kunyet'l Fedava adlı kitaptan alıntı.)

[121] Bir kitap ismi

128 A

924. Tā ki ol kara yüzi aġardasın
Hem śırāŧı yil gibi seyr idesin

925. Şöyle kim gelmiş ħaberde iy harįf
Dürr-i gevher gibidür diñle laŧįf

926. Diñle mescidde namāz ķılan yaķįn
Geçürdür ol śırāŧı ħoş emįn

Hazihi'l ħaberu fį beyāni enne men ŝalla's salāte fi'l mescid ubbira 'alā's-ŝırāti…[122]

927. Ya 'nį çün olsa ķıyāmet ĥaşr olup
Ķopsa ķamu ħalķ anda neşr olup

928. İşiden çü karaya yeniler ire
Hem nefes ŧutula gevde ķadara

929. Ŧamu bir kez ĥayķıra ol gün iy cān
Cümle ħalķ diz üzre düşeler revān

Ķāle'l-lāhü Te'ālā semi'ū lehā teġāyyüżen ve zefįren[123] ***ve ķāle'l-lāhü te'ālā ve terā küllen minhū cāŝiyetün***[124]

930. Her biri nefsi diye ol demde bil
Ger ola Mūsā ve ger ola ħalįl

---

[122] Bu haber mescitte namaz kılanın sırat köprüsünden geçirileceğine ilişkindir.
[123] Allah Teala söyle buyurmuştur: " …Ona mahsus bir hışımlanma, homurtu işitirler."(Furkan Suresi 12. ayet.)
[124] Allah Teala söyle buyurmuştur: "O gün her ümmeti diz çökmüş görürsün." (Casiye Suresi 28. ayet.)

931. Ol nebį diye hem anda ümmeti
Yā ilāhį ümmete ķıl raĥmeti

932. İstemezven nefsimi iy pādişāh
Ħadįce ü ʻĀişe daħı iy şāh

933. Fāŧıma Ĥasan Ĥüseyn ile iy cān
İstemezven ümmet isterven hemān

934. Süreler ħalķı śırāŧa ol zamān
Öte geçüñ diyeler bunı revān

935. Göreler bu ķavm anı ince yüce
Ķuşda pervāz ursa geçmeye hāce

936. Aġlaşalar ol dem efġān ideler
Gözyaşı seylāb yürek ķān ideler

128 B

937. Gele Cibrā'įl diye ol ümmete
Kim śırātı nice nişe geçmezsiz öte

938. Diyeler ķorķaruz ondan ya ħalįl
Nice geçelüm bunı yā Cebrāʻįl

939. Diye Cebrāʻįl ki dünyāda deñiz
Olsa anı niceyi geçerdüñüz

940. Diyeler Cebrāʻįl'e bil iy ġanį
Gemilerle geçer idük biz anı

941. Bes hemān mescidleri getüreler
Ol melekler ortaya bitüreler

942. Diyeler budur o mescidlerüñüz
Kim cemā‘at ile namāz ķılduñuz

943. Girüben geçüñ śırāŧı ħoş emįn
Ķulluġa budur ‘ivaż iy pāk-ü dįn

944. Bes gire mescidlere ol dem o ħalķ
Bil śırāŧı geçe anlar hem çü berķ

945. Kamı nice olsa śu üzre revān
Gide mescidler śırāŧ üzre iy cān

946. Mescidi daħı cemā‘at iy imām
Terk ķılma ķurtılasın iy hümām

947. Zįre ŧamu odı ķatı oddur iy yār
Daş u demür doymaz aña āşikār

948. Şöyle ki geldi ħaberde iy kişi
Diñle yigil ķatı sen teşvįşi

949. Kendü ķayduñ şimdiden yi iy cüvān
Tā ki yarın ķurtarasın anda cān

950. Diñle birķaç ħaślet ideyim beyān
Tā ki ķaçasın sen andan iy cüvān

Hāźihi'l-ħaber fį beyāni enne'n-nebį aleyhi's-selām reā fį leylet'i-l Mi'rāc cehennem ve tavāif

129 A

***Fįhā mu‘aźźebūn ve reā ümmeten fi’l ‘aźāb ve bekā bukāen şedįden*[125]**

951. Ya‘nį çün kim döndi ol şāh-ı kerem
Ĥażret-i Ĥaķķ’dan resūl-ı muĥterem

952. Gördi bir ķara tütün ol dem ħalįl
Cebrā’įl’e didi kim yā Cebrā’įl

953. İşbu tütün nireden gelür digil
Ne oduñdan anı ma‘lūm taķrįr eylegil

954. Didi Cebrā’įl cehennemden gelür
Anuñ çün böyle ķatı ķaradur

955. Baķdı gördi ŧamu Mālik’in resūl
Kim ķamu göklerden uluyıdı ol

956. Ķatı ķorķunç yüzlü geydügi ķara
Bir ķara taĥt üzre oturmış ire

957. Hem öñinde ķatı ķorķunc yüzlüler
Ver ĥisābsuz ķamusı heybetlüler

958. Ellerinde oddan çomaķlar var ķamu
Hem daħı ķara geyürler iy ‘amu

959. Cebrā’įl didi ki taħtdaġi iy şāh

[125] Bu haber Nebi (s.a.v.)’ın miraç gecesi cehennemi ve içinde azab gören taifeleri görmesi, ümmetininde azab içinde olduğunu görmesi ve şiddetli bir şekilde ağlamasının beyanı hakkındadır.

Ŧamu mālikidürür iy pādişāh

960. Ol öñindeki Zebānį bį-ĥisāb
Ķatı anlar baĥtudurur ķılsa ‘aźāb

961. Bes resūl ol demde Mālik’e didi
Ŧamuyı göster diyüben söyledi

962. Didi Mālik duyamazsın yā ĥabįb
Ŧamu śarb oddur yaķįn iy ŧabįb

963. Didi kim bir igne yurdısı ķadar
Ŧamuyı göster ki ķılam ben nažar

964. Bes resūle baķ didi Mālik iy cān
Baķdı ol dem ŧamuya şāh-ı cihān

129 B

965. Gördi maymun śūretinde ħalķı o cān
Ŧamu içre yanuben ider fiġān

966. Mālik didi kim bular iy nev cüvān
Dünyede nā-ĥaķķ yire bil itdi ķān

967. Daħı gördi bir ķavmü anda ‘ayān
Ķamu ŧoñuz śūretinde iy cüvān

968. Yanar anlar od içinde zār ider
Yaş yirine gözlerinden ķān iner

969. Didi Mālik kim bular yirdi ĥarām

Dünyede ķayurmaz idi iy hümām

970. Daħı gördüm bir ķavüm baġlu ķamu
El ü ayaķ zencįr içre iy ‘amū

971. Bil ĥamįm śuyın ķoyarlar anlara
Eriyüp gevdeleri aķar yere

972. Didi Mālik bil bular süci içen
Dünyede ķayırmayuban fısķ iden

973. Daħı gördüm bir ķavmü gök gözi var
Cümlesinüñ tenleri ķoķar iy yār

974. Yanar anlar od içinde efġān ider
Göz yaşı aķar yürek pür ķān ider

975. Didi Mālik zānilerdür iy güzįn
Lā-cirem ķatı yirler şeksüzįn

976. Daħı gördi bir ķavm od yir iy cān
Key ‘aźāb içinde olmuşlar nihān

977. Didi Mālik bilgil iy dürr-i yetįm
Dünyede bunlar-ıdı māl-ı yetįm

978. Daħı gördi bir ķavüm ki etleri
Ŧoġranur śınd ile oddan her biri

979. Didi Mālik bil bulardur iy münįr
Dünyede žulm eyleyenler iy neźįr

130 A

980. Gördi bir ħātūn hem anda ol ulu
Od içinde ol mu ʻallāķ aśılu

981. Çaġıruban dir idi vā Aĥmed'ā
Hem daħı dir idi vā Muĥammed'ā

982. Didi Mālik bil anañdur yā resūl
Uş ʻaźāb içinde ķaldı bunda ol

983. İşidicek ol sözi key aġladı
Gözi yaşı yüzi üzre çaġladı

984. Cebrā'įl gördi ki aġlar ol güzįn
Bile aġladı anuñla ol emįn

985. İrdi ol dem Ĥaķķ'dan aña bir melek
Didi yā Aĥmed digil nedür dilek

986. Ĥaķķ didi ger anasın dirse virem
Ümmetini lįki ŧamuya da ķoram

987. Ümmetin ister ise benden ĥabįb
Anasın ŧamuda terk itsün ŧabįb

988. Bes resūl ol demde zārį eyledi
Yā ilāĥį ümmetüm gerek didi

989. Ümmet üçün anamı ķıldum fidā
Uşda zār ile iderven nidā

990. Bes senüñ çün gör resūli neyledi
Anasını ŧamuda terk eyledi

991. Sünnetini sen neçün ŧutmayasın
Nişe aña cān fidā itmeyesin

992. Uş işitdün ŧamu ĥālin iy kişi
Gelgil imdi şimdiden yi teşvįşi

993. Ŧaġı vü bāġı vü hem ‘āśį-y-ısañ
Dünyā cānın isteyüp ķāŝį-y-isen

994. Nefsüñ üzre şimdiden śaġ śaġuyı
Ŧamudan içmezden öñdin aġuyı

130 B

995. Şimdiden olġıl peşiman iy yigit
Anda aśśı itmez peşiman key işit

996. İy ķarındaş göz göge diñlemedin
Hem de cānuñ ĥulķımga gelmedin

997. Bu vaŧandan hem daĥı faśıl olmadın
‘Āśiler menzįline vaśl olmadın

998. Sa‘y ķıl işgil yaraġuñ sen temām
Zįre kim müşkil makāmdur ol maķām

999. Nice pįr anda diye vā şeybetāh
Nice oġlanlar diye vā ħacletāh

1000. Nice yigitler diye vā ĥasretāh
Nice atalar diye vā ebbetāh

1001. Diye Mālik dünyadayken diseñüz
Bu sözi anda ķayduñuz hem yiseñüz

1002. Aśśı ider idi ol zārį bilüñ
Aśśı itmen şimdi biñ feryād ķıluñ

1003. Vay size ŧoldı gözüñüz aġlamaz
Yaşlaruñuz yüzler üzre çaġlamaz

1004. İy ‘aceb ki nişe ķorķmazsın meger
İşidimez ķulaġuñ Ĥaķķ’dan ħaber

1005. Nice ŧaşlar vardurur śular çıķar
Çaġlayup Ĥaķķ ķorķusından ol aķar

Ķāle’llāhu Te‘ālā ve inne mine’l-ĥicāreti limā yetefecceru minhü’l enhār. [126]

1006. Ķatıdur ŧaşdan senüñ göñlüñ meger
Kim śu çıķmaz oradan iy bį-ĥaber

1007. İşbu gözüñ çeşmesinden çaġlamaz
Nefsüñ üzre gice gündüz aġlamaz

1008. Zįre nefsüñ ŧutıdur ol evde bil
Uş ölüm boynuña binmiş iy źelįl

131 A

1009. Sinle-dürür varacaġuñ menzilüñ
Hem ķıyāmet ŧuracaġuñ mevķifüñ

---

[126] Allah Teala şöyle buyurmuştur: “Taşlardan öylesi var ki, içinden ırmaklar kaynar.” (Bakara Suresi 74. ayet.)

1010. Çevre yanuñ anda ħaśmuñ alısar

Bil kim anda ķāđį Cebbār olısar

1011. Hem münādį anda Cebrā'įl-dürür

Hem cehennem ol yirüñ zindānıdur

1012. Mālik ol zindānda zindāncı iy yār

Hem zebānįler anuñ a'vānı var

1013. Yoķ-durur şefķat göñülerinde bil

Hem ġılaż ü hem şedįd didi celįl

Ķāle'llāhu Te'ālā 'aleyhā melā'iketün ġilāźun şedādun lā-ya'ŝūne'llāhu mā-emerehum ve yef'alūne mā- ye'murūne[127]

1014. Anları oddan yaratdı ol cemįl

Bes ki ĥālüñ nice ola yā źelįl

1015. Anda ĥįle al śıġamaz iy kişi

Şimdi yigil gel iy miskįn teşvįşi

1016. Doyamazsın güneş ıssısına bes

Nice doyasın ceĥįm oduna iy ħas

1017. Ger büre ıśırsa sen incinesin

'Aķreb ü yılan ıśırsa nidesin

1018. Yā İlāhį ķuluñ aġlar zār ider

Raĥmetüñi ĥażretüñden ol diler

1019. Cümle 'āśįlerle aña iy kerįm

[127] Allah Teala şöyle buyurmuştur: "Onun başında, acımasız, güçlü, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır." (Tahrim Suresi 6. ayet.)

Raĥmet eyle yā laṭįf ü yā raĥįm

1020. İş senüñdür ķul senüñ iy pādişāh
Raĥmet eyle ķullara sen yā İlāh

1021. Bes ne gülmek saña bugün iy kişi
Ŧamudan ķorķubanı çek teşvįşi

1022. Ümmet-i Mūsā'yı bil gülmez iy yār
Ŧamudan ķorķuban aġlar zār ü zār

131 B

1023. Didi Ĥaķķ min ķavmi Mūsā iy cüvān
Ümmete "yehdūne bi'l"[128] Ĥaķķ'ı iy cān

Ķāle'llāhu Te'ālā ve min ķavmi Mūsā ummetun yehdūne bi'l ĥaķķı ve bihį (kānū) ya'dilūne[129]

1024. Key işit Ĥaķķ anları medĥ eyledi
Ol kitābında anlara 'ādil didi

1025. Zįre ħoş ħaśletleri var idi bil
Saña taķrįr ideyin ben key añlaġıl

1026. İbn-i 'Abbās'dan rivāyet bu ħaber
Naķl-i tefsįri Ebu'l Leyŝ iy piser

1027. Key işbu āyet ma'nisinde söylemiş
Anlaruñ aĥvālini şerĥ eylemiş

[128] "Hakk ile doğru yolu bulurlar". A'raf Suresi 159. ayetin bir kısmı. Ayetin tamamı şu şekildedir: "Musa'nın kavminden hak ile doğru yolu bulan ve onun sayesinde adil davranan bir topluluk vardır."
[129] Allah Teala şöyle buyurmuştur: " Musa'nın kavminden hak ile doğru yolu bulan ve onun sayesinde adil davranan bir topluluk vardır." (A'raf Suresi 159. ayet.)

Hāzihi'l-ķıt'atü fį beyāni aĥvāli ķavm-i Mūsā ve'l-ĥaŝāil'l ĥamįdeti'l- letį ıttesafū bihā ve men ittesafe bi-hāźe'l ĥasāili'l- ĥamįdeti yenālu'd- derecete'r-ref'įate bilā-şekkin velā şübhetin.[130]

1028. Ya'nį esrā gicesinde Cebrā'įl
Ol resūlı iletdi ol ümmete bil

1029. Ol resūl ol dem olara söyledi
Cümlesini dįne da'vet eyledi

1030. Bes resūlı bilmedi anlar iy yār
Ķıldı Cebrā'įl hemān dem āşikār

1031. Didi size söyleyendür ol nebį
Ol Muĥammed ümmįdür hem Hāşimį

1032. Didi bunlar aña kim yā Cebrā'įl
Ba'ŝ olundı mı cihāna ol ħalįl

1033. Didi nebį oldu mı ħalķa ol imām
Didi Cebrā'įl ne'am oldı temām

1034. Bes įmān getürdiler aña hemān
Cümle taśdįk itdiler anı ol zemān

1035. Ķamu ol dem yā resūlāllāh didi
Mūsā bize bil vaśiyyet eyledi

132 A

1036. Didi sizden her kim irse ol şāha

[130] "Bu kıt'a Musa'nın kavminin ahvalini ve vasıflandıkları güzel hasletlerin ve bu güzel hasletlerle vasıflananların şeksiz ve şüphesi yüce dereceye ulaşacaklarının beyanı hakkındaır."

Benden ü sizden selām virsün māha

1037. Ol resūl didi bulara kimdiñüz.
Ne sebebden evlerüñüz oldı düz

1038. Ol berāberdür ķamusı görürem
Alçaġı yüksegi yokdur bilürem

1039. Didiler bir ķavmüz uşda ķamumuz
Birbirümüzden yücelik ķalmazuz

1040. Birümüz evi yücelse iy güzįn
Bil birinden men‘ ider gün şu‘lesin

1041. Ol resūl girü didi kim evlerüñ
Nişe yoķdur ķapusı dimeñ anlaruñ

1042. Didiler birbirümüze iy ĥabįb
Biz zinā eylemezüz bil iy ŧabįb

1043. Her birümüz ĥāceti olsa gelür
Her ne vaķt olsa tekellüfsüz alur

1044. Didi girü nişe gülmezsiz diñüz
Ne sebebden böyle maĥzūn olduñuz

1045. Didiler kim Ĥaķķ kitābında didi
Ŧamu vaśfın bize ma‘lūm eyledi

1046. İni anuñ maşrıķu maġribce iy dost
Hem uzunı aña aşaġa yir dürüst

1047. And daħı içdi kitābında ġanį

İns ü cinle ŧolduram didi anı

Ķāle'llāhu Te'ālā le-emle'enne cehenneme mine'n-nāsi ecme'įn[131]

1048. Bes ne düşer bize gülmek iy beşįr
Çün cehennem böyle ola iy neźįr

1049. Girü didi ulu olsa iy ķavüm
Üstüne aġlarmısız idüp žülüm

132 B

1050. Didi kim aġlaşmazuz biz iy ĥabįb
Zįre kim cümle ölürüz iy ŧabįb

1051. Zįre bir yoldur ķamumuz varuruz
Cümle var olmuş iken yoġ oluruz

1052. Anı Ĥaķķ virdi Ĥaķķ aldı iy laŧįf
Bizüm anlar arada nemüz var iy şerįf

1053. Bil ki anlar şād olurlardı ķamu
Ululları ölse bilgil iy 'amū

1054. Dirler idi kim bu zindāndan o cān
Ķurtuluban ĥażrete oldı revān

1055. Ŧoġsa oġlan ķamusı aġlar idi
Zįre cān zindāna geldi dir idi

1056. Didi kim ħasta olur mısız temām
Didi kim ħasta olmazuz hümām

[131] Allah Teala şöyle buyurmuştur: "Cehenemi insanlarla dolduracağım."(Hud Suresi 119. ayet)

1057. Ħastalıķ zįre günāhdandur yaķįn
Bil günāh işlemezüz bil iy emįn

1058. Ĥażret'e Mūsā du'ā eyledi bil
Ol sebebden ma'śūm olduķ yā ħalįl

1059. Didi çün kim ħasta olmazsız diñüz
Ölümüñüz nice olur söyleñüz

1060. Didiler çün birümüz rızķı temām
Olsa 'Azrā'įl irüşür yā imām

1061. Ķabż ider rūĥını anuñ iy güzįn
Anı anda gömerüz bilgil yaķįn

1062. Sinneleri evleri içinde hem
Lįki mescidleri ıraġ iy muĥterem

1063. Sinneleri evlerinde ķıldı tā
Ölüben unutmayalar iy ata

1064. Diyeler bizcileyindi bu daħı
Şimdi ŧopraķ uş olupdur iy aħı

133 A

1065. Ķıldılar mescidlerin eb'ad iy cān
Tā ŝevāb artuġ ola iy nev-cüvān

1066. Her ķademde yazıla aña ŝevāb
Götrile yarın cehennem hem 'iķāb

1067. Girü didi ķızuñuz ŧoġsa iy cān
Ġuśśalu olur mısız söyleñ ʿayān

1068. Didiler ġuśśalu olmazuz iy şāh
Şükr orucın ŧutaruz bir ay iy māh

1069. Er ŧoġarsa ŧutaruz biz iki ay
Şükr iderüz ĥażrete iy yüzi bay

1070. Didi sizde var mıdur ʿaķreb yılan
Didiler vardur bil iy şāh-ı cihān

1071. Didi anlara ne ķılursız iy yār
Size anlar ne ķılur diñ āşikār

1072. Didiler yürürüz üstinde iy ħalįl
Yürür anlar bizüm üstümüze bil

1073. Anları incitmezüz biz iy ĥabįb
Bizi incitmez olar da iy ŧabįb

1074. Biz emįnüz ķamusından hem olar
Bil ki bizden cümle emįn oldılar

1075. Didi kim ķoyunlaruñuz var mı hem
Didiler var bį-ĥisāb iy muĥterem

1076. Yüñlerinden ħoş libās idinürüz
Etlerinden hem kifāyetce yirüz

1077. Ķamumuz anda berāber bil iy şāh
Artuġ almaz birümüz bilgil iy māh

1078. Didi siz ŧartar mısız baña diñüz
Size ŧartarlar mı yāhūd söyleñüz

1079. Didiler kim ŧartu olmaz bizde bil
Hem de ölçek bizde yoķdur yā ħalįl

133 B

1080. Śatmaķ almak bizde yoķdur iy güzįn
Ĥālimüz budur yaķįn bil iy emįn

1081. Didi yā bes rızķıñuz ķandan iy cān
Didiler ekin ekerüz bil ʻayān

1082. Ħaķķ Teʻālā bize yaġmūr yitürür
Ol ekinlerümüzi ħoş bitürür

1083. Biçüp anı ĥāśıl ideriz temām
Ķamusın bir yirde ķoruz iy hümām

1084. Hem kifāyetce ķamumuz alıruz
Bāķįsin yirinde bil terk ķıluruz

1085. Didi ħātūnlarla cemʻ olur mısız
Diñle anlardan śafā alır mısız

1086. Didiler bil cemʻ oluruz bil iy ĥabįb
Hem de leźźet alıruz bil iy ŧabįb

1087. Bil ki vardur ķarañu evlerümüz
Hem daħı var ayru bil ŧonlarumuz

1088. Çün cimāʻ itmek dilesevüz iy şāh

Giyerüz ol ŧonları iy pādişāh

1089. Ol ķarañu evlere girüp revān
Cem‘ oluruz ħātunumuzla iy cān

1090. ‘Avretini görmezüz biz iy saħį
Gözümüz anlar daħı bizüm iy aħı

1091. Didi sizde kimse ķılur mı zinā
Didiler ķılmaz yaķįn bil iy münā

1092. Ger iderse źann iderüz biz iy şāh
Kim aña od gönderür ol pādişāh

1093. Yaķar anı yaħu yire geçürür
Uş didüñ ĥālümüzü bil kim budur

1094. Lįki senüñ ümmetüñe ħastalıķ
Bil günāhına kefāretdür bayıķ

134 A

1095. Birümüzüñ ķızı olsa iy ġanį
Bir kişi bizden ŧaleb itse anı

1096. Virürüz biz ‘iffet isterüz hemān
Daħı ayruķ nesne almazuz iy cān

1097. Didi kim altun gümiş gömmez misiz
Didiler kim yā ĥabįbį ĥāşa biz

1098. Gömevüz şol kişi gömez bil iy şāh
Kim Ĥaķķ’a inanmaya iy pādişāh

1099. Rızķın Allah'dan bilen gömmez yaķįn
Rızķımuz Ĥaķķ'dan bilürüz iy güzįn

1100. Bes resūl ögretdi Kur'ān anlara
On sūre ķamusı Mekkį iy yara

1101. Hem namāzı hem zekāt virüñ didi
Zįre ol vaķtin hemān farź oldı-dı

1102. Bes resūle didiler anlar iy şāh
Ĥażretüñde hācetümüz var iy māh

1103. Bizüm içün ķıl duā' sen yā ĥalįm
Tā ki yiridüre bize ol raĥįm

1104. Bir yıl içre ĥac idevüz iy güzįn
Bizi kimse görmiye iy pāk-ü dįn

1105. Tā ki fitne düşmiye ħalķa temām
Gizlü varup gelüz biz yā imām

1106. Zįre Śįn ardındadı menzilleri
Ne diyem kim key ıraķdı illeri

1107. Bes ki ol demde du'ā itdi emįn
Ol du'āyı Ĥaķķ ķabūl itdi hemįn

1108. Bir yıl içre şimdi anlar ĥac ider
Kimse görmez anları gelür gider

1109. Zįhį ümmeti kim bulardur uş didüm
Cümle ĥālin saña taķrįr eyledüm

134 B

1110. Sende girçek ümmet iseñ śādıķ ol
Ķālbüñi gider Ĥaķķ'a nāŧıķ ol

1111. Bil ki girçeklik ider señi ħalāś
Hem daħı ĥażretde ķılursın ħāś

1112. Da'vañ içre girçek olursañ yaķįn
Maķ'ad-ı śıdķta olasın ħoş-nişįn

1113. Ger yalancı olur iseñ iy źelįl
Bil ki ĥażretde olasın sen ħacįl

1114. Girçek ulu sözi girçekle iy yār
Ĥaķķ cemālin göresin tā āşikār

1115. Şol ki yalancı-durur yalanlar ol
Ĥaķķ ķatında olmayasız ol ķabūl

1116. Ol resūli niceler girçekledi
Ĥaķķ Te'ālā anı śıddįķ eyledi

1117. Niceler yalanladı oldı źelįl
Ĥaķķ ķatunda şeksüzin ħor ħacįl

1118. Diñle nice Mekke'ye vardı resūl
Kimdür ol ki anuñ sözin ķıldı ķabūl

1119. Yaħu kim yalanladı anı iy cān
Ki işit kim ķıluram anı uşda beyān

Haźihi'l- ķıtati fį beyāni ine'n-Nebį aleyhisselām nezele ile'l ķubbet'ü-ŝaħrāi ve ŝallā salāten ma'el enbiyā'i aleyhimü's- selām fį beyāni'l-mescidi'r-rabbānį ve ŝalāt'ü-l ĥakįkati ve inne'n-nebį aleyhi's-selām rece'a minhā ilā menzilihį ve aħbera mesįrehū ilā ehl-i Mekke ve enkerehū ve keźźebehū ve śaddeķahū Ebū Bekr fe-kāne śıddįķehā[132]

1120. Girü göñlüm göz kesį pāk oldı uş
Dürlü śūretler görindi anda ħoş

135 A

1121. Kimi anuñ ħūb kimi zişt iy ħalįl
Kimi 'İfritį kimi insānį bil

1122. Ħūb u ziştü gerçi anda görinür
Lįki ol āyįne bil kim arıydur

1123. Yoķdur ol āyįnede ziştį iy yār
Śūret-i issinüñ-dürür ol āşikār

1124. Nitekim Ĥaķķ lutfıdur ħoş āyįne
Dürlü śūret gösterir her āyįne

1125. Her kişi anda kendü naķşını görür
Ger ola ħūb u vegerni zişt-dürür

1126. Bu śūretler gerçi görinür 'ayān
Lįki anda bil ki śūret yoķ iy cān

1127. Āyine cümle śuverden pākdür
Rūşen ü taban-durur ol hemçü dürr

[132] Bu kıt' nebi (A.S.)'ın kubbetül sahraya inmesi ve bütün peygamberlerle (aleyhim müs selam) beraber namaz kılmasının beyanı, mescid-i rabbaninin gerçek namazın ve Nebi aleyhiselamın oradan evine dönmesi, bu seyahatini Mekke halkına anlatması, onların onu inkar edip yalanlamaları ve Ebubekir'in onu doğrulayıp sıddık olmasının beyanı hakkındadır.

1128. Her ki anda śūretini gördi ħūb
‘Āşıķ oldı āyįnede iy ŧalūb

1129. Her ki zişt gördi yüzini iy ħalįl
Luŧf -ı Ĥaķk’ı cevr bildi ol źelįl

1130. Sendedür çirkinlüg ü ħūbluķ ķamu
Āyine ola ikiden pāk iy ‘amū

1131. Sa‘y id imdi kendüzüñi eyle ħūb
Tā ki luŧf -ı Ĥaķķ görine saña ħūb

1132. Bil ki seni eyleyen ħūb iy güzįn
Ol resūluñ sevgisi iy pāk-ü dįn

1133. Diñle imdi ol beşįrü vü ol neźįr
Ķubbetü’l Śaħrā’ya indi ol münįr

1134. Cümle peyġāmberlerüñ ervāhı bil
İrdi ol dem ol resūle iy ħalįl

1135. Ķutluladılar aña mi‘rācını
Sevdi ķamu ol cihān muĥtācını

135 B

1136. Dökdiler cān ħonını ol dem revān
Ħoş źiyāfet ķıldılar aña iy cān

1137. Śoĥbet idüben śafālar sürdüler
Anda dürlü cān ġıdāsın yidiler

1138. Ni‘met ol ni‘met-dürür cān yir anı
Leźźet ol kim cān ġıdāsı iy ġānį

1139. Śoĥbet ol śoĥbet ki cān şādān olur
‘Aķl dostdan yaña ħoş perrāñ olur

1140. Ba‘de-zān ol dem resūl oldı imām
Ħoş namāzı ķıldılar añda iy hümām

1141. Ŧaşa irdi ol imāme-i şerįf
Naķş oldı ŧāş ol dem ħoş laŧįf

1142. Bir ķavülde ol namāzı bil yakįn
Gökler üzre ķıldılar iy pāk-ü dįn

1143. Anda bir mescidde kim rabbānįdür
Anı ol Ĥaķķ bil nūrından bānįdür

1144. Bil ki yoķdur anda saķf ü daħı der
Secde anda hem olur bį-pā vü ser

1145. Kendüliksüz ķılunur anda namāz
Hem rükū‘ vü hem sücūd u ħoş niyāz

1146. Anda secde baş-ıla olmaz müdām
Hem aġızsuz içilür anda müdām

1147. Cān-ı secde bu-durur bilgil yaķįn
Secde-i setren-dürür iy pāk-ü dįn

1148. Tende cānsuz bil ki hāśıl olmaya
Ol-durur er kim śūretde ķalmaya

1149. İşbu iki beyit diñle iy güzįn
Meŝnevį’[133]nüñdür anı bilüñ yaķįn

1150. Beyt-i secde ser-nihāden bil yaķįn
Secde śıdķ-est ü niyāz ü meyl-i dįn

136 A

1151. Secde-i žāhir berā-yı fehm-i tūst
Ver ne secde ‘ışķ-ı Ĥaķķ āmed dürüst

1152. Mescid-i ‘uşşāķ oldur iy cüvān
‘Āşıķ ol sende aña irgil iy cān

1153. Fį-śalāti dāimūn dir āşıķān
Tensüz olurlar ol mescįdde revān

1154. Anda ķılurlar olar bį-çün namāz
Bį-ķıyām ü ķa‘de penhān hemçü rāz

1155. Mescid-i ‘āşıķlaruñ bil ma‘nevį
Geç bu senlükden ki tā anca revī

1156. Bil ĥaķįķatde olar ķılur namāz
Zįre ki oldur ĥaķįķatde niyāz

1157. Bu namāz bilgil ki aña sāyedür
Ol serādur bil bu aña pāyedür

1158. Ħoş ķadem baśar bu nerdübāne cān
Şehr-i çünden bį-çüne olur revān

[133] Mevlananın meşhur eserinin adı.

1159. Aśl oldur bu fer‘dür iy güzįn
Ol ĥaķįķat bu mecāz iy pāk-ü dįn

1160. Andan ötrü ķondu bil kim bu namāz
Ol-durur cān namāzı iy bį-niyāz

1161. Sa‘y ķıl irgüresin teni cana
Vasl idesin hem de fer‘į aślına

1162. Ger bu namāzı ķılursañ iy cüvān
Ķıl o niyyete bulasın tā ki cān

1163. Aġlayup zār olubandı yā Ħüźā
Ol namāzdan banı ķılmaġıl cüdā

1164. Tā ki görem ol cemālüñi nihān
Sırlaruñ ol dem baña ola ‘ayān

1165. Hem de şekden ķurtılup bulam yaķįn
Žulmet-i küfrüm ola bes nūr-ı dįn

136 B

1166. Çün bu niyyetle ķılasun sen namāz
Ĥāśıl ola saña cān keşf ola rāz

1167. Naķşa ķāni‘ oluban ķılsañ namāz
Şeksüzin ola riyā ķanı namāz

1168. Bes ki āħir ħor u müflįs olasın
İşbu milkden şöyle maġbūn gidesin

1169. Gevher-i ‘ömri kim oldur bį-behā

Yile virmiş olasın hemçün hebā

1170. Gevheri şol ťıfl oġlan gibi bil
Boncuġa virmiş olasın iy źelįl

1171. Bes ki ol niyyete ķılġıl sen namāz
Tā ki ĥāśıl ola saña bį-niyāz

1172.Bu söze yoķdur nihāyet bil yaķįn
Diñle maķśūda dönelüm iy güzįn

1173. Çün imām oldı namāz ķıldı o şāh
Menziline irdi bes anda o māh

1174. Çün śabāh oldı namāz ķıldı ol
Ümmehānį'ye didi ol dem resūl

1175. Kim 'işā farźın senüñle ķılmışam
Mescįd'ül Aķsā'da sünnet bulmuşam

1176. Vitri 'arş altında ķıldım bil iy cān
Śubĥı uş sinüñle ķılmışam 'ayān

1177. Bu 'acāiyibe nažar ķıl iy yigit
Yatsū farżın Mekke'de ķıla işit

1178. Sünneti Beyt'el Muķaddis'de ķıla
Mekke'den tā oña ķırk gün yol ola

1179. Vitri 'arş altında ķıla ol ĥabįb
Oradan bil kimse bilmez iy ťabįb

1180. Yir yüzine ķadr-i menzil iy hümām

Ba‘żı gicede ķamu oldı temām

137 A

1181. Bes kemāline anuñ ne ‘aķl ire
Vir śalavāt ‘ışk ile peyġāmbere

1182. Bes resūl mescide gelmek diledi
Ümmihānį dilini ŧutup didi

1183. Bu sözi ger dir-iseñ ħalķa iy şāh
Bil ki ķavmüñ seni yalanlar iy māh

1184. Didi kim ĥaķķdur bu sözi söylerem
Buña inkār iden itsün ben direm

1185. Bes ki ŧaşra çıķdı ol şāh-ı cihān
Ol Ebū Cehl irdi aña ol zamān

1186. Çün ħaber virdi resūl ol dem aña
Ol la‘įn işidiben batdı ŧaña

1187. Yā nebį Kā‘b diyü çaġırdı ķatı
Ħalķı cem‘ itdi işitgil ol iti

1188. Didi işidüñ Muhammed bu gice
Mescid’ül Aķsā’ya vardum dir nice

1189. Śırf yalandur işbu söz kıluñ nažar
Ķandaġı Beyt’el Mukaddis iy piser

1190. Bes niçe ħalķ aya çaldı ol zamān
Nicesi elin başına urdı iy cān

1191. Niceler ol demde inkār itdiler
Niceler mürtedd oluban gitdiler

1192. Nice müşrik sevnişüben güldiler
Ol Ebū Bekr'e ħaberler virdiler

1193. Bes Ebū Bekr anlara ħoş söyledi
Ol resūl ne didise girçek didi

1194. Didiler bu söz nice girçek ola
Bir gicede Şām'a varuban gele

1195. Didi daħı eb'adı girçeklerem
Gök sözini daħı taśdįķ iderem

137 B

1196. Ol sebebden aña śıddįķ didiler
Ĥaķķ ķatında ħalķ içinde mu'teber

1197. Bes resūl oldı hemān dem āyine
Kendü naķşın görür ħalķ her āyine

1198. Niçesi kendü yüzini ķıldı ħūb
Ĥaķķ ķatında oldı śıddįķ iy ŧalūb

1199. Niçeler kendü yüzin zişt gördi bil
Mü'min iken oldı mürtedd iy ħalįl

1200. Ħoş meĥek oldıyu farķ itdi hemān
Ķalb-i ħāliśden hem irdi ol zemān

1201. Bes didiler yā Muĥammed söylegil
Mescid'ül Aķśā nişānını digil

1202. Ĥaķķ hemān dem aña luŧf itdi iy cān
Mescid'ül Aķśā'yı eyledi 'ayān

1203. Bes resūl ol dem aña ķıldı nažar
Anlara virdi nişānın ħūb-ter

1204. Didiler kim ħoş didüñ lįki digil
Yolda var kārvānumuz ħoş sen söylegil

1205. Bes resūl ol dem bulara söyledi
Ol fülān kārvāna uġradum didi

1206. Yavı ķılmışlardı anlar deve
Anı isterler idi ive ive

1207. Didiler ķaç idi digil anları
Hem develerini hem hey'etleri

1208. Ol ĥisābı bilmedi ol Muśŧafā
Girü Ĥaķk luŧf eyledi iy bü'l vefā

1209. Cümle ol kervānı rūşen eyledi
Ol nebįde dile geldi söyledi

1210. Kendüler ķaçdur develeri daħı
Ye ne hey'etde-dürür didi ol saħı

138 A

1211. Daħı didi ol fülān gün kārübān

Gün ŧoġarken gele Ĥaķķ ola ʿayān

1212. Oñlar nice bir deve uzaķ ola
Ol ʿalāmetle bil ki anlar gele

1213. Bes ki ol gün sevnişüben çıķdılar
Ol ŝeniyye üzre yola baķdılar

1214. Ķamusu umar ki kervān gelmeye
Ol resūli tā ķamusu yalanlaya

1215. Birisi vallāhi gün ŧoġdı didi
Biri de uş kārubān irdi didi

1216. Oñlar nice bir deve uzaķ iy yār
Ol nebį didügi oldı āşikār

1217. Bes resūlüñ ĥücceti oldı celįl
Oldular anlar ķamu ħor u ħacįl

1218. Didiler "mā haźā illā sāhirūn"[134]
Münkir olan cümle oldı kāfirūn

1219. Ol resūle ķamusu inanmadı
Kāfir oluban aña cāźū didi

1220. Ķalbini şunun ki Ĥaķķ kilitleye
Ol göñüli diye kim fetĥ eyleye

1221. Şol göze kim perde aśa aña Ĥaķķ
Nice ķaldura anı bu ķamu ħalķ

[134] O ancak bir büyücüdür.

1222. Şol ķulaġı kim śaġır ķıla Ħuźā
Anı kim işütdüre iy keťhüźā

1223. Yā ilāhį göñlümüz eyle küşād
Tā olavuz hażretüñde cümle şād

1224. Ol resūlüñden bizi ķılma cüźā
Yā kerįm yā raĥįm yā Ħuźā

1225. Ümmet iseñ vir aña biñ biñ selām
Tā ki raĥmet ide ol "Rabb'ül enām"[135]

138 B

Ĥaźihi'l ķıt'atü fį beyāni'l-iħtilāfi fį enne'n-nebįyye aleyhi's'selāmü hel 'arace ile's-semā'i bi-rūĥihį ev mea'l-cesedi ve'r rūĥi ve enne'l 'urūce fi'l buķ'ati em fį'n-nevmi ve enne'l ĥaķķa's-śahįĥa fi'l buķ'ati mea'l cesedi ve'r-ruĥi vallāĥu a'lem[136].

1226. Diñle vardur iħtilāf bunda iy yār
Anı daħı bes idelüm āşikār

1227. Ba'żı ťāyife didi esrā_yakįn
Beyt-i Makdįs'e cesedledür hemįn

1228. Göklere rūĥ ile seyr itdi resūl
Bil ki Ĥaķķ ķuluyla ĥüccet itdi ol

1229. Zįre Ĥaķķ esrāya ġāyet bil iy yār
Mescid'ül Aķŝā'yı ķıldı āşikār

[135] Varlıkların Rabbi
[136] Bu kıt'a Nebi (A.S.)'ın semaya ruh ile mi? Yahut ceset ve ruh ile mi? Çıktığının beyanı; miracın uykuda mı? Uyanık mı? Olduğu ve bu konudaki gerçek görüşün, uyanık, ceset ve ruh ile birlikte miracın gerçekleştiğinin beyanı hakkındadır.

Ķāle allahu teˀālā sübĥāne-llezi esrā bi-‘abdihi leylen min el Mescid’ü-l Ĥārami ile’l Mescid’i-l Aķŝā[137]

1230. Ger ol esrā artuġımsa iy cān
Źikr iderdi anı Ĥaķķ bil iy cüvān

1231. Lįki İmām-ı Nüvāyi iy yigit
İdeyim ki ne dimişdürür işit

1232. Ol selef ol selef ulularınıñ
Hem müfessirler müĥeddiŝler çoġı

1233. Didiler kim göge aġdı ol resūl
Uyanuġıken cesedle ķıl ķabūl

1234. Ol Nüvāvį böyle dimiş uş didüm
Sözüni dürr gibi taķrįr eyledüm

1235. Ba‘żılar esrā urucuyla iy cān
Uyħuda didiler anı iy cüvān

1236. Ĥuccet itdiler ĥadiŝle ki anı
Mālik İbn-i Śa‘sa‘a didi iy ġanį

1237. Ol resūl dimiş ki beyt ķatında ben
Hem de "beyne’n nevmi ve’l yeķżāniken"[138]

139 A

1238. Cibrā’įl geldi Buraķ ile hemān
Aħiri Aķśā’ya deñlü didi o ħān

[137] Allah Teala şöyle buyurmuştur: " Bir gece (Muhammed) kulunu Mescid-i Haram’dan, Mescid-i Aksa’ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir. (İsra Suresi 1.ayet.)
[138] Uyku ve uyanıklık arasında iken.

1239. Hem ĥadiŝüñ aħirün didi Enes
Ol resūlden ħoş rivāyet itdi bes

1240. Ya‘nį dimiş ol resūl ki kündüzüm
Uyanup mescidde buldum ben özüm

1241. Bes ki ķamu uyħuda ola iy yār
Ĥüccet anlaruñ oldı āşikār

1242. Lįki anlara virelüm biz cevāb
Diñlegil tā bilesin nedür śevāb

1243. Cibrā’įl geldükde uyurdı resūl
Bil ķalanında uyanuġ-ıdı ol

1244. Uşda evvelden cevāb budur iy yār
Diñle ŝānįden daħı sen āşikār

1245. Ya‘nį uyandum didü ki bil yarar
Ayruġ uyħudan ola iy mu‘teber

1246. Zįre ba‘żı gicede irdi menzile
Uyuyup girü uyansa bes nola

1247. Yaħu uyandum didü ki iy cüvān
Bes ayılmaķdur o mestlikden iy cān

1248. Beşeriyyete girü gelmek-dürür
Uş cevāb oldı temām iy dişi dürr

1249. Bes śaĥįĥ oldur uyanuġ-ıdı ol
Cismiyle idi bil kim ol resūl

1250. Ol Meşārıķ şerĥlerinden bu kelām
Uşda naķl itdüm saña ben iy hümām

1251. Lįki Keşşāf da getürmüş bir ħaber
Diñle diyem ben anı iy mu‘teber

1252. Ya‘nį ‘Āişe dimiş ki iy güzįn
Cism vallāhį dururdı bil yakįn

139 B

Ve fi'l-ħaberi ķālet Āişetü rađıyellāhu anhā vallāhi mā fuķide cesedü resūl'i-llāh ŝalla'l-lāhu aleyhi ve sellem arvece bi rūĥiĥį[139]

1253. Uş rivāyet ķamusı oldı temām
Ol resūlüñ cānına yüz biñ selām

1254. Ümmet iseñ vir śalavāt ‘ışķ ile
Tā yarın saña şefā‘atler ķıla

1255. Raĥmetüñden ķılma nevmid iy Ħuźā
Ol ĥabįbüñden daħı bizi cüdā

1256. Śūr-ı mi‘rācı temām oldı anuñ
Ķıl nažar tā kim ola rāĥat cānuñ

1257. Bil yaķįn kim bu-durur dürri ŝemįn
Hem daħı cān gülistānı iy güzįn

1258. Ger temāşā ķılasın bu bāğı sen

[139] Aişe (R.A.) şöyle söylediğinin haberi hakkındadır: "Vallahi Resullah'ın cesedi kaybolmadı, ruhu ile Mirac'a çıktı."

Gül ve reyĥān ķoķasın dürlü semen

1259. Ķuşlar āvāzını hem gūş idesin
Şerbet-i cān-perveri nūş idesin

1260. Dürlü ħonlar dökmişem bunda saña
Raikāndur gelibenin yiseñe

1261. Sa'y idüp dürr-i cevāhir dizmişem
Ma'ni baĥrın zevraķ ile süzmişem

1262. Çünki yāri ķıldı rūh-i Aĥmedi
Oldı mi'rācı temām ol Aĥmedi

1263. Lįki vardur sırr-ı mi'rācuñ iy yār
Eyleyem anı daħı ben āşikār

1264. Śūr-ı mi'rāc müşk bu aña ķoķudur
Ol güneşdür hem daħı nūrı budur

1265. Ol güherdür aydını budur iy cān
Ol çırāġ ü şu'lesi budur 'ayān

1266. Tendür ol bil kim bu anuñ cānıdur
Yaħu cāndur bu anuñ cānānınıdur

140 A

1267. Key ķatı ince-dürür bu söz yaķįn
Cān ile diñle ki bulasın yaķįn

1268. Sırr-ı mi'rāc neydügini bilesin
Ħoş ŧılsımı açuban genc bulasın

1269. Yā ilāhį ķıl ‘ināyet sen bize
Tā śavāb ile gele dilüm söze

Hāźihi'l-ķıt'a fį muķaddimeti'l-Mi'rāc ma'a'l-esrār ilāhiyyeti huve inne'l ĥubbe fi'l-lāhi ve'l ba'żı fi'l-lāhi efżalu min cemį'il ibādāti ve ħāliśun lillāhi te'ālā[140].

1270. Girü cānum uşda düş gördi iy cān
Diñle ta‘bįrin ideyin ben ‘ayān

1271. Gördi güneş ay yılduz iy cüvān
Hem deñizler çeşmeler olmış revān

1272. Dürlü śūretler görindi āşikār
Hem daħı çoķ gülistān gördi iy yār

1273. Ķamusını gördi lįki kendüdür
Ŧaşra śanma sen anı iy dişi dürr

1274. Söyle kim Ĥaķķ'uñ velįleri iy cān
Görse göñlinde temāşālar ‘ayān

1275. ‘Arş u kürsį görse vü levĥ ü ķalem
Daħı nūr leşker bā-tabl-u ‘alem

1276. Gökleri uçmaķları daħı iy yār
Bu śūret görinür anda āşikār

1277. Ol śūret bil śūretüñüñ ‘aksidür
Śūretüñden gerçi ayru görinür

[140] Bu kıt'a ilahi sırlar ile birlikte miracın başladığı ve Allah için ruz etmenin bütün ibadetlerden daha hayırlı olduğu hakkındadır.

1278. Yok-durur āyinede śūret iy yār
Kendü naķşuñdur yaķįn ol āşikār

1279. Śu içinde gerçi śūret görinür
Sensin ol bil śuda śūret yoķ-durur

140 B

1280. Gerçi müşküñ ķoķusı ŧaşra çıķar
Lįki müşkdedür yaķįn bil ol eŝer

1281. Gerçi güneş nūrı ŧolar ʻāleme
Göklere vü yirlere vü ādeme

1282. Lįki ķurśı ʻaksidür iy muʻteber
Ol-durur ġayrı degül bil iy piŝer

1283. Ĥaķķ velįleründe vardur pencere
Seyr ider ʻālemleri anda yere

1284. Kendüzinden seyr ider ol ħoş revān
Kendü-y-ile ʻışķı bazılıķ hemān

1285. Belki kendi nūrıdur seyrān ķılur
Kendü güneş olsa ol nūrı olur

1286. İşbu maʻnįyi beyān itmez zübān
Bunı bilmezsin ol olmayınca iy cān

1287. Gel bu āfelden geç imdi çün ħalįl
İresin tā ĥażrete Rabb-ı celįl

Ķāle'llāhu Te'ālā ĥikāyetün ani'l-ħalįl fe-lemmā rāe'e eş- şemse bāziġaten ķāle hāźā ekberu fe-lemmā efelet kāle yā kavmi innį berįun mimmā tuşrikūne[141].

1288. Dünyenüñ ĥüsnine sen aldanmaġıl
Zįre geçer uş görürsin yā źelįl

1289. Çün boġazlansa ķoyun et deprenür
Yaħu budaķ śınsa bir dem yeşerür

1290. Bir zamandan bil ki et sākin 'ayān
Ol yeşillik daħı hem zāyįl iy cān

1291. Bu ķamusı çünki bir sā'at-durur
'Āķıl oldur evvel anı yoķ görür

1292. Uş görürsin 'ālemi böyle hemān
Ŧarfetü'l-'ayn içre ol zāyįl revān

141 A

1293. Bil ki şāhlıķ ħocalıķ hem sürūrį
Her ne verse zįre çarħ ü aĥżarį

1294. Ķamısı anuñ yaķin zāįl olur
'Āķıl oldur şimdi anı terk ķılur

1295. Çünki ķalmaz ķamusını hiç bil
Ħayra meşġūl ol gel imdi yā ħalįl

1296. Ħayr ehli çün gide benden iy cān
Yiridür anuñ yaķįn bil kim cinān

[141] Allah Teala şöyle buyurmuştur: " Güneşi doğarken görünce de, Rabbim budur, zira bu daha büyük, dedi. O da batınca, dedi ki: Ey kavmim! Ben sizin (Allah'a) ortak koştuğunuz şeylerden uzağım." (En'am Suresi 78. ayet.)

1297. Şol oġullar gibi ħayrı dirle
Cennet içre ķamu ķatına gele

1298. Diyeler aña ki iy babayı men
Dünyada var eyledüñ bil bizi sen

1299. Senden olduķ ķamumuz bilgil iy yār
Ol ħayırlardur didüm uş āşikār

1300. Ol oġuldandur saña bilgil vefā
Uş bu oġlandan çekersin çoķ cefā

1301. "İnnemā emvālüküm evlādüküm
Didi ol Ĥaķķ size adüvven leküm"[142]

Ķāle'llāhu Te'ālā innemā envālüküm evlādüküm adüvven leküm fe-eĥźerūhum[143]

1302. Māluñuz ve oġluñuz düşman size
Bil ki ķalan ħoş 'amel-dürür bize

1303. Cennet ol eyü 'ameldendür yaķįn
Köşkü vü ĥūrį tāc ü ĥulle iy güzįn

1304. Bil eyü işler toħumdur iy cüvān
Cennet içre biter ol a'żān ü cān

1305. Źikr-i cennet ravżası ola iy yār
Hem oruc ni'metler ola āşikār

[142] "Mallarınız, evlatlarınız sizin için düşmandır". Teğabün Suresi 14.ayetinin bir kısmı tamamı şu şekildedir: " Ey inananlar! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşmanlık edenler olur, onlara karşı uyanık davranın."
[143] Allah Teala şöyle buyurmuştur: " Ey inananlar! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşmanlık edenler olur, onlara karşı uyanık davranın." (Teğabün Suresi 14. ayet)

1306. Eyü söz ħil‘at ola iy yüzi nūr
Ķur ‘ān oķumaķ daħı ĥūr u ķusūr

141 B

1307. Ķavl ü fį‘lüñden murād çün şāh ola
Şeksüz ol idrār ü mülk-i cāh ola

1308. Mezra‘a didi buña bil kim nebį
‘Uķba içün pes aña gör iy ġanį

1309. Didi Ĥaķķ “miŝķāle źerra ħayren yerah
Hem daħı miŝķāle źerra şerren yerah”[144]

Ķāle’llāhu Te‘ālā fe-men ya‘mel miŝķāle źerratin ħayren yerah ve-men ya‘mel miŝķāle źerratin şerren yerah[145]

1310. Bu ķamu a‘māl senüñ çündür iy yār
Ħayr u şerr bilgil yaķįn her ne ki var

1311. Lįki Ĥaķķ içün ‘amel nedür işit
Saña taķrįr ideyin ben iy yigit

1312. Bir ħaber vardur burada ħūb-ter
Śal anı cān ħaznesine çün güher

1313. Ya‘nį Mūsā’ya münācātında bil
Söyledi birķaç ħaber aña celįl

1314. Didi benüm çün ‘amel sen yā kelįm

[144] Zerre kadar iyilik yapan onun karşılığını alır. Zerre kadar kötülük yapan onun karşılığını alır.
[145] Allah Teala şöyle buyurmuştur: “Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür.” (Zilzal Suresi 7. ve 8.ayet.)

İşledüñ mi di baña sen yā ĥalįm

1315. Didi Mūsā kim senüñ çün yā İlāh
Çoķ namāzlar ķılmışam iy pādişāh

1316. Hem de senüñ çün oruçlar ŧutmışam
Hem de senüñ çün śadaķa itmişem

1317. Hem de sini tesbįh itmişem iy şāh
Hem de ĥamd itdüm saña iy pādişāh

1318. Hem dađı senüñ kitābuñ oķıdum
Hem de senüñ źikrüñ ile ŧoķıdum

1319. Didi Ĥaķķ yā Mūsā bilgil kim namāz
Ķullıġuñ burhānıdur bil ol niyāz

1320. Hem oruç bil kim saña ķalķān iy dost
Ol cehennem odına perdedür dürüst

142 A

1321. Hem śadaķa saña gölge iy kelįm
Ol ķıyāmet ıssısında iy ĥalįm

1322. Tesbįĥüñ saña aġaçlar olıser
Cennet içre đoş yimişler viriser

1323. Hem kitābum oķıduġuñ iy fütūr
Senüñ çün olasır ĥūru ķuśūr

1324. Beni źikr eyledügüñ nūr iy imām
Ol ķıyāmetde saña şu‘le temām

1325. Bu ķamusı senüñ çün iy kelįm
Ya ķanı benüm içün di iy selįm

1326. Bes ki Mūsā ʻāciz oldı neylesün
Ĥażrete yoķdur cevābı neylesün

1327. Didi ĥażret benüm içün iy kelįm
Dostumı sevdüñ mi cāndan iy ĥalįm

1328. Benüm içün düşman olanı digil
Anı sen düşmenledüñ mi söylegil

1329. Mūsā bildi dost içün iş işlemek
Dostı sevmek düşmeni düşmenlemek

Hāźihi'l-ķıtʻatü fį beyāni'l –evliyā'i ve sirri kavlihį Teʻālā evliyā'u tahte ķabāį lā-yaʻrifühüm ġayri ve terā kavle'l mansūri…….aleyhi ene'l Ĥaķķ.[146]

1330. Dost-ı Ĥaķķ'uñ evliyādur evliyā
Anları cān ile sevgil bį-riyā

1331. Sen ne bilürsin oları iy cüvān
Başdan ayaġa olardur bil ki cān

1332. Cānı idrāk idemez bil kim ʻuķūl
Ĥaķķ-durur işbu sözümi ķıl ķabūl

1333. Evliyā'-i Ĥaķķ didi taĥte ķıbāb
Hem de lā-yaʻrifühüm ġayri iy şāb

[146] Bu kıt'a evliyaların ve Allah Teala'nın "Evliyalarım kaftanımın altındadır. Benden başkası onları bilmez." sözünün sırrı ve Mansur'un "Ene'l Hakk" sözünün sırrının beyanı hakkındadır.

142 B

ve fi'l-ħaberi ķāle'llāhu Te'ālā evliyā'u taĥte ķubāį ya'rifuhum ġayri[147]

1334. Evliyāsı perdesi altındadur
Ġayr-ı Ĥaķķ bilmez oları Ĥaķķ bilür

1335. Sırr-ı Ĥaķķ'dur bil yaķįn kim evliyā
Anları sevenler oldı aśfiyā

1336. Kendü sırrına teni perde eyledi
Gencini bil kim o vįrānda ķodı

1337. Tā ki o gence irişmeye gedā
Naķşı ten oldı o genc üzre ġıţā

1338. Bes ana el' Ĥaķķ sırrı oldı āşikār
Nūr-ı Ĥaķķ'dur evliyā bilgil iy yār

1339. Nūr-ı Ĥaķķ'dan Ĥaķķ ķaçan ola cüdā
Sırr-ı Ĥaķķ Ĥaķķ'dan yaħūd iy ketħüdā

1340. Ĥaķķ deñizi mevcidür bil evliyā
Maĥžarı Ĥaķķ'dur olar śanma cüdā

1341. Geldiler bu 'āleme bil iy güzįn
Kim olalar "raĥeten li'l-ālemįn"[148]

1342. Nice gözsüzlere gözler vireler

[147] Allah Teala'nın şu sözü hakkındadır: "Evliyalarım kaftanımın altındadır. Benden başkası onları bilmez."
[148] Âlemler için bir rahatlamadır.

Nicelerüñ daħı ‘aķlın direler

1343. Bir güneşdür perde altında evliyā
Nūrlar ile ‘ālemi itdiler śafā

1344. Ālet-i Ĥaķķ’dur bular hem çün ķalem
Kātib elinde ider naķş-u raķam

1345. Bil ķalem ne yazsa kātibden gelür
Evliyādan hem gelen Ĥaķķ’dan gelür

1346. Ķavl ü fį‘li anlaruñ Ĥaķķ’dan-durur
Kendü lįki oldıyu Ĥaķķ’dan diridür

1347. Bāķį oldılar çü bāķį dutdılar
Esrük oldılar çü sāķį ŧutdılar

1348. Bunlaruñ öñinde ger sen ölesin
Bil ĥayāt-ı cāvidān bulasın

143 A

1349. Mevt ü ķalbe‘l mevt virür yüz hayāt
Mevt ü ba’de‘l mevt-dürür küllį memāt

1350. Ger Ħuđā’yı ister iseñ iy yigit
Evliyāyı ķıl ķabūl sözüm işit

1351. ‘Işķ ile dut etegiñ ķıl hiźmeti
Tā ki bulasın o Ĥaķķ’dan raĥmeti

1352. Tizcegiz maķsūduña ireşesin
Şeksüzin ma‘būd ile bilişesin

1353. Bes ki cān ķuşı-y-la aslan alasın
‘Alem içre Rüstem-i Cān Zāl olasın

1354. Ĥāśıl olmaz işbu iş bil serserį
Oyna başuñ tā bulasın serverį

1355. Eyle baş u canuñ ol yolda fidā
Tā ki ĥažretden ire saña nidā

1356. Cān ü cān ķatında cān nolur cānum
Yaħu sır ķatında sır nolur cānum

1357. Cān virirseñ alsın cānān ‘ivaż
Ser virirseñ alsın yüz cān ‘ivaż

1358. Ħar virirseñ alsın ‘Įsā iy hümām
Dane virseñ alasın ħırmen temām

1359. Ev virürseñ alasın şehri dürüst
Ķaŧre virseñ alasın deryā iy dost

1360. Bes ki ķaŧrañ ola ol dem baĥr-ı cān
Źerreñ ola ħoş güneş iy nev-cüvān

1361. Nefsi nārı bes ki ol dem ola nūr
İre Ĥaķķ’dan dürlü źevķ ü ħoş-sürūr

1362. Senligüñden gelgil imdi ol fenā
Tā ki bulasın beķā-ender beķā

1363. Nesneden gec tā ki nesne bulasın
Gec ŧıfıllıķdan ki balıġ olasın

143 B

1364. Dünye zindānın çü elden atasın
Lā-mekān bostanına tiz yitesin

1365. Bes ki bir dirlik vire saña ol aĥad
'Işķ-ı Ĥaķķ'la şöyle pāyende ebed

1366. Yimek içmek dirligi cevānįdür
'Işķ-ı Ĥaķķ bil dirligi Rabbānįdür

1367. Nefse dirlik bil ki derd ü merg-dürür
Nefse dirlik bil ki bār ü berg-dürür

1368. Bil çıraġ-ı nefs eger rūşen yana
Yaġı eksük olur ise söyine

1369. Yimek içmek baġıdır anuñ iy yār
Yiyüp içmeseñ söyünür āşikār

1370. Nūrı anuñ çünki kendüden degül
Lā-cirem ma'lūl bir nesnedür ol

1371. Güneşüñ nūrı çü kendüden-dürür
Ķamu yaġdan fāriġ ol iy dişi dürr

1372. Evliyā nūrı daĥı bil iy güzįn
Şol güneş nūrı gibi-dürür yaķįn

1373. Kendü-y-ile kendüsi ķāįm-dürür
Yimek içmeksüz yaķįn dāim-dürür

1374. Nūrdur ol başdan ayaġa bil iy yār
Gün gibi ol şuʿle virür āşikār

1375. Nūrı anuñ berḳ urur her dem iy cān
Ŧoludur andan mekān ü lā-mekān

1376. ʿIşḳ-ı Ĥaḳḳ'dur ol güneş gögi yaḳįn
Ululara cān virür ol iy güzįn

1377. Ol güneşden her kime kim oldı tāb
Milk-i cāndan bil açıldı aña bāb

1378. Bu mürįde cān der ise oldı tāb
Cān ŧaşını ider ħoş laʿl-i nāb

144 A

1379. Ol güneş nūra irer ŧaşa girür
Bes ki ŧaşlıḳ gider andan laʿl olur

1380. Kendüzini gösterür ŧaşdan güneş
Yaʿnį ŧaş laʿl oldı benden uşda ħoş

1381. Ŧaş içinde güneşe ḳılmaz nažār
Maʿnį isterseñ śūretden ḳıl güźer

1382. Bes gör imdi ol nebįde bį-ĥicāb
Ĥaḳḳ'ı sen vallāhu aʿlem bi'ś-śavāb

1383. Bir-dürür vaĥdetde şeyħ ile mürįd
Her ki iki gördi bil oldı merįd

1384. Bu taʿaddüd ʿālemi śūretdedür

'Işķ-ı mestį 'āleminde bir-dürür

1385. Bu sebebden mü'minān didi resūl
Nefs-i vāĥiddür bu sözi ķıl ķabūl

1386. Bes ki śūretden gec imdi sen iy yār
Tā ki vaĥdet göstere yüz āşikār

1387. Ķābı ķoġıl ķāb içine ķıl nažar
Tā ki vaĥdet göresin iy bį-baśar

1388. Ger olursa yüz tulum bal iy şerįf
Ķamu birdür şaşı baķma iy ĥarįf

1389. Śūrete gerçi üzüm śaġışdadur
Lįki śıķsañ anı bir işdedür

1390. Ķābı gitse vaĥdet olur āşikār
Cümlesi bir şįre olur bes iy yār

1391. Bes gel imdi ķābı terk it iy cüvān
Tā ki vaĥdet görine saña 'ayān

1392. Bir kezin sen ol olasın āşikār
Çünki senlikden geçesin merdivār

1393. Zįre yoķluķ aśl-ı aśıl 'ālemį
Cān cānı nūr nūrı ādemį

144 B

1394. Gel berü ver etegin dutġıl iy cān
Tā bu esrārı bilesin sen 'ayān

1395. Çünki şākirdsin gel üstāda iriş
Gice gündüz ħidmetine ħoşdur iş

1396. Tā ki śan'at ögrenesin iy şebāb
Saña ol sırdan ola ħoş feth-i bāb

1397. Śan'at ögrenilmeye bį-pįşe-kār
Ne ķadar cehd eyler iseñ bil iy yār

1398. Śan'at üstāddan çü ögrenmeyesin
Śan'atuñda bes hüner bulmayasın

1399. Kendüzinden kimsene ender cihān
Śan'at ögrenmedi bilgil iy cüvān

1400. Bes ki Ĥaķķ'ı ister isen iy yigit
Evliyāya münkir olma söz işit

1401. Anlaruñ evsāfını didüm saña
Tā ki inkār itmeyesün sen aña

1402. Sözlerin fehm itmeseñ iy bį-ħaber
Münkir olup ol söze sen ola ħar

1403. Zįre kim 'akluñda vardur bil ķuśūr
Nicesi fehm idesin deryā-yı nūr

1404. Şol kişi kim gözi anuñ baġludur
Ol cemāli ħūb bes nice görür

1405. Anadan gözsüz ŧoġan bil kim iy yār
Bilmez ol yir ile gögi āşikār

1406. Nice görür gözi naķşı ferşırā
Yā śafā-ı lutf nūrı ʻarşırā

1407. Her yaña gider ķamudan bį-ħaber
Zįre kim yoķdur anuñ nūr-ı nažar

1408. Źevķi yoķ ger ħūb ola vü daħı baġ
Ol ĥamāķatdan ider şād yolaġ

145 A

1409. Bu śafāyı bilmedügin biledi
Bir saʻatde zehresi çak oladı

1410. Ger gözüñden perdi sen atasın
Yidi ķāt ʻarşuñ üzre ʻarşa yitesin

1411. ʻArşdan öte göresin melekler iy cān
Ne diyem kim dil ile olmaz beyān

1412. Bes meşāyiħ sözüne inkār itmegil
Gözüñ açmaķlıġa saʻy it iy ħalįl

1413. Uş iderem anlaruñ sözüne beyān
Sırr-ı mirʻācı direm saña ʻayān

1414. Olmasun bu söze inkār idesin
Çün ķuśūr ʻaķıldan terk idesin

***Hāźā şürūʻun fį beyān-i sirri'l-mirʻāci ve fį beyāni ʻālemi'l-miŝāli'l-leźį hüve ʻālemü'l-berzaħi beyne ʻālemi'ş-şehādeti ve ʻālemi'l- ceberūti ve yüsemmā eyđan bi-ʻālemi'l-meleküti ve bi'l-ħayāli'l munfaśıl*[149]**

1415. Diñle imdi cevherį iy cevherį
Cevherįñi bes alasın cevherį

1416. İşbu maʻnįyi bilür ol yol eri
Zįre ol meydānuñ oldur serveri

1417. Vardurur bir ʻālem-i revĥānını bil
Cevher-i nūrāniden key añlağıl

1418. Cevher-i cismāniye beñzer iy yār
Lįki māddį cisim degül āşikār

1419. Cevher-i ʻaķlı degül hem iy cüvān
Ara yirde bil ki berzaħdur iy cān

1420. Şol ki iki nesnede berzaħ-durur
Ol ikisiñün ġayrı olur iy dişi dürr

1421. Şol cevāhir kim mücerreddür latįf
Hem cevāhir ki oldı māddį vü keşįf

145 B

1422. Bu ikiñüñ arasında ĥaddür ol
Bu ikisi faśl ider iy yüzi gül

1423. Ol cevāhir kim mücerred iy güzįn
Ol ĥayāret ʻālemüdür şeksüzin

[149] Bu miracın sırrının beyanına, şehadet âlemi ve melekût ve hayal-ı munfasıl olarak da bilinen ceberut âlemi arasındaki âlem-i berzah olan âlem-i misalin beyanına başlangıçtır.

1424. Hem ʿuķuluñ hem nüfūsuñ ʿālemį
Ol-durur bilgil yakįn iy ādemį

1425. Bil cevāhir kim o māddįyye iy yār
ʿĀlemi uşda bu ʿālem āşikār

1426. Ol ki berzaħ ol miŝālüñ ʿālemi
ʿĀlem üc oldı yaķįn iy ādemį

1427. Birisi mülk ʿālemidür iy yigit
Birisi daħı ceberüt key işit

1428. Hem meleküt ʿālemi biri iy yār
Ol ikiye bil berzaħ āşikār

1429. Bil miŝālüñ ʿālemi budur yaķįn
Key ulu ʿālem-dürür bu iy güzįn

1430. Var-durur iki cihet buña añlaġıl
Bu iki-y-le beñzer ol ikiye bil

1431. Bil ki bu mülk ʿāleminde her ne var
Ol mįŝāliñ ʿālemünde var iy yār

1432. Hem miŝālüñ ʿālemünde nesne çoķ
Kim bu ʿālemde anuñ hiç biri yoķ

1433. Bu sebebden didi ʿārifler iy yār
Bu şehādet ʿālemeyni āşikār

1434. Ol miŝālüñ ʿālemi ķatında bil
Yazı içre śanki bir ħalķa iy ħalįl

1435. Ziĥį Ħāliķ gör ne ‘ālem yaradur
Śanmaġıl kim ‘ālemi ancaķ budur

1436. Bes miśālüñ ‘ālemi oldu cevherį
‘Arażı śanma anı sen iy cevherį

146 A

1437. Ba‘żılar didi ‘arżį iy ĥakįm
Ya‘nį anlar şöyle ‘arż eyledi kim

1438. Şol śūretler ki olur ‘aķlı iy ħalįl
Hem ĥaķāyıķdan olur münfekke bil

1439. Böyle zu‘m itdiler anlar iy yigit
Lįki ĥaķķ nedür diyeyim key işit

1440. Bil ĥaķāyıķ cevher-i mevcūdedür
Ķamu ‘ālemde yaķįn iy dįşi dürr

1441. ‘Ālem-i revĥānįde var iy güzįn
Hem ħayālįde vü ‘aķlįde yaķįn

1442. Ol ĥaķāyıķa śūretler var iy cān
‘Ālemine göre bil iy nev-cüvān

1443. Bes ki berzaħ ‘ālemidür cevherį
‘Ārıżı dime bulasın cevherį

1444. Ĥıfž ķıl bu aślı göñlüñde iy yār
Tā ki sırlar ola saña āşikār

Haźihi'l kıt'ati fį beyāni maĥalli 'ālemi'l-miśāli ve hüve ķuvvetü'l ħayāliyyeti'n-nefsi'l- külliyeti ve fį beyāni 'ālemi'r-rü'yā ve'l-bābü'ŝ-ŝavābü ve'l-ħatāü fį-himā ve keźā'r-rüyā bi'l-müşāhedeti ba'zuhū śavābün ve ba'zuhū ħatāün şeytāniyyün ĥarfün yu'rafü beyne-hümā bi'l- mįzāni'l ĥalķi ve'l-āmmi vallāhü ā'lem[150]

1445. Diñle ol 'ālem maĥallin diyelüm

Ŧūŧį gibi dürlü şeker bileyüm

1446. Gülistānda bitürelüm tāze gül

Virelüm maħmūr-ı 'aķla śāfį mül

1447. Dürlü sırlar idelüm girü 'ayān

Ol śadaķdan ma'nį dürrin ħoş beyān

1448. Aç ķulaġuñı bu dürre iy yigit

'Aķluñı cem' eylegil sözüm işit

146 B

1449. Sırr-ı mi'rāc ne idügin tā bilesin

Ĥaķķ'a açuban cevāhir bulasın

1450. Lā-cirem ħoca olasın iy güzįn

Ķurtılup şekden bulasın ħoş yaķįn

1451. Bil ki vardur nefs-i külliyye laŧįf

Bu ķalan nefs ķatre andan iy ĥarįf

1452. Aña var ķuvvet ħayāliyyat iy yār

Bil o 'ālem yiri oldur āşikār

[150] Bu kıt'a kuvve-i hayaliye-i nefsi külliye olan âlem-i misalin mahalinin beyanı ve âlem-i rüyanın ve her ikisindeki doğru ve yanlış kapının beyanı hakkındadır. Müşahede yolu ile rüyanın bazısı doğru, bazısı yanlış, değiştirilmiş olup şeytanidir. Onların arasında halk ve ammın ölçüsüyle ayrılır. Allah daha iyisini bilir.

1453. Bil ķalan ķuvvet ħayāliyyeyi ol
Oldı cāmi‘ bu sözi ķılġıl ķabūl

1454. Bes miŝālüñ ‘ālemi oldı deñiz
Düşdi ol ķuvvet aña yir iy ‘azįz

1455. Ol deñizden aķar ırmaķlar iy yār
İrer ol ķalan ķuvveye āşikār

1456. Bes miŝā-li muŧlaķ oldı ol deñiz
Oldı ırmaķlar muķayyed ķıl temiz

1457. Düşde seyr itdügüñ ol ırmaķ-durur
Ŧolıdur içi śūret iy yüzi nūr

1458. Çeşni virdi saña Ĥaķķ bil yaķįn
‘Ālem-i revĥāniden iy pāk-ü dįn

1459. Tā o ‘ālem verdüġini bilesin
Sa‘y idüp ol muŧlaķı tā bulasın

1460. Ol miŝāliñe oldur muķayyedi iy yigit
Ol ħayālüñdür senüñ sözüm işit

1461. Bu muķayyedden ķaçan faśl olasın
Ol miŝāl-i muŧlaķa vaśl olasın

1462. Her ne görseñ girçek olur iy hümām
Levĥ-i Maĥfūž’a muŧābıķ ol temām

1463. Levĥi bil Ĥaķķ ‘ilmine mažhar iy yār
Her ne görseñ girçek olur āşikār

147 A

1464. Daħı ʻayn-ı ŝābite kim bil hem iy cān
Maŧlaʻ olursın ol dem iy cüvān

1465. Hem olursın maŧlaʻ ü aĥvāline
Naķl idersin ħūb buradan ħāline

1466. Ger muķayyedde ķalursañ iy şebāb
Geh ħaŧa ider seni gāhį śavāb

1467. Düşde gördügüñ ĥaķįķį emr ise
Nefs emirde cümle anlara var ise

1468. Şeksüz ol vāķiʻ olur bil iy aħı
Gördügüñ düş girçek olur iy saħį

1469. Ger ĥaķįķį emir degülse iy yār
Fikr-i fāsidden ķopar ol āşikār

1470. Bil ki ol iş vāķiʻ olmaz iy kişi
Gerçi virür düşde saña teşvįşi

1471. Vāķiʻ olmaķ olmamaķ esbābı var
Diñle diyem ikisin daħı iy yār

1472. Baʻżı rāciʻ nefse vü baʻżı tene
Baʻżı da rāciʻ-dürür ikisine

1473. Nefse rāciʻ Ĥaķķ ile ülfet ŧuta
Hem daħı girçekligi ʻādet duta

1474. ʻÂlem-i revĥāniye meyl ide cān

Hem neķāyıśdan ola pāk iy cüvān

1475. Terķ ķıla hem bu beden eşġālini
Muŧŧaśıf ola maĥāmidle iy ġanį

1476. Bes ki nefs ol de münevver bil olur
Yırtmaġa ĥüsn ʻālemin ķuvvet bulur

1477. Bil ki žulmet götrilür andan revān
Ol ĥaķįķį emri olur ħoş ʻayān

1478. Bes ķamu gördügi olur ħūb-ter
Bį-ħiŧāb ü bį-zelel iy muʻteber

147 B

1479. Ya ķavį olur münāsebet iy yār
Ol mücerred cānlara ħoş āşikār

1480. Zįre ervāĥuñ śıfātın iy yigit
Nefs urınur işbu sözi key işit

1481. Nefse cānlardan bes ol dem feyż ider
Nefsi anlar kendülere ceźb ider

1482. Ol ĥaķįķį emre bes ĥāźır olur
Ol śūretler bil ki anda yazılur

1483. Çün kesile feyź anlardan iy yār
ʻĀlem-į milke döner ol āşikār

1484. ʻİlm ile olmuş muttaśıf key muʻteber
Zįre ķalmışdur ħayalde ol śuver

1485. Bes ki ķamu gördügi olur śavāb
Ził̦re kim görmişdi anı bį-ĥicāb

1486. Diñle cisme rāci'olanı nedür
Ten śahįh olmaķ-durur iy dişi dürr

1487. Hem mizāc-ı şaħśı ola mu'tedil
Hem dimāġı müstaķįm ola iy ħalįl

1488. Diñle nefse tene rāci' olanı
Ŧā'at itmek hem 'ibādet iy ġanį

1489. Ger bedeniyye ve ger māliyyedür
Sa'y idüben işleye iy yüzi nūr

1490. Mūcib-i emr içün isti'māl ide
Ol ķuvāyı sa'y idüp Ĥaķķ'a gide

1491. Hem Ĥaķķ'ı endįşe ide her zamān
Ġayr-ı Ĥaķķ'ı terk ķıla iy cüvān

1492. Źikr ile ya ġayrısıyla iy güzįn
Ħāśa ki ide uyħu vaķtine degin

1493. Diñle esbāb-ı ħaŧā nedür iy cān
Ol geçenlere muħālifdür 'ayān

148 A

1494. Ya'nį kim olsa mizācı münĥarif
Meşġūl olsa leźźeti nefse iy ĥarįf

1495. İtse isti‘māl ķuvāyı hem iy cān
Fikr-i fāsidlerde anı iy cüvān

1496. Şehvete baķsa muħālif nesneler
Ārzu itse bil yaķīn iy mu‘teber

1497. Nefsüñ ol dem žulmeti artar temām
Hem ĥicābı ġālib olur iy imām

1498. Uyħu-y-ıla çünki varsa bāŧına
Ol fikirler cümle gelür öñüne

1499. Şöyle kim fikr eyledi anı görür
Ol me‘ānį şeksüzin bulur žuhūr

1500. Ya ĥased baġlu fikirler iy ħalįl
Perde olur ‘ālem-i ervāha bil

1501. Bes ķamu gördügi düşde iy uśūl
Şeksüzin ażġāŝ-u aĥlām olur ol

1502. Hem dimāġı olsa anuñ münĥarif
Düş içinde nesne görür iy ĥarįf

1503. Şöyle ki ider ten mizācını ħarāb
Arturur ża‘fını anuñ iy şebāb

1504. Bes ķamu gördügi anuñ bil iy yār
Kendü aĥvālinden olur āşikār

1505. Olur įn ħayran fe-ħayran iy cüvān
Hem de įn şerren fe-şerren bį-gümān

1506. Ancılayın uyanuķluķda ‘ayān
Görinür dürlü śūret iy kāridān

1507. Ba‘żısı emr-i ĥaķīķī iy yigit
Nefsi emirde ol-durur vāķi‘ işit

1508. Ba‘żısı taħyįli vü śarfa semįn
Yoķ ĥaķįķat aña Şeyŧān’ı yaķįn

148 B

1509. Vaķt olur Şeyŧān aña ķarar iy cān
Emr-i vāķi‘ tā gören aza revān

1510. Bes ki lāzım oldu mürşid iy denį
Mehlekeden ķurtara tā kim seni

1511. Ol ĥakįķį emri iki ķısm oldı bil
İkisin daħı diyeyin añlaġıl

1512. Bil ĥavādiŝe ta‘alluķdur biri
Ol śūretler vāki‘ olur serseri

1513. Yā budur geldügi gibi ol gelür
Yaħu ol ta‘bįrle vāķi‘ olur

1514. Farķ olur taħayyülden bil iy emįn
Vaķi‘ olmaz zįre taħayyüli yaķįn

1515. Birisi ta‘alluķı yoķ ĥādiŝe
Tā ki bu ‘ālemde ola ĥādiŝe

1516. Gösterür ŝūret velį icde ķalur

Ol ĥaķīķat ĥükmini böyle ķılur

1517. Bes bize mīzān yakīn lāzım ola
Emr-i taħayyülden ol farķ ola

1518. Ehl-i źevķüñ var-durur mīzānı bil
Keşfine göre bu sözi añlaġıl

1519. Her birine ism-i hākim ver-dürür
Aña ol mīzān-ı ħāśśı ol virür

1520. Hem daħı mīzān-ı ʿām vardur iy yār
Cümle ħalķ anda berāber āşikār

1521. Ol-durur Ķurʿān ĥādiŝ ü ħoş beyān
Ol-durur bil keşf-i nām iy nev-cüvān

1522. Gördügüñ urġıl o mīzāna iy güzīn
Megir Şeyŧān'dan olasın tā emīn

1523. Diñle bir mīzañ diyeyin ħoş laŧīf
Anuñ ile daħı farķ it iy şerīf

149 A

1524. Gördügüñ ger ħayra yilterse seni
Śoñı daħı ħayr olursa iy ġanī

1525. Ĥaķķ'a meylüñ artar ise iy yigit
Ŧāʿate leźźet bulursañ key işit

1526. Bil yaķīn ol keşf-i raĥmānī-dürür
Yā melekī dime şeytānī-dürür

1527. Ba‘żılar śāğıyla öñden belüren

Ekŝerį mālįki dimiş diñle sen

1528. Soñdañ ortadan bilürüz iy güzįn

Ekŝerį şeyŧānį dimiş bil yaķįn

1529. Lįki bu mįzān olumaz iy piser

Zįre Şeyŧān her yakādın mekr ider

1530. Ĥaķķ le-ātiyennahüm idi iy yār

Bes bu ma‘nį Ĥaķķ itdi āşikār

***Ķāle'l-lāhu Te'ālā śümme le-ātiyennahüm min beyni eydįhim ve min ħalfihim ve 'an eymānihim ve 'an şemā'ilihim*[151]**

1531. Ħoş beyān itdüm saña uş ben daħı

Ķılmadum taķśįr bes ol dem saħį

Hāźihi'l ķıt'atü fį beyāni vechi't-tesmiyeti'l-'ālemi'l-miśāli bi'l-miśāli ve inne hāźihi'l- 'āleme müştemilün ale'l-arşi ve'l kürsiyyi ve's-semāvāti's- seb'i ve'l-arżayni ve-mā cemį'ahā mine'l-ehlāķi ve ġayrehā ve li-źālike ra'e'n-nebįyyü aleyhi's-selāmü fį'l -'ālemi'l -miśāli Ādeme fi's-semāį'l- ūlā ve Yaĥyā ve Įsā fi'ś-sāniyeti ve Yusūf'e fi's -śāliśeti ve İdrįs'e fį'r-rābiati ve Hārūn'e fi'l -ħāmiseti ve Mūsā fi'l-sādiseti ve İbrāhįm'e fi's-sābiati ve beyāni enne's-ŝūvera'l -maĥsūsete fį hāźihi'l- 'ālemi'l -müşāhedeti żilālün tilke'ŝ-sūverü'l- miśāliyyeti

149 B

***li-źālike ya'rifü'l – 'ārifü bi'l ferāseti'l -keşfiyyeti min ŝūveri'l-'abdi āĥvālihi ve lehū 'ilm*[152]**

---

[151] Allah Teala şöyle buyurmuştur: " Sonra elbette onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım." (A'raf Suresi 17. ayet.)

[152] Bu kıt'a âlem-i misalin misal diye isimlendirilmesinin yönü ve bu âlemin arş, kürsi, yedi gök, iki arz ve içindeki halklar ve diğerlerini kapsadığının beyanı hakkındadır. Bunun için Nebi (a.s.) âlem-i misalde birinci semada Âdem'i, ikincinde Yahya ve İsa'yı, üçüncüsünde Yusuf'u, dördüncüsünde İdris'i, beşincisinde Harun'u, altıncısında Musa'yı, ‚yedincisinde İbrahim'i gördü. Bu kıt'a yine bu müşahede âleminde görülen suretlerin gölge olduğunun ve bunların misali suretler olduğunun beyanı hakkındadır. Bunun için keşfi ferasetle kulun suretlerinden bunu ayırır.

1532. Diñle girü ħazne-i dürrden-dürür
Cān gögünde bil budur şems ü ķamer

1533 Bu güneşten ŧaşun ile la'l u nāb
Bu ķamerden göñlüñi bedr it iy şāb

1534. Çünki göñlüñ bedr ola bil iy güzįn
Viresin 'ālemlere nūrį yaķįn

1535. Diñle imdi uşda geldüñ maķśūdā
Cān ile diñle ki iresin ma'būda

1536. Ol miŝālüñ 'ālemin diñle iy yār
İşbu 'ālemde ne varsa sende var

1537. Ger ola ma'nį ger rūh iy ħalįl
Ķamusınuñ śūretį var anda bil

1538. Bes miŝāl aña anuñ çün didiler
Bu adı aña anuñ çün ķodular

1539. Yaħu ol 'ālem-i ilāhįde yaķįn
Ķamu a'yān śūretine iy güzįn

1540. Budur ol miśāl-i sūverį bil
Bes miŝāl andan didiler añlaġıl

1541. Hem aña dirler ħayāl-i munfaśıl
Zįre kim māddį degül bu sözi bil

1542. Müştemil-dürür o 'ālem 'arşa hem
Kürsiyi vü gökleri iy muĥterem

1543. Yidi ķat yiri daħı hem iy güzįn
Yirler vü göklerde vardın iy emįn

1544. Ger melek ger Sidre ger cennet iy yār
Ķamusını müştemildür āşikār

1545. Bes ki bildüñ ol resūl ol şerįf
Nice gördi Cebrā'įl'i iy ĥarįf

150 A

1546. Altı yüz ķanatlarıyla gördi anı
Ol miŝālüñ 'āleminde iy ġanį

1547. Hem de Cebrā'įl'i gördi her seĥer
Ol ĥayāt ırmaġına iy mu'teber

1548. Çıķuban silkinür idi iy şebāb
Ķatreler dökülür idi bį-ĥisāb

1549. Ĥaķķ melekler yaradurdı bį-'aded
Ol dökülen ķaŧreden iy ercümend

1550. Hem daħı bildüñ ki ol şāh-ı cihān
Enbiyāyı nice gördi iy cüvān

1551. Her semāda bir nebįyi iy emįn
Gördi ol 'ālemde bilgil iy emįn

1552. Saña tertįb ile didüm anı
Girü tekrār itmeyelüm iy ġanį

1553. Hem de bildüñ nice gördi ol imām
‘Arşı kürsiyyi semāvātı temām

1554. Gökde yirde ne var ise iy güzįn
Nicesi gördi ķamusın ol emįn

1555. Hem daħı farķa düşindüñ sen temām
Uyħuda göge çıķanla iy hümām

1556. Şunuñ arasında kim göre ‘ayān
Seyr ide ol ‘ālem içre iy cüvān

1557. Birde degüldür resūlün de āşikār
Uyħuda gören miyānedür iy yār

1558. Bil ki bu ‘ālemde śūretler iy dost
Andağı śūretlere perde dürüst

1559. Bu sebebden ‘ārifün bilür iy cān
Ol firāset keşf ile bį-şekk ‘āyān

1560. Śūretinde ķullaruñ aĥvālini
Ķamu bilür bil yaķįn sen iy ġanį

150 B

1561. Ol nebį bu sırra işāret eyledi
“İtteķū firāsete’l-mü’min”[153] didi

Ķāle’n-nebįyyi śalla’llāhu aleyhi ve sellem itteķū firāsete’l-mü’mini fe-innehü yenžuru bi-nūri’llāh.[154]

---

153 Mü’minin ferasetinden korununuz.
154 Nebi (A.S.) söyle beyan etmiştir: “Mü’minin ferasetinden sakınınız. Çünkü o, Allah’ın nuruyla bakar.”

1562. Hem didi Deccāl'uñ alnında iy yār

Yazlu-durur kāfiri bil āşikār

1563. Oḳumaz anı hemān mü'min oḳur

Böyle dimiş şeksüzin iy ol yüzi nūr

Ve fi'l-ħaberi ḳāle'n-nebį aleyhi's-selām ed-Deccālü mektūbün fį nāśıyyetihį kāfir lā-yeḳrauhü'l-mü'minūn[155]

1564. Ĥaḳḳ Te'ālā daħı "sįmāhum"[156] didi

Cennet ehlį çün bu sözi söyledi

Ḳāle'llāhu Te'ālā sįmāhum fį vücūhihim min eŝeri'r-sücūd.[157]

1565. Ĥaḳḳ didi kim "yu'refūne'l-mücrimūn"[158]

Ŧamu ehlį çün işit iy mü'minūn

Ḳāle'llāhu Te'ālā ya'rifūne'l-mücrimūne bi-sįmāhüm feyü'ħaźü bi'n-nevāsi ve'l aḳdām[159]

1566. Hep o ma'nįye işāretdür iy yār

Bil yaḳįn kim uşda didüm āşikār

Hāźihi'l-ḳıt'atu fį beyāni enne mā-lehū vücūhün fī'l- 'ālemü'l ĥissiyi hüve mevcūdün fi'l- 'ālemi'l -miśāli'l –'aksi fe-iźā erāde'llāhu Te'ālā źuhūr mā-lā sūrate li-nev'in fi hāźe'l -'ālemi'l -ĥissiyyi fį suveri'l -ĥissiyyi ke'l –'uḳūlü'l -mücerredeti ve ġayri mā teşkülü bi-eşkāli'l -mahsūrāti bi'l-münāsebāti beynehümā ve beyne ke-źuhūri Cebrā'įle aleyhi's-selām bi-sūreti'd-Dıhyeti'l- Kelbiyyeti ve bi-

155 Nebi (A.S.) söyle beyan etmiştir: "Deccal'ın alnında Deccal yazılıdır. Mü'minler onu okuyacaktır."

156 "Yüzleri". Fetih Suresinin 29. ayetinin bir kısmı. Ayetin tamamı şu şekildedir: "Onlar, yüzlerindeki secde izi ile tanınırlar."

157 Allah Teala şöyle buyurmuştur: "Onlar, yüzlerindeki secde izi ile tanınırlar." (Fetih Suresi 29. ayet)

158 Suçlular bilinir.

159 Allah Teala şöyle buyurmuştur: "Çünki, suçlular çehrelerinden tanınırlar da, perçemlerinden ve ayalarından yakalanırlar." (Rahman Suresi 41. ayet)

ŝuverin āĥera keźālike bāķi'l melāiketi yeşkülüne eyđan ve fį beyāni bi-eşkālin yeşkülūne

151 A

ġayru eşkālihimi'l-maĥsūseti ve hum fį dāri'd-dünyā li-ķuvveti insilāĥihim-min ebdānihim ve ba'de intiķālihim eyđan ile'l āĥari lā-diyāre'l- meliki'l ķuvveti bi'r-ti fāil māni' li-iddeti ve lehümü'd-düĥūl fi'l- avālimi'l-mektūbiyyeti küllihā ke-duĥūli'l-melā'iketi hāźe'l -'āleme ve hāülā'i hüm mes'ūmüne bi'l- bedeni.[160]

1567. Girü ma'nį yüzi gösterdi cemāl
'Ālem-i revĥānįden iy sözi bāl

1568. Sa'y idüp ger bu sözi sen bilesin
Şāhid-i ma'nį ile źevķ ķılasın

1569. İşbu 'ālemden varasın anda hem
Bunda girü gelesin iy muĥterem

1570. Key ulu 'ālemdür ol bilgil iy yār
Bunda ne var ise cümle anda var

1571. Niçe nesne var-durur bil anda çoķ
Bunda aña śūret-i nev'iyye yoķ

1572. Şol 'uķūl gibi mücerreddür olar
Śūret-i nev'iyyesi yoķ iy piser

1573. Lįki Ĥaķķ isdese anları iy yār

[160] Bu kıt'a âlem-i misal-i aksde mevcut olup hissi âlemde yüzleri olanların beyanı hakkındadır. Allah Teala bu hissi âlemde hiçbir sureti olmayanın hissi suretlerde ortaya çıkmasını istediği zaman veya başka mücerret akıllar ve Cebrail (a.s.)'ın Dıhyetü'l Kelbî suretinde ortaya çıkması ile mahsusatın şekilleri arasındaki münasebetlerden dolayı mahsusutın şekilleri dışındakiler gibi yine geri kalan melekler şekle girerler. Bu kıta yine hissedilen kendi şekilleri dışındaki şekillere girmelerinin beyanı hakkındadır. Onlar dünya hayatında melek-i kuvvenin diyarında değil, bedenlerinden sıyrılmalarının kuvvetli oluşu ve aynı zamanda başka bir yere intikallerinin kuvvetinden dolayı mânilerin ortadan kalkması nedeniyle onlar için meleklerin bu âlemlere girmesi gibi bütün âlemlere girme hakkı vardır. İşte bunlar bedenden mesûmdurlar.

Kim bu ʿālemde belürde āşikār

1574. Bir śūretden görinür ol iy imām
Kim münāsib ola kendüye temām

1575. Şöyle kim Cebrā'i̮l olurdı ʿayān
Daĥye-yi Kelbi̮ yüzinden iy cüvān

1576. Bil münāsebet var idi iy güzi̮n
İkisüñ arasında şeksüzin

1577. Ġayrı śūretden daħı görindi ol
Şöyle kim didi ʿÖmer iy sözi gül

151 B

1578. Bir kişi śordı resūlden āşikār
I̮mān ü İslām ü Raĥmān'dan iy yār

1579. Cebrā'i̮l idi śoran anı yaķi̮n
Bil Meśābi̮ĥ naķlidür bu iy güzi̮n

1580. Daħı bilgil ol ķalan melekleri
Ger semāvi̮ olalar ger ʿunśūri̮

1581. Śūret-i maĥsūseden olur ʿayān
Kim münāsib ola kendüye iy cān

1582. Cinni egerçi nārı-durur iy aħı
Bir śūretden görinür anlar daħı

Ḳāle'llāhu Te'ālā ħalaḳa'l-insāne min śalśālin ke'l-feħħāri ve ħaleḳa'l-cānne min māricin min-nār.[161]

1583. Nefs-i insāniyye kāmil olsa bil
Hem bedenle dünyede olsa iy ħalįl

1584. Görinür eşkāl ile anlara daħı
Ġayrı śūrete girürler iy saħį

1585. Ol miŝālüñ 'ālemine cümle ħoş
Girür anlar işbu sözi eyle gūş

1586. Nitekim kalemi melek bulur žuhūr
İşbu 'ālemde yaḳįn iy yüzi nūr

1587. İşbu 'ālem ħalḳı şeklin urınur
Nicesi dilerse ħalḳa görinür

1588. Daħı ol nefs ŧāhir olur bil iy yār
Ol mükāşifler ħayālinde āşikār

1589. Nitekim cinn ü melek iy dişi dürr
Bil ħayālinden olara görinür

1590. Bunlara abdāl didiler iy güzįn
Tebdįl olurlar zįre bunlar yaḳįn

1591. Bil mükāşifler buları farḳ ider
Ol meleklerden yaḳįn bil iy piser

152 A

[161] Allah Teala şöyle buyurmuştur: "Allah insanı, pişmiş çamura benzeyen bir balçıktan yarattı." (Rahman Suresi 14. ayet)

1592. Anlaruñ mįzān-ı ħāśśı var-durur
Anuñ ile fark ider ol bį-ķuśūr

1593. Vaķt olur kim Ĥaķķ aña ilhām ider
Farķ arasında anuñ i'lām ider

1594. Nefslerinden vaķt olur virür ħaber
Ol ħaberle farķ olur iy mu'teber

1595. Lįki olmayan mükāşif bil yaķįn
Farķ idemez ol ikiyi iy güzįn

1596. Şöyle kim śāliĥlere 'ābidlere
Ger görinse farķ idemezler ire

1597. Ola meger kim ķarįne iy emįn
Anuñ ile daħı žann olur hemįn

1598. Şöyle kim göñüldekini bile ol
Yā ġayibden ħoş ħaberler iy ol

1599. Ya göñüle gelecek nesneyi hem
Gelmeden virse ħaber iy muĥterem

1600. Ĥāśıl olur žann aña ki abdāldur
Ĥāśıl olmaz 'ilmi bil iy dişi dürr

Hāźihi'l-ķıt'atu fį beyāni enn'el berzeħa iśneyni'l –evvelü- 'ālemü'l- miśāli ve hüve berzaħü't- tenezzül ve hüve ķable'n-neş'eti'd-dünyā ve yüśemmā bi'l- ġaybi'l -imkāniyyi'l -el-imkānü mā fihi fi's- şehādeti ve'ś-sānį berzaħü'l -ervāĥi ba'de'l -

müfārakati mine’l -ebdāni ve yüsemmā bi’l -ġaybi’l -muĥāli li-mtinā’i żuhūri mā fihi fi’s-şehādeti illā fi’l -aħireti ve ķalįlün min mükāşifihį bį ħilāfi’l -evveli[162]

1601. Diñle bir ma‘nį girü sen hemçü şehd
Tā ki leźźet bulasın iy yār-ı ercümend

152 B

1602. Key gereklüdür anı sen vehm it
Tā ĥayāta iresin sen iy yigit

1603. Şol miŝāl ki aña biz berzaħ didük
Anda saña dürlü tafśįl eyledük

1604. Ġayrıdur şol berzaħuñ kim aña cān
Anda varur çıķsa andan iy cüvān

1605. Diñle bu ma‘nįyi idelüm biz beyān
Altun üzre incü gibi ħoş ‘ayān

1606. Ol miŝāl bil ki tenezzül berzaħı
Berzaħı evvel-dürür ol iy saħį

1607. Neş’eti dünyevįden ol śoñradur
Uş beyān itdüm bu sözi hemçüdür

1608. Hem de āħir berzaħ içre ķamu cān
Her birisi kim ŧutar śūret ‘ayān

[162] Bu kıt’a berzahın iki olduğunun beyanı hakkındadır. Birincisi âlem-i misaldir. O iniş berzahıdır ve dünyada doğmadan önce olup müanküm gayb diye isimlendirilir. Ondaki mümkünlük şehadettedir. İkicisi, bedenlerden ayrıldıktan sonra olan ruhlar berzahıdır, sehadet âleminde zuhuru ahiret hariç mümkün olmadığından muhal(imkânsız) gayb diye isimlendirilir. Birincisinin zıddına onu keşfedecek azdır.

1609. Ol ‘ameller śūretidür iy cüvān
Kim anı dünyāda ķazandı o cān

1610. Berzaħ-ı evvelde śūretler iy yār
Bile degüldür yaķįn bil āşikār

1611. Bes iki berzaħ degül bir iy güzįn
Şol ki sözdür uş didüm iy pāk-ü dįn

1612. Lįki iki-dürür bil kim müşterek
‘Ālem-i revĥānį olmakda ne şekk

1613. Cevher-i nūrānį ol iki iy hümām
İşbu ‘ālem śūretin cāmi‘ temām

1614. Şeyħ Fütūhāt[163]’ında taśrįĥ eyledi
Üç yüz on birinci bābında didi

1615. Kim bu ŝānį berzaħ evvel ġayridür
Uşda ben daħı didüm iy dişi dürr

1616. Ġayb-i imkānį dirler evvele
Zįre mümkin andaġı bunda gele

153 A

1617. İşbu ‘ālemde bula bir bir žuhūr
Añlaġıl bu sözi sen iy yüzi nūr

1618. Bil ki dirler ŝāniye gāybı muĥāl
Zįre bunda gelmek andaġı muĥāl

[163] Muhuddin-i Arabî’nin meşhur eseri.

1619. Anda varan çünki bunda gelmedi
Lā-cirem ġaybı muĥāl oldı adı

1620. Āħiretde bulur anlar bil žuhūr
Uş didüm bu ma'nįyi de bį-ķuśūr

1621. Hem mükāşifler çoġı bil āşikār
Ol tenezzül berzaħın görür iy yār

1622. Her ne ĥādiŝ olacaġ ise yaķįn
Dünyede anlar bilür iy pāk-ü dįn

1623. Ol 'urūcuñ berzaħın bil az kişi
Yügürür anlardan yaķįn bil bu işi

1624. Keşf idemez mü'min aĥvālin iy cān
Ķulınuñ śulŧān bilür ĥālin 'ayān

1625. Ol 'alįm ü ol ħabįrdür iy imām
Ķulınuñ aĥvālin ol bilür temām

1626. Ķarañu gicede bilür iy güzįn
Ķara ķarınca ayaġın baśduġın

1627. Ķara deñizde balıķlar iy emįn
Ol bilür nice dönüben aġduġın

1628. Gicelerde ehl-i zühdüñ ŧā'atin
Ehl-i fısķuñ fısķını bilür yaķįn

1629. Ķamu sırrı ol bilür iy baħtulu

"Ya'lemü's-sırre ve eħfā"[164] iy ulu

Ķāle'llāhu Te'ālā inne-llāhe ya'lemü's-sirra ve eħfā[165]

1630. Yā ilāhį sen bilürsin ĥālümüz
Hep bilürsün ķįlumuz vü ķālumuz

153 B

1631. Saña lāyıķ yoķ 'amel bizde iy şāh
Lįki raĥmet umaruz iy pādişāh

1632. Raĥmet it biz 'āśįlere yā raĥįm
Eylegil Firdevs-i a'lā'da muķįm

1633. Ol ĥabįbüñi şefį' itgil bize
Tā şefā'at eyleye cānumuza

1634. Ümmet iseñ 'ışķ ile virgil selām
Ol resūlüñ cānına sen yā imām

1635. Diñle imdi ol nebįler serveri
Nicesi seyr eyledi 'ālemleri

1636. Diñler iseñ sırr-ı mi'rācı temām
İşbu ķıŧ'ada bilesin iy hümām

Hāźihi'l-ķıŧ'atü fį ħātimeti sırrı'l -mi'rāc ve fį beyāni enne'l -ĥażerāti'l ilāhiyyeti'l -külliyeti ħamsün ve bi-tibārihā ŝāreti'l -avālimü'l -külliyyetü'l -cāmi'atü ħamseten ve en kāneti'l -avalimü ġayra mütenāhį ve enne haźihi'l–avālime

[164] "Sır olanı ve en gizli olanı bilir". Ta-Ha Suresi 7. ayetin bir kısmı. Ayetin tamamı şu şekildedir: " Şüphesiz O, gizliyi de, gizlinin gizlisini de bilir."
[165] Allah Teala şöyle buyurmuştur: " Şüphesiz O, gizliyi de, gizlinin gizlisini de bilir." (Ta-Ha Suresi 7. ayet)

ba'żuhā rūĥun li-ba'żin fe-sāra'n-nebįyyü hāźe'l -avālime fe-vesale ile'l-ĥazerāti'l-eĥadiyyeti*[166]*.

1637. Girü göñlüm baĥr-ı mevce geldi uş
Gevherini cümle ŧaşra dökdi ħoş

1638. Gevher alana śalādur iy cüvān
Cānına cān isteyen gelsün iy cān

1639. Ger bu gevherden alursañ sen iy yār
Dürlü 'ālem geçesin bil āşikār

1640. İresin bir nesneye 'ālem degül
Cānu cānu cānu cānu cāndur ol

1641. Bes ki mi'rācuñ ola ol dem temām
Fānįyiken bāķį olasın iy hemįn

1642. Ol ĥimāriyyet gide ŧozluk gele
Bil ki senden her ŧa'ām leźźet ala

154 A

1643. Olasın 'anķād bāzį sen iy yār
Dilkü iken şįr olasın āşikār

1644. Bil ki ĥażret biş-dürür iy muĥterem
'Işķ ile diñle ki bir bir uş direm

1645. Biri ġayb-i mutlaķ oldı iy aħı

[166] Bu kıt'a miracın beyanı ve hazarat-i ilahiye-i külliyenin beş olduğunun ve onların saymakla avalim-i külliye-i camia beş tane olduğunun ve âlemlerinin sonsuz olduğunun, bu âlemlerin bazısının ruhu olduğunun: Nebi'nin bu âlemlere gidişinin ve hazerat-i ehadiyyeye ulaşmasının beyanı hakkındadır.

Hem şehādet muṭlaḳa biri daħı

1646. Birbirine bu iki ʻālem iy dost
Bil muḳābildür didüm uşda dürüst

1647. Biri de ġayb-i mużāfdur diñlegil
Bil iki ḳısm oldı bunı añlagıl

1648. Biri ġayb-ı muṭlaḳa yaḳįn iy cān
Hem şehādet muṭlaḳa biri iy cān

1649. Neçün iki ḳısm oldı iy güzįn
Zįre ervāĥa śuverdür şeksüzin

1650. Ol śuver-dürür miŝāliyye işit
Kim şehādete münāsib iy yigit

1651. Hem śuver-i ʻaḳliyye ervāĥa bil
Ġayb-i muṭlaḳa münāsib añlaġıl

1652. Bil beşinci ĥażreti cāmiʻ-dürür
Cemʻ ider ol dördüni iy dişi dürr

1653. Bil ʻavālim bį-nihāyet iy imām
İʻtibāruñ ĥażretiyle biş temām

1654. Biri aʻyān-ı ŝevābit ʻālemį
Bil ki oldur ġayb-ı muṭlaḳ hem-demį

1655. Biriside ʻālem-i ervāĥ-durur
Ol ceberrūtiyyedür iy yüzi nūr

1656. İşbu ʻālem ol mużāfa ḳısm olan

Ya'ni ġayb-i muŧlaķa yaķįn olan

1657. 'Ālemidür bil yaķįn ol ĥażretüñ
Śaķla bu sözümi ki arta devletüñ

154 B

1658. Biri daħı ol miŝālüñ 'ālemi
Kim anı ķıldum beyān iy ādemį

1659. Ol mużāfuñ ķısm-ı ŝānisine bil
İşbu 'ālem aña 'ālem añlaġıl

1660. Biri daħı 'ālem-i mülkdür iy cān
Ol şehādet 'ālemidür bį-gümān

1661. 'Ālem-i insānį-dürür bir daħı
Cāmi' ol dört 'ālemi bil iy aħı

1662. Ĥażreti kim cāmi'adur iy ulu
Bu aña 'ālem-dürür iy baħtulu

1663. 'Ālem-i milk bil ki bu 'ālem iy yār
Ol miŝāle ola mažhar āşikār

1664. Ol meleküt 'ālemidür iy cüvān
Śaķla bu sözü ki budur cāna cān

1665. Hem miŝālde bil ki mažhardur yaķįn
Ol ceberūt 'ālemine iy güzįn

1666. Ol 'uķūluñ hem nüfūsuñ 'ālemi
Añlaġıl bu sözi sen iy ādemį

1667. Hem ceberūt ‘ālemi iy yüzi nūr
‘Ālem-i ‘ayāna mažhar bį-ķuśūr

1668. ‘Ālem-i ‘ayān daħı mažhar-durur
Ĥażreti esmāya bil iy dişi dürr

1669. Ĥażreti esmāya dirler iy ulu
Vaĥidiyyet hażreti iy baħtulu

1670. Vaĥidiyyet ĥażrete mažhar-durur
Aĥadiyyet ĥażretine söz budur

1671. Birbirinden diridür bunlar iy cān
Birbirinden tāzedür çün gülistān

1672. Ba‘żısı ten ba‘żısı cān gibidür
Ba‘żısı şaħś ba‘żısı imān gibidür

155 A

1673. Bil bu ‘ālem ten-dürür iy nev-cüvān
Ol miŝālüñ ‘ālemi cāndur iy cān

1674. Ol ceberūt ‘ālemidür cāna cān
‘Ālem a‘yān cān cān-ı cān iy cān

1675. Hażreti esmā-durur bilgil iy cān
Cān cānı cānı cān iy nev-cüvān

1676. Hem aĥadiyyet daħı bilgil iy cān
Hemçü cān cānı cānı cānı cān

1677. Diñle imdi sırr-ı mi'rācı temām
Cān kulaġını berü ac iy imām

1678. Çünki ol ŧāvūŝ-ı mā zāġe'l-baśar
Ol miŝāli seyr ķıldı ħūb-ter

1679. Her ne varsa gördi anda bį-ķuŝūr
'Arşı kürsi vü cinān ü hem ķuśūr

1680. Geçdi andan ilerü ol dem ħalįl
Ol ceberūtı temāşā ķıldı bil

1681. Anda daħı her ne varsa gördi ol
'Ālem-i 'ayāna andan irdi ol

1682. Ħoş teferrüc eyledi anı daħı
Geçdi esmāya hem andan iy aħı

1683. Ķāb-ı Ķavseyn'e irişdi ol resūl
Ol deñizde bil ki ġavvāś oldı ol

1684. Dürlü dür-dāne çıķardı bį-ĥisāb
Geçdi ev ednāya andan iy şebāb

1685. Ya'nį kim irdi vücūd-ı muŧlaķa
Şeksüzin irişdi ol dem ol Ĥaķķ'a

1686. Gitdi ĥicrān buldı ol demde viśāl
Dūst tecellį itdi görindi cemāl

1687. Gitdi 'āşıķ ķaldı ma'şūķı hemān
Bes fenā buldı beķā buldı o cān

155 B

1688. Ḳaṭrelik̦ gitdi hemān baĥr oldı ferd
Mįm-i Āĥmed maĥv olup oldı aĥed

1689. Bes ki nūra ḳarışuban oldı nūr
Ol deñizde irdi aña ħoş sürūr

1690. Bes ki ma'şūḳ açdı aña dürlü rāz
Gitdi ara yirde yüz biñ dürlü nāz

1691. Nice biñ söz ma'şūḳ aña söyledi
Zįre Ĥaḳḳ evĥā ile 'abdihį didi

***Ḳāle'llāhu Te'ālā mā keźebe'l-füādü mā ra'ā*[167] .**

1692. Bil füādį göz ile gördi Ĥaḳḳ'ı
Ĥaḳḳ didi kim "mā keźebe"[168] iy mütteḳį

***Ḳāle'llāhi te'ālā mā zāġa'l -basaru ve mā taġā*[169].**

1693. Ya'nį gördigin fuād eyle resūl
Bil yaḳįn bildi anı ol bā-uŝūl

1694. Zeyġ idüp yalanlamaz ol mu'teber
Ĥaḳḳ didi aña ki "mā zāġe'l-baśar"[170]

***Haźihi'l ḳıtati fį beyāni iştiyāḳin ilā liḳāį'l- ĥabįb āleyhi's-selām*[171]**

---

[167] Allah Teala şöyle buyurmuştur: " (Gözleriyle) gördüğünü kalbi yalanlamadı." (Necm Suresi 11. ayet)
[168] Yalanlamadı.
[169] Allah Teala şöyle buyurmuştur: "Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı." (Necm Suresi 17. ayet)
[170] "Göz kaymadı". Necm Suresi 17. ayetin bir kısmı. Ayetin tamamı şu şekildedir: "Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı."
[171] Bu kıt'a Habib(A.S.)'la buluşmaya iştiyakın beyanı hakkındadır.

1695. Ķamusını çün göre ol muĥterem
Bes fuād gözi nice zeyġ ide hem

1696. Ol maķāmātuñ ķamusın geçdi ol
Bil şarāb-ı lā-yezāli içdi ol

1697. Şol kişi kim sāķį aña hażret ola
Bes yaķįn diridür ol nice ola

1698. Śūret-i penhān ise anuñ ne var
ʿĀlemi ider taśarruf āşikār

1699. Oldurur Ĥaķķ'a vesįle iy cüvān
ʿĀşıķı maʿşūķa ir görür ʿayān

156 A

1700. Oldur aħı dertlere dermān olan
Oldur aħı tenlere hem cān olan

1701. ʿĀśįlere ol-durur şefķat ķılan
Gözleri yaşın ķıyāmetde silen

1702. Oldur aħı ĥażrete olan ĥabįb
Ol günāh ħasretlerine hem ŧabįb

***Haźihi'l ķıťʾatü fį beyāni iştiyāķ ilā liķāį'l-ĥabįb*[172]**

1703. Yā ĥabįbį iñlerem uş hemçü çeng
Zįre hicrān sineme urdı ħadeng

[172]Bu kıt'a Habib ile buluşmaya duyulan özlemin beyanı hakkındadır.

1704. ‘Ūd gibi çalınuram her seĥer

Zaĥme gibi hicrüñ urdı baña seng

1705. Çünki içmişem firāķdan ķadeĥ

Bes ki göñlüm ġonça gibi oldı teng

1706. Ol viśāluñ śayķalın ur ya münįr

Zįre göñlüm gözküsi uş ŧoldı jeng

1707. Vaśluñuñ ķūlabı çekmezse beni

Nice varam ĥażretüñe leng ü leng

1708. Baña vaśluñ ķılıcın urmaz iseñ

Fürķatuñ yudar beni hem çü neheng

1709. Nola hicrüñde yüzüm śarar dise

Uşda gözim yaşı virür aña reng

1710. Ol mübārek türbeñe çek yarasun

Niçe yadañ olayın bunda direng

***Hażihi'l ķıt'tü fį ħātimeti'l-kitāb*[173]**

1711. Ben ki ‘Ārif'ven sözi ħatm eyledüm

Bil yaķįn kim dürr-i cevher söyledüm

1712. Sırr-ı mi‘rācı daĥı itdüm beyān

Ol resūlüñ cānına yüz biñ selām

156 B

1713. “Mecma‘ul Bahreyn”[174] oldı bu kitāb

[173] Bu kıt'a kitabın hatimesi hakkındadır.

Biri ẓāhir biri bāṭın iy şebāb

1714. Baḥr-ı ẓāhir ẓāhiri mi'rāc iy yār
Baḥr-ı bāṭın sırr-ı mi'rāc āşikār

1715. Bu iki mi'rāc daħı oldı śaḥįḥ
İkisini daħı ķıldı ol faśįḥ

1716. Kendü nice cāmi' ise iy güzįn
Ẓāhir ile bāṭını iy pāk-ü dįn

1717. Cāmi' oldı bes ki mi'rāc daħı
Ẓāhir ile bāṭını bil iy aħı

1718. Bu iki deryā yaķįn bil ṭolıdur
Cevher ü incüleriyle oldı pür

1719. Ol ki ẓāhir baḥridür bil iy ḥarįf
Ṭoludur incüleriyle ħoş laṭįf

1720. Ol ki bāṭındur deñizdür iy cüvān
Ṭoludur cevherleriyle hemçü kān

1721. Ol iki deryāya var baḥrı iy cān
Ṭālib aña gevher olurlar revān

1722. Ol ki ẓāhir deñizi iy müslimūn
Aña ġavvāś śāliḥūne vü vā'izūn

1723. Ol ki bāṭın deñizi iy mü'minūn
Aña ġavvaś 'āşiķune vü 'ārifūn

[174] Kendisinde vucūd ve imkân denizleri bir araya geldiği için bu, Kâbe Kavseyn Hazreti'dir.

1724. Gelgil imdi yüz geci yiseñ iy yār
İncü hem gevher çıķar ħoş şū‘le-dār

1725. Bu kitābı çünki tekrār ķılasın
Bil ki dürlü dürlü gevher bulasın

1726. Çoķ kişi mi‘rāc eydüpdür iy cüvān
Lįki tendür cümle budur aña cān

1727. ‘Āfįseñ farķ idesin cevherį
Görmeyesiñ pāy ile sen bir seri

157 A

1728. Cāhil iseñ nūr ile žulmet saña
Bir-dürür ne söyleyem ĥikmet saña

1729. Şöyle ĥayvān gibi sen bil ki ażal
Zulmet-ender zulmet olduñ fį’l meŝel

1730. Gözlü-y-iseñ ħūbdan źevķ idesen
Kör-iseñ ħūba ķaçan şevķ idesin

1731. Burnuñ açuġ ise ķoķu alasın
İşbu gülden hoş śafālar bulasın

1732. Ger ķulaġuñ var ise bülbül sözin
İşidüben źevķ idesin iy güzįn

1733. Bes ne sa‘y itdügümi hem bilesin
Bes baña dürlü du‘ālar ķılasın

1734. Dercdür bu derc de iy mu‘teber

Biñ sekiz yüz elli beş dāne güher

1735. Bil sekiz yüz ķırķ birinde hicrete
Ħatm idüp mi'rāc irdük devlete

1736. Çünki mi'rācı temām itdüm yaķīn
İbtidā itdüm vefāta ben ĥazīn

1737. Diñle uş çeng gibi iñilerem iy yā
Çün rebābı zār iderem dilfigān

1738. Uş düdük gibi ciger pāre pāre
İñleyüp idem cigerleri yāre

1739. Eyleyem yürekleri hemçün kebāb
Gözleri ķān yaşıyla idem ħarāb

1740. Ūd gibi göklere nālem yite
Āhum odı-y-la cihān yanup tüte

1741. Nice dil ola vefātı söyleye
Nice yürek ola ŧāķat eyleye

1742. İşbu oda ŧaş ü demür doymaya
Ķamu gökle yir yüzine ağlaya

157 B

1743. Çün vefātı söyleyem ben derd ile
Yaķalar hem sineler bil çāk ola

1744. Ümmet isen gözyaşın seyl eylegil
Yaş yirine derd ile ķān ağlağıl

1745. Gice gündüz rūĥına vir bį-selām
Tā ki rāzį ola Rabbü'l-enām

SÖZLÜK

A

āb (F.): Su.

āb-ı ĥayāt: İçene ebedi hayat bağışlayan efsanevi su 241.

āb-ı ĥayvān: Nerde olduğu bilinmeyen efsanevi su 740.

abdāl (A.): Dünya ile ilgisini kesip, Tanrı'ya bağlanmış olan, derviş 1590, 1600.

' ābid (A.): İbadet edinen, tapınan 510, 1596.

'aceb (A.): Tuhaf, hayret, şaşırtıcı 107, 234, 261, 1004.

' aceble-: Hayret etmek, şaşmak 470.

' āciz (A.): Kabiliyetsiz, zayıf, güçsüz128, 151, 1326.

'*āciz ol-*: Güçsüz olmak, aciz olmak 1326.

'acūze (A.): Cadı karı 151

ađall (A.): Doğru yoldan çok uzak olan, fena yol tutmuş olan 1729.

Ādem (A.): Dünyada ilk yaratılan insan, ilk peygamber 199, 200, 512, 513, 515, 516, 715, 721, 1281.

ādemį (A.): Âdemoğlu, insanoğlu 1393, 1424, 1426, 1658, 1666.

'ādil (A.): Doğruluk gösteren, doğru 1024.

'āfį (A.): Silen, bağışlayan, yalvaran 1727.

āfitāb (F.): Güneş, güneş ışığı 14, 48.

'afv (A.): Birinin suçunu bağışlama, affetme.

'*afv it-*: Bağışlamak, affetmek 705.

'*afv ķıl-*: Bağışlamak 783, 784.

aġac: Ağaç 64, 284, 285, 286, 289, 399, 479, 480, 484, 488, 496.

aġduġ: Karışık, bozuk, kusurlu, eksik 1627.

aġleb (A.): Kuvvetli, en çok galip 534.

aġu: Zehir, ağ 440.

āh (F.): İnleyip, sızlanma, ah 440.

aĥadiyyet (A.): Allah (c.c.)' ın bir olması 1670, 1676.

aħbār (A.): Haberler, bültenler 357.

aḫı: Bir kimsenin en sevdiği, yakını 215, 226, 563, 904, 1064, 1090, 1468, 1582, 1645, 1661, 1682, 1700, 1701, 1717.

āḫir (A.): Son, en son 367, 768, 1168, 1238, 1239, 1608.

aḥlām(A.): Uykuda görülen şeyler, rüyalar 1501.

Aḥmed (A.): Hz. Muhammed (s.a.v.)'in bir diğer ismi 195, 244, 340, 981, 985, 1262.

aḫşam: Akşam 27.

aḥvāl (A.): Durumlar, haller 55, 1027, 1465, 1504, 1560, 1624, 1625.

aḫżar (A.): Yeşil 1293.

aķ, aġ: Beyaz 169, 181, 494, 582, 596.

'aķreb (A.): Zehirli ve tehlikeli hayvancık, akrep 1017, 1070.

'aks (A.): Çarpıp geri dönme 187, 1277, 1282.

Aķśā (A.): Mescid-i Aksā, Kudüs'deki meşhur büyük câmi 69, 1238.

'aķūl (A.): İnsandaki düşünme ve anlama gücü, akıl 128.

aķvāl (A.): Sözler 504, 581.

āl (A.): Aile, evlat, çoluk, çocuk 28.

al: Hile düzen 1015.

'alā (A.): Üst, üzere 143.

a'lā (A.): Yüksek, daha yüksek 313, 636.

a'lā-cenāb (F.): İyi huylu, insana yaraşır üstün nitelikleri olan, şerefli; yardım sever 21.

'alāmet (A.): İşaret, iz 1212.

'ālem(A.): Dünya, cihan 1, 6, 7, 9, 15, 84, 101, 177, 542, 583, 584, 590, 1281, 1283, 1292, 1341, 1343,1384, 1393, 1423, 1424, 1425, 1426, 1427, 1428, 1429, 1431, 1432, 1433, 1434, 1435, 1436, 1440, 1442, 1443, 1445, 1452, 1454, 1459, 1476, 1515, 1520, 1534, 1536, 1542, 1546, 1551, 1556, 1558, 1569, 1570, 1573, 1585, 1586, 1587, 1613, 1617, 1635, 1639, 1640, 1646, 1654, 1656, 1657, 1658, 1659, 1660, 1661, 1662, 1663, 1664, 1665, 1666, 1667,1673, 1674, 1681, 1698.

'ālem-i ayān: Açık ālem 1681, 1667, 1668.

'ālem-i ervāh: Ruhlar âlemi, öteki ālem 1655,

'ālem-i ilāhi: İlahi ālem 1539.

‘ālem-i milk, *‘ālem-i mülk*: Mülk ālemi1483, 1660, 1663.

‘ālem-i revĥanį: Gönüllere ferahlık veren ālem 1458, 1417, 1441, 1567, 1612.

‘ālemeyn (A.): İki âlem (dünya ile ahiret) 6.

ālet (A.): Vasıta.

ālet-i Ĥaķķ: Allah (c.c.)’ın vasıtası 1344.

‘Alį (A.): Hz. Ali 122, 470.

‘alįm (A.): Çok okumuş, bilgin 1625.

Allah (A.): Kâinatın yaratıcısı, Allah 61, 414, 423, 425, 592, 608, 758, 1099.

altun: Altın 50, 273, 274, 400, 588, 1097, 1605.

a‘māl (A.): İşler 1310.

‘amel (A.): İyi hareket ve davranış, dinin buyruklarına uygun iş ve davranış 674, 811, 1302, 1303, 1311, 1314, 1609, 1631.

amel ķıl-: İşlemek, yapmak 246, 297, 497.

‘amū (A.): Amca 228, 970, 1053, 1130.

añ-: Hatırlamak 99, 530.

aña: Ona (“ol” işaret zamirinin datif hali) 18, 118, 137, 138, 143, 144, 145, 148, 160, 167, 172, 194, 199, 200, 214, 220, 221, 225, 232, 236, 251, 253, 278, 301, 317, 320, 338, 340, 352, 353, 369, 381, 382, 397, 405, 436, 446, 475, 490, 497, 510, 518, 544, 554, 565, 584, 598, 609, 628, 630, 667, 683, 698, 699, 710, 722, 752, 753, 761, 773, 777, 813, 819, 822, 826, 827, 831, 837, 840, 845, 869, 876, 919, 947, 985, 991, 1019, 1032, 1034, 1046, 1066, 1081, 1092, 1135, 1136, 1152, 1157, 1185, 1186, 1196, 1202, 1203, 1219, 1221, 1225, 1264, 1298, 1308, 1313, 1377, 1401, 1452, 1454, 1508, 1509, 1519, 1538, 1541, 1571, 1593, 1600, 1603, 1604, 1659, 1662, 1689, 1690, 1691, 1694, 1697, 1709, 1721, 1722, 1723, 1726.

anbar (F.): Zahire, tahıl koymaya yarayan yer, ambar 182.

ancılayın: Onun gibi, o kadar, öyle 1506.

anda: Orada 257.

anı: Onu 54, 64, 67, 107, 126, 167, 202, 209, 210, 215, 223, 228, 230, 233, 237, 247, 252, 262, 264, 301, 304, 325, 421, 429, 452, 457, 463, 469, 485, 486, 492, 512, 515, 517, 555, 574, 579, 581, 587, 599, 610, 706, 708, 722, 725, 736, 745, 781, 795, 801, 805, 808, 827, 832, 842, 843, 898, 908, 935, 939, 940, 953, 1034, 1047,

1052, 1061, 1083, 1093, 1095, 1116, 1119, 1138, 1143, 1149, 1206, 1221, 1222, 1226, 1230, 1235, 1236, 1251, 1263, 1273, 1291, 1294, 1312, 1325, 1328, 1389, 1436, 1485, 1495, 1499, 1546, 1552, 1563, 1579, 1602, 1609, 1658, 1682, 1693.

‘ankebūt (A.): Örümcek 23.

‘Arab (A.): Arap kavmi, Arap 15, 640, 641.

‘Arabį: (A.): Arap ırkına mensup 135.

‘araż (A.): İşaret, alamet 1436.

ard: Arka, arka taraf 65, 172, 366, 1106.

arı: Temiz, pak, saf 1122.

‘ārıż (A.): Tesadüfî vaka 1443.

‘ārif (A.): Bilen, bilgi sahibi, bilgili 1433, 1559, 1711, 1723.

‘Ārif: Eseri yazan kişinin ismi 1711.

arķun: Yavaş, aheste, sakin 144, 145.

armaġan: Birini memnun etmek için verilen şey, hediye 485, 700.

‘arş (A.): Dokuzuncu kat gök, gökyüzü, sema 19, 81, 91, 254, 290, 336, 545, 569, 577, 587, 604, 605, 606, 610, 612, 616, 619, 629, 637, 656, 666, 826, 828, 829, 835, 1176, 1179, 1275, 1410, 1411, 1542, 1553, 1697.

‘arş-ı ‘ažįm: Ulu ‘arş 330, 620.

‘arş-ı Ĥaķķ: Hakk’ın ‘arşı 528, 588, 608, 619.

artuķ, artuġ: Fazla, çok 356, 703, 1065, 1077, 1230.

‘arż (A.): Sunma, ortaya koyma, arz etme.

‘*arż eyle*-: Sunmak, ortaya koymak arz etmek 118, 1437.

aśfiyā (A.): Samimi, tutuğu yol doğru olan 1335.

āśĥāb (A.): Peygamberimizi görmek ve sohbetine ermek şerefini kazanmış kimseler 28.

‘āśį (A.): Çok isyancı 105, 440, 712, 713, 717.

āŝim (A.): Günahlı, kabahatli.

āŝim ol-: Günahkâr olmak 919, 921.

aśśı: Yarar, çıkar, kazanç, kâr.

*aśśı it-:*Yarar sağlamak, kār etmek 10, 995, 1002.

āsumān (F.): Gök, sema 57, 190, 514.

‘āşıķ (A.): Çok fazla seven, tutkun, aşık 682, 684, 1687.

‘*āşıķ ol-*: Çok fazla sevmek, gönlünü kaptırmak 424, 425, 1128, 1152.

āşikār (F.): Belli, açık, meydanda 38, 68, 75, 85, 101, 134, 187, 195, 212, 264, 277, 291, 361, 482, 498, 557, 560, 564, 581, 631, 654, 899, 947, 1030, 1071, 1114, 1229, 1244, 1263, 1272, 1276, 1299, 1369, 1374, 1386, 1405, 1418, 1425, 1428, 1433, 1455, 1479, 1520, 1544, 1557, 1562, 1566, 1573, 1578, 1588, 1610, 1621, 1639, 1663, 1698, 1714.

āşikār ol-: Belli olmak, meydana çıkmak 1123, 1216, 1241, 1278, 1305, 1338, 1390, 1392, 1444, 1452, 1463, 1469, 1483, 1504, 1643.

āşikār-it: Açıklamak 52, 1226, 1530.

āşiyān (F.): Mesken 530.

aşkāre (F.): Belli, açık, meydanda 296.

ata: Baba 746, 1000, 1351, 1364, 1410.

aṭlas (A.): İpekli kumaş 113, 147.

‘avālim (A.) Dünyalar 1653.

avān (A.): Yardım edenler 1012.

ā‘vāz (F.): Ses, seda 40, 143, 144, 158, 330, 880, 1259.

‘avrāt (A.): Kadınlar 893.

‘avret (A.): İnsanın gösterilmesi ayıp olan yeri 1090.

aya: Avuç.

aya çal-: Alkışlamak 190.

‘ayān (A.): Açık, aşikâr, belli, açık bir biçimde 55, 129, 328, 384, 385, 388, 572, 967, 1126, 1265, 1270, 1274, 1290, 1391, 1394, 1447, 1493, 1506, 1556, 1605, 1609, 1624, 1668, 1699.

‘*ayān eyle-*: Açıklamak 1202.

‘*ayān it-*: Açığa vurmak, belli etmek 396, 473.

‘*ayān ķıl-*: Açıklamak 1176.

‘*ayān ol-*: Belli olmak, açığa çıkmak 1164, 1211, 1477, 1575, 1581.

āyāt (A.): Kur’an’ın cümleleri 767, 768.

āyet (A.): Kur’ân surelerini meydana getiren cümlelerden her biri 72, 73, 78, 85, 87, 92, 110, 369, 653, 903, 1027.

āyįne (F.): Ayna 127, 1122, 1123, 1124, 1128.

‘Ayişe , ‘**Āişe**(A.). Hz Ayşe 270, 932, 1252.

ayruḳ: Başka 139, 1096.

az-: Yoldan çıkmak, ahlâkı bozulmak 77, 1509.

a'żā (A.): Üyeler 647, 1304.

'aźāb (A.): Keder, eziyet; günahkârın, şirk ve küfür ehlinin bu dünyada işledikleri suçlara karşılık olarak görecekleri ceza 510, 746, 892, 898, 976, 982.

'*aźāb çek-*: Eziyet çekmek 22.

'*aźāb it-*: Eziyet etmek, sıkıntı ve ızdırap vermek 893.

'*aźāb kıl-*: Eziyet etmek 960.

'*aźāb-ı mūlim*: Üzüntü veren eziyet 819.

āzād (A.): Serbest, hür, özgür 350.

ażġāŝ (A.): Karmakarışık rüyalar veya söylentiler 1501

'ažįm (A.): Büyük, ulu 230, 265, 330, 509, 604, 609, 620, 630.

'azįz (A.): Değerli, şerefli, muhterem 341.

'*azįz ol-*: Değerli olmak 237

'azl (A.): İşinden çıkarma yol verme 722, 723.

'Azrāįl (A.): Hareketi durdurmaya ve ruhları almaya müvekkeldir. Makamı aşağı göktedir 593.

B

bāb (A.): 1. Kapı 18, 28, 418, 1377, 1397. 2. Bölüm 1614.

bād (F.): Rüzgar, yel 182

ba'de-zān (A.): Bundan sonra 162, 166, 249, 315, 1140.

bāġ (F.): Bağ, büyük bahçe, bostan 5, 40, 115, 993, 1258, 1369.

baġışla-: Ceza vermemek, affetmek 719, 870, 877, 881.

baġla-: İp ve benzeri bir şeyle tutturmak 671, 970, 1404, 1408, 1500.

bahā (F.): Kıymet, değer, karşılık 447, 1169.

bahāne (F.): Sebep; yalandan özür 384.

baĥr(A.):Deniz, derya 1, 430, 684, 1261, 1688, 1721.

baĥr-ı bātın: İç deniz 1714.

baĥr-ı cān: Can denizi 1360.

baḥr-ı mevc: Dalgalı deniz 1637.

baḥr-ı ẓāhir: Görünen deniz, açık deniz 1714.

baḫtulu: Bahtlı, talihli, kısmetli 198, 400, 573, 578, 625, 688, 1629, 1669.

bāķį (A.): Devamlı, sürekli, daimi 7, 42, 1084, 1347, 1641.

balıķ, balıġ: Balık 90, 326, 327, 737, 1363, 1627.

bānį (A.): Yapan, kuran, kurucu 1143.

ba'ŝ (A.): Gönderme, gönderilme 1032.

baśįr (A.): Görüp, anlayan 70.

bāṭın (A.): İç, ,iç yüz, gizli 301, 1498, 1713, 1714, 1716, 1717, 1720, 1723.

bay: Zengin 1069.

bayıķ: Açık, belli, aşikar gerçek 1094.

bāz (F.): Geri, geriye, tekrar 178, 1643.

bedr (A.): Dolunay 1533, 1534.

beg: İleri gelen nüfuzlu kimse, bey 641.

beķā (A.): Bulunduğu halde kalma, yok olmama, bâkilik 683, 1362, 1687.

belāġat (A.): Meramın düzgün bir şekilde, hale uygun olarak anlatılması, güzel söz söyleme 85.

belāġat eyle-: Güzel söz söylemek 87.

belür-: Meydana çıkmak, belirmek, görünmek 367, 1527, 1573.

berāket (A.): Bolluk krş. bereket 754.

berāt (A.): Rütbe, nişan ve imtiyaz verildiğini bildiren ferman 351.

berd (A.): Soğuk 727.

ber-dār (F.): Asılmış.

ber-dār eyle-: Asılmak 149.

bere (F.): Kuzu 503.

bereket (A.): Bolluk 63.

berg(F): Yaprak 11, 1367.

berķ (A.): Şimşek 495, 944, 1375.

berü: Beri, öteden bu yana doğru 3, 46, 459, 537, 697, 846, 850, 923, 1394, 1677.

berzaḫ (A): Ölülerin ruhlarının kıyamete kadar bulunacakları yer 1419, 1420, 1426, 1428, 1443, 1603, 1604, 1606, 1608, 1611, 1615, 1621, 1623.

berzaħ- evvel: Birinci berzah

bes (F.): Yeter, kâfi, elverir 16, 36, 50, 70, 87, 93, 98, 99, 106, 118, 134, 137, 140, 154, 156, 163, 187, 200, 202, 206, 208, 210, 214, 220, 222, 225, 232, 259, 262, 300, 313, 317, 331, 334, 338, 348, 352, 368, 384, 397, 404, 406, 408, 418, 422, 425, 427, 437, 438, 441, 446, 450, 470, 471, 477, 484, 486, 490, 528, 538, 540, 559, 603, 629, 630, 633, 640, 673, 677, 689, 693, 695, 698, 706, 716, 720, 753, 791, 793, 804, 805, 809, 825, 862, 868, 873, 876, 888, 902, 914, 916, 941, 944, 961, 964, 988, 990, 1014, 1016, 1021, 1030, 1034, 1048, 1081, 1100, 1102, 1107, 1165, 1168, 1171, 1173, 1181, 1182, 1185, 1190, 1193, 1197, 1201, 1203, 1205, 1213, 1217, 1226, 1239, 1241, 1246, 1247, 1249, 1326, 1338, 1353, 1360, 1361, 1365, 1379, 1382, 1386, 1390, 1391, 1398, 1400, 1404, 1412, 1415, 1436, 1443, 1454, 1456, 1476, 1478, 1481, 1482, 1485, 1501, 1504, 1510, 1517, 1530, 1531, 1538, 1540, 1545, 1611, 1641, 1687, 1689, 1690, 1695, 1697, 1705, 1717, 1733.

beşārāt (A.): Müjdeler krş. beşāret 342, 882.

beşāret (A.): Müjde 349, 882

beşeriyet (A.): İnsanlık 1248.

beşįr (A.): Müjde getiren, müjdeci 111, 348, 409, 650, 734, 772, 784, 818, 876, 1048, 1133.

beyān (A.): Açıklama, anlatma 846, 1119, 1413, 1447, 1521.

beyān it-: Anlatmak, açıklamak, bildirmek 55, 268, 347, 354, 357, 396, 950, 1286, 1531, 1605, 1607, 1712.

beyān ķıl-: Bildirmek, açık açık söylemek izah etmek 471, 662, 1658.

beyān ol-: Açıklanmak, bildirilmek 1411.

Beyte'l Ma'mūr, Beyt-i Ma'mūr, Beyt Ma'mūr (A.): Yedinci kat, Cennet-i Firdevs'de bir köşk olup Hz. Âdemle yeryüzüne indilmiş. Tufandan sonra yine yerine alınmıştır 503, 504, 511, 518.

Beyte'l Muķaddis (A.): Kudüs, Mescid-i Aksā 62, 142, 154, 1178, 1189.

bį- (F.):-sız, -maz.

bį-bahā: Değersiz 1169.

bį-baśar: Görmez, kör 1387.

bį-çāre: Çaresizb136, 556.

bį-çün: Eşi ve benzeri olmayan, yarattığından soru sorulmayan, Allah (c.c.) 1154, 1158.

bį-gümān: Şüphesiz 565, 1505.

bį-ħaber: Habersiz 37, 424, 1006, 1407.

bį-ĥicāb: Utanmama, sıkılmama 1382, 1485.

bį-ĥisāb:Hesapsız, sayısız, sonsuz 326, 510, 960, 1075, 1548, 1684.

bį-ħitāb: Hitapsız 1478.

bį-ķıyam: Kıyamsız 605, 1154.

bį-ķuśūr: Eksiksiz, hatasız, kusursuz 379, 1592, 1620, 1667, 1679.

bį-mekān: Mekansız 877, 1660.

bį-melāl: Üzüntüsüz 391, 669, 677.

bį-nihāyet: Nihayetsiz 118, 1653.

bį-nişan: Nişansız , izsiz 685.

bį-niyāz: Duasız, Allah(c.c.)'a niyazda bulunmayan 885.

bį-pā vü ser: Perişan ve sefil 1144, 1160.

bį-riyā: Riyasız, özü sözüne uygun olmayan 1330.

bį-rüku': Rükusüz 605.

bį-sücud: Secdesiz 605.

bį-şekk: Şüphesiz 370, 887, 1559.

bį-zelel: Eksiksiz 1478.

bigi: Gibi 212, 461.

bişür-: Pişirmek 49.

bizcileyin: Bizim gibi 116, 1064.

boncuġ: Boncuk 1170.

bucaķ: Köşe, kuytu yer 410, 412, 617.

budaķ: Dal 101, 104, 1289.

Burāķ (A.): Hz. Muhammed'in Miraç'ta bindiği binek 17, 61, 130, 132, 133, 134, 137, 138, 140, 562.

bürhān (A.): Delil, ispat 1319.

C

cāh (F.): Derece, mevki, makam 1307.

caĥįm (A.): Cehennem 1016.

cām(F): Bardak, kadeh, şişe 4, 49, 390, 667, 668, 683.

cām-ı fenā: Fanilik kadehi 683.

cām-ı pür: Dolu kadeh 4.

cāmi‘ (A.): İçinde namaz kılınan yer 1453, 1613, 1652, 1661, 1662, 1716, 1717.

cān (F.): Ruh, can; hayat, yaşayış 3, 11, 40, 69, 95, 97, 98, 99, 124, 130, 141, 153, 165, 166, 168, 171, 172, 174, 175, 176, 177, 193, 206, 209, 236, 239, 241, 252, 255, 262, 267, 280, 292, 305, 306, 314, 347, 371, 383, 384, 387, 388, 398, 401, 422, 428, 430, 454, 459, 485, 497, 514, 530, 537, 568, 598, 600, 641, 647, 679, 685, 690, 694, 700, 713, 714, 749, 824, 846, 848, 849, 850, 884, 889, 894, 898, 917, 927, 933, 945, 949, 964, 965, 976, 991, 993, 996, 1023, 1054, 1055, 1065, 1067, 1081, 1089, 1096, 1096, 1119, 1126, 1136, 1137, 1138, 1139, 1147, 1152, 1158, 1160, 1162, 1166, 1176, 1190, 1202, 1230, 1235, 1247, 1253, 1256, 1257, 1259, 1265, 1266, 1267, 1270, 1274, 1286, 1290, 1296, 1304, 1312, 1327, 1330, 1331, 1332, 1353, 1356, 1360, 1375, 1377, 1378, 1393, 1394, 1411, 1419, 1442, 1464, 1474, 1479, 1481, 1493, 1495, 1509, 1532, 1535, 1559, 1581, 1604, 1608, 1609, 1624, 1633, 1634, 1638, 1640, 1648, 1676, 1677, 1687, 1700, 1712, 1721, 1726.

cān vir-: Ölmek 672, 1357, 1376.

cān-ı cān: Allah (c.c.) 229, 1356, 1674, 1674, 1675.

cānān (F.): Sevgili, gönül verilmiş 665, 686, 1266, 1357.

cān-perver (F.): Can besleyen, gönül açan 1259.

cavķ cavķ : Çok çok, küme küme, takım takım 8.

cāźū (F.): Büyücü 1219.

ceberūt ‘ālemi (A.): Allah (c.c.)’a varmanın üçüncü basamağı 1427.

Cebrā’il (A.): Peygambere emir ve vahy’e vasıta ve memur olan dört büyük melekten biri 17, 130, 131, 141, 156, 157, 163, 164, 194, 195, 196, 199, 204, 205, 207, 211, 213, 217, 219, 223, 224, 229, 231, 251, 256, 258, 262, 263, 294, 331, 332, 334, 335, 340, 368, 369, 392, 394, 435, 436, 474, 478, 503, 520, 548, 549, 552, 554,

556, 557, 564, 566, 660, 752, 757, 803, 896, 897, 938, 939, 940, 953, 954, 959, 984, 1011, 1028, 1030, 1032, 1033, 1545, 1547, 1575, 1579.

cefā (A.): Eziyet, sıkıntı, zulüm 866, 1300.

cehd (A.): Çalışma, çabalama

cehd eyle-: Çabalamak, gayret göstermek 1397.

cehd it-: Çalışmak, gayret etmek 48.

celįl (A.): Ulu, yüce büyük; Cenab-ı Hakk'ın sıfatlarından 297, 452, 513, 569, 615, 627, 788, 839, 868, 1013, 1217, 1287, 1313.

cem'(A.):Toplama, bir araya getirme.

cem' it-:Bir araya getirmek 10, 1187, 1652.

cem' eyle-:Toplamak, yığmak 1448.

cem' ol-:Toplanmak 1085, 1086, 1089.

cemā'at (A.): İmamın arkasında namaz kılan topluluk, insan topluluğu 904, 905, 916, 918, 920, 922, 942, 946.

cemāl (A.): Güzellik, yüz güzelliği 698, 718, 1114, 1164, 1404, 1567, 1686.

cemįl (A.): Güzel 303, 452, 839, 867, 1014.

cennet (A.): Cennet 102, 105, 161, 238, 255, 288, 290, 293, 299, 336, 379, 390, 428, 433, 456, 458, 463, 477, 478, 479, 488, 489, 491, 493, 495, 498, 500, 648, 675, 678, 717, 721, 722, 723, 774, 820, 1297, 1303, 1304, 1305, 1322, 1544, 1564.

Cennet- i Firdevs: Firdevs Cenneti 855.

Cennetü'l Me'vā (A.): Sekiz cennetten birinin ismi 379, 380.

cevānį (F.): Gençlik 1366.

cevelān-gāh (A.): Gezinti yeri, dolaşma yeri 190.

cevher (A.): Elmas, değerli taş 39, 316, 360, 361, 610, 1711, 1718, 1720.

cevher-i cismanį: Beden ile ilgili cevher 1418.

cevher-i mevcūde: Var olan cevher 1440.

cevher-i nūrānį: Nurlu cevher1417, 1613.

cevherį (A.): Cevhere, değerli taşa veya inciye ait olan, bunlarla yapılmış veya işlenmiş bulunan 316, 1419, 1436, 1443, 1727.

cevlān (A.): Dolaşma, dolanma, gezinme.

cevlān eyle-: Dolanmak, gezinmek 528.

cevlān it-: Dolaşmak, gezinmek 477.

ceźā (A.): Kötü karşılık, ceza 1224

ceźb (A.): Kendine çekme, çekilme 1481.

cihān (A.): Dünya, âlem 109, 111, 314, 378, 389, 471, 473, 547, 964, 1032, 1070, 1135, 1185, 1399, 1550.

cild (A.): Deri 270.

cilve-dār (F.): Görünen 91.

cimā' (A.): Çiftleşme 1088.

cinān (A.): Cennetler, bahçeler 1296.

cinn (A.): Gözle görünmez, latif cisimlerden ibaret bir mahluk 1047, 1582, 1589.

cism (A.): Cisim, vücut 50, 308, 441, 1249, 1252, 1486.

cism-i ṭarį: Taze cisim 265.

cum'a (A.): Cuma 124.

cüdā (F.): Ayrı, ayrı düşmüş, ayrılmış 36, 1255, 1340.

cüdā kıl-: Ayırmak, uzaklaştırmak1163.

cüdā ol-: Ayrılmak, uzak kalmak 1339.

cümle (A.): Bütün, hep, tamamı 50, 107, 233, 379, 402, 424, 499, 501, 536, 543, 545, 590, 591, 607, 634, 667, 671, 747, 755, 757, 770, 777, 778, 779, 783, 808, 829, 830, 832, 898, 929, 973, 1019, 1029, 1034, 1050, 1051, 1074, 1109, 1127, 1134, 1209, 1218, 1223, 1390, 1467, 1498, 1520, 1570, 1585, 1637, 1726.

cünd (A.): Asker, asker topluluğu 360, 361.

cüst (F.): Arama, araştırma 183.

cüvān (F.):Genç, taze delikanlı 11, 57, 69, 124, 125, 129, 168, 209, 287, 357, 379, 384, 401, 422, 426, 459, 641, 647, 889, 917, 949, 950, 966, 967, 1023, 1065, 1152, 1162, 1230, 1235, 1247, 1271, 1304, 1331, 1360, 1391, 1399, 1419, 1442, 1464, 1474, 1491, 1495, 1505, 1521, 1550, 1556, 1575, 1604, 1609, 1638, 1664, 1673, 1675, 1699, 1720, 1726.

Ç

çaġla-: Çağlamak, şarıl şarıl akmak 292, 445, 983, 1003, 1005, 1007.

çāk (F.): Yarık, yırtık, çatlak, parçalanmış.

çāk eyle-: Parçalamak, yırtmak 460.

çāk ol-: Parçalanmak, yırtılmak 1409.

Çalab (A): Allah, Tanrı 375, 620.

çarħ (F.): Felek, dünya 1293.

çenber (F.): Çember, daire, halka 53.

çeng (F.): Kanuna benzer, dik tutularak çalınan bir tür saz 1703, 1737.

çeri: 362, 364, 371.

çeşme (F.): Pınar, kaynak 445, 1007, 1271.

çeşnį (F.)Bayram 1458.

çevreyan: Dört taraf, etraf 63, 64, 1010.

çıraġ: Çıra, kandil, ışık 535, 1265, 1368.

çomaķ: Kısa değnek 958.

çü (F.): Zira, mademki, çünkü, nitekim 928, 944, 1347, 1364, 1371, 1398, 1676, 1708, 1720.

çün (F.): Zira, çünkü, öyle ise, madem 9, 17, 23, 24, 31, 36, 43, 44, 58, 74, 76, 101, 121, 146, 155, 180, 256, 257, 313, 337, 391, 432, 433, 445, 465, 500, 515, 533, 579, 580, 620, 637, 698, 712, 726, 750, 751, 808, 818, 828, 844, 860, 927, 951, 954, 990, 1048, 1060, 1088, 1154,1158, 1166, 1173, 1174, 1186, 1287, 1289, 1296, 1307, 1310, 1312, 1314, 1315, 1316, 1323, 1325, 1344, 1414, 1483, 1538, 1564, 1565, 1671, 1695.

çünki (F.): Zira, çünkü, şundan dolayı ki, madem ki 15, 18, 19, 25, 38, 47, 52, 92, 97, 98, 130, 171, 193, 235, 293, 423, 425, 487, 517, 518, 557, 632, 673, 682, 855, 856, 884, 1262, 1291, 1295, 1370, 1392, 1395, 1498, 1534, 1619, 1678, 1705, 1725, 1736.

çünkim (F.) : Çünkü mademki 39, 1059, 547.

D

daħı: 1. da, de, dahi 7, 66, 75, 115, 128, 129, 168, 209, 212, 214, 215, 216, 218, 221, 223, 224, 227, 233, 261, 263, 296, 308, 338, 355, 358, 367, 393, 414, 456, 457, 476, 482, 493, 516, 532, 561, 563, 573, 579, 581, 604, 613, 624, 635, 661, 680, 694, 705, 707, 743, 754, 763, 773, 792, 795, 796, 802, 808, 813, 815, 817, 818, 893, 910, 932, 946, 958, 981, 1047, 1064, 1087, 1090, 1111, 1195, 1210, 1226, 1244, 1255, 1257, 1263, 1264, 1272, 1276, 1290, 1306, 1309, 1318, 1342, 1372, 1427, 1471, 1473, 1511, 1520, 1523, 1524, 1531, 1543, 1550, 1555, 1564, 1577, 1582, 1584, 1597, 1615, 1645, 1658, 1660, 1661, 1668, 1676, 1681, 1682, 1712, 1715, 1717. 2. Artık, bundan böyle 797, 904. 3. Başka 269, 297, 703, 1144. 4. Ayrıca, bundan başka, üstelik 185, 271, 310, 332, 352, 356, 379, 754, 872, 898, 967, 970, 973, 976, 978, 1096, 1195, 1211, 1275, 1408, 1464, 1580, 1588.

Daĥye-yi Kelbį: Ashabın ulularındandır. Güzelliği dillere destan ve kibar bir diplomattır. Cebrail Aleyhisselam Peygamber efendimize geldikçe ekseriya, güzelliği ve kibarlığı ile temayüz etmiş olan Dıhye suretine bürünerek gelirdi 1575.

dām (F.): Tuzak, hile 387, 388, 389, 390.

dāmen(F.): Etek 11.

dāne (F.): 1.Tane 1734, 2. Tohum 387, 388, 389.

dapa: Taraf, yön 894.

dār'ül fenā (F.): Dünya 853.

da'va (A.): Mesele, iddia, dava 116, 426, 1112.

da 'vet (A.): Çağırma, davet etme.

da 'vet eyle-: Davet etmek, çağırmak 1029.

da 'vet it-: Çağırmak 178.

Dāvud (A.): Hz. Davut, İsrailoğullarının bir hükümdarı ve peygamberi 735.

Deccāl (A.). Kıyametten az evvel çıkacak ve Hz. İsa tarafından öldürülecek olan yalancı ve zararlı şahıs, yalancı Mesih 1562.

dek: Kadar 72, 234, 562, 575.

đelālet (A.): Kılavuz, işaret 103.

delịl (A.): Şahit, belge, tanık, yol gösteren 303, 312, 899.

delü: Aklı yerinde olmayan, çılgın, deli 148.

delüg: Delik 597.

dem (F.): An, zaman, vakit 17, 125, 130, 134, 140, 193, 225, 232, 259, 294, 331, 345, 348, 349, 394, 409, 411, 418, 437, 446, 450, 470, 474, 490, 519, 533, 557, 559, 579, 604, 666, 667, 668, 681, 689, 694, 720, 755, 771, 796, 798, 823, 824, 825, 826, 827, 844, 851, 860, 862, 868, 873, 876, 880, 896, 930, 936, 944, 952, 961, 964, 985, 988, 1029, 1030, 1035, 1107, 1134, 1136, 1140, 1141, 1164, 1174, 1186, 1191, 1197, 1202, 1203, 1205, 1289, 1360, 1361, 1375, 1464, 1481, 1497, 1531, 1641, 1654, 1680, 1685, 1686.

demür: Demir 947.

denị (A.): Alçak, soysuz 429, 632, 659, 1510, 1652.

depren-: Hareket etmek, kımıldanmak, sarsılmak 1289.

der (F.): Kapı 1144.

der-bān (F.): Kapıcı, kapıya bakan 194.

derc (F.): Nakışlı kağıta yazılmış yazı 1734.

derd (f.): Keder, tasa, üzüntü, sıkıntı 62, 134, 807, 1317.

dergāh (F.): Huzur, yan, nezd 555.

deryā (F.): Deniz 39 ,97 592, 1359, 1718, 1721.

deryā-ı nūr: Nur denizi 95, 1403i

dest (F.): El 148.

deste (F.): Demet, tutam, takım 272.

destūrsuz (F.): İzinsiz, müsâade almadan 304.

devrān (A.): Âlem, dünya; devir, zaman.

devrān eyle-: Dönmek, dolaşmak 106, 531.

deyr (A.): Bu dünya.

deyr-i mu'teber: Değerli dünya.43.

dibā (F.): Üzeri renkli dokuma motiflerle süslü bir çeşit ipekli kumaş 113.

dịdār (F.): Görme, görüş 538.

dil (F.): Gönül, kalp, yürek 236, 628, 685, 1643.

dil-dār (F.): Birinin gönlünü almış, sevgili

dil-dār eyle-: Birinin gönlünü almak, aşık etmek 149

dile-: İstemek, arzu etmek, talep etmek 41, 88, 99, 163, 375, 547, 554, 586, 776, 788, 808, 1088, 1182, 1587.

dimāġ (A.): Akıl, şuur, beyin 1487, 1502.

Dimişḳ (A.): Şam 65.

dįn (A.): Din 29, 31, 211, 232, 257, 282, 340, 386, 392, 548, 550, 630, 651, 943, 1104, 1132, 1142, 1147, 1150, 1159, 1165, 1458, 1611, 1622, 1716.

dįn-i şi'ār: Üstün din 922.

din-: Söylenmek, denmek 919.

direng (F.): Bekleme, itirahat 1710.

dirlig: Yaşam, hayat, ömür sürme 1367.

doñuz: Domuz 967.

dost (F.): Ahbap, arkadaş, yakın olan kimse, dost 19, 44, 539, 522, 559, 565, 623, 700, 1139, 1320, 1327, 1329, 1359, 1646.

dost-ı Ĥaḳḳ: Allah (cc) dosdu.

döşeg: Yatak, şilte 251.

du'ā (A.): Allah'a yalvarma, yakarış, dua.

du'ā eyle-: Yalvarmak 798, 1058.

du'ā it-: Dua etmek 27.

du'ā ḳıl-: Dua etmek, Allah'a yalvarmak397, 1733.

dūr (F.): Uzak 1103.

dost (F.): Dost, arkadaş 1046, 1558, 1686.

dūzaħ (F.): Cehennem 103.

dünyā (A.): İçinde yaşadığımız âlem, dünya44, 160, 161, 182, 183, 187, 193, 197, 246, 388, 390, 401, 425, 612, 626, 671, 700, 939, 966, 969, 972, 977, 979, 993.

dünye (A.): (bkz. dünyā)

dünyevį (A.): Dünyaya mensup, dünya ile ilgili 1607.

dür-dāne (F.): İnci tanesi, sevgili 378, 1684.

dürlü: Çeşitli, türlü 29, 38, 56, 83, 88, 92, 94, 185, 260, 288, 343, 357, 421, 476, 530, 624, 634, 635, 751, 847, 859, 1120, 1124, 1137, 1258, 1260, 1272, 1361, 1445, 1447, 1506, 1603, 1639, 1684, 1690, 1725, 1733.

dürr (A.): İnci 57, 268, 462, 1234, 1248, 1273, 1371, 1420, 1440, 1447, 1448, 1486, 1532, 1589, 1600, 1615, 1652, 1668.

dürr-i cevāhir: Kıymetli inciler 1261.

dürr-i cevher: Çok değerli, kıymetli inci 360, 1711.

dürr-i gevher: Elmaslı inci 925.

dürr-i meknūn: Dizilmiş inci 653.

dürr-i ŝemįn: Kıymetli inci 1257.

dürr-i yetįm: Tek inci 977.

dürüst (F.): Doğru, hatasız; doğru ve hatasız olarak 623, 1046, 1151, 1320, 1358, 1558.

düş-: 1. İçine düşmek, girmek 23, 914, 1105 2.Yere düşmek 929 3. Uygun olmak, uygun gelmek 1048 4. gitmek, kaybolmak 1454.

düş: Rüya 908, 1270, 1457, 1467, 1468, 1470, 1501, 1502.

düşenibe: Perşembe 121.

E

eb'ad (A.): Uzak, daha uzak 69, 1065, 1195.

ebed (A.): Sonsuz, sürekli, daimi 668, 1365.

ebrencen (F.): Bilezik 148.

Ebṭaĥ (A): Mekke'deki bir vadinin ismi 136.

Ebū Bekr (A.): İlk halife Hz. Ebubekir 1192, 1193.

edivir-: Söylemek, anlatmak 908.

ednā (A.): Alçak, aşağı, pek bayağı 54, 681, 629, 1684.

efġān (F.): Izdırap ile haykırma, bağırıp çağırma; inleme, bağrışma.

efġān it-: Haykırmak 936, 974.

eflāk (A.): Semalar, felekler, gökler 44.

eĥad (A.): Allah(c.c.)'ın isimlerinden biri 59.

ehl (A.): Ehil, aile, yakınlar, ev halkı 288, 1296, 1564, 1565.

ehl-i fisķ: Ahlaksız, dinsiz 1628.

ehl-i źevķ: Zevk ehli, zevk sahibi 1518.

ehl-i zühd: İbadet ehli, ibadet zühdü 1628.

ekin: Buğday 1081, 1082.

ekŝerį (A.): Çok defa, çoğu 1527, 1528.

eksük: Mevcut olmayan, kayıp, eksik 702, 704, 1368.

emel (A.): Ümit, arzu, hırs 146.

emįn (A.): Emini güvenilir, inanılır (kişi) 63, 212, 218, 219, 258, 299, 337, 340, 368, 435, 454, 475, 548, 630, 661, 681, 695, 712, 816, 833, 878, 905, 910, 926, 943, 985, 1057, 1074, 1080, 1107, 1514, 1551, 1554, 1597, 1627

emįn ol-: Rahat olmak, güvenmek, korkudan salim olmak 1074, 1522, 1543, 1551.

emr (A.): Buyurma, buyruk 1467, 1477, 1482, 1490, 1507, 1509, 1511, 1517..

emr-i ĥaķįķį: Gerçek, hakiki emir 1507.

enbiyā (A.): Nebiler, peygamberler 239, 267, 311, 1550.

ender (F.): "-de, içinde" 1362, 1399, 1729.

enhār (A.): Irmaklar, çaylar 290.

envār (A.): Işık, nur, parlaklık 6.

envār-ı Ĥaķķ: Allah'ın nuru 6.

er: Kişi, adam, erkek, asker 410.

ercümend (F.): Muhterem, şerefli, itibarlı 1549, 1601.

ervāĥ (A.): Ruhlar, canlar 658, 1134, 1500, 1480, 1650, 1651, 1655.

ervāĥ-ı sühedā: Şehitlerin ruhları 382.

erzān (F.): Uygun, yerinde, ucuz 316.

esbāb (A.): Sebepler 1471.

esbāb-ı ħatā: Hatanın sebepleri 1493.

esmā (A.): Namlar, adlar 419, 1668, 1669, 1675, 1682.

esrār (A.): Bilinmeyen şeyler, sırlar 35, 1394.

esrār-ı şerif: Kutsal sırlar 56.

esrük: Sarhoş 1347.

eşbāĥ (A.): Şahıslar, cisimler, gövdeler 658.

eşġāl (A.): İşler, güçler 1475.

eşkāl (A.): Şekiller, biçimler, suretler 1584.

evc (A.): Yüce, yüksek, doruk 98.

evlād (A.): Oğul, kız, çoluk çocuk 298.

evliyā (A.): Veliler, ermişler 66, 1330, 1334i 1335, 1338, 1340, 1343, 1350, 1372, 1400.

evliyā-i Ĥaķķ: Allah (c.c.)'ın evliyaları 1333.

evsāf (A.): Sıfatlar, kaliteler 1401.

evvel (A.): önce, ilk, birinci 264, 367, 562, 1244, 1291, 1606, 1610, 1615, 1616.

evvelen (A.): Birinci, ilk olarak 86.

eyd-, **ayd-**: Söylemek, bildirmek 546, 581, 846, 1265.

eyü: İyi 1303, 1304, 1306.

F

faħr (A.): Övünülecek şey, iftihar vesilesi 254.

faidā (A.): Fayda 451.

fānį (A): Baki olmayan, sonu gelen, yok olan 7, 45, 1641.

fāriġ (A.): Vazgeçmiş, işini bitirmiş 1371.

fāsid (A.): Kötü, fena, fesat çıkaran 1469, 1495.

faśįĥ (A.). Güzel söz söyleyen, güzel konuşan 1715.

faśl, faśıl: Bölüm, ayrıntı 997, 1422, 1461.

Fātiĥa (A.): Kur'an-ı Kerim'in birinci sûresi 744.

Fātıma: Hz. Fatma 452, 456, 462, 466, 468, 471, 473, 492, 933.

fażl (A.):Kişide bulunan üstünlük, değer, hüner 35, 468, 469, 483.

fehm (A.): Anlama, anlayış, idrak, zekâ 167, 686, 1151.

fehm it-: Anlamak, kavramak 339, 1402, 1403.

felek (A.): Gökyüzü, sema, gök 531.

fenā (A.): Dünyaya ait her şeyden vazgeçme, Allah (c.c.)'ın birlik denizine dalma 683, 853, 1362, 1687.

fer' (A.): Dal, tomurcuk 100, 1159, 1161.

feraĥ (A.): Kalp huzuru, sevinç 184, 241, 670.

ferd (A.): Eşi ve benzeri olmayan, benzersiz 375, 668, 1688.

ferĥān (A.): Sevinçli neşeli 391.

ferş (A.): Yeryüzü, sahra 656.

feryād (F.): İnleyip sızlama, bağırma, feryat.

feryād eyle-: İnleyip sızlamak 450.

feryād it-: Ağlamak, bağırmak 1002

fetĥ (A.): Zaptetme, ele geçirme, fetih.

feth eyle-: Ele geçirmek 1220.

fetĥ it-: Kuşatmak, zaptetmek, ele geçirmek 467.

fetĥ kıl-: Ele geçirmek 465.

fetĥ-i bāb : Kapının açılması 28, 418.

fevc (A.): Bölük 98.

fevt (A.): Bir daha ele geçirmemek üzere kaybetme, elden çıkarma, kaçırma 538.

fevt ol-: Elden çıkarmak, kaçırmak 533.

feyż (A.): Bağış, ihsan 1481.

fısķ (A.): Günah işleme, isyan etme, günahkarlık 972, 1628.

fıŧrat (A.): Yaratılış, huy, mizaç.

fıŧrat-ı ĥabįb: Dostun, arkadaşın yaradılışı 520.

fidā (A.): Gözden çıkarma, uğruna verme, kendi yararından vazgeçme 989, 1355.

fidā it-: Uğruna vermek, feda etmek 455, 991.

fiġān (F.): Izdırap ile bağırıp çağırma, inleme, feryat.

fiġān it-: Feryat ile bağırıp çağırma 965.

fikr (A.): Düşünce, fikir 427, 1499.

fikr-i fāsid: Yanlış, kötü fikir 1469, 1495.

fil (A.): Fil 271.

fį‘l (A.): İş, amel, fiil 88, 252, 646, 1307, 1346, 1729.

Filistin: Filistin 65.

filörin: Hollanda para birimi 909.

firāķ (A.): Ayrılma, ayrılık 1705.

firāset (A.): Mertlik, yiğitlik 1559, 1561.

Firdevs-i A'lā (A.): Cennetteki altıncı bahçe 1632.

fitne (A.): Karışıklık, kargaşa; azdırma, baştan çıkarma 1105.

fuād (A.): Gönül, kalp 1693, 1695.

Furat: Fırat nehri 296, 297, 298, 300.

fülān (A.): Belirsiz bir şey, filan 1205, 1211.

fürḳat (A.): Ayrılık, ayrılış 1708.

fürḳat (A.): Dostlardan ve saireden ayrılık, ayrılış 25, 26.

Fütūhāt (A.): Muhiddin-i Arabî'nin meşhur eseri 1614.

fütūr (A.): Ümitsizlik, zayıflık 1323.

G

ġabį (A.): Kalın kafalı, anlayışsız, ahmak 674, 750.

ġaddār (A.): Zulmeden, hain, merhametsiz 151.

ġāfil (A.): Gaflette bulunan, dikkatsiz, ihtiyatsız, habersiz.

ġāfil ol-: Gaflette bulunmak, ihtiyatsız olmak 423.

gāhį (F.): Bazen, ara sıra 1466.

ġālib (A.): Üstün gelen, yenen.

ġālib eyle-: Üstün gelmesini sağlamak, yenmesini sağlamak 800, 805.

ġālib it-: Üstün gelmesini sağlamak 801.

ġālib ḳıl-: Üstün gelmesini sağlamak 789.

ġālib ol-: Üstün gelmek, yenmek 1497.

ġanį (A.): Varlıklı, zengin, sahip olduğu şeyle yetinip fazla istemeyen 139, 304, 323, 419, 468, 512, 517, 527, 541, 555, 595, 722, 779, 827, 940, 1047, 1095, 1236, 1308, 1475, 1488, 1524, 1546, 1552, 1560.

ġarįb (A.): Acayip, tuhaf 618.

ġarḳ (A.): Batma, boğulma 366, 450.

ġarḳ ol-: Batmak, boğulmak 442.

ġāŝiye (A.): Kıyamet 141.

ġavvāś (A.): Dalgıç, denizin dibine inen kimse 1683.

ġayb, ġayib (A.): Belirsiz bilinmeye şeyler, gözle görülmeyen şeyler 1598, 1616, 1645, 1647, 1648, 1651, 1654, 1656.

ġāyet (A.): Son, pek fazla, son derece 87, 794, 871, 878, 910, 1229.

ġayr (A.): Başka, diğer 601, 814, 815, 817, 1282, 1333, 1420, 1492, 1577, 1584, 1615.

ġayr-ı Ĥaķķ: Allah (c.c.)'tan başkası 1334, 1491.

Ġayyā (A.): Cehennemde bir kuyu veya dere 902.

gedā (F.): Dilenci, yoksul 1337.

genc (F.): Hazine, define 38, 1336, 1337.

genc bul-: Hazine bulmak 1268.

gence iriş-: Hazineye ulaşmak 1337.

ger (F.): Eğer, şayet 14, 26, 57, 116, 158, 160, 286, 318, 361, 402, 431, 452, 530, 551, 635, 746, 749, 801, 890, 930, 986, 1017, 1092, 1113, 1125, 1162, 1183, 1230, 1258, 1348, 1350, 1388, 1408, 1410, 1466, 1469, 1489, 1524, 1537, 1544, 1568, 1580, 1639, 1732.

gerçi (F.): Her ne kadar, ise de, gerçi 253, 534, 535, 1122, 1126, 1277, 1279, 1280, 1281, 1389, 1490.

gevher (F.): Elmas, cevher, değerli taş 177, 644, 925, 1170, 1637, 1638, 1639, 1721, 1724, 1725.

gevher-i 'ömr: Ömrün cevheri 1169.

ġıbŧa (A.): Aynı hâli şiddetle arzu etme, imrenme 239.

ġılaż (A.): Kalınlar, kabalar 1013.

ġıŧā (A.): Örtü, örtünecek şey 1337.

gice: Gece 23, 61, 62, 67, 80, 81, 83, 121, 123, 124, 363, 535, 737, 908, 1007, 1028, 1180, 1188, 1194, 1246, 1395, 1626, 1628.

gir (F.): Tutan, yayılan, kavga, savaş

girü: Tekrar, yine, bir daha, sonra 1, 2, 48, 95, 99, 125, 177, 178, 213, 240, 316, 360, 371, 386, 405, 411, 430, 435, 439, 458, 466, 530, 546, 561, 632, 644, 664, 762, 781, 785, 824, 843, 849, 867, 869, 871, 872, 873, 878, 943, 1041, 1044, 1049, 1067, 1120, 1208, 1246, 1248, 1270, 1447, 1532, 1552, 1567, 1569, 1601, 1637.

ġonça (F.): Açılmamış çiçek 1705.

göçer: Gezer, bir yerde durmaz, göçebe 8.

gög: (Bkz. gök)

gök: Yer yüzünün üzerini mavi bir kubbe ile kaplayan boşluk, sema 41, 56, 68, 74, 76, 2020, 203, 234, 289, 303, 305, 311, 341, 505, 506, 507, 508, 513, 515, 517, 527, 562, 663, 567, 570, 572, 573, 575, 589, 607, 626, 757, 955, 973, 996, 1142, 1195, 1228, 1233, 1276, 1281, 1376, 1405, 1532, 1542, 1543, 1554, 1555.

göñül: Kalp, gönül; iç, benlik 1, 94, 96, 106, 192, 247, 603, 648, 665, 689, 851, 1006, 1013, 1120, 1223, 1274, 1444, 1553, 1554, 1598, 1599, 1637, 1639, 1705, 1706.

göñle ŧol-: Gönüle girmek, bağlanmak 423.

göñül bağla-: Bağlanmak 671.

görin-: Görünmek 127, 186, 367, 667, 1120, 1122, 1126, 1131, 1272, 1276, 1277, 1279, 1391, 1506, 1574, 1577, 1582, 1584, 1587, 1589, 1596, 1686.

görklü: Güzel, iyi, hoş, Görkeli, gösterişli 109.

ġuśśa (A.): Keder, kaygı 460, 671.

ġuśśalu ol-: Kederli, dertli olmak117, 1067, 1068.

gūş (F.): Kulak, kulak verme.

gūş eyle-: Kulak vermek, dinlemek 1585.

gūş it-: İşitmek, dinlemek 180, 1259.

gūş ķıl-: Kulak vermek, işitmek, dinlemek 431.

güher (F.): Cevher, mücevher, inci1265, 1312, 1734.

gül (F.): Gül 147, 201, 461, 1258, 1422, 1446, 1577, 1731.

gül-: Neşelenmek, gülmek 112, 468, 585, 1021, 1022, 1044, 1048, 1192, 1557.

gülħen (F.): Ateş hane 855.

gülistān (F.): Gül bahçesi, güllük 91, 928, 1258, 1272, 1446, 1671.

gül-zār (F.): Gül bahçesi 854.

gümān (F.): Zan, sanma, sezme 328.

günāh (F.): Allah (c.c.)'ın emirlerine aykırı olarak görülen iş, suç, hata, günah 702, 705, 1057, 1094, 1702.

güşād (F.): Açma, açılma; ferahlama.

güşād eyle-: Feth eylemek 1223.

güzāf (F.): Boş ve beyhude söz 568.

güźār (F.): Geçme, geçiş, yürüme 19, 43, 153, 532, 680, 1381.

güzār ḳıl-: Geçmek 19.

güźer (F.): (bkz. güźār)

güzį̄n (A.): Seçilmiş, seçkin 156, 218, 232, 257, 275, 306, 368, 386, 392, 395, 435, 489, 496, 515, 550, 553, 576, 582, 589, 596, 617, 639, 658 681, 728, 743, 759, 791, 801, 832, 864, 910, 975, 984, 1040, 1061, 1080, 1099, 1104, 1132, 1149, 1159, 1172, 1252, 1257, 1303, 1341, 1372, 1376, 1423, 1429, 1441, 1450, 1492, 1522, 1528, 1534, 1539, 1543, 1554, 1576, 1579, 1590, 1575, 1611, 1626, 1649, 1665, 1716, 1732.

H

ħāb (F.): Uyku; rüya 32.

ĥabįb (A.): Sevgili, seven, dost, arkadaş 16, 20, 24, 76, 155, 163, 223, 235, 242, 244, 247, 248, 254, 263, 305, 411, 436, 443, 444, 446, 456, 475, 478, 487, 520, 580, 699, 704, 807, 811, 820, 821, 823, 828, 829, 836, 860, 879, 880, 907, 962, 987, 1042, 1050, 1073, 1086, 1097, 1179, 1255, 1633, 1702, 1703.

ħabįr (A.): Haberli, bilgili 1625.

ĥacc (A.): İslam'ın beş temel şartından birisi olan ve belirli zamanda Mekke'de yapılan merasim ile Kâbe'yi ziyaret etme ibadeti 1104, 1108.

ħāce (F.): Hoca, muallim, öğretmen 114, 1492.

ĥācet (A.): İhtiyaç, lüzumlu ve gerekli olan şey 138, 250, 791, 804, 839, 844, 1043.

ħacįl (A.): Utanmış, utancından yüzü kızarmış 1117.

ħacįl ol-: Utanmak, utancından yüzü kızarmak 1113, 1217.

ħacletāh: 999.

ĥadd (A.): Sınır 1421.

ħadeng Kayın ağacından yapılmış ok 1703.

Ħadįce: Hz. Hatice 485, 932.

ħādim (A.): Hizmet eden 376.

ĥadįŝ (A.): Peygamberimizin kutsal sözü 303, 355, 358, 464.

ĥādiŝe (A.): Yeni bir şey, vakıa, olay 1515.

ħāin (A.): Nankörlük eden, hıyanet eden 816.

ĥaķāyıķ (A.): Hakikatler, gerçeklikler 1438, 1440, 1442.

ĥaķįķat (A.): Doğru, gerçek, hakikat 34, 184, 571, 1156, 1159, 1508, 1516.

ĥakįm (A.): Her şeyi bilen, üstün aklı ve üstün nitelikleri ile benzerlerinden ayrılmış kimse 35, 243, 407, 417, 607, 892, 922, 1437.

Ĥaķķ (A.): 1.Allah, Tanrı, gerçek doğruluk ve hakkaniyet olan 6, 26, 36, 37, 38, 50, 60, 70, 71, 73, 78, 79, 81, 85, 127, 191, 230, 237, 242, 255, 266, 277, 322, 325, 327, 328, 333, 335, 337, 343, 344, 354, 361, 364, 370, 371, 372, 396, 418, 422, 441, 443, 446, 512, 515, 517, 528, 554, 557, 569, 570, 574, 577, 582, 584, 588, 599, 604, 607, 614, 615, 619, 621, 627, 632, 638, 643, 654, 655, 671, 681, 722, 751, 754, 760, 767, 771, 776, 779, 784, 791, 798, 799, 804, 808, 810, 843, 860, 862, 863, 866, 872, 882, 888, 890, 915, 951, 985, 986, 1004, 1005, 1023, 1024, 1045, 1052, 1098, 1099, 1107, 1110, 1114, 1115, 1116, 1117,1124, 1131, 1143, 1151, 1196, 1198, 1202, 1220, 1221, 1228, 1229, 1230, 1274, 1283, 1301, 1309, 1311, 1319, 1330, 1333, 1334, 1335, 1338, 1339, 1340, 1344, 1345, 1346, 1351, 1361, 1365, 1366, 1376, 1382, 1400, 1458, 1463, 1473, 1490, 1491, 1525, 1530, 1549, 1564, 1565, 1573, 1593, 1685, 1691, 1692, 1694,1699.

ĥaķķ: Doğruluk, doğru ve gerçek olan 170, 688, 966, 1184, 1211, 1332, 1334, 1439.

ĥāl (A.): Durum, vaziyet, görünüş, hal 252, 646, 992, 1014, 1080, 1093, 1109, 1624, 1630

ħalāś (A.): Kurtulma, kurtuluş 1111.

ħalāś it: Kurtarmak, serbest bırakmak 736.

ħalħāl (A.): Arap kadınların ayaklarına taktıkları süs bileziği 148.

Ħāliķ (A.): Yaratan, yaratıcı, Allah (c.c.).84, 1435.

ħalįl (A.): Dost, yâr 108, 122, 138, 196, 217, 256, 274, 296, 302, 331, 336, 406, 441, 523, 583, 650, 676, 696, 785, 813, 830, 838, 862, 868, 896, 900, 930, 938, 952, 1032, 1058, 1072, 1079, 1121, 1129, 1134, 1199, 1287, 1295, 1412, 1434, 1438, 1487, 1500, 1537, 1583, 1680.

ĥalįm (A.): Yumuşak huylu 245, 604, 831, 1103, 1314, 1321, 1327.

ĥall (A.): Çözme, sonuca bağlama.

ĥalleyle-: Çözmek, sonuca bağlamak 92

ħalvet (A.): Issız, boş yer 95.

ħām (A.): Pişmemiş, çiğ 49.

ĥamāķat (A.). Ahmaklık, budalalık 1408.

ħāmid (A.): Koru sönmediği halde alevi sönen ateş 25

ĥamįm (A.): Pek sıcak, pek kaynar nesne 971.

ħamr (A.): Şarap 385, 391, 519.

ħān (F.): Hükümdar, hakan414, 518, 845, 1238.

ħar (F.): Eşek 1358, 1402.

ħarāb (A.): Bozulmuş, yıkılmış, tahrip olmuş 42, 152, 1503.

ħarāb ol-: Yıkılmak, bozulmak, tahrip olmak 43.

ĥarām (A.): Yapılması ve kullanılması dince yasaklanmış olan helal olmayan, haram 745, 969.

ĥarām it-: Yasaklamak789.

ħarc (A.): Bir şeyin yapımına yarayan madde 644.

ħāric (A.): Dış, dışarıda, dışta.

ħāric ol-: Dışarıda olmak 650.

ĥarįf(A.): Kişi, meslektaş, teklifsiz dost 3, 186, 663, 198, 1388, 1494,1502, 1545, 1719.

ħār-istān (F.): Dikenlik, çalılık 854.

Hārūn (A.): Hz. Musa'nın büyük kardeşi 225, 226.

ħāś (A.): Mahsus, özel 306.

Ĥasan: Hz. Hasan 428, 438, 440, 569, 933.

ĥased (A.): Kıskançlık, çekememezlik 239, 1500.

ĥāśıl (A.). Meydana geleni olan, ortaya çıkan 839.

ĥāśıl it-: Bitirmek 1083.

ħāśıl ol-: Meydana gelmek, bitmek, neticelenmek 1166, 1171, 1354, 1600.

ħaślet (A.): İnsanın yaradılışındaki huyu, mizacı 950, 1025.

ħaśm (A.): Düşman 1010.

ĥasret (A.): Özleme, özleyiş 236.

ĥāşa (A.): Asla, katiyen hiçbir vakit, Allah (c.c.) göstermesin 1097.

Hāşimį: Haşimoğulları kabilesinden olan135, 1031.

ĥaşr (A.): Ölüleri diriltip mahşere çıkarma 927.

ħatm (A.): Bitme, bitiş, son.

ħatm eyle-: Bitirmek 1711.

ħatm it-: Sona erdirmek, bitirmek 1735.

ħatm ol-: Bitme, sona erdirme 58.

ħātūn (A.): Kadın 980, 1085.

ħaṭṭ (A.): Yol, çizgi, yazı 592.

havā (A.): Hava 530.

ĥavādiŝ (A.): İlgi ile karşılanan haber, yeni söz 1512.

ĥavż (A.): Su çukuru, havuz

ĥavż-ı Kevser: Kevser suyu, Kevser havuzu 34, 394.

ħayāl (A.): Bir kimsenin kafasında canlandırdığı şey, düş 184, 188, 1460, 1588, 1589.

ħayāl-i munfaśıl: Ayrı düş 1541.

ħayāliyyat (A.): Hayale ait şeyler 1452.

ĥayāt (A.): Dirilik, canlılık 47, 176, 241, 322, 679, 790, 1547, 1602.

ĥayāt-ı cāvidān: Daimi hayat 537, 1348.

Ħayber: Suriye'de bir kalenin ismi 465, 467.

ħayır (A.): İyilik, iyi iş 773, 1299.

ħayme (A.): Çadır 642.

ħayr (A.): İyi, faydalı, hayırlı 79, 80, 81, 82, 201, 1295, 1296, 1297, 1310, 1524.

ħayr'ül- enām: Varlıkların hayırlısı; Hz Muhammed (s.a.v.) 208.

ĥayrān (A.): Şaşkın, hayrette kalan.

ĥayrān ol-: Hayrette kalmak, şaşa kalmak 362.

ĥayy (A.): 1.Diri, canlı, yaşayan 536, 2. Allah (c.c.)'ın isimlerinden biri 621.

hāżım (A.): Hazmettiren, sindiren 299.

ħazne (A.): Para konan veya saklanan yer, hazine 116, 1312.

ħazne-i dürr: İnci hazinesi 1532.

ĥażret (A.): Bir saygı, ululaşma ifadesi olarak büyük zatlara verilen unvan 10, 54, 138, 180, 181, 245, 250, 447, 457, 548, 560, 690, 694, 695, 699, 703, 822,

826, 827, 829, 845, 867, 868, 870, 871, 872, 874, 1018, 1054, 1058, 1069, 1113, 1287, 1326, 1327, 1644, 1652, 1653, 1657, 1662, 1668, 1669, 1670, 1702, 1707.

ĥażret-i Ĥaķķ: Allah (c.c.) hazretleri.

hebā (A.): Gayet ince toz, zerre 1169.

heft (F.): Yedi (7) 574.

hemçün: (Onun) gibi 15, 32, 1169.

hem-demį (F.): Sıkı fıkı arkadaşlık 1654.

hey'et (A.): Görünüş, durum 1207, 1210.

heybet (A.): Ululuk, azamet, büyüklük 331, 806, 957.

ĥıfž (A.): Saklama, koruma, muhafaza altında tutmak.

ĥıfž ķıl-: Saklamak, korumak 1444.

ħırman (A.): Mahmurluk, ümitsizlik 1358.

Ħıżr (A.): İçenlere ölmezlik veren ab-ı hayat içmiş bulunan ve kul sıkıldığı zaman imdadına yetişmekle meşhur olan peygamber 740.

hicir (A.): Tabiat, huy, adet 272.

hicr (A.): Ayrılık 593,1704, 1709.

hicrān (A.): Keder 1686, 1703.

ħidmet (A.): İş, hizmet, görev 1395.

ĥikmet (A.): Gizli, ne olduğu anlaşılmaz sebep ve hakikat 164, 1728.

ħil'at (A.): Eskiden padişah veya vezir tarafından takdir edilen, beğenilen kimseye giydirilen süslü elbise, kaftan 1306.

ĥįle (A.): Bir kimseyi aldatmak, yanıltmak için yapılan oyun 1015.

ĥimāriyyet (A.): Eşeklik, aptallık 1642.

Hind (A.): Hindistan 849.

ĥisāb (A.): Sayma, hesaplama; mahşer kıyamet 957.

ħiŧāb (A.): Bir veya birçok kimselere ağızdan veya yazı ile söyleme 417, 437, 1478.

ħoca (F.): Hoca, efendi, çelebi 61, 1293, 1450.

ħor (F.): Ehemmiyetsiz, değersiz, bayağı adi 1117, 1217.

ħoş (F.): İyi, güzel 2, 46, 55, 72, 92, 96, 110, 120, 130, 146, 171, 174, 190, 250, 268, 292, 311, 342, 349, 410, 486, 499, 525, 530, 537, 567, 598, 635, 636, 637, 678, 700, 748, 761, 786, 790, 802, 838, 849, 923, 926, 943, 1025, 1076, 1082, 1112,

1120, 1124, 1136, 1139, 1140, 1141, 1145, 1158, 1193, 1200, 1204, 1239, 1268, 1284, 1302, 1322, 1360, 1361, 1378, 1380, 1395, 1396, 1447, 1450, 1477, 1479, 1521, 1523, 1531, 1585, 1598, 1605, 1637, 1682, 1689, 1719, 1724.

ħūb (F.): Güzel, hoş, iyi 39, 212, 325, 1121, 1122, 1128, 1130, 1198, 1203, 1312, 1404, 1465, 1478, 1678, 1730.

ħūb eyle-: İyilik, güzellik yapmak1131, 1132.

ħūb ol-: İyi olmak 1408.

ħūb-ter (F.): Çok güzel, pek güzel 601, 1203.

ĥulķ (A.): Huy, tabiat, ahlâk 996.

ĥulle (A.): Belden aşağı ve belden yukarı olmak üzere iki kısımdan oluşan elbise, Cennet elbisesi 132, 133, 1303.

ħūn (F.): Kan 30, 1136.

ĥūr (A.): Cennet kızları, huriler 421, 676.

ħūr (F.): Güneş 1168.

ĥūrį (F.): Cennet kızı 495, 498, 1306, 1323, 1303.

Ħuźā (F.): Hüda, Allah (c.c.) 36, 1163, 1222, 1224, 1255, 1350.

ĥüccet (A.): Delil 1217, 1228.

hümā (F.): Cennet kuşu, devlet kuşu 98, 852, 857.

hümām (A.): Azimli, gayretli, bir işe sımsıkı sarılan 62, 202, 207, 214, 231, 365, 373, 397, 438, 549, 558, 616, 626, 640, 657, 725, 732, 754, 757, 844, 946, 969, 1056, 1083, 1140, 1179, 1250, 1358, 1462, 1555, 1613, 1636.

hüner (F.): Marifet, ustalık 1398.

ĥürmet (A.): Saygı 354, 719.

Ĥüseyn: Hz. Hüseyin 428, 438, 442, 933.

ĥüsn (A.): Güzellik, iyilik, güzel, iyi 187, 1288.

ĥüsn-i ʿālem: Âlemin güzelliği 1476.

ĥüzn (A.): Tasa, üzüntü, gam, keder 444.

I

ılduz, yılduz: Yıldız 185, 186, 540, 541, 543, 1271.

ıraġ: Bkz. ırak

ıraķ: Uzak 69, 827, 1062, 1106.

ırak ol-: Uzaklaşmak 655, 656, 657, 658.

ıśmarla-: Göndermek, tevdi etmek 710.

ıssı: Sıcaklık, hararet 1016, 1321.

‘ışķ (A.): Aşk, sevgi24, 176, 314, 431, 847, 1254, 1284, 1351, 1634, 1644.

ışķ-ı Ĥaķķ: Allah sevgisi 1151, 1365, 1366, 1367.

ışķ-ı mestį: Sarhoşluk aşkı 1384.

ıŧlāķ (A.): Adlandırılma, isim verilme.

ıŧlāķ eyle-: Adlandırmak 381.

İ

İbrāhįm: Hz. İbrahim 258, 259, 727.

içün : İçin 418, 1103, 1308, 1311, 1325, 1327, 1328, 1329, 1490.

idrāk (A.): Anlayış, kavrayış, akıl erdirme.

idrāk eyle-: Anlamak, kavramak 301.

idrāk it-: Anlamak, kavramak 1332.

İdrįs (A.): Hz. İdris 219, 220, 308.

‘iffet (A.): Temizlik, namus 1096.

‘İfrit (A.): Zararlı ve korkunç mitolojik mahlûk.

‘İfritį (A.): İfrit gibi olan 1121.

igne: İğne 963.

iħtilāf (A.): Uymama, uymayıp uyuşmama 119, 284, 505, 568, 1226.

iĥyā (A.): Canlandırma, diriltme, yeniden hayata döndürme.

iĥyā it-: Canlandırmak, diriltmek 585.

‘iķāb (A.): Eza, cefa, eziyet, azap 29, 1066

iķbāl (A.): Baht, talih, baht açıklığı, bahtlı olma 158.

ikrām (A.): Ağırlama, hürmet gösterme, değer verme 208, 231, 831.

ikrām it-: Hürmet göstermek, değer vermek 89.

ikrām ḳıl-: Hürmet etmek 260.

iksįr (A.): Eskiden kimyacıların çok tesirli olduğuna inandıkları bir madde.

iksįr-i Ĥaḳḳ: Allah(c.c.)'ın iksiri 50.

ilāh (A.): Allah (c.c.), Tanrı 309, 439, 474, 570, 724, 736, 770, 825, 1020, 1315.

ilāhį: Allahım!, Ey Allah! 450, 931, 1018, 1223, 1269, 1539, 1630.

i'lām (A.): Bildirme, bildirilme, anlatma 1593.

ilhām (A.): Allah (c.c.) tarafından insanın gönlüne bir şey doldurulma 1593.

illā (A.): Fakat, meğer, mutlaka 135, 370, 481, 482, 550, 758, 1218.

'ilm (A.): Bilme, biliş, okuyarak öğrenilen bilgi, ilim 282, 569, 591, 592, 1462, 1484, 1600.

'*ilm-i 'ālem*: Alem ilmi 583.

iltifāt (A.): Güler yüz gösterme, sevgi gösterme, iyilikle davranma.

iltifāt it-: Sevgi göstermek, değer vermek 85.

imām (A.): Müslümanların halifesi, müminlerin emîri, önder 60, 136, 19, 210, 220, 225, 227, 332, 344, 373, 605, 657, 705, 709, 719, 731, 745, 752, 803, 920, 946, 1033, 1060, 1105, 1140, 1173, 1231, 1324, 1497, 1553, 1574, 1625, 1634, 1653, 1677.

imāme (A.): Sarık, başlık.

imāme-i şerif: Kutsal, şerefli sarık 1141

įman (A.): İnanma, inanç 126.

įn (F.): Bu 1505.

'ināyet (A.): İhsan, iyilik, yardım 1269.

İncįl (A.): Allah (c.c.)'ın vahi yoluyla dört büyük peygambere yolladığı mukaddes dört büyük kitaptan Hz. İsa'ya nazil olan kitap 742, 744.

incü: İnci, cevher 96, 324, 325, 494, 582, 595, 1605, 1718, 1719.

inkār (A.): Bir kimsenin yaptığı bir işi veya söylediği bir sözü reddetmesi, kabul etmemesi 71.

inkār eyle-: Kabul etmemek 70, 270.

inkār it-: Reddetmek, kabul etmemek 1184, 1191, 1401, 1412, 1414.

ins (A.): İnsan 441, 448, 1047.

inśāf (A.): Merhamet, adil muamele, insaf 810.

ir-: Ulaşmak, kavuşmak, yetişmek, erişmek12, 44, 104, 105, 112, 155, 164, 176, 203, 210, 216, 238, 256, 377, 529, 544, 580, 638, 663, 666, 669, 672, 679, 681, 682, 685, 686, 687, 690, 692, 780, 806, 824, 834, 851, 858, 928, 956, 985, 1036, 1060, 1141, 1173, 1181, 1185, 1200, 1215, 1246, 1337, 1352, 1355, 1379, 1395, 1535, 1596, 1602, 1681, 1685, 1689.

irgür-: Ulaştırmak, kavuşturmak 90, 252,636.

iriş-, **irüş**: Ulaşmak, varmak, kavuşmak, yetişmek, erişmek 104, 112, 155, 238, 377, 638, 666, 1060, 1337, 1395, 1683, 1685.

'Į̄sā (A.): Hz. İsa 74, 207, 307, 733, 742, 766, 1358.

İslām (A.): Müslümanlık, İslamiyet31, 165, 1578.

İsmā'į̄l: Hz. İsmail 729, 730.

İsrāfį̄l (A.): Allah (c.c.) 'ın emrini başkalarına ulaştıran, cesetlere ruhları üfüren melektir 593, 600.

isti'māl (A.): Kullanma.

isti'māl it-: Kullanmak 1490, 1495.

'iśyān (A.): Emre boyun eğmeme, ayaklanma 647.

işbu: Bu, şu 45, 268, 270, 346, 351, 361, 369, 381, 419, 421, 426, 556, 665, 854, 952, 1007, 1027, 1149, 1168, 1189, 1286, 1332, 1354, 1416, 1480, 1536, 1569, 1585, 1586, 1587, 1613, 1617, 1636, 1656, 1659, 1731.

iti: Şiddetli, sert 1187.

i'tibār (A.): Önem verme, üzerinde durma; hürmet, saygı 403, 1653.

'ivaż (A.): Bedel, karşılık 943, 1357.

'iżām (A.): Büyükler, ulular 631.

'izzet (A.): Değer, itibar, şeref, yücelik 221.

J

jeng (F.): Pas, küf, kir 1706.

K

Ka‘be, Ka‘b (A.): Hicaz’da Mekke-i Mükerreme’de Harem-i Şerif’in hemen hemen ortasında bulunan kutsal bina 269, 610.

ḳābil (A.): İmkân dâhilinde olan, mümkün, olabilir 128.

ḳabūl (A.): Alma, benimseme; razı olma 716, 815, 1115.

ḳabūl bul-: Memnuniyetle, saygı ile karşılamak 545.

ḳabūl it-: Razı olmak, kabullenmek 792, 1107.

ḳabūl ḳıl-: Kabul etmek 54, 140, 173, 248, 308, 313, 483, 706, 716, 767, 808, 1118, 1233, 1332, 1350, 1385, 1453.

ḳabż (A.): Alma, ele alma; kavrama, el altında bulundurma.

ḳabż it-: Almak 1061.

ḳad, ḳadd (A.): Boy, bos, endam 146, 266, 319.

ḳadd-i Ṭubi: Tuba ağacının boyu188.

ḳa‘de (A.): Bir kere oturma, oturuş 1154.

ḳadeĥ (A.): İçki içmeye yarayan küçük bardak 162, 164, 249, 518, 667, 1705.

ḳadem (A.): Ayak 174, 551, 553, 1066, 1158.

ḳādir (A.): Kudret sahibi, kuvvetli, güçlü 333, 375.

ḳadr (A.): Değer, itibar, onur, şeref 124, 661, 645.

ḳadr-i menzịl: Şerefli, değerli, yer1180

kāfir(A.): Allah’ın varlığına ve birliğine inanmayan, küfreden, küfredici 13, 15, 16, 29, 71, 107, 112, 131, 766, 798, 800, 805, 806, 818, 1218, 1219, 1562.

ḳaḳ-: 1. Vurmak, tıklatmak 194, 204 2. Çırpmak 41.

ḳāl (A.): Söz, laf 1630.

ḳal‘a (A.): Kale, hisar 467.

kām (F.): arzu, emel, istek 945.

ḳamer (A.): Ay 131, 1532, 1533.

kāmil (A.): Olgunlaşmış, ilim, hüner ve iyi ahlâk sahibi, fazilet ve hüner kazanmış, bilgili, tecrübeli 1583.

ḳamu: Bütün, hep, tüm, hepsi 16, 18, 21, 82, 94, 165, 215, 228, 281, 292, 313, 314, 364, 366, 476, 533, 536, 540, 541, 542, 543, 631, 652, 658, 662, 709, 717, 765, 807, 814, 851, 895, 927, 955, 957, 958, 967, 970, 1035, 1038, 1039, 1051, 1053, 1055, 1074, 1077, 1083, 1084, 1100, 1130, 1135, 1180, 1214, 1217, 1219, 1221,

1241, 1253, 1273, 1291, 1295, 1297, 1299, 1310, 1325, 1371, 1388, 1407, 1440, 1478, 1485, 1501, 1504, 1537, 1539, 1544, 1554, 1560, 1608, 1629, 1695, 1696.

ķan: Kan 15, 159, 442, 966.

ķanda: Nerede, her nerede 406.

ķandaġı: Nerede 1189.

ķandan: Nereden 1081.

ķandįl (A.): Kandil 606, 607, 608.

ķanı: Hani, nerede 26, 693, 694, 700, 1167, 1325.

ķāni' (A.): Kanaat eden, inanmış 1167.

ķanķı: Hangi 119.

ķapu: Kapı 194, 204, 211, 217, 229, 256, 304, 400, 406, 408, 1041.

kār (F.): İş, güç, kazanç 509.

ķarañu: Karanlık 1087, 1089, 1626.

ķarañluķ: Karanlık 736, 738.

kārbān (F.): Kervan 1211, 1215.

kār-dān, kārıdān (F.): İş bilir, işten anlar 192, 1506.

ķarındaş: Kardeş 9, 219, 996.

ķāri (A.): Kariyye ahalisinden, köylü 146.

ķarįne (A.): Karışık bir iş veya meselenin anlaşılmasına, çözülmesine yarayan hal, ipucu 1597.

kārvān (F.): Kervan, kafile 1204, 1205.

ķāŝįye (A.): Duygusuz 993.

ķat: Huzur, ön, yan, sıra, tabaka 198, 218, 242, 354, 664, 798, 1115, 1117, 1196, 1198, 1237, 1297, 1356, 1434, 1543.

ķatı: Pek, çok, fazla 444, 470, 865, 892, 947, 948, 954, 956, 957, 960, 975, 1187, 1267.

kātib (A.): Yazan, yazıcı 1344, 1345.

ķatl (A.): Öldürme, helak etme.

ķatl it-: Öldürmek 442.

ķattāl (A.): Çok katleden, çok öldüren.

ķattāl-ı küffār: Kafirleri katleden 465.

ķatre (A.): Damla 625,1359, 1360, 1451, 1548, 1549, 1688.

ḳavį (A.): Kuvvetli, güçlü; sağlam, emin 1479.

ḳavl (A.): Söz, lakırdı 88, 170, 270, 883, 1307, 1346.

ḳavm (A.): İnsanın içinde yaşadığı topluluk, kabile, kavim 892, 901, 935, 967, 970, 973, 976, 978, 1023, 1039, 1183.

ḳayd: Düşünce, emel, endişe 73, 504, 949, 1001.

ḳayur-: Kaygılanmak, tasalanmak, endişe etmek; sakınmak, çekinmek 969.

kebāb (A.): Ateşte pişen her türlü nesne, kebap 25.

kefāret (A.): Bir günahı Allah (c.c.)'a bağışlatmak umuduyla verilen sadaka veya tutulan oruç1094.

keklik: Bir kuş ismi 179, 181.

kelām (A.): Söz, konuşma 136, 640, 732, 1250.

keliֻm (A.): Söz söyleyen, konuşan 243, 244, 245, 248, 249, 253, 836, 841, 879, 1314, 1321, 1325, 1327.

kemāl (A.): Bilgi, fazilet ve güzel ahlâk bakımından mükemmel olma 818, 831, 1181.

kemer (F.): Bele takılan kuşak, kemer 131.

kendüzi, kendüzü: Kendisi, şahsı 244, 522, 1131, 1283, 1380, 1399.

kerāmet (A.): Ermiş kişilerde görülen fevkalâde hal 696, 734, 762.

kerem (A.): Büyüklük, cömertlik; bağış, yardım, ihsan 718, 951.

kesb (A.): Kazanma, elde etme, kazanç.

kesb it-: Kazanmak, elde etmek 773.

keŝret (A.): Çokluk, bolluk 684.

keşf (A.): Bir sırrı açma, açıklama 1421, 1516, 1526, 1559.

keşf it-: Açıklamak 56, 415.

keşf ol-:Açıklanmak 1166.

keşf-i nām: İsmin bulunması 1521.

keşįf: Bkz. keşf

Keşşaf: Bir tefsir yazarı 268, 528, 1251.

ketḫüdā (F.): Kahya 1222, 1339.

kevākib (A.): Yıldızlar 533.

Kevŝer (A.): Cennete bulunan havuzun ismi 34, 295, 394, 729.

key: Çok, pek, gayet, pek çok 94, 218, 230, 265, 280, 310, 328, 382, 386, 399, 434, 469, 502, 616, 618, 621, 656, 835, 909, 94, 976, 983, 995, 1024, 1025, 1027, 1106, 1267, 1417, 1427, 1429, 1439, 1480, 1484, 1525, 1570, 1602.

kez: Defa, kere 129, 462, 584, 612, 613, 614, 876, 887.

ķıl-: Yapmak, etmek, meydana getirmek 9, 19, 25, 33, 43, 54, 80, 88, 89, 90, 95, 155, 161, 178, 215, 396, 397, 431, 443, 465, 471, 483, 555, 558, 586, 639, 641, 732, 739, 745, 783, 787, 802, 808, 814, 839, 854, 855, 861, 884, 889, 890, 897, 903, 911, 913, 916, 920, 922, 923, 931, 946, 960, 963, 998, 1030, 1063, 1065, 1071, 1084, 1091, 1102, 1111, 1118, 1119, 1140, 1142, 1152, 1161 1162, 1163, 1166, 1167, 1171, 1173, 1174, 1175, 1176, 1177, 1178, 1179, 1222, 1224, 1229, 1254, 1256, 1258, 1269, 1332, 1350, 1381, 1385, 1387, 1444, 1475, 1491, 1516, 1568, 1678, 1680, 1701, 1715, 1725, 1733.

sa'y ķ., altun ķ., żikr ķ., odı gülistān ķ., seyr ķ., söz ķ., ñažar ķ., güzār ķ., kabūl ķ., cān ķ., naķķāş ķ., keliͅm ķ., ĥabiͅb ķ., ʻamel ķ., ikrām ķ., du'a ķ., gūş ķ., ilāh ķ., yeşil ķ., kızıl.,feth ķ., yakiͅn ķ., ġafr ķ., feth ķ., beyān ķ., vasf ķ., żelil ķ., ʻarş altında ķ., fikir ķ., ʻazl ķ., kelām ķ., nişāt ķ., ħata ķ., ʻafv ķ., aħaz ķ., zaĥmet ķ., ġalib ķ., güziͅn ķ., farż ķ., terk ķ., yevü ķ., namāz ķ., rahmet ķ., ʻażab ķ., feryād ķ., şefaʻat ķ., temāşā ķ., ilāhiͅ ķ., seyrān ķ., ĥıfž ķ., żevķ ķ., seyr ķ., şefkat ķ., tāb ķ, hakikat ķıl-, kabūl ķıl-, nazar ķıl-, güzār ķıl-, ikram ķıl-, duʻā ķıl-, feth ķıl-, söz ķıl-, ħata ķıl-, murād ķıl-, farż ķıl-, namāz ķıl-, żiyāfet ķıl-, seyr ķıl-, temaşa ķıl-.

ķıyāmet (A.): Dünyanın sonu, bütün ölülerin dirilip bir araya toplandığı zaman 139, 509, 599, 712, 739, 927, 1009, 1321, 1324, 1701.

ķıyās (A.): Bir şeyi başka bir şeye benzeterek hüküm verme; karşılaştırma.

ķıyās it-: Karşılaştırmak, karşılaştırarak hüküm vermek 555, 612.

kibriyā (A.): Büyüklük, ululuk 318, 630.

kifāyet (A.): Yetişme, elverme, yeterlik 1076, 1084.

ķiͅl (A.): Söz 1630.

kilid: Kilit 346, 400, 406.

kināyet (A.): Maksadı doğrudan doğruya ifade etmeyip kapalı bir şekilde ve dolayısı ile anlatan söz 640.

kirdgār (F.): Kâinatın yaratıcısı olan Allah (c.c.) 831, 887.

ķo-: Koymak, bırakmak, yerleştirmek 46, 49, 125, 188, 189, 304, 329, 427, 475, 689, 690, 848, 868, 872, 874, 875, 971, 1083, 1160, 1336, 1387, 1538.

ķonşu, ķonşı: Komşu 678, 919.

ķubbe (A.): Yarım küre veya kümbetimsi yapılan bina damı 399, 401, 402, 404, 409, 434, 435, 438, 441, 443.

ķubbe-i şerif: Ulu, soylu kubbe 399.

Ķubbetü'l Śaħrā: Kudüs haremindeki kutsal kaya üzerinde yer alan, Emevi Halifesi Abdülmelik b. Mervân'ın yaptırdığı ortası kubbeli sekizgen yapı 1133.

ķudret (A.): Kuvvet, güç, zenginlik 297, 324, 525, 570.

Ķudüs (A.): Kudüs, İsrail'de önemli dini özelliği olan şehir 40, 657.

ķul: Kul, yaratılmış, insan 61, 67, 68, 73, 76, 245, 358, 376, 377, 451, 502, 756, 814, 841, 867, 881, 943, 1018, 1020, 1228, 1319, 1560, 1624, 1625.

ķulaġ: Kulak 271, 318, 846, 1004, 1222, 1448, 1732.

ķumrį: (A.): Kumru 848.

Ķur'ān (A.): Peygamberimiz Hz. Muhammed'e gönderilen ilâhi kitap 59, 761, 1306, 1521.

ķurb (A.): Yakın olma, yakınlık 54, 529, 643.

Ķureyş (A.): Hz. Muhammed'in mensup olduğu Arap kabilesinin adı 136.

ķurś (A.): Yuvarlak ve yassı nesne 1282.

ķuru: Boş, gereksiz, sonucu olmayan 426.

ķūt (A.): Yaşamak için yenilen şey, yiyecek 790.

ķuvāy (A.): Kuvvetler, güçler 1455, 1490, 1495.

küffār (A.): Kâfirler, Hak dinini inkâr eden 465.

küllį (A.): Hep, bütün, her 1088, 1349, 1451.

kürsį (A.): Arş-ı a'zam altında bir düzlükte olan levh-i mahfuz'un bulunduğu yer 566, 567, 569, 571, 572, 575, 576, 1275.

L

lā-cirem (A.): Şüphesiz; besbelli, elbette 25, 76, 97, 441, 443, 637, 643, 666, 856, 898, 975, 1370, 1450, 1619.

lafž (A.): Söz 86.

lāilāheilallāh (A.): Allah (c.c.)'tan başka ilah yoktur 328.

la'įn (A.): Kovulmuş, nefret kazanmış, istenilmeyen 1186.

la 'l (A.): Yakuta benzeyen kırmızı renkte kıymetli süs taşı 48, 1379, 1380, 1533.

la 'l-i nāb: Saf la'l 1378, 1533

laṭįf (A.): Hoş, güzel, tatlı 56, 102, 171, 186, 224, 240, 293, 327, 335, 338, 342, 351, 396, 399, 415, 434, 484, 492, 636, 644, 909, 910, 925, 1019, 1052, 1141, 1421, 1451, 1523, 1719.

laṭįfe (A.): Güldürecek tuhaf ve güzel söz ve hikaye 240, 644.

lā-yezāl (A.): Zevalsiz, bitimsiz, ebedi 41, 699, 1696.

lāyıķ (A.): Yakışan, yaraşan, uygun 497, 633, 828, 1631.

leb-ā-leb (F.): Ağzına kadar dolu 96.

lebįb (A.): Akıllı 618.

lek (A.): Sana, senin için 575.

leşker (F.): Asker 1275.

levĥ (A.): Üzerine yazı, resim, vb. yazılıp çizilen düz satıh, levha 580, 582, 593, 594, 598, 599, 1275, 1463.

Levĥ-i Maĥfūz: Allah (c.c.) tarafından takdir edilen şeylerin yazılı bulunduğu manevi levha 591, 1462.

leyāl, (A.): Geceler 93.

leyl (A.): Gece.

leyl-i ķadr: Kadir gecesi, Kur'ān-ı Kerįm'in nüzûle başladığı yirmi yedinci gece 124.

leylā (A.): Karanlık gece 78.

leźźet (A.): Tat, zevk, çeşni 388, 496, 634, 1086, 1138, 1494, 1525, 1601, 1642.

libās (A.): Elbise, giyilecek şey 1076.

lįki (F.): Ancak, lakin186, 269, 307, 395, 449, 534, 535, 536, 648, 654, 660, 722, 803, 812, 814, 819, 882, 986, 1062, 1094, 1122, 1126, 1204, 1231, 1242, 1251, 1263, 1273, 1280, 1282, 1311, 1346, 1389, 1418, 1439, 1529, 1573, 1595, 1612, 1631, 1726.

lillāhi (A.): Allah (c.c.)'a mahsus, Allah (c.c.) için 753.

luṭf (A.): İyilik, bağışlamak, kerem 718, 870, 1124, 1406.

luṭf eyle-: İyilik etmek, yardımda bulunmak 1208.

luṭf it-: İyilik etmek, kerem etmek 1202.

luṭf-ı Ĥaḳḳ: Allah (c.c.)'ın keremi 1129, 1131.

lüġāt (A.): Sözlük 322, 600, 614, 615.

M

mā' (A.): Su 385, 391.

ma'ānį (A.): Manalar, mana 92, 858.

ma'bed (A.): İbadet edilecek yer, tapınak 66.

ma'būd (A.): Kendisine ibadet olunan, Allah(c.c.) 1352, 1535.

māddį (A.): Madde ile ilgili olan, cismani 1419, 1421.

māddįyye (A.): Madde ile ilgili 1425.

maġbūn (A.): Şaşkın, şaşırmış 150, 152, 1168.

maġfiret (A.): Allah (c.c.)'ın kullarını günahlarını bağışlaması.

maġfiret vir-: Bağışlamak 695, 770.

maġrib (A.): Batı, garb 1046.

māh (F.): Ay 33, 193, 455, 570, 622, 691, 726, 741, 797, 911, 1036, 1068, 1077, 1102, 1183.

māh-ı münir: Nurlandıran ay 111.

maĥal (A.): Yer, mekân 1200, 1445.

maĥāmid (A.): Güzel huylar, senalar, şükürler 1475.

maĥaṭṭ (A.): Yolculukta inilecek yer, konak 89.

maħfį (A.): Gizli, saklı 291, 295.

māhitāb (F.): Ay gibi parlayan, mehtap14, 185, 543.

maħlūḳ (A.): Yaratılmış 631, 634, 747, 832.

maĥv (A.): Yok etme, ortadan kaldırma, varlığına son verme 631.

maĥv ol-: Ortadan kaldırmak, mahvetmek 540, 1688.

maĥżā (A.): Sade, yalnız, katkısız, halis 175.

maḥżar (A.): Huzur, büyük bir kimsenin önü 1340.

maḥzūn (A.): Üzüntülü, tasalı, kaygılı 1044.

Māįde (A.): Hz. İsa ve havarilerine gökten nazil olan sofra 733, 734.

maķ'ad (A.): Oturulacak yer, oturak yeri.

maķ'ad-ı śıdķ: Takva erbabının Cennet'te bulunacakları makam 1112.

maķām (A.): Mevki, durak, durulan yer 252, 336, 476, 549, 551, 602, 636, 673, 852, 857, 858, 998.

maķām-ı ma'lūm: Bilinen makam 550.

maķāmāt (A.): Makamlar, topluluklar 1696.

maķbūl (A.): Beğenilmiş, beğenilen, hoşa giden, değer verilen.

maķbūl ol-: Beğenilmek, hoşa gitmek 905, 916.

maķdem (A.): Gelme, dönüp gelme 201.

maķśūd (A.): Kasdolunan, niyet edilen, istenen, maksat, niyet, istek 52, 501, 1172, 1534.

mālik (A.): Sahip, bir şeye sahip, bir şeyi olan 676, 959, 1236.

Mālik (A.): Yedi Cehennemin hâkimi ve kapıcısı olan melek, zebanileri idare eden melek 714, 955, 961, 962, 964, 966, 969, 972, 975, 977, 979, 982, 1001, 1012.

ma'lūl (A.): İlletli, hastalıklı 1370.

ma'lūm (A.): Bilinen, belli 550, 953, 1045.

ma'nā (F.): Anlam, mânâ 69.

ma'ni (F.): Mânâ, anlam 39, 96, 502, 639, 792, 847, 859, 1381, 1447, 1530, 1537, 1567, 1568, 1601.

ma'nį-i ħūb: Hoş mânâlı 39.

mār (F.): Yılan 179.

ma'śūm (A.): Suçsuz, kabahatsiz.

ma'śūm ol-: Suçsuz olmak 1058.

maşrıķ (A.): Güneşin doğduğu taraf, doğu 33, 345, 1046.

ma'şūķ (A.): Sevilen, sevilmiş 424, 664, 667, 683, 838, 1690, 1691.

māt (F.): Satranç oyununda yenilme 545.

māt ol-: Yenilmek 533.

maŧla' (A.): Doğacak yer, 1464, 1465.

me'vā (A.): Mesken, makam 379, 380 381, 384.

mecāz (A.): Hakikatin, gerçeğim zıddı 1159.

mecnūn (A.): Tutkun, delicesine seven 150.

medĥ (A.): Bir kimsenin iyiliklerini sayıp söyleme, övme, medih .

medĥ eyle-: Övmek, methetmek490, 1024.

mehleke (A.): Helak olunacak yer, tehlikeli yer 1510.

mekān (A.): Yer, mahal 66, 578, 1375.

mekāre (A.): Yük hayvanı 151.

Mekke (A.): Hicaz'da Hz. Muhammed'in doğduğu ve Kâbe'nin bulunduğu şehir 62, 69, 70, 1118, 1177, 1178.

mekr (A.): Hile, aldatma 150, 1529.

melāįk (A.): Melekler 541.

melek (A.): Allah (c.c.)'ın nurdan yarattığı varlıklar 190, 202, 209, 215, 221, 227, 233, 260, 275, 276, 281, 302, 310, 319, 329, 331, 339, 341, 345, 347, 348, 349, 352, 398, 405, 407, 411, 508, 510, 511, 512, 531, 532, 542, 563, 615, 764, 893, 941, 985, 1411, 1544, 1549, 1580, 1586, 1589, 1591.

melekį (A.): Melekle ilgili 1526.

melekūt 'ālemi (A.): Ruhların ve meleklerin âlemi 1428, 1664.

melūl (A.): Üzgün, kederli; bezmiş, bıkmış 117.

memāt (A.): Ölüm, vefat 1349.

men: Ben 706, 886, 1298.

men' (A.): Mani olma, önleme, menetme.

men' it-: Önlemek, menetmek 1040.

menķūş (A.): Nakış olunmuş, işlenmiş, süslenmiş 583.

menzil(A.): Yol, gidilecek yol; varılacak yer 9, 312, 313, 334, 475, 833, 834, 856, 1009, 1106, 1173, 1180, 1246.

menzil-geh(A.):Menzil yeri, konak 852.

merd (A.): Yiğit, cesur, güvenilir 389.

merg (F.): Ölüm 1367.

merįd (A.): İnatçı 1383.

merkeb (A.): Binek, eşek 560.

mertebe (A.): Rütbe, yer, derece 354.

Meryem: Hz. Meryem, Hz. İsa'nın annesi 710

mescid (A.): Secde edilecek yer, namaz kılınacak yer 111, 725, 726, 923, 926, 941, 942, 944, 945, 946, 1062, 1065, 1143, 1182, 1240.

*mescid-i ʿāşık***:** Âşık mescidi 1155**.**

*mescid-i ʿuşşak***:** Âşıkların mescidi **1155.**

Mescid-i Aksā, Mescid'ül Aksā: Kudüs'deki meşhur büyük câmi 155, 1188, 1201, 1202, 1229.

Meŝnevį (A.): Mevlana'nın meşhur eseri 1149.

mest (F.): Sarhoş, kendinden geçmiş 1247, 1384.

meşāmm (A.): Burun, koku alacak yer 459.

Meşārıķ: Sagani'nin eserinin ismi 272, 521, 523, 1250.

meşāyiħ (A.): Şeyhler 1412.

meşġūl (A.): Bir işle uğraşa, iş gören 339.

meşġūl ol-: Bir şeyle uğraşmak 125, 1494.

metāʿ (A.): Mal, kıymetli eşya, elde bulunan varlık 115.

mevc (A.): Dalga 94, 97, 1340, 1440, 1637.

mevķif (A.): Durak, duracak yer 1009.

mevlid (A.): Doğma, doğuş, Hz.Muhammed'in doğuşu 58.

mevt (A.). Ölüm, vefat 538, 1349.

mevt-ü ba'deʿl mevt: Ölümden sonra ölmek 1349.

mevt-ü ķalbeʿl mevt: Ölümden önce ölüm1349.

meyl (A.): Gönül verme, sevme; arzu, istek 1525.

meyl it-: Yönelmek, arzu duymak 160, 1474.

meyl-i dįn: Dine gönül vermek, yönelmek 1150.

meymun: Maymun 965.

meyyit (A.): Ölü 172.

mezraʿa (A.): Yer, Ekilecek tarla 1308.

miʿrāc (A.): Göğe yükselme, merdiven, Hz. Muhammed'in göğe yükselmesi 18, 55, 58, 67, 81, 90, 93, 119, 166, 193, 363, 474, 562, 892, 1135, 1256, 1262, 1263, 1264, 1268, 1449, 1636, 1641, 1677, 1712, 1714, 1715, 1717, 1726, 1735, 1736.

miftāĥ (A.): Anahtar 406, 407.

Mįkā'įl (A.): Bu melek, insanların hem bedensel, hem de ruhsal ihtiyaçlarına müvekkeldir. Çünkü bedenlerin hayatı gıda ile nefslerin hayatı hikmet ve mağfiret ile olur. Mekânı gökte bahr-ı mescur üzerindedir 141.

milk (A.): (bkz. mülk)

minķār (A.): Yırtıcı kuş gagası 179.

miŝāl 'ālemi (A.): Rüya 1426, 1429, 1432, 1434, 1454, 1536, 1546, 1585, 1658, 1673.

miskįn (A.): Aciz, zavallı 1015.

miŝl (A.): Benzer, eş 84.

miyāne (F.): Orta, vasat 1557.

mizāc (A.): Huy, tabiat 1487, 1494, 1503.

mįzān (A.): Tartı, ölçü; tartı aleti, terazi 1517, 1518, 1522, 1529.

mįzān-ı ħāśś: Kendine özel bir ölçü 1519, 1592.

mu'allaķ (A.): Asılı, asılmış, havada, süründemede kalmış 324, 588.

mu'aŧŧar (A.): Güzel kokulu, ıtırlı 459.

mu'ażżam (A.): Ulu, kocaman 804.

mu'teber (A.): Makbul, değerli, geçerli 43, 360, 374, 410, 413, 532, 546, 1245, 1282, 1478, 1484, 1496, 1547, 1594, 1694.

mu'tedil (A.): Yavaş, mülayim, orta halde bulunan 1487.

mūcib (A.): Lazım gelen, gereken, gerekli 1490.

muġlaķ (A.): Kapalı, kilitli 980.

muĥabbet (A.): Sevgi, iyi dilek, güzel dilek 45, 696.

muħālif (A.): Uymayan, karşı olan, zıt 1493, 1496.

muĥtāc (A.): İhtiyacı olan, yoksul109, 1155.

muĥterem (A.): saygı duyulun, hürmete yaraşır, saygı değer 169.

muķābil (A.): Karşı karşıya gelen, karşılıklı, bir şeyin karşısında bulunan 1646.

muķarreb (A.): Yaklaşmış, yakın 544.

muķayyed Bir işe önem verip çalışan ve benimseyen 1456, 1460, 1461, 1466.

muķįm (A.): Oturan, ikamet eden 1632.

munfaśıl (A.): Ayrılan, ayrılmış, ayrı 1541.

murād (A.): İstek, arzu, maksat 839, 1307.

Mūsā (A.): Hz. Musa 231, 232, 235, 243, 245, 766, 862, 863, 864, 869, 873, 876, 877, 878, 930, 1022, 1023, 1035, 1058, 1313, 1315, 1319, 1326, 1329.

Muśṭafā (A.): Hz Muhammed (s.a.v.)'in bir diğer ismi 200, 205, 426, 542, 1208.

muttaśıf (A.): Vasıflanan, kendisinde bir hal, bir sıfat, bir vasıf bulunan 1475, 1484.

muṭābıḳ (A.): Birbirine uyan, uygun 1462.

muṭi'(A.): İtaat eden, boyun eğen, kabullenen 16.

muṭlak (A.): Başıboş bırakılmış, kayıtsız, tek

mużāf (A.): Katılmış, bağlanmış, bağlı 1656, 1659.

mü'ebbed (A.): Sonsuz, ebede kadar süren 723.

mücerred (A.): Manevi olarak var olan 1421, 1423, 1479, 1572.

mücmel (A.): Kısa ve öz sözle anlatılmış, öz 396.

müctebā (A.): Seçilmiş, seçkin 200.

müdām (A.): Devamlı, sürekli, aralıksız 627, 1146.

müfessir (A.): Kur'an 'ı yorumlayan din alimi 1232.

müflis (A): İflas etmiş, parasız 1168

mükāşif (A.): Allah (c.c.) sırlarını gören, mükaşefede bulunan 1588, 1591, 1595, 1621.

mükerrem (A.): Saygı değer, muhterem, saygıya ulaşmış 747, 804.

mül (F.): Şarap 1446.

mülk (A.): Birinin tasarrufu altında bulunan şey, mülk 45, 153, 676, 1168, 1307, 1427, 1431, 1483, 1660, 663.

mülk-i Ĥaḳḳ: Allah (c.c.)'ın mülkü 364.

münā (A.): Arzu edilen, istenilen şey 1091.

münācāt (A.): Allah (c.c.)'a yalvarma, duâ etme 861, 1313.

münacāt eyle-: Allah (c.c.)'a yalvarmak, duâ etmek 250

münādį (A.): Bağırarak bir şeyi duyuran kimse, tellal 1011.

münāsebet (A.): İlgi, yakınlık, uygunluk 1479, 1576.

münāsib (A.): Uygun, yakışır, layık 430, 458, 546, 659, 1574, 1581, 1650, 1651.

münevver (A.): Nurlandırılmış, parlatılmış, aydınlatılmış 1476.

münfekk (A.): Ayrılan, ayrılmış, çıkmış 1438.

münĥarif (A.): Doğru yola gitmeyen, sapan 1494, 1502.

münįr (A.): Nurlandıran, aydınlatan parlatan 21, 111, 348, 409, 519, 656, 734, 744, 772, 784, 876, 979, 1133, 1643, 1706.

münkir (A.): İnkar eden, kabul etmeyen.

münkir ol-: İnkar etmek1218, 1400, 1402.

müntehā (A.): bir şeyin varabileceği en uzak yer, son uç 278.

müntehį (A.): Sona eren, son, en son 279, 280, 281.

mürekkeb (A.): İki vaya daha çok şeyin karışmasından meydana gelen 598.

mürg (F.): Kuş.

mürg-i cān: Gönül kuşu 40.

mürįd (A.): Bir şeye veya mürşide bağlı olan kimse 714, 1378, 1383.

Mürşidü'l- Ubbād: Arif'in hamsesinin ilk mesnevisinin ismi 356, 498.

mürtedd (A.): İslam dinine dönen 1191, 1199.

müstaķįm (A.): Doğru, düz 1487.

müstecāb (A.): Dileği kabul edilen 27.

müsteter, müstetir (A.): Gizlenen, gizli saklı 480.

müşekkel (A.): Şekle konulmuş, şekli yerinde 306.

müşg (F.): Misk 497.

müşkil (A.): Güç, zor, çetin 998.

müşrik (A.): Allah (c.c.)'a ortak koşan 746, 1192.

müştemil (A.): Kavrayan, saran, içine alan 1542, 1544.

müşterek (A.): İştirak eden, ortak, ortaklaşa 1612.

müşterį (A.). Satın alan, alıcı 317.

mütekellim (A.): Söyleyen, konuşan 86.

müttaķį (A.): Allah (c.c.)'tan korkan, çekinen 383.

mütteķį (A.): İttika eden, dayanan, dayanmış 1692.

müźnibįn (A.): Günah işleyenler 454.

N

nāb (F.): Halis, saf, berrak 1378, 1553.

nāĥiye (A.): Köyden büyük yerleşim yeri 920.

naķķāş (A.): Süsleme sanatkârı 189.

naķş (A.): Süs, işleme, renk, nakış 149, 189, 590, 1125, 1141, 1167, 1197, 1278, 1337, 1344, 1406.

na'l (A.): Ayakkabı, papuç 253, 254.

namāz (F.): Belli esaslar içerisinde günde beş vakit kılınması Müslümanlara farz olan ibadet 863, 864, 879, 885, 888, 889, 890, 897, 901, 903, 905, 915, 916, 923, 926, 942, 1101, 140, 1142, 145, 1154, 1156, 1157, 1160, 1162, 1163, 1166, 1167, 1171, 1173, 1174, 1315, 1319.

nār (A.): Ateş, cehennem 105, 1361, 1582.

Naśārā (A.): Hıristiyanlar 731, 765.

naśįĥat (A.): Öğüt, nasihat.

naśįĥat vir-: Öğüt vermek 820.

nāŧıķ (A.): Söyleyen, konuşan 1110.

nāz (F.): İşve, cilve naz 838, 1690.

nāz eyle-: Naz yapmak, cilve yapmak 720.

nažar (A.): Bakma, bakış, göz atma 584, 963.

nažar it-: Bakmak 411.

nažar ķıl-: Bakmak, değer vermek 153, 154, 356, 963, 1189, 1203, 1256, 1387.

nažm (A.): Dizme, sıraya koyma; vezinli ve kafiyeli söz .

nažm eyle-: Tertip etmek, tanzim eylemek 93.

nažm-ı leyāl: Geceleri nazm etmek.

ne'am (A.): Evet, pek güzel, hay hay 1033.

nebį (A.): Peygamber 53, 77, 93, 135, 140, 212, 224, 226, 237, 264, 267, 294, 384, 538, 567, 602, 674, 750, 754, 768, 931, 1031, 1033, 1187, 1209, 1216, 1308, 1382, 1551, 1561, 1635.

neçün: Niçin, ne için 278, 423, 991, 1649.

nedįm (A.): Dost, arkadaş 48, 554, 607, 609, 768, 836, 855, 875, 892.

nefs (A.): Ruh, hayat, nefis 77, 423, 539, 650, 651, 652, 687, 689, 691, 693, 695, 771, 810, 901, 930, 932, 994, 1007, 1008, 1361, 1367, 1368, 1451, 1467, 1472, 1473, 1476, 1480 1481, 1488, 1494, 1497, 1507, 1588, 1594.

nefs-i insāniye: İnsanların nefsi, hayatı 1583.

nefs-i külliye: Bütün nefis, bütün hayat 1451.

nefs-i vāĥid: Tek nefis 1385.

neheng (F.): Timsah 1708.

neḳāiś (A.): Noksanlar, eksiklikler 1474.

nerdübān (F.): Merdiven 166, 167, 171, 174, 1158.

neş'et (A.): Meydana gelme, ileri gelme 1607.

neşr (A.): Yayma, herkese duyurma

neşr it-: Herkese duyurmak 32.

neşr ol-: Yaymak 927.

nev (F.): yeni 176, 679, 966, 1065, 1360, 1442, 1521, 1673, 1675.

nevā (F.): Ses, seda, ahenk 1231.

nevbet (A.): Sıra; sıra ile görülen iş 509.

nevmid (F.): Ümitsiz, ümidi kırık 1255.

neyçün: Niçin, ne için 126.

neźįr (A.): Hz. Muhammed'in adlarından biri 818, 979, 1048, 1133.

ni'met (A.): İyilik, ihsan, bağış; iyi yaşamak için gerekli olan şey 65, 238, 343, 475, 634, 695, 1138, 1305.

ni'met gör-: İyilik görmek 675.

ni'met vir-: İyilik yapmak, ihsan etmek 421.

niçün: Niçin 439, 645.

nidā (A.): Çağırma, seslenme 1355.

nidā it-: Çağırmak 693, 989.

nihān (F.): Gizli, saklı, örtülü 976, 1164.

niḳāb (A.): Peçe, yüz örtüsü 19.

nįk-ñām (F.): İyi isim yapmış, iyilikle meşhur olmuş 213, 738.

Nil (A.): Mısır'dan geçen, Akdeniz'e dökülen meşhur nehir 296, 297, 298, 300.

nire: Nere 374, 393, 395, 641, 953.

niŝār (A.): Dağıtma, saçma 221.

nişān (A.): İz, belirti, nişan, delil 646, 685, 1201, 1203.

nişe: Nasıl, nice, ne şekilde 67, 126, 301, 317, 446, 826, 937, 991, 1004, 1041, 1044.

nişịn (F.): "Oturan, oturmuş " mânâsıyla kelimeleri sıfatlandırır 1112.

nitdüñ: Ne yaptın, ne ettin 727, 869, 876.

niyāz (F.): Yalvarma, yakarma, 838, 861, 885, 888, 915, 923, 1145, 1150, 1156, 1160, 1171, 1319.

Nūh: Nuh peygamber 517, 724.

nūr(A.): Işık, ziya, parlaklık, parlama12, 14, 46, 97, 98, 105, 169, 172, 175, 323, 325, 379, 432, 472, 495, 511, 533, 534, 535, 539, 540, 598, 732, 735, 1143, 1165, 1264, 1275, 1281, 1285, 1306, 1324, 1343, 1361, 1370, 1371, 1372, 1374, 1375, 1379, 1393, 1403, 1406, 1457, 1489, 1534, 1548, 1563, 1586, 1587, 1617, 1655, 1667, 1689, 1728.

nūr-ı Ĥaḳḳ: Allah'ın(c.c.) nurı1338, 1339.

nūr-ı nazar: Göz nuru 1407.

nūş (F.): İçki, işret

nūş it-: İçmek 57, 683, 1259.

nüfūs (A.): Kimse, kişi; insanlar 657, 1424, 1666.

nüh (F.): Dokuz 57.

nükte (A.): İyi düşünülmüş ince anlamlı ve zarif söz 72, 92.

nükte-i āyet: Ayetin nüktesi 653.

nüzūl (A.): İnme, iniş 93

O

od (F.): Ateş 5, 91, 353, 514, 727, 728, 745, 947, 953, 958, 962, 968, 974, 976, 978, 980, 1014, 1016, 1092, 1320.

oġul: Oğul, çocuk 201, 259, 999, 1297, 1300.

oruc (F.): İslam'ın beş temel şartlarından biri, oruç1305.

oruc tut-: Oruç ibadetini yerine getirmek 249, 350, 1068.

Ö

'Ömer (A.): Hz. Ömer 1577.

'ömr (A.): Ömür, yaşama hayat 1169.

öñdin: Önce, önceden 333, 469, 537, 865, 994.

öz: Kendi (Dönüşlülük zamiri) 147, 762, 1240.

'öźr (A.): Bir suçun mazur gösterilmesini gerektiren sebep, özür 918.

P

pāk (F.): Temiz, lekesiz mübarek 211, 1127, 1130.

pāk eyle-: Temizlemek 460, 725.

pāk it-: Temizlemek, temiz hâle getirmek 126.

pāk ol-: Temizlenmek, temiz olmak 130, 1120, 1474.

pāk-ü dįn: Dini temiz, dini mübarek 213, 232, 282, 340, 386, 392, 548, 550, 630, 651, 743, 1104, 1132, 1142, 1147, 1159, 1458, 1611, 1622, 1716.

pāy (F.): Ayak 148, 1727.

pāyān (F.): Son, nihayet 52.

pāye (F.): Rütbe, derece 1157.

pāyende (F.): Sürekli, daima 1365.

per (F.): Kanat 41.

peri (F.): Cinlerin pek güzel olarak düşünülen dişilerine verilen ad 448.

perrāñ (F.): Uçan, uçucu 1139.

pertev (F.): Işık, parlaklık 554.

pervāz (F.): Uçma, uçuş 178, 180, 628, 666, 935.

pervāz it-: Uçmak 50, 530.

pes (F.): Öyle ise, şimdi; o zaman yani 371, 551, 708, 823, 1308.

peşiman: Pişman 995.

peyġāmber (F.): Elçi, nebî, resul, Allah (c.c.)'ın emirlerinin habercisi 114, 198, 206, 230, 257, 900, 1134, 1181.

pinhān, penhān (F.): Gizli 1154, 1698.

pįr (F.): Yaşlı, ihtiyar 287, 999.

piser (F.): Oğul, erkek çocuk 59, 356, 366, 587, 597, 748, 1026, 1189, 1528, 1572, 1591.

pįşe-kār (F.): Sanatkar, oyuncu 1397.

puħte (F.): Pişmiş, olgun 667.

pūş (F.): Örtü, örtünecek şey 311.

pür (F.):Dolu çok fazla 4, 5, 103, 175, 366, 511, 974, 1718.

pür-sürūr: Neşeli, sevinç dolu 95.

R

Rabb (A.):269, 375,658.

Rabb'ül enām: Bütün mahlukatın Tanrısı 1745.

Rabb-i celįl: Ulu, büyük Allah (c.c.) 1287.

rabbānį (A.): Rab ile ilgili 1143, 1366.

Rabbenā (A.): Ey Allahım 777, 782, 786, 793.

rāci' (A.): Geri dönen; ilgisi olan1472, 1473.

*rāci' ol***-:** Geri dönmek, ilgili olmak 1486, 1488.

raħįm (A.): Çok merhamet sahibi, esirgeyen, acıyan 416.

Raĥmān (A.): Çok acıyan, bağışlayan, Allah (c.c.) 1578.

raĥmet (A.): Acıma, bağışlama 32, 295, 377, 415, 500, 696, 703, 704, 718, 754, 780, 832, 890, 931, 1018, 1019, 1255, 1351.

raĥmet eyle-: Acımak, bağışlamak 1020.

raĥmet it-: Bağışlamak 343, 1225, 1632.

raĥmet um-: Rahmet beklemek 1631.

raikān (A.): Saf, halis 1260.

Ramażān (A.): Kamer ayların dokuzuncusu, üç ayların sonuncusu, oruç ayı 124, 344.

rāvį (A.): Rivayet eden, anlatan, söyleyen 505.

ravża (A.): Yeşilliği bil olan yer, bahçe 335, 1305.

ravża-ı Rıđvān: Cennet bahçesi 676.

ravża-ı Rıđvān-ı gül: Cennet bahçesinin gülü 201.

rāz (F.): Gizli şey, sır 837, 1154, 1166, 1690.

rāżį (A.): Rıza gösteren, kabul eden 453, 879.

rebāb (A.): Gövdesi Hindistancevizi kabuğundan yapılmış bir çeşit kemence 24.

rebi'ül evvel (A.): Arabî ayların üçüncüsü, ilkbahar 120.

Receb (A.): Arabî ayların yedincisi ve kutsal sayılan üç ayların birincisi 123.

redd (A): Kabul etmeme, geri çevirme.

redd eyle-: Kabul etmemek 78

ref' (A.): Kaldırma.

ref' it-: Kaldırmak, çıkarmak 74.

Refref (A.): Peygamber Efendimizin Mi'rac'a çıkarken bindiği yeşil zümrütten bir kürsü veya meleğin ismi 275, 557, 558, 559, 565.

resūl(A.): Elçi, peygamber 11, 18, 21, 31, 58, 76, 106, 108, 109, 117, 130, 133, 137, 140, 143, 154, 173, 174, 191, 192, 207, 208, 214, 225, 259, 260, 276, 295, 301, 308, 311, 313, 328, 332, 335, 338, 340, 342, 345, 349, 353, 363, 404, 406, 408, 431, 433, 437, 450, 454, 463, 470, 483, 490, 493, 500, 503, 527, 529, 559, 560, 566, 579, 601, 637, 638, 643, 655, 660, 663, 678, 680, 689, 701, 716, 720, 749, 750, 751, 755, 759, 760, 762, 767, 769, 776, 777, 782, 793, 796, 804, 805, 807, 808, 809, 825, 826, 834, 836, 862, 882, 891, 912, 914, 955, 961, 964, 982, 988, 990, 1028, 1029, 1030, 1037, 1041, 1100, 1102, 1116, 1118, 1132, 1134, 1140, 1174, 1182, 1186, 1193, 1197, 1203, 1205, 1214, 1217, 1219, 1224, 1228, 1233, 1237, 1239, 1240, 143, 1249, 1253, 1385, 1545, 1578, 1634, 1683, 1693, 1712.

resūl-i dü-cihān: İki cihanın peygamberi 547.

resūl-i muhterem: Sevgili peygamber 951.

resūlallāh (A.): Allah'ın resulu, elçisi, Hz. Muhammed. 22, 1035.

revā (A.): Uygun, yerinde, yakışır, lâyık, münasip 47, 791.

revān (F.): Gidici, akıcı, giden, akan, yürüyen; yürüyüş 125, 130, 170, 190, 192, 206, 229, 239, 262, 292, 398, 404, 414, 518, 598, 682, 690, 824, 929, 934, 945, 1089, 1136, 1153, 1284, 1292, 1477, 1509.

revān ol-: Gitmek, yürümek, yükselmek, akmak18, 142, 174, 373, 385, 565, 566, 894, 1054, 1158, 1271, 1721.

revāne (F.): Giden, yürüyen 2.

revāne eyle-: Yürümek, akmak, akıp gitmek 2.

revnaķ (A.): Güzellik, tazelik, parlaklık 83.

reyĥān (A.): Fesleğen 1258.

Rıđvān (A.): Cennetin kapıcısı olan büyü melek 439, 440, 1437.

rıżā (A.): 1.Arzu, istek 246, 2.Razı olma, kabullenme 247.

rızķ (A.): Allah (c.c.) tarafından herkese takdir edilmiş olan nimet 812, 813, 815, 1060, 1081, 1099.

rif'at (A.): Yükseklik, yücelik, büyük rütbe 242, 749, 836.

rik'at (A.): Namazda bir kıyam, bir rükû ve iki sücûddan iberet hareket, rek'at 155.

riķāb (A.): Üzengi 16, 17.

rivāyet (A.): Bir haber, söz, haber vb. nakletme, aktarma 521, 1253.

rivāyet eyle-: Aktarmak 120, 269, 285, 464, 1026.

rivāyet it-: Nakletmek, aktarmak 1239.

riyā (A.): Özü sözü bir olmama, ikiyüzlülük 1167.

rūĥ (A.): Yaşama kaynağı, can, nefes 687, 690, 692, 693, 1061, 1228.

rūĥ-ı revān: Gidici olan, giden ruh170.

Rūm (A.): Arap ilinden başka ilden olan kimse 849.

rūşen (F.): Aydın, parlak, nurlu, ışıklı 1127, 1368.

rūşen eyle-: Aydınlatmak 1209.

rūşen it: Aydınlatmak, nurlandırmak 906.

rücū' (A.): Dönme, geri dönme 108.

rükn (A.): Bir şeyin en sağlam tarafı, direk 616.

Rüstem-i Cān Zal(F.): Ünlü İran Şairi Firdevsî'nin Şehname'sindeki adı geçen İran'ın ünlü pehlivan ve savaşçısı 1353.

S

śabį (A.): Bulûğ yaşına gelmemiş oğlan çocuğu 237.

śadaķ (A.): Doğruluk 1447.

śadaķa (A.): Sadaka, zekât 1316, 1321.

śadef (A.): İnci, inci kabuğu 96.

śāf(A.): Temiz, berrak, halis, saf 34, 284, 505, 508, 516.

śafā(A.): Gönül rahatlığı, huzur, kedersizlik, zevk, safa5, 205, 416, 477, 542, 601, 649, 678, 853, 873, 1085, 1137, 1343, 1409, 1731.

śafā-ı lüṭf: Hoş safa 1406.

śāfį (A.): Temiz, pak, karışıksız 1446.

śaĥįĥ (A.): Gerçek, doğru 1249, 1715.

saķf (A.): Tavan, çatı, dam 1144.

sāķį (A.): İçki tutan 1347.

śalā (A.): Cuma namazına ve bazı yerlerde cenazeye çağırmak için minarelerde okunan salâvat 1638.

śalavāt (A.): Hz. Muhammed'e yapılan dualar 176, 255, 314, 454, 753, 1181, 1254.

śāliĥ (A.): Dinin emrettiği şeylere uygun harekette bulunan 201, 226, 259, 756, 1596, 1722.

ŝāliŝen (A.): Üçüncü olarak 87.

śan'at (A.): Hüner, marifet, sanat 88, 1396, 1397, 1398, 1399.

ŝānį (A.): İkinci 1615.

śāni' (A.): Yapan, yaradan 189.

ŝāniyen (A.): İkinci olarak 86.

sarāy (F.): Saray, büyük konak.

sarāy-ı ķalb: Kalp sarayı 460.

śarf (A.): Harcama, gider 1508.

śarķıt: Yukarıdan aşağıya doğru uzatmak 823.

śavm (A.): Oruç 355, 357.

śavt (A.): Ses, seda 603.

sa'y (A.): Çalışma, çabalama, gayret etme, emek 46.

sa'y it-: Emek sarf etmek, çalışmak 525, 750, 819, 820, 1131, 1261, 1412, 1459, 1489, 1490, 1568, 1733.

sa'y kıl-: Çalışmak, gayret etmek 43, 706, 998, 1161.

sāye (F.): Koruma, yardım 1157.

śayķal (A.): Cilacı, cilalı 1706.

śayyad (A.). Avcı

*śayyad-ı 'ālem***:** Âlemin avcısı 178

sebze-zār (F.):Yeşillik, çayırlık, çimenlik. 1, 851.

secde (A.): Namazda alını, el ve ayaklarını, dizleri ve parmaklarını yere dayamakta ibaret ibadet vaziyeti 1144, 1146, 1147, 1150, 1151.

secde-i žahir: Açık şekilde secde eden.

sedd (A.): Kapama, tıkama; geçmeyi ve aşmayı önlemek için boyuna çekilmiş duvar, engel 558.

seħāvet (A.): Cömertlik, el açıklığı 718.

seĥer (A.): Tan yeri ağarmadan biraz önceki vakit 461, 1547, 1704.

saħį (A.): Cömert, eli açık 226, 1210, 1531, 1584, 1606.

selef (A.): Bir yerde, bir mevkide başka birinden evvel olan kimse, geçmiş, eski 1232.

Selsebįl (A.): Cennete bir çeşmenin adı 740.

semā (A.): Gökyüzü 1551.

semāvāt (A.): Gökler 1553.

semāvį (A.): Sema ile ilgili 1580.

semen (F.): Yasemin 1258

semį' (A.): İşiten 70, 453.

semįn (A.): Şişman, yağlı 1508.

ŝeneviyye (A.): Mecusi taifesi 78.

seng (F.): Taş 1704.

ŝerā (A.): Toprak 835.

serā (F.): Saray 1157.

serāb (F.): Serap 152.

ser-āğāz (F.): Yeniden, baştan başlama 40.

serçe: Bir kuş ismi 555.

ser-gerdān (F.): Serseri, yersiz yurtsuz, sefil 45, 686.

sermedį (F.): Daima, sürekli 668.

serserį (F.): Ras gele, belli bir hedefi olmaksızın, perişan bir durumda 1354.

serv (F.): Servi ağacı, sevgilinin boyu 146.

server (F.): Baş, başkan, bir topluluğun en ileride bulunanı 53, 294, 314, 440, 567, 1354, 1416, 1635.

serverį (F.): Başlık, başkanlık1354.

ŝevāb (A.): Allah (c.c.) tarafından mükâfatlandırılan hareket, hayırlı hareket 355, 1065, 1066.

ŝevābit (A.): Seyyar olmayan ve yerinde durur gibi görünen gök cisimleri, yıldızlar 1654.

seyf (A.): Kılıç 442, 482, 921.

seylāb (F.): Sel suyu, sel halinde şiddetle akan su 936.

seyr (A.): Bakma, temaşa; yolculuk, sefer 70.

seyr eyle-: İzlemek, bakmak 1635.

seyr it-: Bakmak, izlemek, seyretmek 57, 57, 61, 67, 203, 216, 366, 384, 433, 546, 637, 924, 1228, 1283, 1284, 1457, 1556.

seyr ķıl-: İzlemek, bakmak 99, 1678.

seyrān (A.): Gezinme, bakıp seyretme.

seyrān eyle-: Gezinmek, gezmek, bakıp seyretmek 106, 528, 531.

seyrān it-: Gezinmek, seyretmek 132, 477.

seyrān ķıl-: Seyretmek, izlemek 99, 1285, 1678.

śıddįķ (A.): Pek doğru, sözünün eri 1116.

śıdķ (A.): Doğruluk, gerçeklik, hakikat 116, 1112, 1150.

śıfāt (A.): Özellik, nitelik, sıfat 388, 1480.

śın-: Kırılmak, parçalanmak 1289.

śına-: Denemek, tecrübe etmek, imtihan etmek 865.

śınd: Makas 978.

sır, sırr (A). Gizli tutulan şey, sır 55, 689, 690, 692, 694, 697, 698, 843, 1164, 1335, 1336, 1338, 1339, 1396, 1444, 1447, 1561, 1629.

sırr-ı mi'rāc: Mi'rācın sırrı 1263, 1268, 1413, 1449, 1636, 1677, 1712, 1714.

śırāŧ (A.): Yol 726, 739, 924, 926, 934, 937, 943, 944, 945.

śırf (A.): Tamamıyla, büsbütün 1189.

Sidre (A.): Göğün yedinci katında bir makam 262, 271, 273, 284, 292, 315, 378, 547, 564, 834, 1544.

siḥr (A.): Büyü, sihir 150.

silk (A.): Yol, tutulan yol 1548.

Śįn (A.): Çin 1106.

sine (F.): Göğüs, bağır, yürek 1703, 1743.

sįr (F.): Tok, doymuş.

sįr ol-: Doymak 240.

sirḳāt (A.): Hırsızlık, çalma 1356.

sitt (A.): Hanım 1062, 1063.

söyün-, söyin: Sönmek, parlaklığı gitmek 1368, 1369.

śubḥ (A.): Sabah, sabah vakti 1176.

śulḥ (A.): Asayiş, rahatlık; anlaşma, uzlaşma 816.

sulṭān (A.): Hüküm sahibi, hükümdar 17, 88, 255, 330, 358, 375, 376, 427, 609, 792, 807, 833.

śuni‘ (A.): Yapma, takma 189.

sūre (A.): Kur'an 'ın ayrıldığı 114 bölümünden her biri 743, 1100.

Sūre-i En'ām: Kuran'ın beşinci suresi 735.

Sūre-i İḫlāś: Kuran-ı Kerim'in 112. suresi 742.

śūret (A.): Biçim, görünüş, kılık 306, 965, 967, 1120, 1124, 1126, 1128, 1148, 1272, 1276, 1277, 1278, 1279, 1381, 1384, 1386, 1389, 1438, 1442, 1457, 1482, 1506, 1512, 1537, 1539, 1558, 1560, 1574, 1577, 1582, 1584, 1608, 1609, 1610, 1613.

śūret-i āyįne: Ayna biçiminde, ayna şeklinde 1123.

śūret-i maḥsūsa: Hususi biçim, hususi görünüş 1581.

śūret-i nev'iyye: İçine girdiği şeyin varlığı olmaksızın bilfiil varlığı tamam olmayan basit bir cevherdir.1571, 1572.

śuver (A.): Suretler 1127, 1484, 1649, 1650.

śuver-i 'aḳliyye: Akıl yolu ile anlaşılan suretler 1651.

sūy (F.): Taraf, yön.

sūy-ı evc: Yüksek yerin, doruğun yan tarafı 98.

süci: Şarap, içki içme 162, 165, 415, 972.

sücūd (A.): Secde etme 605, 1145.

süd: Süt 162, 164, 414, 519.

sülūk (A.): Bir yola girme, yol tutma 1557.

ŝümme (A.): Sonra 654, 691.

sünnet (A.): Gidiş, gidişat, yol, Hz.Muhammed (S.A.V.)'ın yolu, metodu 32, 155, 918, 991, 1176, 1178.

Śünnet-ü Müekkede: Hz. Peygamberin hemen hemen daima eda ettikleri sünnetler 904.

sürūr (A.): Sevinç 4, 95, 1293, 1361, 1659.

süvār (F.): Ata binen, binici 113, 319, 364.

Ş

şāb (A.): Genç, delikanlı; yiğit 12, 28, 48, 185, 326, 893, 1333, 1533.

şād (F.): Sevinçli, neşeli 669, 670, 671, 1223.

şād ir-: Sevinmek, neşelenmek 672.

şād it-: Sevindirmek 1408.

şād ol-: Sevinmek 182, 461, 673, 677, 1053.

şādān (F.): Sevinçli, keyifli 391.

şādān ol-: Keyiflenmek, sevinmek 1139.

şādį (F.): Memnunluk, gönül ferahlığı 669, 670, 671.

şāh (F.): Padişah, sultan, hükümdar, Allah(c.c.) 15, 73, 193, 242, 309, 332, 439, 451, 455, 474, 586, 622, 645, 691, 698, 721, 724, 726, 736, 741, 758, 763, 797, 825, 834, 911, 932, 950, 1036, 1068, 1077, 1088, 1092, 1098, 1102, 1173, 1183, 1293, 1307, 1317, 1631.

şāh-ı 'ālem: 'Alemin padişahı 542.

şāh-ı arab: Arapların padişahı 15.

şāh-ı cihan: Cihanın padişahı 315, 378, 471, 473, 964, 1070, 1185, 1550.

şāh-ı dįn: Dinin padişahı 257.

şāh-ı güzįn: Seçkin padişah 218, 257, 395.

şāh-ı kerem: Asillerin padişahı 951.

şāh-ı zaman: Zamanın padişahı 142.

şākird (F.): Talebe, öğrenci 1395.

şarāb (A.): İçecek, içki, şarap 26, 34, 42.

şarāb-ı lā- yezāl: Hiç bitmeyecek içecek 41, 1696.

şebāb (A.): Gençlik, delikanlılık 843, 1396, 1466, 1503, 1548, 1684, 1713.

şecer (A.): Ağaç 290, 480.

şedįd (A.): Şiddetli, sert, katı 1013.

şefā'at (A.): Birini suçundan geçilmesi veya dileğinin yerine getirilmesi için edilen aracılık 445, 716.

şefā'at eyle-: 22, 1633, şefā'at vir- 20, 451, 453, şefā'at it- 457.

şefį' (A.): Bir suçun bağışlanması için aracılık eden 453, 1633.

şefķat (A.): Acıyarak ve koruyarak sevme 755, 1013.

şefķat eyle-: Acıyarak sevmek 793.

şefķat it-: Merhamet etmek 73, 755.

şefķat ķıl-: Acıyarak sevmek, merhamet etmek 1701.

şeh (F.): Bkz. şāh.

şehādet (A.): 1."Eşhedü en lâ ilâhe il lallâh" cümlesini söyleme 651, 757, 2.Gözle görülen şeyler varlıklar, dünya 1433, 1660, 3. Şahitlik, şahitlik etme 1645, 1648, 1650.

şehādet 'ālemi (A.): Dünya 1433, 1660.

şehd (A.): Bal 46, 152, 385, 1601.

şehįd (A.): Din veya yüksek bir ülkü uğrunda ölen kimse 280.

şehvet (A.): Nefis 901, 1496.

şek, şekk (A.): Şüphe, zan, tereddüt 233, 281, 329, 352, 792, 872, 874, 1165, 1450, 1612.

şeķāvet (A.): Betbahtlık, eşkiyalık 103.

şeksüz (A.): Şüphesiz, tereddütsüz 34, 57, 104, 308, 353, 389, 467, 489, 539, 541, 589, 617, 806, 858, 890, 902, 975, 1117, 1167, 1307, 1352, 1423, 1468, 1499, 1501, 1563, 1576, 1649, 1685.

şem'į (A.): Işığa mensup olan, şema 543.

şem'(A.): Mum 543.

şem'i (F.): Mum gibi 29.

şems (A.): Güneş 532.

şems ü ķamer: Güneş ve ay 1532.

şems-i cihān: cihan güneşi 111.

şems-i ĥaķiķat: Hakikat güneşi 33.

şer, şerr (A.): Kötülük, fenalık, kötü, fena 9, 80, 82, 773, 774, 1310.

şer' (A.): Allah (c.c.)'ın emri, ilahi kanun 919.

şerbet (A.): Tatlı içecek, şerbet 2, 3, 4, 5, 41, 42.

şerbet-i cān-perver: Ruhu besleyen şerbet.1259.

şerĥ (A.): Açıklama, açık anlatma 302, 310, 1250.

şerĥ eyle-: Açıklamak 1027.

şerįf (A.): Şerefli, soylu, kutsal 5, 1012, 171, 197, 198, 218, 224, 327, 335, 338, 342, 351, 399, 412, 415, 434, 484, 492, 534, 636, 642, 663, 871, 891, 909, 1052, 1141, 1388, 1523, 1545.

şerįk: Ortak 84.

şeyħ (A.): Bir tekke ve zaviyede bulunan dervişlere reislik eden kimse, üstat, şeyh 893, 1383, 1614.

Şeyŧān (A.): Dini inançlara göre insanları fenalığa sürüklemek isteyen melek 13, 714, 1508, 1509, 1522, 1529.

Şeyŧānį (A.): Şeytanla ilgili, Şeytan'a ait 1526, 1528.

şihāb(A.): Kıvılcım 13.

şikār (F.): Av, avlama 179.

şįr (F.): Süt 240, 385, 391, 519, 1390.

şįrįn (F.): Tatlı, cana yakın, sevimli 386.

şol: O 245, 295, 317, 447, 688, 825, 842, 843, 1098, 1115, 1170, 1221, 1222, 1297, 1372, 1404, 120, 1421, 1438, 1572, 1603, 1604, 1611, 1697.

şu'le (A.): Alev 535, 1040, 1265, 1324, 1374.

şu'le-dār (A.): Alevli, ışıklı 212, 540

şu'ūr (A.): Anlama, anlayış, hissetme 159.

şühedā (A.): Şehitler 382.

T

ta‘ab (A.): Zahmet, eziyet, sıkıntı.

ta‘ab çek-: Sıkıntı, güçlük çekmek 189.

ta‘addüd (A.): Birden çok olma 1384.

ta‘alluķ (A.): İlişiği, ilgisi olma, ait olma 1512, 1515.

ŧaām (A.): Yemek, aş 1642.

ŧā ‘at (A.): Allah (c.c.)'ın emirlerini yerine getirme, ibadet 702, 704, 1525, 1628.

ŧā‘at it-: İbadet etmek 1488.

tāb (F.): Parlaklık, ışık 33, 1377, 1378.

ŧabaķ (A.): İnce kat 574.

ŧabįb (A.): Hz. Muhammed 155, 163, 235, 305, 411, 436, 444, 478, 487, 520, 580, 704, 807, 811, 821, 823, 869, 880, 907, 962, 987, 1042, 1050, 1073, 1086, 1179.

ŧabl (A.): Davul 1275.

ta‘bįr (A.): Rüya yorumlama 908, 1270, 1513.

tāc (F.): Taç 131, 132, 133, 1302.

tafśįl (A.): Ayrıntılı, uzun uzadıya açıklama 1603.

ŧaġ: Dağ 402, 993.

ŧaġla-: Dağlamak, parçalamak, çok üzülmek 236.

taħayyül (A.): Hayale getirme, hayalde canlandırma 1514, 1517.

taħfįf (A.): Hafifletilme, yükünü azaltama 867.

ŧāhir (A.): Temiz 1588.

taĥiyyāt (A.): "Allah (c.c.) ömür versin!" demeler; selamlar, hayır dualar 753.

taħt (F.): Hükümdarlık makamı, taht 121, 669, 959.

taħyįl (A.): Akla, fikre getirme, getirilme 1508.

taķrįr (A.): Anlatma, ifade etme, beyan etme 268.

taķrįr eyle-: Anlatmak, ifade etmek 173, 355, 659, 953, 1109, 1234.

taķrįr it-: Anlatmak, ifade etmek 359, 502, 561, 1025, 1311.

taķrįr-i ‘ayān: Açık bir şekilde ifade etmek 662.

taķṣįr (A.): Kısaltma, kabahat, suç 1531.

taķvā (A.): Allah (c.c.)'dan korkma, Allah (c.c.) korkusuyla dinin yasak ettiği şeylerden kaçınma 102.

ŧaleb (A): İstek, dilek, temenni, arzu 25, 161, 177, 189, 396, 693, 782, 1095.

ŧālįb (A.): İsteyen, istekli 100.

ŧamu: Cehennem 77, 344, 350, 353, 607, 728, 745, 746, 774, 818, 927, 947, 955, 959, 961, 962, 963, 964, 965, 968, 987, 990, 992, 994, 1021, 1022, 1045 1565.

ŧañ: Şafak vakti 1186.

ŧañla-: Hayret etmek, şaşmak, garip bulmak 107.

Ŧarfetü'l-'ayn (A.): Bir kere göz açıp kapayıncaya kadar geçen süre 1292.

ŧarį (A.): Taze, taravetli 265.

taśarruf (A.): İdare ile kullanma 1698.

taśdįk (A.): Doğrulama, gerçek olduğunu söyleme.

taśdįk it-: Doğrulamak 1034.

taśrįĥ (A.): Açık açık söyleme, açıktan açığa bildirme.

taśrįĥ eyle-: Açık açık söylemek, bildirmek 266, 380, 1614.

ŧaş: Taş, kaya 12, 48, 153, 154, 497, 511, 626, 1005, 1006, 1141, 1378, 1379,

ŧaşra: Dışarı, dışarıya 1185, 1273, 1280, 1637.

ŧatlu: Tatlı 30, 299.

ŧavāf (A.): Etrafında dolaşma 508, 516.

ŧāvusı-vār (F.): Tavus kuşu gibi, tavuz gibi 146.

ŧāvus-ı cān: Can tavusu 99.

ŧayyibāt (A.): İyi, güzel işler ve hareketler 753, 790.

ŧāžį (F.): Arap atı 115.

ta'žįm (A.): Büyükleme, ululama, büyük sayma 619.

ta'zįr (A.): Azarlama 919.

tebdįl (A.): Değiştirme, başka bir hale getirme 1590.

tecellį (A.): Görünme, belirme, ortaya çıkma 90, 1686.

tedennį (A.): Aşağı inme, gerileme 691.

teessüf (A.): Kederlenme, tasamla, acıma.

teessüf it: Tasalanmak, kederlenmek 444.

teferrüc (A.): Ferahlama, sıkıntıdan kurtulmak için eğlenme 1682.

tefsīr (A.): Kur'an-ı Kerim'in mana bakımından izahı 524, 748, 1026.

tekebbür (A.): Kibir gösterme, büyüklük satma 633.

tekeffül (A.): Birine kefil olma 707.

tekellüf (A.): Özenme, bir işi iyi bir seviyeye getirmek için yorulup çabalama 812, 1043.

tekźīb (A.): Yalanlama, yalan olduğunu söyleme 107.

temāşā (F.): Bakma, seyretme, gözleme 479, 1274.

temāşā eyle-: Bakmak 493, 499.

temāşā ḳıl-: Seyretmek, bakmak 1258, 1680.

teng (F.): Sıkıntılı 1705.

tertīb (A.): Dizme, sıralama, hazırlama

tertīb it-: Hazırlamak, düzenlemek 82.

tesbīĥ (A.): " Sübhanallah" diyerek Allah (c.c.)'ı zikretme 276, 1322.

tesbīĥ it: Allah (c.c.)'ı anma 60, 330, 337, 339.

teşvīş (A.): Karışık, berbat; perişanlık 948, 992, 1015, 1021, 1470.

tevāżu' (A.): Alçakgönüllülük gösterme 636.

tevāżu' it-. Alçakgönüllülük göstermek 637.

tevfīḳ (A.): İlahi yardım, hidayet 38.

Tevrīt (A.): Dört mukaddes kitaptan Hz. Musa'ya inen kitabın ismi 741, 744.

tiz: Tez, çabuk, hemen 223, 341, 1352, 1364.

tizcek: Tez, çabucak 1352.

toħm: Tohum 674.

ṭıfl , **ṭıfıl** (A.): Küçük çocuk 1170, 1363.

ṭılsım (A.): Tılsım, sihir, büyü 1268.

ṭoġ-: 1. Dünyaya gelmek, doğmak 48, 1055, 1067, 1069. 2. Çıkmak, ufukta yükselmek 533, 1211, 1215.

ṭoġru: Doğru, gerçek 649, 650.

ṭol-: Dolmak 4, 6, 423, 425, 1003, 1047, 1281, 1720.

ṭolu: Dolu, boş olmayan, dolmuş 49, 63, 96, 116, 148, 241, 341, 390, 495, 667, 1375, 1457, 1718, 1719, 1720.

ṭon: Elbise, kılık kıyafet 1087, 1088.

ŧoyur: Doyurmak 717.

Ŧūbi, Ŧūbā (A.): Cennet'de Sidre'de bulunan ve dalları bütün Cenneti gölgeleyen ilâhi ağaç 188, 285, 289.

Ŧūfān (A.): Nuh peygamber zamanında yoldan çıkmışları cezalandırmak için Allah (c.c.) tarafından hem gökten yağdırılan, hem de yerden kaynayarak bütün dünyayı kaplayan fırtınalı ve çok şiddetli yağmur 513, 516.

Ŧūfān-u Nūh: Nuh Tufanı 517.

ŧūl (A.): Uzunluk, boy, uzun müddet.

ŧūl-u emel: Hırs, tükenmez arzu 246.

Ŧūr, Ŧūr-ı Sįnā (A.): Sina dağı 249, 732.

ŧurġur: Ayağa kaldırmak 723.

ŧutı: Rehin 1008.

ŧūŧi (F.): Dudu kuşu, papağan cinsinden taklit yapan kuş 3, 849.

ŧūŧi-i cān: Gönül ŧuŧisi 3, 849.

U

'ubūr (A.): Bir başka tarafa geçme, geçilme, atlama 313.

'ūd (A.). Ut 1704.

uħt (A.): Kız kardeş 122.

'uķba (A.): Ahiret, öbür dünya 1308.

'uķūl (A.): Akıllar, zihinler 1332.

ulu: Şerefli, yüce, saygıdeğer 17, 65, 81, 198, 324, 334, 376, 400, 573, 578, 586, 588, 606, 612, 625, 631, 688, 698, 758, 807, 955, 980, 1049, 1050, 1053, 1114, 1232, 1376, 1429, 1570, 1629, 1662, 1669.

'umrān (A.): Ma'murluk, bayındırlık, medeniyet, mutluluk 42.

ur-: Vurmak12, 89, 180, 346, 495, 628, 666, 894, 935, 1375, 1704, 1706, 1708.

uśūl (A.): Tertip, düzen, tarz, asıllar 133, 175, 363, 566, 579, 655, 706, 796, 834, 1501.

uş: İşte, şimdi 1, 8, 23, 26, 51, 96, 131, 205, 287, 354, 371, 373, 388, 430, 443, 458, 486, 492, 525, 530, 546, 594, 659, 688, 732, 740, 747, 777, 788, 842, 849, 982, 992, 1008, 1064, 1093, 1109, 1176, 1215, 1234, 1248, 1253, 1288, 1292, 1299, 1300, 1413, 1425, 1531, 1607, 1611, 1620, 1637, 1644, 1703, 1706.

uşda: İşte 27, 48, 132, 173, 179, 316, 355, 360, 468, 662, 664, 702, 775, 802, 848, 989, 1039, 1119, 1244, 1250, 1270, 1380, 1535, 1566, 1615, 1646, 1709.

utan-: Haya etmek, sıkılmak, utanmak 878.

uyḫu: Uyku 1235, 1241, 1245, 1492, 1498, 1555, 1557.

Ü

üçün: İçin 989.

ülfet (A.): Alışma, kaynaşma, dostluk 1473.

Ümmehānį, Ümmühānį (A.): Hz. Ali'nin ablası, Mir'aç gecesi Hz. Muhammed (s.a.v.) bunun evinde bulunuyordu 117, 122, 1174, 1182.

ümmet(A.):Bir peygambere inanıp bağlanan cemaat, taife 12, 14, 77, 158, 160, 165, 176, 191, 238, 337, 343, 350, 352, 353, 418, 419, 429, 440, 449, 450, 451, 453, 457, 476, 520, 679, 712, 715, 717, 719, 723, 724, 726, 728, 730, 731, 734, 738, 755, 779, 787, 789, 793, 794, 809, 813, 819, 820, 821, 860, 864, 870, 871, 878, 885, 931, 933, 937, 986, 987, 988, 989, 1023, 1028, 1094, 1109, 1110, 1225, 1254, 1634.

ümmet-i Musa: Hz. Musa'nın ümmeti 1022.

V

vā (A.): Vah, yazık 981, 999, 1000.

vācib (A.):Yapılması gerekli olan 919.

vaĥdet (A.): Birlik, bir ve tek olma 684, 1383, 1386, 1387, 1390, 1391.

vāĥid (A.): Tek, bir 1385.

vaĥidiyyet (A.): Tek olma, bir olma, teklik 1669, 1670.

vaĥy (A.): Bir fikrin veya bir emrin Allah (c.c.) tarafından bir peygambere bildirilmesi 66, 840.

vāķi‘ (A.): Geçen, cereyan eden, meydana gelen 1509.

vāķi‘ ol-: Meydana gelmek, olmak 1468, 1470, 1471, 1507, 1514.

var: Bulunan, mevcut, var 68, 72, 85, 131, 138, 203, 234, 262, 271, 276, 283, 303, 312, 319, 320, 321, 322, 326, 358, 376, 399, 401, 502, 504, 527, 535, 568, 581, 597, 611, 612, 614, 618, 726, 748, 855, 910, 958, 973, 1005, 1012, 1025, 1051, 1052, 1070, 1075, 1087, 1102, 1204, 1226, 1263, 1283, 1299, 1310, 1312, 1403, 1417, 1431, 1441, 1442, 1451, 1452, 1467, 1471, 1518, 1520, 1536, 1537, 1543, 1554, 1570, 1571, 1576, 1592, 1679, 1681, 1698, 1721, 1732.

var-: Gitmek, ulaşmak, erişmek, varmak 172, 252, 393, 544, 555, 560, 564, 576, 648, 673, 675, 751, 777, 852, 858, 1009, 1051, 1105, 1118, 1188, 1194, 1498, 1569, 1604, 1619, 1707.

varaķ (A.): Kitap yaprağı, iki sayfadan ibaret yaprak 6, 276.

vaśf (A.): Bir şeyin taşıdığı hal ve sıfat, nitelik, özellik 498, 594, 628, 1045.

vaśıl, vasl (A): Erişen, ulaşan, kavuşan 24, 25, 26, 27, 104, 191, 997, 1707, 1708.

vaśl ol-: Kavuşmak, ulaşmak 1461.

vaśl-ı yār: Sevgiliye kavuşan 85.

vā-veyl (A.): Yazık, eyvah 895.

vech(A.): Yüz, sebep, üslûp 278, 579, 659, 662.

vedūd (A.): Çok muhabbetli, çok şefkatli 370.

velį (A.): Yücelik sahibi, ermiş, veli 226, 465, 470, 481, 1274, 1283, 1516.

vesįle (A.): Yol, vasıta, sebep 1699.

vįrān (F.): Kederli, üzgün 856.

virān (F.): Yıkık, yıkılmış, kederli

virān it-: Yıkmak 45.

viśāl (A.): Ulaşma 698, 1686, 1706.

vitr (A.): Tek, yalnız 605, 1176, 1179.

vuślat (A.): Bir şeye ulaşma, kavuşma 681.

Y

yabraġ: Yaprak 271, 625.

yaḫu (F.): Yahut 298, 299, 302, 374, 403, 543, 656, 657.

Yaḥya (A.): Hz. Yahya 207.

yaḳįn (A.): Kesin bigi, şüphesiz, tereddütsüz bilgi 14, 213, 219, 225, 258, 275, 299, 306, 337, 420.

yāḳūt (A.): Kıymetli süs taşı, yakut434, 494, 497, 514.

yāḳūt-u aḥmer: Kırmızı yakut 583, 587.

yār(F.): Dost, seven, sevgili 1, 31, 38, 52, 75, 85, 91, 101, 13, 134, 187, 195, 221, 264, 271, 276, 277, 283, 291, 312, 358, 361, 364, 403, 467, 498, 508, 509, 535, 540, 557, 560, 564, 581, 594, 624, 631, 635, 654, 831, 847, 851, 887, 899, 947, 973, 1012, 1022, 1030, 1071, 1114, 1123, 1216, 1226, 1229, 1241, 1244, 1262, 1263, 1272, 1276, 1278, 1299, 1305, 1310, 1338, 1369, 1374, 1386, 1390, 1397, 1405, 1418, 1425, 1428, 1431, 1433, 1444, 1452, 1455, 1463, 1469, 1471, 1479, 1483, 1404, 1520, 1530, 1536, 1544, 1558, 1562, 1566, 1570, 1573, 1578, 1588, 1610, 1621, 1639, 1643, 1663, 1714, 1724.

yār-ı ercümend: Şerefli, seçkin dost 1601

yār ol-: Dost olmak 31.

yaraḳ, yaraġ:Hazırlık, levazım, teçhizat, silah 366, 998.

yaraġ it-: Hazırlık yapmak 673.

yaraḳ ḳıl-: Hazırlık yapmak 9.

yarın: Âhiret günü 453, 457, 811, 949, 1254.

yarlıġa-: Bağışlamak 778, 779.

yaruḳ: yarılıp açılmış yer, çatlak, yarık 125.

yavu: Zayi, kaybolmuş.

yavu ḳıl-: Kaybetmek yitirmek 911, 1206.

yeg: Daha iyi, üstün, efdal 830.

Yehūdi, Yehūd (A.): Yahudi 157, 158, 731, 765, 900.

yellen-: Körük, yelpaze vb. şeylerle hava akımı meydana getirerek kendi kendini serinletmek 426.

yimiş: Ağaçlarda vb. bitkilerde tohumu taşıyacak şekilde meydana gelen lezzetli tane, meyve 49, 64, 272, 288, 303, 478, 496, 635, 1322.

yetįm (A.): Babası veya anası- babası ölmüş 977.

yidi: Yedi 53, 256, 289, 507, 508, 563, 575, 834, 1410, 1543.

yigirmi: Yirmi 123, 909, 911.

yigit: Yiğit, cesur 119, 346, 359, 382, 502, 857, 995, 1000, 1177, 1231, 1311, 1350, 1400, 1427, 1439, 1448, 1460, 1480, 1507, 1525, 1602, 1650.

yil: Yel, rüzgâr 924, 1169.

yir: Yer, arz, toprak 12, 32 89, 112, 125, 287, 341, 393, 567, 570, 572, 589, 607, 815, 966, 1011, 1083, 1093, 1212, 1281, 1296, 1405, 1419, 1452, 1454, 1543, 1554, 1690.

yir: Yer.

yir-i dūr: Uzak yer 1103.

yiryüzi: Yeryüzü, arz 32 83, 264, 1180.

yit-: 1.Kâfi gelmek, yetişmek 288, 525, 864. 2. Ulaşmak 1364, 1410.

yitiş-: Yetişmek, ulaşmak 97, 249.

yitür-: Ulaştırmak, eriştirmek 1082.

yiyni: Hafif, ağır olmayan 867.

yoġ: Mevcut olmayan, bulunmayan yok 1051.

yu-: Yıkamak, temizlemek 129.

yud-: Yutmak 1708.

yuķaru: Yukarı 19.

yum-: Kapamak398.

yurdı: İğne deliği 963.

Yūsuf (A.): Hz. Yusuf 213.

yüce: Yüksek, değerli, üstün 81, 312, 737, 935.

yücel-: Yükselmek, yüce bir hâle gelmek 1040.

yücelik: Yüce olma hâli 1039.

yürek: Kalp, yürek, ciğer 26, 936, 974.

yüz: Çehre, yüz 13, 30, 109, 131, 132, 137, 181, 320, 321, 612, 613, 623, 924, 956, 957, 983, 1003, 1069, 1129, 1198, 1199, 1306, 1386, 1388, 1422, 1457, 1489, 1563, 1567, 1575, 1586, 1617, 1655, 1667, 1690, 1709.

yüz: Yüz (Sayı sıfatı) 326, 346, 574, 575, 576, 584, 596, 606, 611, 612, 613, 616, 617, 622, 800, 801, 835, 1253, 1349, 1357, 1546, 1614, 1712, 1724, 1734, 1735.

yüz-: Yüzmek 39.

Z

ża'f (A.): Zayıflık, kuvvetsizlik, dayanamama 1503.

zāhid (A.): Çok, aşırı sofu 105.

žāhir (A.): Açık, belli, meydanda, görünen 1151, 1713, 1714, 1716, 1717, 1719, 1722.

žahir (A.): Arka çıkan, yardımcı 152.

zaħme (F.): Yara 1704.

zaĥmet (A.): Sıkıntı, güçlük, eziyet.787.

ża'if (A.): Zayıf, güçsüz, kuvvetsiz, takatsız 22, 792.

zāįl (A.): Sona eren, geçen 1290, 1292.

żamįr (A.): İçyüz, kalp 87.

zāni (A.): Zina eden 975.

zār (F.): Ağlayan, inleyen898, 1002, 1022.

zār eyle-: Ağlamak 445.

zār it-: İnlemek 968, 1018.

zār ol-: Ağlamak 23, 1163.

zārį (F.): Ağlayıp sızlama 988, 1002.

žarįf(A): Zarafetli, güzel, nazik, ince nüktelerle konuşan 3, 642.

Zebānį (A.): Cehennemlikleri cehenneme atmak ile görevli melek 713, 960, 1012.

zebercedd (A.): Zümrütten daha açık yeşil olan ve zümrüt kadar değeri olmayan bir süs taşı 147.

Zebūr (A.): Hz. Davut'a nazil olan mukaddes kitap 735.

zehr (F.): Zehir 46.

Zehrā: Hz. Muhammed'in kızı Hz. Fatma'nın lakabı 482.

zehre (F.): Yiğitlik, cesaret 1409.

Źekeriyā: Zekeriya peygamber 707.

źelįl (A.): Hor, alçak, hakir 103, 183, 586, 1008, 1014, 1113, 1117, 1129, 1170, 1288.

zelle (A.): Sürçüp kayma 702.

Zemzem (A.): Mekke'de kutsal bir su 729.

zencir (F.): Zincir 77.

źerre (A.): Çok küçük parça 1360.

zevce (A.): Nikahlı kadın, eş 482.

zevraķ (A.): Mekke'de yapılan zemzem şişesi, zemzem ibriği 1261.

zeyġ (A.): Doğruluktan ve haktan ayrılma 1694, 1695.

zi- (A.): "Sahip" manasına kelimelerin başlarına getirerek birleşikler yapar 21, 174, 353, 375, 454, 509, 627, 807, 831.

zįbā (F.): Güzel, süslü 212.

źikr (A.): Anma, anılma 37, 86, 423, 425, 427, 1319, 1492.

źikr eyle-: Anmak 1324.

źikr it-: Anmak 419, 422, 1230.

źikr-i cennet: Cenneti anma 1305.

zinā (A.): Nikâhsız olan kadın ve erkek arasındaki ilişki 1042, 1091.

zindān (F.): Tutukluların hapsedildiği kapalı ve karanlık yer 1011, 1012, 1054, 1055, 1364.

zindāncı (F.): Zindanda nöbet bekleyen kimse 1012.

zişt (F.): Çirkin 1121, 1122, 1125, 1129, 1199.

ziştį (F.): Çirkinlik 1123.

ziyān (A.): Zarar.

ziyān it-: Zarar etmek 448.

zū-fünūn (F.): Fen sahibi, bilgi sahibi 58, 74.

žuhūr (A.): Ortaya çıkma, görünme, belirme.

žuhūr bul-: Belirmek, meydana gelmek1499, 1586, 1617, 1620.

žulm (A.): Eziyet, haksızlık, acımasızlık.

žulm eyle-: Haksızlık etmek, merhametsiz davranmak 979.

žulm it- Eziyet etmek, işkence etmek 789, 901.

żulmani (A.): Zulmetli 794.

žulmet (A.): Karanlık 46, 105,737, 739, 1165, 1477, 1497, 1728.

zu'm (A.): Batıl zan, boş inanç 1439.

zübāb (A.): Sinek 23.

zübān (F.): Dil, lisan 1286.

zühd (A.): Her türlü zevke karşı koyarak kendini ibadete verme 102, 1628.

zülf (F.): Sevgilinin saçı; yüzün iki yanından sarkan saç lülesi 149.

źülfiķār (A.): Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Hz. Ali'ye armağan ettiği ucu çatallı kılıç 466, 467, 472, 480, 482, 483.

KAYNAKÇA

Abdülbaki, Muhammed Fuad, **el- Mu'cemü'l- müfehres li-ayati'l-kur'an'l-hakim**, El-Mektebetül-İslamiyye, İstanbul 1982.

Baldemir, İsa, **Vefat-ı Nebî**, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul 1996.

Banarlı, Nihad Sami, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, C. 1 İstanbul 2001.

Cürcani, Seyyid Şerif, **Arapça- Türkçe Terimler Sözlüğü**, Bahar Yayınları, İstanbul 1997.

Çelebioğlu, Amil, **Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3116, İstanbul, 1998.

Çelebioğlu, Amil, **Eski Türk Edebiyatında Mesneviler**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1999.

Devellioğlu, Ferit, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopetik Lügat**, Aydın Kitapevi Yayınları, Ankara, 1997.

Dilçin, Cem, **Yeni Tarama Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları: 503, Ankara 1983.

Ergin, Muhammer, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Yayınları, İstanbul 2000.

Gülsevin, Gürer, **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, Türk Dil Kurumu Yayınları: 673, Ankara 1997.

Korkamaz, Zeynep, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları: 575, Ankara 1992.

Mi'rac Sempozyumu, Mal' Hatun Dostluk ve Kültür Derneği Kitapları Dizisi 7, Seha Yayınevi, Eskişehir, 1995.

Mollaibrahimoğlu, Süleyman, **Mi'rac Gerçeği**, İstanbul 1991.

Özdemir Hikmet, Mi'rac, **Gonca Yayınevi**, İstanbul 1984.

Özkan, Mustafa **Cilâü'l-Kulûb (Giriş, İnceleme, Metin, Sözlük)**, Üniversite Yayın No: 3612, İstanbul, 1990.

Özkan, Mustafa, **Gülistan Tercümesi**, Türk Dil Kurumu Yayınları No: 562, Ankara, 1993.

Özkan, Mustafa, **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, Filiz Kitapevi, İstanbul 2000.

Sami, Şemseddin, **Kamus-u Türkî**, Enderun Kitapevi, İstanbul 1989.

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Sayı: 212/1-8, Ankara 1977.

Timurtaş, Faruk Kadri, **Eski Türkiye Türkçesi (15. Yüzyıl)**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 2157, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1977.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları: 549, Ankara 1998.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 1992, C. 6, s.356–376.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 1992, C. 6.

Yazır, Elmalılı Hamdi, **Kur'an-ı Kerim ve Meal-i Şerifi**, Kitap Dünyası Yayınevi, Konya 1993.

Yelten, Muhammet, **Tarih-i İbn-i Kesir İncelemesi 1. Cilt** (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)**,** Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998.

EKLER